

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Kulturologie

Disertační práce

Využití efektů veřejných kulturních služeb v rozvojových strategiích měst

*Using the Effects of Public Cultural Services in the Development Strategies of
Cities*

PhDr. Mgr. Lenka Opletalová, Ph.D.

2016

Zuzana Dudová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

.....

Zuzana Dudová

ABSTRAKT A KLÍČOVÁ SLOVA

Práce se zaměřuje na analýzu míry využití efektů veřejných kulturních služeb v rozvojových strategiích vybraných měst (Český Krumlov, Velké Meziříčí a Blatná) pro rozvoj těchto lokalit.

Teoretická část práce se věnuje rešerši existujících přístupů k řešení problematiky, definici klíčových pojmů a základního rámce konceptu veřejných kulturních služeb v kontextu specifické situace strategického řízení a plánování kultury samosprávnými celky v ČR. Identifikována byla široká škála možných neekonomických přínosů veřejných kulturních služeb od individuálních přínosů po sociální dopady pro širší komunitu.

Analytická část je zaměřena na postavení a význam kultury, kulturních služeb a jejich možných přínosů v klíčových koncepčních a strategických dokumentech vybraných měst. Pro širší pochopení kontextu situace strategického plánování kultury vybraných českých měst jsou analyzovány i koncepční a strategické materiály souvisejících rovin krajské a národní kulturní politiky, ale i vybraných nejvýznamnějších českých kulturních příspěvkových organizací (Národní muzeum, Technické muzeum, Uměleckoprůmyslové museum v Praze).

Analyzovány jsou také přínosy veřejných kulturních služeb dle samotných obyvatel (mládež i dospělí), podporovatelů i poskytovatelů veřejných kulturních služeb v rámci vybraných měst.

Využity byly metody kvalitativní obsahové analýzy sekundárních dokumentů koncepčních a strategických materiálů a sekundární analýza dat z empirických šetření obyvatel, ale i zástupců poskytovatelů a podporovatelů veřejných kulturních služeb ve vybraných městech.

Způsoby plánování a realizace veřejných kulturních služeb jednotlivými vybranými městy ve smyslu cíleného nakládání se sociokulturním potenciálem lokální kultury představují jedinečné adaptační strategie. Nízká míra využití efektů veřejných kulturních služeb v rozvojových strategiích vybraných měst souvisí zejména s nedostatečnou formulací očekávaných efektů ve vazbě na cíle a konkrétní opatření jejich koncepčních a strategických dokumentů. Zásadními dosud nenaplněnými podmínkami k efektivní podpoře veřejných kulturních služeb jsou přesná definice cílových skupin uživatelů, jejich potřeb a případných překážek v jejich

kulturní participaci spolu s efektivním monitorovacím a evaluačním mechanismem podpory tohoto typu služeb.

Klíčová slova:

adaptační strategie, efekty kulturních služeb, kultura, kulturní participace, kulturní politika, kulturní koncepce, kulturní změna, lokální kultura, sociokulturní potenciál, strategické plánování, veřejné kulturní služby.

ABSTRACT AND KEY WORDS

This dissertation focuses on analysing the utilization of the effects of public cultural services in the development strategies of selected towns (Český Krumlov, Velké Meziříčí and Blatná) for the development of these localities.

The theoretical part of the dissertation is dedicated to the research of existing approaches to the solution of the issue, the definition of key concepts and the framework of the concept of public cultural services in the context of the specific situation of strategic management and planning culture of the administrative units in the Czech Republic. It has identified a wide range of potential non-economic benefits of public cultural services, from individual benefits to social impact for the wider community.

The analytical part is focused on the position and the importance of culture, cultural services, and its possible benefits in key policy and strategic documents of the selected cities. For a broader understanding of the context regarding the situation of strategic planning culture in selected Czech cities, conceptual and strategic materials related to the regional and national cultural policy, and also some of the most important Czech cultural organisations (National Museum, the Technical Museum, the Museum of decorative arts in Prague) are analysed.

There are also analysed benefits of public cultural services as seen by the actual population (youth and adults), supporters and providers of public cultural services in the context of the selected cities.

Dissertation uses qualitative content analysis methods of secondary documents (conceptual and strategic materials) and secondary data analysis of the empirical research of the population, and also representatives of the providers and supporters of public cultural services in selected cities.

Ways of planning and realization of public cultural services of each of the selected cities in terms of the targeted treatment of socio-cultural potential of local culture, represent a unique adaptation strategy. The low rate of utilisation of the effects of public cultural services in the development strategies of selected cities is associated in particular with the lack of the formulation of the expected effects in relation to the objectives and specific measures of their conceptual and strategic documents. The essential prerequisites for an effective support of public

cultural services are the exact definition of the target groups of users, their needs and potential barriers to their participation in the cultural, together with an effective monitoring and evaluation mechanism to support this type of services.

Key words:

adaptational strategies, culture, cultural participation, cultural policy, cultural concepts, cultural change, effects of cultural services, local culture, public cultural services, sociocultural potential, strategic planning.

OBSAH

1. Úvod	10
Teoretická část	12
2. Rešerše existujících přístupů k řešení problematiky	12
3. Definice klíčových pojmů	17
3.1. Vymezení pojmu kultura v kulturologické perspektivě	17
3.2. Vymezení pojmu kultura v kontextu práce	18
3.3. Lokální kultura	18
3.4. Sociokulturní potenciál	26
3.5. Rozvojové adaptační strategie lokalit	28
3.6. Kulturní změna	29
4. Koncept veřejných kulturních služeb	32
5. Kulturní politika	47
6. Strategické řízení a plánování kultury	51
6.1. Strategické řízení, strategické plánování a klíčové dokumenty	51
6.2. Specifická situace strategického řízení a plánování kultury samosprávnými celky v ČR	54
6.3. Metodika pro strategické plánování kultury měst a obcí	55
6.4. Analýza strategických plánů měst a obcí ČR	57
7. Neekonomické přínosy kulturní participace	60
7.1. Efekty kulturní participace	60
7.2. Kulturní participace	61
7.3. Oblasti neekonomických přínosů kulturní participace	64
7.3.1. Individuální přínosy ve smyslu osobního rozvoje	66
7.3.2. Kolektivní přínosy, podpora rozvoje komunit	69
7.4. Vnitřní, instrumentální a institucionální význam dopadů kulturní participace	80
7.5. Shrnutí	81
8. Indikátory přínosů kultury	83

8.1. Zdroje indikátorů přínosů veřejných kulturních služeb	83
8.2. Formulace indikátorů přínosů veřejných kulturních služeb.....	86
Analytická část.....	93
9. Porovnání státních kulturních politik 2009-2014 a 2015-2020 z hlediska deklarovaných přínosů kulturních služeb, možnosti jejich monitoringu a vyhodnocování	93
9.1. Státní kulturní politika 2009-2014.....	93
9.2. Státní kulturní politika 2015-2020 (s výhledem do roku 2025).....	96
10. Rešerše koncepčních materiálů vybraných příspěvkových organizací z hlediska přínosů kulturních služeb, možnosti jejich monitoringu a vyhodnocování	101
10.1. Národní muzeum.....	101
10.2. Technické muzeum	106
10.3. Uměleckoprůmyslové museum v Praze.....	108
11. Rešerše krajských koncepčních dokumentů z hlediska deklarovaných přínosů kulturních služeb, možnosti jejich monitoringu a vyhodnocování	112
11.1. Koncepční materiály Jihočeského kraje	112
11.2. Koncepční materiály Kraje Vysočina	120
12. Rešerše koncepčních materiálů vybraných měst z hlediska deklarovaných přínosů kulturních služeb, možnosti jejich monitoringu a vyhodnocování	125
12.1. Strategický plán rozvoje města Český Krumlov (2008).....	125
12.2. Integrovaný plán rozvoje města Velké Meziříčí 2013-2020.....	129
12.3. Aktuální dokumenty koncepcí rozvoje kultury měst Český Krumlov a Velké Meziříčí....	131
12.3.1. Koncepce podpory kultury města Český Krumlov 2014-2020	133
12.3.2. Koncepce podpory kultury města Velké Meziříčí 2014-2020.....	134
12.4. Strategický plán rozvoje města Blatná (aktualizace 2009).....	135
12.5. Aktualizace strategického plánu města Blatná (2015).....	138
12.6. Shrnutí porovnání aktuálních koncepcí týkajících se podpory kultury měst Český Krumlov, Velké Meziříčí a Blatná.....	140
13. Analýza přínosů veřejných kulturních služeb ve vybraných městech	143

13.1. Postoje podporovatelů a poskytovatelů veřejných kulturních služeb ve městech Český Krumlov, Velké Meziříčí a Blatná	143
13.1.1. Český Krumlov	147
13.1.2. Velké Meziříčí	148
13.1.3. Blatná.....	149
13.2. Přínosy podpory veřejných kulturních služeb pro stabilitu populace měst Český Krumlov, Velké Meziříčí, Blatná	151
13.2.1. Stabilita populace Českého Krumlova a postoje jeho obyvatel k přínosům veřejných kulturních služeb	151
13.2.2. Stabilita populace Velkého Meziříčí a postoje jeho obyvatel k přínosům veřejných kulturních služeb	154
13.2.3. Stabilita populace Blatné a postoje jejích obyvatel k přínosům veřejných kulturních služeb.....	157
13.3. Shrnutí stabilit populací, postojů podporovatelů a poskytovatelů veřejných kulturních služeb a obyvatel měst Český Krumlov, Velké Meziříčí a Blatná.....	160
13.3.1. Stabilita populací všech tří měst.....	160
13.3.2. Český Krumlov.....	161
13.3.3. Velké Meziříčí	162
13.3.4. Blatná.....	162
13.4. Přínosy kulturní participace v městech Český Krumlov, Velké Meziříčí, Blatná.....	163
13.4.1. Přínosy kulturní participace k vnitřnímu prožívání.....	163
13.4.2. Přínosy k rozvoji kompetencí	165
13.4.3. Přínosy k rozvoji komunity	166
13.5. Shrnutí nejdůležitějších zjištění z šetření podporovatelů, poskytovatelů veřejných kulturních služeb a postojů obyvatel.....	167
14. Závěr.....	170
15. Literatura	174
16. Přílohy	186

1. ÚVOD

Předmětem předkládané disertační práce je využití efektů veřejných kulturních služeb v rozvojových strategiích měst v kontextu širšího tématu evaluace veřejných kulturních služeb. Cílem práce je v teoretické části uvést současné přístupy k tomuto tématu a objasnit jeho význam, v empirické části pak reflektovat realitu strategického plánování a evaluace veřejných kulturních služeb v České republice na úrovni měst. Dílčí témata v tomto smyslu představují identifikace možných neekonomických přínosů veřejných kulturních služeb a význam přínosů tohoto typu služeb pro analyzovaná města Český Krumlov, Velké Meziříčí a Blatná.

Rozvoj lokálních společností ve vztahu k efektivitě veřejné správy a účelnému využívání prostředků z veřejných zdrojů představuje velmi aktuální a důležité téma. Tato disertační práce vznikla v rámci projektu Ústavu etnologie FF UK „*Vytvoření a ověření mechanismů evaluace veřejných kulturních služeb*“¹, a měla by přispět k rozpoznání možné míry využití efektů veřejných kulturních služeb pro rozvoj lokalit a regionů a k identifikaci případných nedostatků (a jejich příčin) v možném využívání těchto efektů.

Pro splnění vytyčených cílů tohoto aplikovaného výzkumu jsem využila jak kvalitativních, tak kvantitativních metod a technik. Pro přehled dosavadních poznatků v teoretické části práce vycházím z rešerše odborné literatury a zahraničních studií. V empirické části jsem využila kvalitativní vnitřní obsahové analýzy sekundárních dokumentů - koncepčních a strategických materiálů na úrovni měst, krajů, ale i národní kulturní politiky. K dokreslení celkového obrazu, jak se v současnosti ke strategickému plánování veřejných kulturních služeb a jejich evaluaci v České republice přistupuje, pak přispěla i obsahová analýza koncepčních materiálů nejvýznamnějších českých kulturních příspěvkových organizací. Dále jsem analyzovala

¹ Projekt (identifikační kód DF12P01OVV036) Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI), který probíhal v letech 2012 až 2015. Řešitelským pracovištěm byl Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Části kapitol 11 a 12 byly použity v jednom z publikovaných výstupů tohoto projektu, publikaci *Lokální funkce kultury. Analýza a evaluace kulturních služeb* (Opletalová a kol., 2015).

sekundární data² za jednotlivá města z realizovaných empirických šetření obyvatel (mládeže a dospělých), poskytovatelů a podporovatelů veřejných kulturních služeb.

-
- ² a) Kvalitativní šetření zástupců vybraných poskytovatelů a podporovatelů veřejných kulturních služeb ve městě, provedené technikou polostandardizovaných rozhovorů. Vstupní šetření proběhlo na jaře 2012 a opakované na jaře 2014. Mezi podporovateli veřejných kulturních služeb byli v roce 2012 i v roce 2014 zástupci vedení měst (starosta či místostarosta), pracovníci městského úřadu, kteří mají ve své působnosti oblast kultury nebo vedení kulturních komisí. Mezi poskytovateli veřejných kulturních služeb byly nejpočetněji zastoupeny příspěvkové organizace a občanská sdružení či spolky, méně společnosti s ručením omezeným, obecně prospěšné společnosti a nadační fondy.
- b) Kvantitativní reprezentativní výzkum dospělých, tj. starších 18 let, obyvatel měst, prováděný technikou řízených standardizovaných rozhovorů. Vstupní výzkum o velikosti souboru 400 respondentů v každém městě proběhl na jaře 2012 a opakovaný o stejné velikosti souboru v každém městě na jaře 2014.
- c) Kvantitativní vyčerpávající šetření mládeže - žáků posledních ročníků základních škol a prvních a posledních ročníků středních škol a učilišť ve městech, provedené technikou osobně administrovaného dotazníku ve třídách. Vstupní šetření proběhlo na podzim 2012 a opakované na podzim 2014. Struktura respondentů všech šetření je uvedena v Příloze č. 1.

TEORETICKÁ ČÁST

2. REŠERŠE EXISTUJÍCÍCH PŘÍSTUPŮ K ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY

Od devadesátých let je v rámci aplikovaného výzkumu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy analyzována³ **lokální kultura**⁴ a její proměny týkající se měst Českého Krumlova, Velkého Meziříčí a Blatné. Pojetí lokální kultury v rámci Ústavu etnologie je blízké i pojetí autorů Patočky a Heřmanové⁵, jejichž publikace *Lokální a regionální kultura v České republice* (Patočka & Heřmanová, 2008) ačkoliv je zaměřena, jak je z názvu patrné, zejména na vztah lokální kultury a kulturního dědictví, představuje v současnosti asi nejucelenější pohled na toto téma⁶. Vzdáleněji se pak studiem lokální kultury, a to především ve vztahu k rozvoji kultury, zabývá i Sociologický ústav v rámci svého oddělení Lokálních a regionálních studií⁷.

V rámci uvedených výzkumů týkajících se lokální kultury byly formulovány i další klíčové pojmy, které budou v této práci zmíněny. Mezi které patří například **sociokulturní potenciál** či pojetí **rozvojových (adaptačních) strategií**.

Zájem o analýzu přínosů kultury, a to i ve smyslu ekonomických, kterými se však tato práce nezabývá, je poměrně novým jevem, který k nám dorazil až s citelným zpožděním. Téma

³ Například výzkumy: *Funkce lokální kultury v inovaci životního stylu* (1992-1994), *Rozvoj české společnosti v EU: rizika a výzvy* v rámci projektu *Kulturní diverzita a sociokulturní adaptace lokalit a regionů na modernizační a integrační procesy*.

⁴ Podobný význam mají i pojmy regionální kultura či kulturní region, jejich analýza však náleží jiným společenskovědním oborům, jako je např. kulturní a regionální geografie apod.

⁵ Jak bude patrné z kapitoly věnující se pojmu lokální kultura, jejich pojetí ve srovnání s pojetím Ústavu etnologie výrazněji akcentuje lidovou kulturu a hmotné kulturní památky.

⁶ S důrazem zejména na hmotné kulturní dědictví.

⁷ Např. projekt *Sociální a institucionální podmíněnost rozvoje kultury a uchování kulturního dědictví v regionálním prostředí a její využití v efektivnější organizaci kulturních aktivit regionu* (2011-2014).

(neekonomických) přínosů kultury a jejich evaluace je českými autory a institucemi teprve rozpracováváno. Analýzou **přínosů kultury a možnostmi jejich evaluace** se v současnosti zabývá řada institucí jednotlivých států, ale i mezinárodních organizací. Z těch globálně nejdůležitějších jde zejména o Organizaci spojených národů (OSN) a Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), z evropského hlediska jde především o Evropskou unii. V rámci OECD je kultura analyzována z hlediska jejích přínosů pro lokální rozvoj. OSN ve svých analytických, ale i koncepčních a exekutivních dokumentech formuluje a deklaruje důležitost kultury zejména ve smyslu jejích přínosů pro rozvoj společností v rámci koncepce udržitelného rozvoje⁸, ale též v rámci snahy o naplnění tzv. Millenium Development Goals⁹. V rámci samotné OSN se pak přímé analýze přínosů kultury věnuje Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO). Evropská komise se zabývá přínosy kultury obecně jak pro lokální a regionální společnost, tak i ve vztahu k dalším tématům, kterými se však tato práce vzhledem k svému tematickému vymezení zabývá pouze velmi okrajově, a to kreativité¹⁰ a sociální exkluzi. Ačkoliv mezinárodní instituce deklarují analýzu přínosů kultury k rozvoji lokalit či komunit a mají pro tento účel formulované metodické nástroje, veřejně přístupné informace o těchto instrumentech a zejména o provedených výzkumech jsou často jen velmi omezené. Dílčí informace dostupné z veřejně přístupných dokumentů se proto pro účely této práce ukázaly méně přínosné, než se předem očekávalo. Pro hlubší pochopení deklarovaných přínosů kultury je tedy nutné se obrátit ke studiu primárních zdrojů, ze kterých mezinárodní instituce vycházejí. Z tohoto hlediska lze za klíčové formulace přínosů kultury jednoznačně označit zejména příspěvky

⁸ Stejnomené zprávy i rezoluce OSN Culture and Development.

⁹ Viz jejich konkrétní znění na: <http://www.un.org/millenniumgoals/>.

¹⁰ Tématu kreativních průmyslů a kreativní ekonomiky se v České republice věnuje Institut umění - Divadelní ústav ve svých projektech *Sociálně-ekonomický potenciál kulturních, resp. kreativních průmyslů v ČR (2007-2011)* a *Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR (2011-2015)*. Výstupů z těchto projektů bylo mnoho, mimo jiné (Cikánek, 2013) či online aplikace pro výpočet ekonomických dopadů kulturní organizace či akce viz <http://kulkal.cz/>. Dále se tomuto tématu a jeho analýze věnují i mezinárodní instituce, např. viz <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/creativity/creative-industries/a> či konkrétní studie např. (The Hong Kong Special Administrative Region Government, 2005).

k tématu autorů F. Matarasso (Matarasso, 1997) a D. Stanley (Stanley, 2006) a v případě tématu formulace indikátorů návrhy konkrétní metodiky např. Mercer (Mercer, 2002) či realizované výzkumy¹¹.

Vzhledem k optice této práce, zaměřené na využití efektů veřejných kulturních služeb v rozvojových strategiích měst, je nutné i analyzovat tři **roviny kulturní politiky**¹² a související dokumenty. První z nich je rovina celostátní, reprezentovaná aktuálním dokumentem *Státní kulturní politika na léta 2014-2020* vydaným Ministerstvem kultury. Zmíněný dokument definuje čtyři základní cíle české kulturní politiky, které jsou rozvíjeny v jednotlivých úkolech a konkrétních opatřeních. Druhou úrovní jsou kulturní koncepce zpracované na úrovni krajů, třetí pak představují kulturní koncepce jednotlivých měst. Způsob, jakým se cíle formulované kulturní politikou realizují v konkrétních opatřeních a dlouhodobém řízení a organizaci institucí zabývajících se kulturou, je označován jako strategické plánování. V tomto smyslu je třeba věnovat pozornost konkrétním **strategickým dokumentům** jednotlivých měst, které metodou strategického plánování formulují konkrétní kroky a opatření vedoucí k realizaci deklarovaných kulturních cílů. Koncepční a strategické dokumenty regionů a obcí týkající se kultury, pokud je regiony a obce vůbec mají, se od sebe kvalitou zpracování velmi liší. Analýze koncepčních dokumentů týkající se kultury (ať ve smyslu dokumentů deklarujících kulturní politiku, tak i formulujících obecné strategické plány) se v rámci České republiky věnovalo ve svých projektech již několik institucí. Jedná se o studie¹³ vzniklé jak v rámci Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (NIPOS), tak i v rámci projektu Divadelního ústavu

¹¹ Např. (International Intelligence on Culture, Cultural Capital Ltd. and Partners, 2005) či (Annabel Jackson Associates, 2007).

¹² S pojmem kulturní politiky pracuji ve smyslu dokumentů představujících koncepci správy a rozvoje oblasti kultury na úrovni kulturních plánů.

¹³ Např. (Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2011).

nazvaného *Studie stavu, struktury a podmínek a financování umění v ČR*¹⁴ či studie *Kvalita strategického plánování na lokální úrovni v ČR* J. Příkryla v rámci projektu *Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v České republice po roce 1993* (Mockovčiaková, 2005). Dále se rozboru jednotlivých dokumentů kulturní politiky a strategického plánování na úrovni měst v několika absolventských pracích¹⁵ věnovali např. studenti Masarykovy univerzity v Brně.

Téma strategického plánování obecně je v odborné literatuře poměrně podrobně rozpracováno. K specifickým tématům, kterými jsou strategické plánování a řízení ve veřejné správě¹⁶ a strategické plánování v kultuře, je dostupné a relevantní literatury již výrazně méně. Strategickému plánování se v oblasti kultury obecně věnují i někteří čeští autoři, např. L. Kesner, R. Johnová, V. Vojík ve svých publikacích¹⁷ zaměřených na témata arts managementu a arts marketingu, situaci neziskových a rozpočtových organizací se však věnují spíše okrajově¹⁸. V České republice však v tuto chvíli neexistuje adekvátní literatura českého původu orientovaná na specifické téma strategického plánování kultury samostatnými územními jednotkami¹⁹, kterými jsou města a obce. Za klíčový z hlediska očekávaných přínosů pro strategické plánování měst a obcí lze proto označit projekt Sociologického ústavu AV ČR *Sociální a institucionální podmíněnost rozvoje kultury a uchování kulturního dědictví v regionálním prostředí a její využití v efektivnější organizaci kulturních aktivit regionu*²⁰, mezi jehož výstupy je i metodika

¹⁴ Šestiletý projekt (2006-2011), jehož výstupem byla například *Zpráva o státní podpoře umění 2011*, která se zabývala analýzou naplňování této koncepce. Dalším z výstupů byla i studie srovnávající kulturní politiky a trendy v Evropě (Petrová, 2010).

¹⁵ Např. práce z Masarykovy univerzity v Brně (Bajerová, 2009; Beneš, 2011; Karlíková, 2011; Klusáčková, 2010; Motyčka, 2010; Postůvková, 2012).

¹⁶ V českém kontextu lze za relevantní a přínosnou označit například publikaci (Půček & Koppitz, 2012).

¹⁷ Např. (Kesner, 2005; Johnová, 2008; Vojík, 2008).

¹⁸ Např. analýza pozic neziskového sektoru v ČR a jeho problémy či téma specifických příčin neúspěchu těchto typů organizací viz výše zmíněná publikace Vojík (Vojík, 2008, pp. 168-176).

¹⁹ Kromě některých výše zmíněných univerzitních prací, které však nemají aspirace státi se metodikami.

²⁰ Cílem tohoto projektu realizovaného oddělením Lokálních a regionálních studií (2011-2014) bylo „zjištění, jak jsou rozvoj kultury, organizace a využití kulturních aktivit podmíněny sociálním a institucionálním prostředím

(Vojtíšková, Mička, Poláková, Patočková & Vajdová, 2015)²¹, která by měla územním celkům (městům a obcím) pomoci ve strategickém plánování kultury na jejich území. V obecné rovině lze za přínosný v oblasti plánování kultury považovat obecný text *Strategické plánování v umění* M. Kaisera (Kaiser, 2009), jen je třeba vzít v potaz legislativní vymezení možností samosprávných celků a také to, že přerozdělují finanční prostředky (Beneš, 2011, p. 21). Za nejlepší dostupné zdroje k tomuto tématu lze však označit prakticky orientované publikace (The Creative City Network of Canada, 2010) a doporučení jednotlivých zahraničních výzkumných organizací, které se kromě vlastních výzkumných projektů zaměřují na vytvoření efektivních nástrojů, které mají pomoci různým typům veřejných či občanských organizací či komunitních sdružení ve strategickém plánování kulturních projektů a k jejich následné evaluaci.

Jak je patrné, v České republice se kulturou a jejím kontextem zabývá celá řada institucí, ať již jde o analýzu dotační či rozpočtové politiky či sběr statistických dat, kterým se zabývá Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) či studium sociálních a institucionálních podmínek rozvoje kultury v analýzách Sociologického ústavu AV ČR. Zájem je i o studium a pochopení specifické situace českého prostředí a jeho transformace od počátku devadesátých let. Pozornost je tak věnována institucionálním, legislativním a ekonomickým změnám (Barančicová et al., 2009; Mockovčiaková et al., 2005), proměně kulturní infrastruktury i proměně jednotlivých uměleckých oborů (Barančicová et al., 2009; Nekolný & Žáková, 2011).

regionu, a jak lze využít tuto znalost v činnosti subjektů, které se v oblasti kultury a uchování kulturního dědictví angažují." (Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2014b).

²¹ Výstupem byla též studie *Kultura v krajích České republiky* (Patočková, Čermák & Vojtíšková, 2012) přinášející ucelený pohled na kulturní politiku a koncepční dokumenty, kulturní infrastrukturu v rámci krajů. Vlastní výzkum se soustředil mimo jiné na témata: kultura v představách české společnosti, návštěva kulturních památek, kulturní participace.

3. DEFINICE KLÍČOVÝCH POJMŮ

3.1. VYMEZENÍ POJMU KULTURA V KULTUROLOGICKÉ PERSPEKTIVĚ

Pojem kultura je ve smyslu všech významů, ve kterých bývá používán, pojmem neobyčejně širokým. Z tohoto důvodu je třeba přesněji definovat, v jakém významu je používán v rámci této práce. Obecně je možné způsob, jakým se s pojmem kultura zachází ve společenských vědách, definovat ve třech rovinách.

První z nich, axiologické pojetí, vnímá jako kulturu jen ty vybrané prvky sociokulturní reality, jejichž příspěvek k rozvoji lidství, společnosti a celé civilizace hodnotí kladně (dle této logiky se mezi tyto pozitivní hodnoty počítá například umění, literatura, věda atd.).

Druhý, redukcionistický přístup k tomuto pojmu je charakterizován snahou po užším vymezení kultury, které má umožnit její lepší uchopení vedoucí k jejímu hlubšímu pochopení. Záleží pak na jednotlivých směrech či přístupech, jaký výsek sociokulturní reality si jako obsah tohoto pojmu definují.

Třetí, antropologický přístup nemá hodnotící charakter a pohlíží na kulturu jako na nadbiologický způsob adaptace člověka (se všemi jeho prostředky a mechanismy), jako člena konkrétní společnosti, k vnějšmu prostředí. Toto pojetí umožňuje respektovat a studovat rozmanitost různých sociokulturních systémů v čase a prostoru a postihnout dynamiku jejich změn. Do kultury jsou v tomto kontextu zahrnovány ideje, sociokulturní regulativy a artefakty sdílené a předávané členy společnosti z generace na generaci.

Kulturologie, která pracuje s pojmem kultura v jeho výše zmíněném antropologickém smyslu, ji pak dále zkoumá na třech specifických úrovních. První úroveň je kultura v atributivním smyslu, představující rodový znak, kterým se člověk liší od ostatních subhumánních tvorů. Další úroveň je rovina jednotlivce, na které probíhá jeho osvojování kultury skrze specifické procesy socializace a enkulturace. Třetí rovinou výzkumu, která je pro tuto práci klíčová, je kultura v distributivním smyslu, která je studována na úrovni konkrétních jedinečných sociokulturních systémů demonstrujících se v průběhu času v podobě konkrétních lokálních kultur. Specifické konfigurace idejí, artefaktů, norem, sociokulturních regulativů, modelů chování, institucí a kulturních vzorů, předávané členy sociokulturních systémů pak představují zcela jedinečné

adaptační strategie, kterými tyto vnitřně strukturované a relativně samostatné systémy reagují na změny v prostředí. Faktorů, které na tyto sociokulturní systémy působí (a to jak omezujícím, tak i podpůrným efektem) je pak celá řada, počínaje ekologickými vlivy jejich přírodního prostředí, přes faktory demografické, technologické a ekonomické (Soukup, 2008). Jedinečnost konkrétních lokálních kultur tkví právě v originálních a specifických adaptačních reakcích sociokulturního systému souvisejících s remodelací a rekonfigurací jejich vlastního nastavení.

3.2. VYMEZENÍ POJMU KULTURA V KONTEXTU PRÁCE

Pro tuto práci je klíčová zejména druhá úroveň kulturologického zájmu, kterou představuje rovina analýzy konkrétních sociokulturních systémů a dynamika jejich změn v prostoru a čase. Vzhledem k tématu této práce bude však nutné se alespoň letmo dotknout vztahu osobnosti a kultury, představujícími třetí oblast kulturologického zájmu.

Pro naplnění cílů této práce je nutné zde předem odlišit dva významy pojmu kultura, tak jak s nimi je dále v této práci nakládáno. V teoretické části práce, která se zabývá vymezením jednotlivých klíčových pojmů a vztahů mezi nimi, je pojem kultura a její přívlastky využíván v jeho širokém antropologickém smyslu. Pojem kultura však bude nutné i zúžit, redukovat na určitou část reality, tak jak s ní pracuje koncept veřejných kulturních služeb a konečně i omezený význam, v jakém s ním zacházejí samotné jednotlivé subjekty měst a obcí v rámci svého strategického řízení a plánování. S pojmem kultura je tedy v této práci nakládáno jak v jeho redukovaném, tak i axiologickém (hodnotícím) smyslu.

3.3. LOKÁLNÍ KULTURA

Z kulturologického hlediska tento pojem obecně označuje jednotlivé lokální kultury jako specifický²² kulturně historický způsob adaptace sociokulturního systému (mezi jehož základní²³

²² Toto pojetí vycházející z **kulturního relativismu**, „*teoreticko-metodologického přístupu ke studiu kulturních jevů předpokládajícím, že jednotlivé kultury představují jedinečné a neopakovatelné sociokulturní systémy, které je možné*

kulturní prvky patří sociokulturní regulativy, ideje a artefakty) v daném prostoru a čase (Soukup, 1993, p. 72). V tomto kontextu hraje důležitou roli **kulturní dědictví** představující specifickou konfiguraci artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí, mající povahu trvalého kolektivního vlastnictví, která je všeobecně sdíleným výsledkem duchovních i materiálních aktivit a je sdílána členy sociokulturního systému v prostoru a předávána mezi generacemi v čase (Soukup, 2005, p. 637).

Je na místě připomenout, že „*samostatnost lokálních kultur zvláště v našich (českých) podmínkách nesmí být ovšem přeceňována, nebo dokonce zaměňována s kulturní izolací. Lokální kultura totiž kromě zvláštních a jen pro ni typických kulturních prvků zahrnuje velké množství kulturních prvků kultury národní. Z tohoto hlediska je možné na lokální kultury pohlížet jako na místní varianty kultury obecnější, nejčastěji národní... V tomto smyslu je lokální kultura vždy vázána na lokální společnost²⁴. Lokální společnost je tvořena menším počtem lidí žijícím na malém, kompaktně osídleném území (větší obce, menší města, městské části...) a představují relativně izolovaný a soběstačný sociálně prostorový útvar zajišťující všechny nebo většinu nezbytných funkcí, které spočívají v uspokojování potřeb obyvatelstva, vlastními prostředky z vlastních zdrojů“ (Hubáček et al., 1995, p. p. 3-4). Lokální společnost jako taková je utvářena poměrně jednoduchou, stabilní a přehlednou sítí sociálních vztahů založených na dlouhodobých osobních kontaktech. Jednotlivci do sociálních vztahů vstupují se všem známým a jasně určeným*

pochopit pouze v kontextu jejich vlastních hodnot, norem a idejí“ (Soukup, 2000, p. 204), představuje jedno z klíčových paradigmat kulturologického zkoumání kultury a jednotlivých sociokulturních systémů.

²³ Tyto prvky je vždy nutné sledovat nejen v jejich specifickém kulturním kontextu, ale též ve vzájemných funkčních a strukturálních souvislostech. Zvláštní pozornost je pak nutné věnovat studiu **kulturních komplexů**, „*kteřé představují soubor vzájemně spjatých a integrovaných kulturních elementů (artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí) funkčně seskupených kolem určitého kulturního prvku“ (Soukup, 2000, p. 20) a kulturních konfigurací, označujících systémové propojení kulturních komplexů (Soukup, 2008).*

²⁴ Jde o lokální společnosti nikoliv v tradičním smyslu, tak jak tyto tradiční lokální společnosti v Evropě vymizely během 19. stol., ale o jejich modernější podobu vzniklou záměrným procesem revitalizace původních funkcí lokalit (oslabených v procesu urbanizace a industrializace) vedoucích k obnovení funkční rozmanitosti a soběstačnosti (Hubáček et al., 1995).

společenským postavením. Lokální společnost je v tomto smyslu velmi stabilní a silně integrovanou strukturou s přehlednými sociálními vztahy a s velmi intenzivní emocionální vazbou jejích členů na danou lokalitu. Při nízké míře anonymity, která je pro lokální společnosti charakteristická, zvyšují výše zmíněná přehlednost sociálních vztahů a emocionální vazba členů společnosti na lokalitu účinnost mechanismů sociální kontroly (Hubáček et al., 1995, pp. 3-5).

V kulturologickém pojetí je lokální kultura obecně, coby sociokulturní systém, tvořena prvky hmotné a nehmotné povahy. Nehmotnými složkami sociokulturního systému, které jsou sdílené všemi jeho členy, jsou sociokulturní regulativy.

„Sociokulturní regulativy zahrnují relativně stálý a uznávaný soubor předpisů, norem, hodnot, pravidel a vzorů chování ... jako normativní a negenetický program činnosti jednotlivců a sociálních skupin kulturně limitují, stimulují a determinují průběh sociálních interakcí ve standardních situacích. Působí na volbu²⁵ vhodných, a eliminaci nežádoucích způsobů chování, integrují zájmy a snahy jednotlivců s potřebami společnosti a zpevňují vnitřní stabilitu dané kultury...“ (Soukup, 2008, p. 52). Vzory chování, vystupující jako modely a schémata sociálních činností, je pak možné rozdělit na explicitní, tedy takové, které jsou manifestovány navenek a

²⁵ „Podle stupně institucionalizace je možné sociokulturní regulativy klasifikovat na kategoricky vyžadované, formálně předepsané, formálně nepředepsané a sociálně irelevantní (Soukup, 2008, p. 52)“. Dodržování těchto regulativů, které je třeba předávat v procesu socializace a zevnitřovat a upevňovat v procesu enkulturace (skrze primární a sekundární instituce, prostředky masové komunikace a sociální zkušenosti), je na úrovni celého sociokulturního systému zajišťováno sociální kontrolou a na úrovni jednotlivce pak zejména mechanismem konformity. Pozitivní odezvou je preferovaný způsob chování zpevňován, porušování regulativů (ve smyslu přestupování norem, hodnot a kulturních vzorů) je skrze instituce i jednotlivce trestáno různou mírou sociálních sankcí (dle míry závažnosti jejich porušení jsou regulativy členěny vzestupně na obyčeje, mravy, zákony a tabu) (Soukup, 2008). Sociokulturní regulativy spolu s jejich implicitním očekáváním představují základ normativních řádů všech sociokulturních systémů (Soukup, 2008). Výše zmíněná socializace představuje „proces začleňování člověka do systému společenských vztahů, jehož jádro tvoří interiorizace sociálních rolí a zvládnutí základních způsobů chování v typických sociálních situacích“ (Soukup, 2005, p. 642). **Enkulturační** je míněn „proces včlenění jednotlivce do kultury, který zahrnuje osvojení artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí sdílených členy dané společnosti“ (Soukup, 2005, p. 636).

implicitní neboli vnitřní, tvořící vnitřní dimenzi kultury, které dávají smysl projevům vnějším. Jsou to právě implicitní vzory chování, které je třeba zkoumat, aby bylo možné analyzovat a pochopit jednání lidí v konkrétním sociokulturním systému, ačkoliv si je mnohdy tyto jedinci výrazněji neuvědomují (Soukup, 2008, p. 52).

Další nehmotnou složku sociokulturních systémů představují **ideje**²⁶ a jejich komplexy²⁷. *„Ideje jako třída kulturních jevů představují informační základnu, intelektuální potenciál a nadindividuální, negenetickou paměť, kterou disponují příslušníci určité kultury... vystupují v podobě kognitivních a symbolických systémů, jedinečných souhrnů znalostí pojmů, kategorií a explanačních principů, jejichž prostřednictvím členové dané kultury vnímají a interpretují přírodní a sociokulturní realitu“* (Soukup 2008, p. 54). Studium sociokulturních systémů by tedy z kulturologického hlediska mělo být emickým²⁸, nikoliv etickým popisem tohoto systému.

Za hmotné složky lokální kultury jako sociokulturního systému jsou označovány artefakty²⁹, předměty materiální povahy, které vznikly lidskou činností buď přímo zhotovením, anebo přetvořením, a to v kontextu norem určitého sociokulturního systému.

V praxi však lze jednotlivé prvky lokální kultury od sebe oddělit jen velmi těžko, jsou spolu úzce existenčně spjaté, například každý hmotný artefakt má svůj význam jen v určitém kulturním kontextu.

S pojmem lokální kultura je ale možné pracovat i jiným způsobem, který nám umožňuje ho zkoumat a analyzovat na konkrétnější úrovni. *„Lokální kulturu, resp. specifickou subkulturu relativně malých územních společenství, tvoří jak prvky kultury materiální, tak i prvky*

²⁶ Symbolické a kognitivní systémy.

²⁷ které představují mimo jiné věda, náboženství, mytologie, umění atd.

²⁸ Emickým je označován popis kultury respektující její kontext, který je realizován z hlediska člena této kultury. Za etický je označován popis z hlediska vnějšího pozorovatele.

²⁹ Více k vývoji obsahu tohoto pojmu viz Soukup (Soukup, 2008).

nemateriální kultury, v různé míře pak folklor³⁰, zvyklosti nebo různé kombinace prvků lidové i populární (masové) kultury³¹. Specifickým pojmem užívaným pro typologické odlišení lokální kultury podle místa jejího výskytu může být pojem venkovská³² a městská lokální kultura“ (Patočka & Heřmanová, 2008, p. 63). I v tomto pojetí je lokální kultura tvořena prvky hmotné a nehmotné povahy. Za prvky nehmotné povahy jsou považovány:

- 1) **Převažující způsob života jako nehmotný prvek lokální kultury.** Podoba lokální kultury v tomto smyslu souvisí nejen s obecným způsobem života a vzorci chování jejích členů, ale je dle autorů (Patočka & Heřmanová, 2008) též ovlivněna například mírou sociální kontroly, sociální homogenity, ale i mírou schopnosti lokální kultury přijímat nové prvky a myšlenky a reagovat na ně. Převažující způsob života členů lokální kultury je úzce spjat se specifickou hodnotovou orientací jejích členů.
- 2) **Náboženský a spolkový³³ život a jejich intenzita** úzce souvisí se společenskými změnami a historickými tradicemi lokality. Autoři (Patočka & Heřmanová, 2008) naznačují, že

³⁰ Folklor jako označení „souboru lidových výtvorů a aktivit, které se zachovaly v určitém území po předcích... zahrnující, především projevy slovesné, lidová řemesla, hudební, dramatické a taneční projevy“ (Patočka & Heřmanová, 2008, p. 64).

³¹ Lidová kultura jako „kultura neelitních vrstev společnosti nebo jako kultura lidových vrstev ... je diferencovaná regionálně i sociálně“ (Patočka & Heřmanová, 2008, p. 64). Označení populární kultura se pak vztahuje ke svým nositelům, široké, početné velké skupiny lidí (populace), která je sociálně heterogenní a v níž převažují neosobní vztahy.

³² V podmínkách ČR dochází k prolínání těchto dvou typů lokální kultury. Venkovská lokální kultura jako sociálně kompaktnější je vnímána spíše jako konzervativní. Naproti tomu je městská lokální kultura, díky své sociokulturní různorodosti a rozmanitějším funkcím (které plní jako kulturní a správní centrum určitého geografického prostoru), vnímána jako centrum kultury a inovací. Tradiční lidová kultura hraje významnější roli ve venkovské lokální kultuře, populární (masová kultura) pak v lokální městské kultuře (Patočka & Heřmanová, 2008). Dle výsledků výzkumů Oddělení kulturologie však nejsou v hodnotové orientaci venkovských a městských lokálních kultur výraznější rozdíly.

³³ Jde zejména o různé typy zájmových uskupení, jako jsou hasiči, myslivci, zahrádkáři, Sokol atd.

spolkový život může sloužit jako faktor integrace nebo oživení lokálních tradic a takto tedy alespoň částečně nahradit funkce a přínosy mnohde již skomírajícího života náboženského.

- 3) Posledním nehmotným prvkem jsou **tradiční zvyky a oslavy**, které na rozdíl od lokalit městských ještě v mnoha lokalitách venkovských plní významnou sociální funkci. Účast rezidentů na tradičních oslavách a dodržování tradičních zvyků nejen odráží míru jejich tradicionality, ale též úzce souvisí s mírou jejich samotné identifikace (a mírou jejich zakotvenosti na tomto území) s regionem a lokalitou.

Mezi hmotné prvky lokální kultury patří (Patočka & Heřmanová, 2008, pp. 66 -79):

- a) **Lidová architektura** se svými specifickými znaky a prvky, které mohou být na úrovni lokalit cíleně chráněny v podobě vesnických památkových rezervací či zón, skanzenů atd.
- b) **Městská architektura** v historických jádrech měst s klíčovými stavbami v reprezentačním i funkčním smyslu³⁴ chráněná a prezentovaná v podobě městských památkových zón a rezervací.
- c) **Panská sídla**³⁵.
- d) **Sakrální památky**, a to jak ve smyslu větších staveb, tak i drobnějších památek³⁶ představují důležitý prvek městské, ale hlavně venkovské lokální kultury.
- e) **Funerální památky** související s pohřbíváním³⁷.
- f) **Technické a vojenské památky**³⁸ představující objekty historické i technologické hodnoty.

³⁴ Mezi které patří například paláce, radnice, kašny, věže, městské brány atd.

³⁵ Hrady, zámky, zámečky, tvrze, paláce, hospodářské budovy a jejich zříceniny, zbytky opevnění atd.

³⁶ Jako jsou například kapličky, křížky, boží muka, mariánské sloupy atd.

³⁷ Hřbitovy, hrobky, kaple, márnice, kostnice atd.

³⁸ Továrny, manufaktury i části technické infrastruktury, jako jsou studny, vodárny, vodovody, plavební kanály, rybníční soustavy, mosty, rozhledny, doly a důlní zařízení spolu se šachtami. Mezi vojenské památky patří hlavně systémy opevnění, bunkry, pevnosti atd.

- g) **Tradiční gastronomie či tradiční výrobní/řemeslné postupy a výrobky.**
- h) **Umělecké, uměleckořemeslné a ostatní drobné památky³⁹.**
- i) **Drobné artefakty**, jejich definice se shoduje s širokou kulturologickou definicí artefaktů⁴⁰.
- j) **Archeologické památky⁴¹.**
- k) **Historické zahrady, parky a arboreta⁴².**
- l) **Genofond fauny a flóry** ve smyslu z minulosti⁴³ dochovaných zvířat a rostlin na konkrétním území.
- m) **Kulturní krajina**, tu lze chápat jako „*dochované typické uspořádání a využití krajiny, která byla po několik století uzpůsobována potřebám lidí..., v níž jsou zastoupeny téměř výhradně jen pozměněné či přeměněné ekosystémy. V kulturní krajině vždy nalezneme jak odezvy dřívějších procesů, činností a dějů v podobě biotických, abiotických i antropogenních struktur (lidská sídla, meze a remízky... staré cesty...), tak i „otisky“ té kultury, která krajinu právě obývá*“ (Patočka, Heřmanová, 2008, p. 76).

³⁹ „Které byly vytvořeny buď jako samostatná díla, nebo jako součásti či doplňky k jiným stavbám, objekty, které jsou obvykle těžko přemístitelné, spojené relativně napevno s povrchem země. Do této skupiny patří zejména drobné stavby připomínající významné události ... způsob života či právní uspořádání společnosti“ (Patočka & Heřmanová, 2008, p. 78). Patří mezi ně například pomníky, pamětní kříže a desky, milníky, staré rozcestníky a patníky, smírčí kameny a pranýře, morové sloupy, zvony, chrliče atd.

⁴⁰ Zahrnují tedy materiální předměty nejen v užším kulturním smyslu, jako jsou například kroje, kroniky, keramické předměty, ale i předměty každodenní potřeby či pracovní nástroje atd.

⁴¹ Kterými jsou myšleny nejen různé nalezené artefakty, ale i nějakým způsobem zakonzervované či jinak chráněné terénní archeologické památky, jako jsou například zbytky osídlení či důležitých nalezišť.

⁴² „Jde o v minulosti vytvořené, v případě zahrad a parků často plošně rozsáhlé útvary v blízkosti historických objektů nebo ve městech, které mají svůj charakteristický řád a atypické uspořádání“ (Patočka & Heřmanová, 2008, pp. 77-78).

⁴³ Zahrnuje staré krajové a místní odrůdy, které byly v minulosti rozšířené a využívané, na které ale již dnes běžně nenarazíme.

- n) **Kulturní infrastruktura území** jako materiálně technického zázemí⁴⁴ pro realizaci „živé“ kultury, popř. pro prezentaci kultury lokální“ (Patočka & Heřmanová, 2008, p. 79).
- o) **Kulturní organizace a instituce a jejich materiální zázemí**⁴⁵ procesů, činností a dějů v podobě biotických, abiotických i antropogenních struktur (lidská sídla, stezky...). (Patočka & Heřmanová, 2008, p. 76).

Oba výše zmíněné přístupy tedy vnímají, a to jak po stránce hmotné a nehmotné lokální kultury, kulturu velmi podobně. Dalo by se říci, že se navzájem dobře doplňují⁴⁶. Kulturologická perspektiva dává studiu lokální kultury díky své snaze o pochopení její struktury a funkčního vztahu jednotlivých prvků pevné teoretické základy. Patočkovu pojetí na ni navazuje, zaostruje ji a konkretizuje vybrané prvky sociokulturní reality⁴⁷.

K výše zmíněným pojetím lokální kultury zbývá doplnit informaci o aktérech lokální kultury. Aktéry lokální kultury, těmi, „kteří přenášejí kulturní štafetu“, nositeli nehmotných prvků lokální kultury jsou lidé: „ti jsou hlavním rozvojovým potenciálem každé obce a jediným možným ochráncem kulturního dědictví“ (Zemánek, 2003, p. 148) a to nejen ve smyslu výjimečných osobností, které jsou iniciátory jednotlivých akcí spojených s náboženským a spolkovým životem či s realizací tradičních zvyků a oslav, umělců a jejich souborů. Jde nejen o

⁴⁴ Patří sem například: kulturní domy, centra, knihovny, muzea, sokolovna... ale i neoficiální místa kulturního a společenského života, jaká mohou dle autora představovat například i lavička či prostor hospody nebo obchodu.

⁴⁵ Jsou jimi myšleny především fungující instituce, nikoliv však nutně hmotného charakteru, které hrají roli v podpoře lokální kultury, jako jsou například škola, fara nebo i obecní úřad. Na tomto místě je důležité ozřejmit, jakým způsobem se pracuje s pojmem instituce v kulturologické perspektivě. **Instituce** zde „představuje relativně stálý, sdílený a uznávaný soubor norem a předpisů, které členové dané společnosti pokládají za důležité pro uchování sociální stability a uspokojování svých potřeb“ (Soukup, 2000, p. 202). V obou pojetích se tedy nemusí jednat o hmotné formální instituce s rigidní organizační složkou ve smyslu, jakým je tento pojem obecně vnímán.

⁴⁶ Zemánek lokální kulturu stručně definuje jako „stav kultury a všech jejích složek v prostorově omezeném rámci a čase. Poznávacím znakem lokální kultury by totiž měla být nejen její vázanost k danému místu (komunitě), ale i její historická kontinuita“ (Zemánek, 2003, p. 126).

⁴⁷ Toto pojetí pojmu lokální kultury výrazněji akcentuje lidovou kulturu a hmotné kulturní památky.

roli těchto aktérů ve vytváření a udržování lokální kultury, ale i o jejich klíčovou roli při jejím předávání, například v procesu socializace. Dalšími aktéry, kteří se na těchto procesech podílejí, jsou samozřejmě i instituce veřejné správy, občanské, neziskové organizace apod.

3.4. SOCIOKULTURNÍ POTENCIÁL

Sociokulturní potenciál představuje i v rámci kulturologických analýz Ústavu etnologie nový pojem, který doposud nebyl teoreticky příliš rozpracován⁴⁸. Sociokulturní potenciál v sobě spojuje nejen vlastnosti kulturního systému ve smyslu jednotlivých složek lokální kultury⁴⁹, ale i sociální vlastnosti⁵⁰ tohoto systému, mezi které patří sociální kapitál⁵¹ a sociální soudržnost⁵². Sociokulturní potenciál se projevuje jak v rovině vlastností celého systému (případně subsystémů) a jeho institucionalizovaného jednání, tak i v rovině vlastností, jednání a tvořivosti jeho individuálních členů⁵³ (či jejich skupin) a jejich výsledků. Sociokulturní potenciál představuje vnitřně konzistentní systém, mezi jehož jednotlivými komponenty je třeba pro jeho celkovou stabilitu udržovat rovnovážný stav, tzv. konzistenci (Hubáček, 2012).

⁴⁸ Tento pojem a jeho genezi více rozpracoval např. Hubáček (Hubáček, 2012).

⁴⁹ Viz již zmíněné vymezení pojmu lokální kultury a jejích složek (sociokulturní regulativy, ideje, artefakty, ale i instituce).

⁵⁰ Aspektu sociální integrace měst jako předpokladu, ale i pozitivního důsledku efektivního nakládání se sociokulturním potenciálem, se blíže věnovala studie *Sociokulturní adaptace malých měst: kulturní a sociální změny v lokální společnosti 1992 až 2008* (Hubáček, Opletalová & Matějů, 2009).

⁵¹ Tento pojem bude blíže vymezen v kapitole věnující se indikátorům přínosů kultury. Analýze tohoto tématu se věnuje v ČR např. Sociologický ústav AV ČR.

⁵² Tento pojem bude blíže vymezen v kapitole věnující se neekonomickým přínosům kultury. Analýze tohoto tématu se též věnuje např. Sociologický ústav AV ČR či Centrum pro sociální a ekonomické strategie (CESES), výzkumné pracoviště Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

⁵³ Tzv. „aktéři hodnototvorných činností a jejich vlastní schopnosti produkce v rámci stávajícího sociokulturního systému“ (Hubáček, Opletalová & Matějů, 2009, p. 7).

Specifickou dekompozici tohoto pojmu pro účely statistické analýzy již existujících dat provedl ve své práci Hubáček (Hubáček, 2012). Ačkoliv toto pojetí dle autora nepředstavuje univerzální schéma, umožňuje hlubší vhled do uvedeného pojmu. Součástími sociokulturního potenciálu jsou:

- 1) **Získané kulturní a sociální kompetence** zahrnující nejvyšší dosažené vzdělání, ekonomické postavení, funkční gramotnost.
- 2) **Interiorizované subjektivní kulturní a sociální předpoklady** vyplývající ze zvnitřnění sociokulturních regulativů (vystupující v podobě hodnot, sebereflexe kompetencí a předpokladů, inovativnosti a respektu k tradicím, flexibilitě), představující zdroj stimulace a motivace ke konkrétnímu jednání jednotlivců a zároveň zdroj identifikace těchto jedinců s lokální kulturou, společností jíž jsou členy.
- 3) **Sociální kapitál.**
- 4) **Sociální soudržnost** zahrnující důvěru v systém, zájem o veřejné dění, účast ve volbách a mezikulturní vztahy⁵⁴.
- 5) **Kulturní a sociální integrace** související s mírou emocionální (ve smyslu identifikace s lokální kulturou) a sociální vazby (rozsahu a intenzity sociálních kontaktů jednotlivců v rámci sociálních skupin a sítí vztahů) jednotlivce k sociokulturnímu systému.
- 6) **Migrace** ve významu přistěhování se do sociokulturního systému či odstěhování se z něj.
- 7) **Kulturní a sociální jednání** jako projev individuálních a kolektivních vlastností v konkrétních činnostech.
- 8) **Sociokulturní prostředí** v kontextu kvality prostředí pro rozvoj a uplatnění kompetencí a zároveň fungování důležitých institucí.

„Sociokulturní potenciál v sobě implicitně obsahuje i formulaci veřejného mínění a veřejného zájmu ve vztahu ke kulturnímu dědictví. Investice do sociokulturního potenciálu jsou

⁵⁴ Patří sem například vztahy mezi subkulturami, minoritními skupinami, jako jsou etnické skupiny apod.

proto investicemi progresivními a prostřednictvím multiplikačních efektů mohou pozitivně stimulovat zájem veřejnosti o kulturu, tradice a kulturní dědictví (Patočka & Heřmanová, 2008, pp. 80-81).“

Jak je patrné, nakládání se sociokulturním potenciálem ve smyslu jeho využívání, ale i reprodukce představuje specifický „*způsob zacházení s vlastními zdroji v nejšířším slova smyslu a eliminace vlastních nedostatků či bariér ve vztahu k příznivým i nepříznivým vnějším⁵⁵ faktorům*“ (Hubáček, Opletalová & Matějů, 2009, p. 9). Představuje tak základ adaptační strategie lokality. „*Investice do sociokulturního potenciálu lze proto chápat jako výrazný rozvojový faktor*“ (Patočka & Heřmanová, 2008, p. 25).

3.5. ROZVOJOVÉ ADAPTAČNÍ STRATEGIE LOKALIT

Kulturní adaptace představuje „*specifický lidský, nadbiologický způsob přetváření světa člověkem prostřednictvím výroby artefaktů, vytvářením sociokulturních regulativů a akumulace idejí*“ (Soukup, 2005, p. 629). Jak již bylo zmíněno výše, i na úrovni sociokulturních systémů též dochází k procesu adaptace na vnitřní i vnější změny. Kulturní adaptace tedy zahrnuje i proces vnitřních změn⁵⁶ sociokulturního systému a jejich výsledků směřujících k stabilitě tohoto systému, která je podmínkou jeho zachování⁵⁷.

V předchozím textu věnovaném definici pojmu lokální kultury na ni bylo pohlíženo zejména z hlediska jejich jednotlivých složek. Lokální kultura nicméně představuje relativně autonomní, vnitřně organizovaný celek, systém komplexně spjatých subsystémů (ekonomický, ideový, ideologický, jazykový, náboženský, politický, sociální a sociálně psychologický atd.), které jsou ve vztahu vzájemné rovnováhy. Lokální kultura se prostřednictvím reakcí těchto svých

⁵⁵ Za zmíněné vnější faktory lze označit difúzi⁵⁵ kulturních hodnot, ale i kulturních norem a vzorů, a to jak mezi jednotlivými skupinami či společnostmi, tak i ve smyslu kontaktu jednotlivých kultur a subkultur (Hubáček, 1995).

⁵⁶ Změny konfigurací jednotlivých prvků, komplexů, konfigurací, subsystémů.

⁵⁷ Protikladem zachování kulturního systému je jeho zánik, tzv. kulturní dezintegrace, pojem vysvětlený dále v textu této kapitoly.

subsystémů na vnější podněty, směřujících k obnovení či znovuvytvoření jejich vzájemné rovnováhy, chová jako adaptivní systém modifikující svoji strukturu (Soukup, 2008). Adaptace je v tomto smyslu procesem dlouhodobým (permanentním) a komplexním (dotýká se všech oblastí života) (Hubáček, Opletalová & Matějů, 2009). Konkrétní způsoby, jakým jednotlivé lokální kultury (ať vědomě či nevědomě) využívají a reprodukují svůj sociokulturní potenciál, představují specifické adaptační strategie těchto lokalit. *„Postihnout konkrétní adaptační strategie jednotlivých lokalit je však obtížné, protože zahrnují strategie adaptace různých aktérů, od jednotlivých občanů či jejich skupin, přes „lokální elity“, ekonomické subjekty až po instituce veřejné správy. Jejich strategie nemusí být komplementární, mohou se mezi nimi objevit rozpory ústící v skryté nebo zjevné konflikty“* (Hubáček, Opletalová & Matějů, 2009, p. 9).

3.6. KULTURNÍ ZMĚNA

Kulturní změna představuje nehodnotící kategorii popisující proces transformace či rekonfigurace částí sociokulturních systémů, ale i procesy vzniku či zániku těchto systémů jako celků. Příčiny těchto reakcí sociokulturních systémů⁵⁸ lze hledat ve vnějších a vnitřních podmínkách samotných systémů (Soukup, 2008).

Změnami vnějšího prostředí jsou myšleny zejména proměny fyzického přírodního prostředí (nedostatek, hrozby v podobě např. vyčerpání zdrojů nebo klimatických změn atd.), dále pak kontextu ekonomického, demografického, technologického (např. rozvoj komunikačních či dopravních technologií) či kulturní inovace mimo daný sociokulturní systém (Patočka &

⁵⁸ *„Relativně autonomní, vnitřně integrované, historicky vzniklé společnosti, které se navzájem liší svojí kulturou (artefakty, sociokulturními regulativy a idejemi)“* (Soukup, 2000, p. 20). Žádná kultura (ve smyslu sociokulturního systému) však není vnitřně zcela homogenní a skládá se z různých subkultur a kontrakultur. **Subkultura** představuje *„sociální skupinu, jejíž artefakty, sociokulturní regulativy a ideje se do jisté míry odlišují od majoritní kultury, která tvoří kontextuální rámec daného společenství“*. Zatímco **kontrakultura** *„představuje typ subkultury, pro kterou je typický nesouhlas a opozice s kulturními regulativy a idejemi převládající majoritní kultury“* (Soukup 2000, p. 204 a 202).

Heřmanová, 2008). Exogenní změny jsou přirozeným výsledkem kontaktů různých sociokulturních systémů v prostoru a v čase. V rámci tohoto kontaktu dochází na jedné straně k expanzivní difúzi kulturních prvků či kulturních komplexů nezávislých na prostorovém pohybu nositelů inovace a na druhé straně k relokační difúzi neboli šíření invazivních inovací prostřednictvím migrace obyvatel jako jejich nositelů (Patočka & Heřmanová, 2008). Dalším typem je difúze stimulační, kdy si sociokulturní systém z důvodu nedostupnosti žádaného kulturního prvku z jiného sociokulturního systému vytváří prvek podobný nebo zcela nový, který je nositelem poptávané funkce (Soukup, 2008).

Dalším typem vnější kulturní změny, která je důsledkem vzájemného kontaktu odlišných sociokulturních systémů, je **akulturace** (Soukup, 2008). První fází akulturace je vlastní střet kultur, v rámci kterého dochází k vzájemnému poznávání a identifikaci vnímaných pozitivních i negativních aspektů. V další fázi jsou některé prvky vyřazeny, zatímco jiné jsou akceptovány a následně včleňovány do vlastního sociokulturního systému, který se tímto způsobem proměňuje (Soukup, 2008). Proces, který je analogický k akulturaci, avšak probíhá nikoliv na úrovni sociokulturního systému, ale na úrovni jednotlivce ve smyslu jeho včleňování do kultury skrze sociální učení, se označuje pojmem **enkulturace**.

Změnami vnitřního prostředí je míněna zejména rekonfigurace existujících prvků sociokulturního systému, za jejichž hlavní mechanismus lze označit inovaci jako nový způsob dosahování určitých cílů prostřednictvím invence (Soukup, 2008). Mezi vnitřní faktory související s vyvoláním kulturní změny pak mohou patřit například kvalitativní charakteristiky populace (úroveň vzdělání, inovativnost, vztah k tradici atd.), ale i role silných osobností, které mají nějakým způsobem významný společenský vliv (Patočka & Heřmanová, 2008).

K samotné difúzi neboli šíření kulturních prvků pak může docházet nejen na již výše zmiňované prostorové úrovni, ale též na institucionálním a hierarchickém principu (Patočka & Heřmanová, 2008). Na šíření kulturních prvků v současných sociokulturních systémech má díky rozvoji moderních komunikačních prostředků podíl zejména poslední zmíněný hierarchický

princip, jehož nutnou podmínkou je sociokulturní blízkost systémů, mezi kterými k difúzi dochází. Inovace jako taková se skrze výše popsané principy šíří z tzv. **kulturního jádra**⁵⁹. Jejím šíření však mohou bránit nejen fyzicko-geografické překážky, ale též jednotlivé aspekty sociokulturního kontextu jako např. sociálně ekonomické překážky (Patočka & Heřmanová, 2008), ale také naráží na konformitu a zařixované kulturní stereotypy cílové populace (Soukup, 2008), která může na kulturní změnu reagovat různými způsoby.

Proces kulturní změny má několik fází, ve kterých dochází:

- 1) k vytvoření nových prvků nebo k jejich rekonfiguraci skrze difúzi či inovaci;
- 2) k jejich společenskému přijetí a jejich zhodnocení na základě toho, jakou plní funkci, jak jsou užitečné a atraktivní;
- 3) k integraci nových kulturních prvků do původního sociokulturního systému nebo přeměně stávajícího systému za předpokladu přehodnocení a eliminace jiných prvků;
- 4) k institucionalizaci neboli utváření uznávaných, sdílených, sociálně integrovaných a relativně stabilních forem chování (Soukup, 2008).

V rámci kulturní změny však nemusí docházet pouze k proměně⁶⁰ sociokulturních systémů, ale též k jejich rozpadu a k úplnému zániku funkčního upořádání jejich kulturních prvků a komplexů, který je označován **kulturní dezintegrací** (Soukup, 2000).

Samotná kulturní změna pak může být kromě výše zmíněné základní dichotomie (endogenní versus exogenní změny) popisována i z hlediska svého rozsahu (jako dílčí či celková), formy (jako kvalitativní či kvantitativní), dynamiky průběhu (pomalá či rychlá), případně dle projevu jako latentní či manifestační (Soukup, 2008).

⁵⁹ „Třída primárních kulturních prvků, které se nejvíce podílejí na adaptaci kulturního systému k vnějšímu prostředí“ (Soukup, 2000, p. 202).

⁶⁰ Jedním z typů kulturní změny je například **kulturní konvergence**, „pro kterou je charakteristické sbližování a nárůst podobnosti kulturních prvků a kulturních komplexů ve vzájemně izolovaných a původně odlišných kulturních systémech“ (Soukup, 2000, p. 202).

4. KONCEPT VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB

Veřejné kulturní služby⁶¹ „spočívají v převážně mimotržní prezentaci, interpretaci a rozvíjení kulturního potenciálu v podobě kulturních statků hmotné i nehmotné povahy, včetně lidských schopností a dovedností. Smyslem a cílem veřejných kulturních služeb je uspokojování potřeb občanů, zvyšování kvality života, zmírňování nebo překonání společenské izolace nebo sociálního vyloučení, posílení společenské soudržnosti a identifikace obyvatel s přírodním, hmotným i sociálním prostředím lokalit i regionů, podpora rozvoje jejich znalostí, kulturních kompetencí, schopností a dovedností, jejich tvořivosti a konkurenceschopnosti, vytvoření specifického prostředí, dialogu mezi občany a samosprávou a správou obce, regionu a státu“ (Žák, 2015, p. 67).

⁶¹ Nejde zde o první snahu o vymezení kulturních služeb veřejné povahy. Velmi stručnou a obecnou definici přinesl již dříve projekt *Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v České republice po roce 1993 se zaměřením na analýzu vlivu reformy veřejné správy na strukturu výdajů veřejných rozpočtů v oblasti kultury* (Mockovčiaková et al., 2005, p. 3). „Za veřejné služby kultury (regionální a místní) zde pokládáme všechny typy a druhy činností, jejichž cílem a výsledkem je zpřístupnění kulturních hodnot veřejnosti, vytvoření příležitostí jak pro aktivní spoluúčast občanů na jejich vytváření, tak i k pasivní (divácké) účasti na vnímání kulturních hodnot a produktů kulturních činností, zpřístupnění komplexních informací o kultuře, jakož i vytváření příležitostí k poznání a sebevzdělání v oblastech kultury a umění pro všechny zájemce. Za nedílnou součást takto orientovaných veřejných služeb kultury a za podmínku jejich kvalitního zajištění pokládáme udržování a rozvoj jejich hmotné základny - tj. veškerého majetku, který je k poskytování veřejných služeb kultury určen nebo je nezbytný, počítaje v to sbírky včetně knihovních fondů a odbornou péči o ně. Podmínkou kvality odborných činností, na nichž jsou veřejné služby kultury založeny, stejně jako podmínkou kvality poskytování veřejných služeb kultury občanům je nejen odborný potenciál zaměstnanců příslušných právnických osob, ale i jejich ochota trvalého sebevzdělávání a schopnost tvořivosti i účinné komunikace s uživateli veřejných kulturních služeb.“ Toto pojetí i pojetí Ústavu etnologie FF UK v Praze vychází ze zákona č. 203/2006 Sb. o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů ve znění zákona č. 227/2009 Sb., který definuje veřejné kulturní služby takto: „Veřejnými kulturními službami jsou služby spočívající ve zpřístupňování umělecké tvorby a kulturního dědictví veřejnosti a v získávání, zpracování, ochraně, uchování a zpřístupňování informací, které slouží k uspokojování kulturních, kulturně výchovných nebo kulturně vzdělávacích potřeb veřejnosti“.

Kulturní statky, ať již hmotné nebo nehmotné povahy, představují kulturní potenciál, který se ale většinou nachází ve stavu latence, neboli stavu pouhé příležitosti či možnosti. K oživení potenciálu kulturního statku ze stavu latence je třeba procesu animace, skrze který dochází k aktivizaci kulturního statku, jeho oduševnění a udělení mu smyslu. Základními postupy animace jsou prezentace a interpretace potenciálních kulturních statků, které představují příležitosti pro kontakt s těmito kulturními statky (Žák, 2015).

Prezentací je označován proces vytvoření příležitosti⁶² pro vnímání kulturního statku potenciálními zájemci. V rámci procesu prezentace dochází prostřednictvím kulturní služby k zpřístupnění, zpřítomnění a zároveň představení kulturního statku.

Interpretace kulturních statků probíhá ve dvou rovinách. První z těchto rovin je převedení kulturního statku⁶³ do takového komunikačního kódu, který umožňuje, aby mohl být tento kulturní statek adresáty plnohodnotně vnímán. Druhou rovinou interpretace kulturního statku je poskytnutí určitých doplňujících informací⁶⁴, které by měly adresátům kulturního statku pomoci k jeho plnohodnotnému vnímání a pochopení (Žák, 2015).

Výše zmíněný kulturní potenciál je představován nejen kulturními statky, ale i kulturním potenciálem jedinců. Animace kultury tak kromě prezentace a interpretace kulturních statků hmotné i nehmotné povahy spočívá i v procesech a aktivitách vedoucích k rozvoji kulturního potenciálu jedinců skrze podporu nabídky příležitostí pro osvojení si znalostí, dovedností a hodnot umožňujících smysluplnou účast na kulturním životě, ale i vlastní tvůrčí aktivity.

⁶² Mezi tyto příležitosti mohou patřit například výstavy, koncerty, filmová či divadelní představení nebo i zpřístupnění památkového objektu atd.

⁶³ Například může jít o převedení notového zápisu hudebního díla do zvukové podoby při koncertu.

⁶⁴ Překážky v plnohodnotném vnímání a pochopení kulturního statku mohou pramenit například z proměny významu a funkce kulturního statku v čase a v prostoru, nebo jen ze specifčnosti kulturního kódu pro jeho adresáty.

Smyslem samotné existence činností a aktivit, které jsou označovány jako veřejné kulturní služby⁶⁵, je naplnit kulturní práva deklarovaná občanům *Listinou základních práv a svobod*⁶⁶. Mezi tyto tzv. kulturní svobody patří např. právo na vzdělání, práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti, ale též i deklarované právo na přístup ke kulturnímu bohatství. Mezi další související práva deklarovaná tamtéž patří například svoboda umělecké tvorby atd. Garantem veřejných kulturních služeb je v tomto smyslu stát, který je může poskytovat sám či prostřednictvím krajů, měst či jiných subjektů⁶⁷, které k tomu legitimuje.

Veřejné kulturní služby mají sedm konstitutivních znaků (Žák, 2015):

- 1) **Univerzálnost služby**, kterou je míněna rovnost přístupu občanů k využití služby za předem daných podmínek, jakými jsou například místo a čas konání či cena služby.
- 2) **Kontinuita poskytování** ve smyslu stálosti⁶⁸ či pravidelném intervalu⁶⁹ poskytování tohoto typu služeb.
- 3) **Kvalita služeb**. Pro hodnocení kvality služby je obecně třeba stanovit určitá umělecká, kulturní, sociálně-psychologická a ekologická kritéria⁷⁰, která by měla služba splňovat.

⁶⁵ Ať již v podobě kulturních akcí (jednorázové nebo krátkodobé cyklicky opakované události); kulturních činností (aktivita tvůrců a poskytovatelů kulturních služeb související s relativně stabilní nabídkou příležitostí ke kontaktu s kulturními statky) či kulturních aktivit (způsob pasivní i aktivní účasti jednotlivců nebo skupin a na veřejných kulturních službách).

⁶⁶ Mezinárodním dokumentem, který se vyjadřuje ke kulturním právům, je i *Všeobecná deklarace lidských práv* vydaná OSN v roce 1948.

⁶⁷ Může jít o občanská sdružení, v omezené míře se podílejí například i podnikatelské subjekty.

⁶⁸ Stále nepřerušené poskytování služeb probíhá například v rámci veřejných knihovnických a informačních služeb.

⁶⁹ Některé specifické typy veřejných kulturních služeb, mezi které patří například prezentace živého umění, bývají poskytovány pravidelně v určitém časovém intervalu (například v měsíčním či ročním cyklu).

⁷⁰ Například originalita a úroveň technického či řemeslného zpracování kulturního statku či profesionalita jeho prezentace či interpretace, schopnost uspokojit autentické kulturní potřeby jedinců. Vytvoření standardizovaných postupů expertního hodnocení a jejich využití v praxi však může být dle projektu NAKI v praxi velmi obtížné. Proto je požadavek kvality při evaluaci veřejných kulturních služeb vztažen zejména ke spokojenosti uživatelů ve smyslu míry uspokojování autentických kulturních potřeb službami zprostředkujícími autentické obsahy.

Jednoznačné stanovení těchto kritérií ale naráží na řadu překážek, mezi které patří například nejednotnost v hodnocení kulturní významnosti či umělecké hodnoty veřejností, poskytovateli, podporovateli, ale i uživateli tohoto typu služeb.

- 4) **Cenová dostupnost** je zajišťována podporou jejich poskytovatelů, kterým umožňuje poskytovat služby za nižší neekvivalentní a pro potenciální uživatele⁷¹ dostupnější ceny, než jsou ceny v tržním využití kulturního potenciálu (ať v podobě hmotných či nehmotných kulturních statků⁷²).
- 5) **Ochrana uživatele** spočívá především v „*garanci kvality služby, transparentnosti jejího poskytování, možnosti výběru, respektu k specifickým zájmům a potřebám skupin obyvatel (např. děti, mládež, senioři, handicapovaní atp.) a cenové dostupnosti*“ (Žák, 2015, p. 70).
- 6) **Názorová pluralita obsahů** souvisí s kvalitou a šíří nabídky veřejných kulturních služeb, ale je závazná pouze v konkrétních případech stanovených právní normou⁷³.
- 7) **Veřejná ekonomická i mimoekonomická podpora.** Za veřejné kulturní služby mohou být považovány pouze ty služby, kterým je poskytována ekonomická či mimoekonomická podpora ze strany státu, kraje či obce.

Ekonomická podpora může mít podobu **finanční**, spočívající např. v pomoci při zakládání a provozu kulturních institucí; v podpoře vybudování či provozu potřebné infrastruktury; finanční či jiné formě spoluúčasti na projektech jiných subjektů (např. v podobě grantů či dotací, nákupu

⁷¹ Se zřetelem ke zvláštním potřebám znevýhodněných skupin populace (např. rodiny s malými dětmi, senioři, zdravotně handicapovaní, nezaměstnaní atp.)

⁷² „*Veřejné kulturní služby, stejně jako ostatní služby v obecném zájmu, jsou racionálním řešením nedokonalosti trhu, který není sto při uplatnění principů svého fungování uchovat a adekvátně využít kulturní potenciál a autenticky uspokojit významnou část kulturních potřeb jedinců i společnosti. Uplatnění tržních principů neumožňuje ochránit aktuálně ekonomicky nevyužitelnou část kulturního dědictví a značnou část kulturních služeb by uplatněním tržních cen učinil nedostupnou pro většinu populace. Podpora je tedy způsobem překonání tohoto nedostatku.*“ (Žák, 2015, p. 71).

⁷³ Jako je tomu například v knihovnickém zákoně, zákonech o veřejnoprávních médiích atp.

kulturních statků či služeb). **Nefinanční podpora může spočívat** například v zvýhodněném pronájmu prostor poskytovatelům kulturních služeb či například bezúplatné propagaci veřejných kulturních služeb. Mimoekonomické formy podpory mohou nabývat různých podob od podpory ideové (např. záštita kulturních projektů) a programové (např. zakotvení podpory kultury v koncepčních materiálech) k podpoře informační, poradenské či koordinační.

Oblasti veřejných kulturních služeb

Bylo vymezeno osm oblastí⁷⁴ veřejných kulturních služeb (Žák, 2015), v jejichž klasifikaci hrálo roli hledisko povahy kulturních statků (či kulturního potenciálu), forma, zacílení a sociokulturní funkce.

A) Živá umělecká tvorba a její prezentace (Performing arts)⁷⁵

„Do této oblasti patří kolektivní, ale do jisté míry i individuální živá profesionální i neprofesionální umělecká tvorba ale též interpretace v základních uměleckých druzích a žánrech“ (Žák, 2015, p. 72).

Podoblasti živé umělecké tvorby a její prezentace zahrnují:

- *„divadelní (jevištní) produkce, tj. scénické provozování činoherního, pohybového (pantomima, různé druhy tance, např. folklorní, společenský atp.), loutkového a hudebního divadla (opera,*

⁷⁴ Část aktivit jednotlivých oblastí se logicky překrývá.

⁷⁵ Analýzou využívání kulturních služeb typu živá umělecká tvorba a její prezentace (Performing arts) a Vizuální umělecká tvorba a její prezentace (Visual arts) se zabýval Sociologický ústav ve své publikaci *Kultura v krajích České republiky*, nepracoval však s konceptem veřejných kulturních služeb ve smyslu, v jakém jeho konstitutivní znaky formuloval projekt NAKI. V analýze participace obyvatel na městské a lokální kultuře ve smyslu živé i vizuální umělecké tvorby a její prezentace (participace pasivní i aktivní), jsou ve zmíněné publikaci tedy směřovány všechny služby kulturní povahy bez ohledu na to, zda jde o služby podporované z veřejných zdrojů. Více viz (Patočková, Čermák & Vojtíšková et al., 2012).

- opereta, balet, muzikál), studium a interpretace literárních, literárně dramatických, hudebně dramatických a dalších předloh, libret či scénářů a jejich jevištní a předvádění;*
- *koncerty a další hudební produkce, tj. živé provozování hudebních děl výkonnými umělci za užití lidského hlasu, hudebních nástrojů a případně technických zařízení k produkování zvuku;*
 - *multižánrové umělecké produkce, tj. kulturní příležitosti kombinující různé druhy živých uměleckých produkcí (např. slavnosti, festivaly, pouti i akce, společenské zábavy atp.);*
 - *performance, tj. obvykle multižánrové experimentální akce (užívající vyjadřovací prostředky různých druhů živého umění (slovo, pohyb, zvuky atd.) tvůrčí povahy s výraznými prvky improvizace;*
 - *cirkusové produkce (tzv. nový cirkus), kombinující artistické výkony, klaunérii, ekvilibristiku, drezuru atd.“ (Žák, 2015, pp. 72-73).*

B) Vizuální umělecká tvorba a její prezentace (Visual arts)

Do této oblasti patří tvorba uměleckých artefaktů, především děl výtvarného umění a audiovizuálních děl (filmů, videozáznamů) vznikající na základě veřejné objednávky a podpory a též jejich veřejná prezentace. Podmínku nekomerčnosti splňují především neprofesionální tvorba a její prezentace. Profesionální tvorba bývá v naprosté většině případů zaměřena tržně, její prezentace však může být realizována i nekomerčně.

Podoblasti vizuální umělecké tvorby a její prezentace představují:

- *„tvorba děl výtvarného umění⁷⁶;*
- *vystavování výsledků současné umělecké tvorby⁷⁷;*

⁷⁶ Jako jsou například malba, sochařství, grafika, fotografie, design, instalace.

⁷⁷ Jde o uplatnění výsledků tvorby a jejich prezentaci ve veřejném prostoru.

- *produkce⁷⁸ prezentace a šíření⁷⁹ filmových a audiovizuálních děl prostřednictvím reprodukce⁸⁰ zvukově obrazových záznamů nebo přímého přenosu živých uměleckých produkcí“ (Žák, 2015, p. 74).*

C) Péče o kulturní a přírodní dědictví a jeho prezentace

Do této oblasti patří služby spojené s ochranou, uchováním a prezentací kulturního a přírodního dědictví.

Kromě rozdělení kulturních prvků na hmotné a nehmotné (duchovní) je nutné ještě další rozlišení hmotných kulturních statků na movité a nemovité. Aktivity směřující k ochraně a uchování movitých a nemovitých lze rozdělit na výzkum, záchranu, restaurování, konzervaci a údržbu. Nehmotné kulturní statky jsou pak zkoumány, dokumentovány a prezentovány (Žák, 2015).

Do hmotných nemovitých kulturních statků patří většina objektů, areálů a artefaktů popsanych již dříve v definici pojmu lokální kultury hmotných prvků lokální kultury.

Hmotné movité statky jsou členěny na muzeálie⁸¹ a archiválie⁸².

⁷⁸ Patří sem jen ta díla, která vznikla alespoň z částečné podpory z veřejných zdrojů, i když jsou produkovány pro tržní účely. Může jít tedy jak o tvorbu podporovanou například veřejnoprávní televizí či Státním fondem či díla podporovaná obcí například za účelem její propagace či dokumentace jejích akcí.

⁷⁹ Do této oblasti spadají jen takové typy produkcí (například filmové festivaly), filmových klubů či případně kin, jejichž provoz je podporován z veřejných zdrojů.

⁸⁰ Analýze infrastruktury sítě kin a jejich návštěvnosti se v kapitole věnované kulturní infrastruktuře v krajích České republiky věnovala již výše zmíněná publikace (Patočková, Čermák & Vojtíšková et al., 2012), jejíž text poskytuje i stručný vzhled do vývoje, kontextu i očekávaných změn v této oblasti ve vztahu k plánované digitalizaci těchto typů zařízení.

⁸¹ „*Jde o přírodniny a artefakty, které jsou podobně jako památky médiem paměti samy o sobě, avšak na rozdíl od nich jsou uchovávány in fondo. Jejich vypovídající schopnost také není zkreslena interpretací, ta se může měnit dle dosaženého stupně poznání; předměty nejsou využívány ke svým účelům, jsou uchovávány jako doklad vývoje vědy,*

Nehmotnými kulturními statky⁸³ „jsou myšlenky a ideje, tradice, jazyk (včetně jeho různých vrstev) jakožto prostředek uchování nemateriálního kulturního dědictví, tradované interpretační umění, společenské zvyklosti, obřady a slavnosti, vědomosti a zkušenosti týkající se přírody a vesmíru a dovednosti spojené s tradičními řemesly“ (Žák, 2015, p. 76).

Kontext přírodního dědictví tvoří dle výše zmíněné definice⁸⁴ jak přírodní prostředí specificky ovlivněné činností člověka (jako jsou konkrétní historické zahrady, parky a arboreta či obecně kulturní krajina), tak i genofond fauny a flóry ve smyslu z minulosti dochovaných zvířat a rostlin na konkrétních územích, která jsou legislativně vyjmuta z hospodářského využití.

Podoblasti péče o kulturní a přírodní dědictví a jeho prezentace jsou:

- „identifikace, dokumentace, udržování, prezentace (zpřístupnění veřejnosti) hmotných nemovitých kulturních památek a jejich souborů.
- prezentace (zpřístupnění veřejnosti) sbírek dokumentujících vznik a vývoj člověka (např. archeologické nálezy), jeho aktivit v nejrůznějších oblastech života (doklady o produkčních aktivitách, technologiích, bydlení, stravování, odívání), kultuře (např. umělecká díla), duchovním životě a prostředí;
- identifikace, dokumentace, udržování, prezentace (zpřístupnění veřejnosti) nemovitých kulturních statků ve smyslu duševního dědictví (tradic, zvyků a obyčejů);

techniky, řemesel, umění (galerie) a jiných oblastí života společnosti“ (Novák, 2011, p. 21). Muzeálie lze dělit na: „artefakt: objekt, který byl vytvořen člověkem; mentefakt: prokazatelný, myšlený poznatek; naturfakt: prokazatelně existující přírodní objekt“ (Stránský, 2005, pp. 253-258).

⁸² „Písemnosti, které podléhají specifickému režimu, aby informace v nich zůstaly uchovány“ (Novák, 2011, p. 21).
Může jít nejen o písemnosti, ale i o různé formy zobrazení, mapy, fotografie, zvukové či zvukové záznamy.

⁸³ Za nemotné (duchovní) kulturní prvky lze označit např.: převažující způsob života jako nemotný prvek lokální kultury; náboženský a spolkový život a jejich intenzitu; tradiční zvyky a oslavy. Více o konceptu hmotných a nemotných kulturních prvků viz kapitola o pojmu lokální kultura (Patočka & Heřmanová, 2008).

⁸⁴ Více k této definici a k širší formulaci těchto jednotlivých oblastí v kapitole zaměřené na vymezení pojmu lokální kultura.

- *identifikace cenných částí přírodního prostředí (např. přírodní rezervace, výtvoř, naleziště), jejich ochrana a prezentace prostřednictvím informačních systémů (terénních, tištěných i elektronických)*“ (Žák, 2015, p. 75).

D) Rozvoj schopností, dovedností a kulturních kompetencí jedinců

V rámci konceptu veřejných kulturních služeb jsou touto jejich oblastí míněny převážně aktivity podílející se na rozvoji kulturních kompetencí, specifických schopností, dovedností, které jedinci získávají s různou intenzitou v průběhu celého života⁸⁵ často v rámci své neprofesionální umělecké činnosti. Do tohoto typu zájmového vzdělávání nekvalifikační povahy⁸⁶ v oblasti kultury patří zejména kurzy, vzdělávací cykly, univerzity třetího věku, workshopy, aktivity v rámci DDM či ZUŠ, jednotlivé vzdělávací akce (např. přednáška). Kompetence získané v rámci těchto aktivit ve smyslu míry jejich osvojení a zároveň jejich obsahu ovlivňují nejen pasivní, ale i aktivní způsoby účasti na kultuře (ve smyslu jejich intenzity, rozsahu a autenticity).

Do podoblastí týkajících se rozvoje schopností, dovedností a kulturních kompetencí jedinců patří:

- *„vzdělávání, výcvik a trénink tvůrčích interpretačních postupů vztahující se k různorodým uměleckým činnostem⁸⁷;*
- *seznámení se se specifickými komunikačními jazyky kultury a umění uměleckými žánry a formami⁸⁸;*

⁸⁵ Osvojení kulturních kompetencí (kromě působení rodiny) probíhá samozřejmě i v rámci klasického (ZŠ, SŠ, VŠ) a zájmového vzdělávacího systému (ZUŠ), který je financován zejména z veřejných zdrojů. V těchto aktivitách (výchova profesionálů v různých oblastech kultury a umění) se též jedná o poskytování veřejných kulturních služeb, ty však díky svému omezení na pouze určitou část populace (která prokáže požadované předpoklady) zcela nenaplnují dříve zmíněné kritérium univerzality veřejné kulturní služby.

⁸⁶ Absolvováním tohoto typu vzdělávání nezískává jedinec certifikovanou kvalifikaci.

⁸⁷ Například herectví, hra na hudební nástroj, zpěv, malba atp.

– *osvojování si hodnotového systému a kritérií pro jeho uplatňování*⁸⁹ (Žák, 2015, p. 77).

E) Shromažďování, zpracování a zprostředkování informací půjčováním a jiným zpřístupněním knih, periodik, zvukových a zvukově obrazových nosičů, databází atp.

Tyto služby ve smyslu všech výše zmíněných aktivit provozují zejména veřejné knihovny založené státem, kraji, městy či obcemi, jejichž činnost upravuje tzv. knihovní zákon⁹⁰.

Podoblasti se týkají zejména prezentace:

- *„uměleckých literárních děl různých literárních forem⁹¹ a žánrů⁹² půjčováním rozmanitých nosičů⁹³;*
- *odborných děl z oblasti kultury a umění půjčováním⁹⁴;*
- *periodik zabývajících se kulturou a uměním, půjčováním a zpřístupňováním plnotextových databází;*
- *audio záznamů hudebních a dalších zvukových děl prostřednictvím půjčování*
- *audiovizuálních děl půjčováním;*
- *literárních děl formou předčítání, přímým kontaktem s autory atd.*“ (Žák, 2015, pp. 78-79).

⁸⁸ Například s básnickými formami vyjadřovacími prostředky výtvarného umění.

⁸⁹ Představované například vztahem obsahu a formy, vztahem obrazu a zobrazovaného, estetickými kategoriemi atd.

⁹⁰ Zákon č. 257/2001 Sb., ze dne 29. června 2001, o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb.

⁹¹ Např. poezie, román, povídka atd.

⁹² Např. historický román, sci-fi atd.

⁹³ Např. klasická kniha, elektronická atd.

⁹⁴ Patří sem například i příručky pro tvorbu a interpretaci kultury, učebnice atd.

Část těchto služeb nemá v rámci pojetí VKS vymezený kulturní rozměr, jde tedy pouze o službu veřejnou. V současnosti knihovny plní celou řadu funkcí a to nejen půjčování nosičů informací kulturní povahy, zprostředkovávají také kontakt s jejich tvůrci a skrze různé kurzy a přednášky umožňují uživatelům osvojovat a zvyšovat si specifické kulturní kompetence. Knihovny a to zejména na malém městě však hrají často v kulturním a společenském životě důležitou roli⁹⁵.

F) Zprostředkování informací místními médii splňujícími kritéria veřejné kulturní služby

Do této oblasti patří informace zveřejňované různými typy místních či regionálních médií⁹⁶, mezi které patří noviny, zpravodaje, televizní či rozhlasové vysílání, ale i webové stránky měst týkající se historie města, kulturních zvyků či tradic, kulturních a uměleckých osobností (rodáci, návštěvníci) či kulturních a uměleckých aktivit a událostí (do této oblasti však spadají pouze ty informace, které svou povahou přesahují běžné informování o připravovaných či proběhlých kulturních akcích, programech a službách⁹⁷).

Podoblastmi souvisejícími se zprostředkováním informací místními médii (splňujícími kritéria veřejné kulturní služby) jsou stati, články, publikace, relace či zvukové a obrazové záznamy:

⁹⁵ Statistikou týkající se knihoven se zabývá např. Český statistický úřad (ČSÚ), který sleduje i počet kulturních a vzdělávacích akcí (viz seznam elektronických zdrojů). Infrastrukturou knihoven se zabývá i již zmiňovaná studie (Patočková, Čermák a Vojtíšková et al., 2012) upozorňující na stálý pokles počtu veřejných knihoven od roku 1980. Počet knihoven však nedává bližší informaci o počtu jednotlivých poboček, velikosti fondů či počtu čtenářů. Z dat ČSÚ však vyplývá, že množství knihoven v jednotlivých krajích je úzce spjato se sídelní strukturou. Čím je v kraji vyšší počet obcí, tím více je zde knihoven. Dostupnost knihoven pro uživatele je pochopitelně nejlepší v Praze, nejhustší knihovní síť je pak na Vysočině (10,1 knihovny na 10 tis. obyvatel). Nejméně knihoven pak mají kraje s nejvyšším podílem obyvatelstva, které žije ve městech (Patočková, Čermák a Vojtíšková et al., 2012, pp. 132-138).

⁹⁶ Média založená a financovaná obcemi či jen podporovaná z veřejných zdrojů.

⁹⁷ To jest, že svou formou a obsahem přesahují stručné informace o místě a času konání, charakteristice akce či programu a výši vstupného.

- „*související s historií města, významnými historickými událostmi či osobnostmi (patří sem i publikace historických dokumentů i souvisejících jiných zvukových či obrazových záznamů;*
- *prezentující kulturní dědictví ve všech jeho podobách (výsledky současné umělecké tvorby, výkony místních souborů i jednotlivců interpretujících umělecká díla...)*
- *reflektující současný kulturní život ve městě (analýzy, kritiky, recenze, zprávy, projekty...).*
- *Dále sem patří i aktivity médií vyvolávající a podporující zpětnou vazbu a vlastní aktivity čtenářů, posluchačů či diváků (např. soutěže, hry, návody s kulturním zaměřením)“ (Žák, 2015, pp. 80-81).*

G) Aktivity směřující ke kulturní emancipaci národnostních a etnických menšin, uchování jejich kulturní identity a integraci s většinovou společností

Aktivity spadající do této oblasti směřují na jedné straně k sebeidentifikaci příslušníků národnostních a etnických menšin a jejich emancipaci, na druhé straně k udržení a podpoře kulturní plurality (kterou podpora těchto skupin představuje) jako zdroje vzájemného poznávání a obohacování. Cílem je tedy začlenit specifické skupiny populace (prostřednictvím jejich zapojení do kulturních aktivit) do společnosti a obohatit většinovou kulturu.

Podoblasti jsou⁹⁸:

- *„udržování, revitalizace a prezentace tradiční lidové kultury⁹⁹a současná umělecká tvorba příslušníků menšin s akcentem na zachycení života jejich příslušníků v různých uměleckých druzích a žánrech a její prezentace;*

⁹⁸ „Tato oblast se částečně překrývá s oblastmi a) živá umělecká tvorba a její prezentace, b) vizuální tvorba, c) ochrana kulturního dědictví a jeho prezentace a d) rozvoj schopností, dovedností a kompetencí, ale odlišuje se od nich do jisté míry akcentem na obsahy a cílové skupiny. Obsahem je téměř výhradně kultura menšiny, případně národa či etnika, ke kterému náleží. Výsledky uměleckých aktivit příslušníků menšin jsou pak prezentovány veřejnosti“ (Žák, 2015, pp. 81-82).

⁹⁹ Hudební, taneční, slovesný folklor.

- dokumentace, sběr, odborné zpracování a prezentace movitého kulturního dědictví vztahující se k životu menšin;
- vydávání periodiky a publikací v jazycích menšin“ (Žák, 2015, p. 82).

H) Nízkoprahové sociální služby pro specifické skupiny obyvatel využívající ve své práci některých kulturních aktivit

Jedná se o speciální služby cílené na specifické skupiny obyvatel ve zvláštní sociální situaci. Cílem vytváření a podpory tohoto typu služeb je pomoci jejich adresátům překonat negativní důsledky sociální a ekonomické diferenciaci společnosti projevující se v jejich zvláštní sociální situaci¹⁰⁰ a napomoci těmto skupinám k společenské reintegraci (Žák, 2015). Tento typ služeb je poskytován zejména institucemi, které v poskytovaných službách spojují služby sociální a kulturní, v praxi jde zejména o tuto typologii institucí lišících se dle orientace na cílové skupiny:

Kluby důchodců/seniorů. Adresáty služeb těchto typů institucí jsou senioři a seniorky s dostatkem volného času, pro které je jednou z hlavních motivací k účasti na kulturních aktivitách těchto zařízení nedostatek společenských kontaktů. Tato skupina adresátů je ve svém obecném přístupu ke kulturním službám často omezena¹⁰¹ fyzickým handicapem¹⁰² souvisejícím

¹⁰⁰ Tyto skupiny jsou často limitovány ve svém přístupu či k zapojení se do ostatních typů veřejných kulturních služeb, neboť jsou nabízeny pro ně za neadekvátních podmínek (např. nevyhovujícím čase atd.).

¹⁰¹ Kulturnímu životu seniorů se věnoval výzkumný projekt (2006-2007) Národního a informačního poradenského střediska pro kulturu (NIPOS) *Šetření kulturní dimenze života seniorů*, který se zaměřoval na analýzu (matematicko-statistickou analýzu dotazníků) kulturních zálib a sociálního statusu vybraného vzorku celkem 500 seniorů a senierek ve věku nad 60 let ze všech krajů ČR, žijících ve 43 městech různé velikosti (od měst do 1 tis. po hlavní město Praha). „Šetření ukázalo, že obliba volnočasových činností je spjata s reálnými možnostmi seniorů. Největší oblību zaznamenaly činnosti, spojené se získáváním informací, s odpočinkem a především kontaktem s lidmi v okolí. Kontakt ať už ve formě setkávání s možností dialogu (méně pak s tancem) nebo kontaktních aktivit je možné označit za hlavní deklarovanou kulturní potřebu seniorů. To se jednoznačně potvrdilo v názorech respondentů na kulturní nabídce v obcích. Z kulturních zájmů převažuje pasivní konzum (sledování televize, rozhlasu) nad aktivitami...

se stářím, ale i nedostatečnými ekonomickými prostředky, které jim přístup k placeným službám tohoto typu omezují. Blíže se typologii těchto zařízení¹⁰³, nabídce¹⁰⁴ jejich služeb a bariérám

Malou četnost mají vlastní aktivity, ať umělecké nebo např. sběratelské. Ve čtyřiceti třech obcích existuje pouze desítka uměleckých souborů seniorů (především různá hudební tělesa jako sbory a kapely). Je samozřejmě otázkou, zda takový zájem nesaturují spíše smíšená umělecká tělesa. Pokud ano, znamenalo by to, že trend neprofesionálního umění v ČR je budovat vícegenerační soubory... Je zajímavé, že byť v kulturní nabídce obcí relativně často figurují malířské ateliéry, není tato aktivita mezi respondenty frekventovaná. S potřebou poznávat a komunikovat souvisí relativní obliba přednášek a besed, poznávacích výletů a vycházek... Šetření se dále zaměřilo na to, zda v uvedeném kontextu existují nějaké podstatné rozdíly mezi respondenty samostatně žijícími (nebo s partnerem nebo s rodinou) a klienty zařízení pro seniory. Je možné konstatovat, že v této kategorii se zvyšuje podíl pasivního konzumu nad vlastními aktivitami (řešitelé ale konstatují, že je to spíše způsobeno tím, že jde v tomto případě o starší skupinu obyvatel). Ale i v této skupině existuje silná potřeba komunikace a společenského styku s vrstevníky. Opět to dokládají vlastní výpovědi respondentů o tom, co jim chybí. Hovoří o zlepšení kulturní nabídky zařízení pro seniory. Ani oni nemají silnou potřebu společenských setkání s tancem“ (NIPOS, 2007, pp. 1-3).

¹⁰² Z výše zmíněné zprávy z projektu *Šetření kulturní dimenze života seniorů* vyplývá, že více než 50 % respondentů deklarovalo různé zdravotní potíže, z nichž velká část limituje jejich účast na kulturním životě.

¹⁰³ Z této analýzy vyplývá, že v praxi mezi poskytovateli těchto typů služeb pro seniory převažují příspěvkové organizace, sociální zařízení pro seniory a nevládní neziskové organizace, zejména kluby seniorů se statutem občanského sdružení. Mezi poskytovateli pouze v malé míře figurují církevní právnické osoby (NIPOS, 2007, p. 2).

¹⁰⁴ „Nejčtenější formou této nabídky, tj. nabízejí ji všechny obce, jsou společenská setkání s tancem, zábavné pořady, poznávací výlety a vycházky, dále přednášky a besedy a setkání s lidovou kulturou (70 % obcí). Občanská sdružení ji doplňují o setkání seniorů s programem i bez něj, podporu a prezentaci uměleckých aktivit, společné činnosti (nakupování, zpívání apod.). Senioři mohou využít také nabídky určené všem, jako je návštěva divadelních a hudebních produkcí, kulturních akcí konaných v obci, návštěvy kulturních zařízení v místě (knihovny, muzea, kina, zoologické zahrady apod.). Rozsah a kvalita všech typů nabídky je různá a má následující mantinely:

- výše ekonomické podpory z prostředků obce;
- zájem a aktivita adresátů této nabídky;
- spolupráce poskytovatelů (důležitá je zejména spolupráce se seniorskými občanskými aktivitami);
- ekonomická dostupnost nabídky pro adresáty;
- dopravní obslužnost v místě.“ (NIPOS, 2007, p. 2)

v jejich konzumaci věnuje projekt *Šetření kulturní dimenze života seniorů*, který též akcentuje rozpor nabízených služeb se skutečnou poptávkou jejich adresátů¹⁰⁵.

Nízkoprahová centra pro děti a mládež se soustřeďují na jedince s dostatkem volného času a nevyhraněnými zájmy, u kterých je větší pravděpodobnost k sociálně patologickému jednání. Tito jedinci často pochází z dysfunkčních rodin, které jim poskytují či zprostředkovávají kulturní podněty jen omezeně.

Mateřská centra či rodičovská centra cílí téměř výhradně na matky s dětmi na rodičovské dovolené mající intenzivní potřebu společenského kontaktu, avšak omezené časové možnosti. Možnosti jejich společenské interakce jsou tedy podmíněny možností účasti i jejich dětí. Dalším z motivů pro využití služeb těchto subjektů rodiči je využívání a rozvoj kulturního potenciálu rodičů, ale i rozvíjení kulturních kompetencí jejich potomků (Žák, 2015).

„Tato oblast se logicky překrývá s oblastmi a) živá umělecká tvorba a její prezentace, b) vizuální tvorba a d) rozvoj schopností, dovedností a kompetencí, ale odlišuje se specifickou skupinou adresátů ... s relativně nízkými nároky na uživatele“ (Žák, 2015, p. 83).

Podoblasti:

- *„neprofesionální tvůrčí, ale i interpretační aktivity v různých uměleckých oblastech (hudba, tanec, výtvarné umění...), audiovize pod odborným vedením;*
- *prezentace uměleckých děl účastníků, živě či ze záznamu;*
- *osvojování si dovedností a znalostí potřebných ke tvorbě, interpretaci a konzumaci kulturních statků;*
- *organizace aktivit k seznámení se s kulturním a přírodním dědictvím“ (Žák, 2015, p. 83).*

¹⁰⁵ Z šetření (NIPOS, 2007) vyplývá, že kulturní nabídce obcí seniorům dominují především takové služby (společenská setkání s tancem a zábavné pořady), které dle názoru seniorů a senierek nenaplnují jejich základní kulturní potřeby. O tyto služby pak není příliš velký zájem. Zastupitelstva, která jsou se svým způsobem uspokojování zájmů a potřeb seniorů spokojena, si pak stěžují na malý zájem o ně (NIPOS, 2007). Je zde tedy špatně nastaven vztah mezi nabídkou a poptávkou.

5. KULTURNÍ POLITIKA

„Každá společnost v jakékoliv době se zabývala a zabývá otázkou, jakou kulturu chce rozvíjet, jak může vyjadřovat své touhy a obavy, jak hodlá prosazovat a oslavovat hodnoty, které vyznává“ (Hamerníková, 1995, p. 59).

Kulturní politika jako taková představuje specifickou podoblast veřejné politiky, *„cílevědomé působení na podmínky kulturního života a jejich prostřednictvím na samotnou kulturu“¹⁰⁶.*

Na podobu konkrétní kulturní politiky má vliv celá řada faktorů vnějších i vnitřních a tzv. kolektivní potřeby obyvatelstva (Hamerníková, 1995). Za vnější faktory lze označit globální politickou situaci a příslušnost konkrétní země do určitého kulturního regionu. Jedním z hlavních vnitřních faktorů ovlivňujících konkrétní podobu kulturní politiky země je optika, jakou je na kulturu a její roli v rozvoji společnosti nahlíženo¹⁰⁷. Za další klíčové vnitřní faktory lze obecně považovat politické klima, které zahrnuje nejen konkrétní politický program a cíle vlády, ale i aktuální hospodářskou situaci. Mezi další vnitřní faktory, které mají ale na rozdíl od faktoru politického klimatu dlouhodobější povahu, patří kulturní úroveň obyvatelstva. Tou je myšlena nejen rozvinutost kulturních zájmů a potřeb jejich obyvatel související i se silou kulturní tradice, ale i model fungování státu¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Definice dle UNESCO viz Krbová (Krbová, 2002, pp. 59, 287-9).

¹⁰⁷ „Častěji přistupují kulturní politiky ke kultuře jako k instrumentu užívanému k dosahování politických, sociálních, ekonomických cílů (posilování homogenity populace, stvrzení sociální diferenciace, prevence sociální patologie, ochrana kulturního dědictví jako předpoklad jeho ekonomického využití atp.). Jen výjimečně se setkáváme s chápáním kultury jako jevu majícímu smysl o sobě, samoučelu, který je sám o sobě důvodem podpory“ (Žák, 1999, p. 16).

¹⁰⁸ Související například se stupněm případné centralizace či decentralizace státní moci ve smyslu přenesení kompetencí na územní samosprávy.

Nástroje k prosazování konkrétní kulturní politiky, která je realizována na úrovni státu, kraje a obcí, je možné rozdělit dle oblastí (Rektořík, 2007, p. 147) jejich působení následovně.

Legislativní nástroje představují nejen konkrétní právní předpisy týkající se kultury,¹⁰⁹ ale i předpisy obecnějšího typu, které na ni mají nějakým způsobem vliv (jde o předpisy ve formě zákonů a podzákoných norem jsou například nařízení vlády, dekrety, vyhlášky). Tyto právní předpisy upravují vztahy mezi jednotlivými institucemi a jejich činnostmi, ale i působnost¹¹⁰ orgánů územní veřejné správy na místní i krajské úrovni (Patočková, 2012, p. 42). Klíčovou se pro tuto oblast stalo legislativní vymezení veřejných kulturních služeb a některých druhů jejich podpory,¹¹¹ neboť dle článku 2 odstavce 2 *Listiny základních práv a svobod* „lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem a to způsobem, který zákon stanoví“ (ČR PČNR, 1993).

¹⁰⁹ Mezi konkrétní předpisy, které se zabývají institucemi a aktivitami souvisejícími s kulturou a jejich vztahy s územní veřejnou správou a jejími orgány patří např.:

- zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči;
- zákon č. 239/1992 Sb., o Státním fondu kultury České republiky;
- zákon č. 273/1993 Sb., o podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl;
- zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů;
- zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

Nový zákon, jehož aspirací by byla systémová snaha o řešení oblastí kultury, je v tuto chvíli jen ve fázi diskuze.

S oblastí kultury v územním kontextu pak v širším kontextu souvisí i zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a zákon č. 248/1995 Sb., o veřejně prospěšných společnostech.

¹¹⁰ Např. zákon o obcích č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení); zákon č. 129/2000 Sb. O krajích (krajské zřízení); zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze; zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech. S kulturou v souvislosti s rozvojem území pracuje i zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje a zákon č. 183/ o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

¹¹¹ Viz zákon č. 203/2006 Sb. o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Ekonomickou podporu¹¹² lze provádět přímo dotacemi z rozpočtu (státu, kraje, obce) či nepřímo (formou daňových úlev, podporou ekonomické soběstačnosti neziskových subjektů atd.).

Institucionální nástroje se vážou na kulturní instituce a jejich systémy.

Řídicí nástroje kulturní politiky souvisejí s konzistentním postojem uvnitř orgánů státní, krajské a obecní správy ke kultuře. Z konkrétních aktivit sem patří i schvalování kulturních koncepcí a evaluace dotačních programů.

Metodické nástroje mají za cíl regulovat chování subjektů působících v kultuře. Jedná se o metodickou pomoc a podporu, jejíž různý obsah a šíře vychází z úrovně, ze které je realizována (stát, kraj, obec).

Další nástroje mohou mít **poznávací** funkci (např. zadávání výzkumů a analýz, spolupráce různých institucí mezi sebou) či například **symbolickou** funkci (jako je kupříkladu udělování ocenění či titulů týkající se jednotlivých oblastí kultury, kulturních osobností atd.) (Patočka & Heřmanová, 2008).

Kulturní politika samotná je realizována na třech úrovních, které představují sestupně stát, kraj a obec. Na státní úrovni je klíčovým dokumentem české kulturní politiky *Státní kulturní politika 2009-2014* (MK ČR, 2009). Ten představuje soubor specifických východisek, z nichž vyplývající vizí a cílů, dále pak obsahuje i seznam úkolů a opatření, jimiž se má naplnění těchto cílů a splnění vizí dosáhnout. Kromě této koncepce existuje i řada dalších koncepčních dokumentů, které ošetřují jednotlivé kulturní oblasti¹¹³ nebo se jich alespoň částečně týkají¹¹⁴ a mnoho dalších dokumentů týkajících se kulturní politiky, její přípravy a implementace.

¹¹² Více viz oddíl veřejná ekonomická i mimoekonomická podpora v kapitole týkající se veřejných kulturních služeb.

¹¹³ Např. státní koncepce týkající se podpory umění; rozvoje knihoven; péče o tradiční lidovou kulturu; péče o movité kulturní dědictví; péče o památkový fond; podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu atd.

¹¹⁴ Např. *Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, 2010*; *Koncepce památkové péče v ČR 2011-2016*; *Strategie hospodářského růstu ČR 2005-2013*; *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020* atd.

Z hlediska jednotlivých měst jsou pro účely této práce důležité zejména koncepční materiály týkající se oblastí kultury měst Českého Krumlova, Blatné a Velkého Meziříčí a jejich hlubší analýza.

6. STRATEGICKÉ ŘÍZENÍ A PLÁNOVÁNÍ KULTURY

6.1. STRATEGICKÉ ŘÍZENÍ, STRATEGICKÉ PLÁNOVÁNÍ A KLÍČOVÉ DOKUMENTY

Za **strategické řízení**¹¹⁵ lze označit takové řízení, v rámci kterého jsou:

„1) dosahovány stanovené cíle (a jejich indikátory), přičemž tyto cíle respektují zásady udržitelného rozvoje, zásady „dobrého vládnutí“ a principy strategického řízení; cíle jsou odvozeny:

a) z poslání a úkolů stanovených legislativou;

b) ze sdílených lidských hodnot (např. spravedlnost, nekorupčnost...);

2) a současně jsou plánované nebo vynaložené zdroje použity ekonomicky racionálně;

3) a strategický plán je propojen s rozpočtem či rozpočtovým výhledem a cíle jsou dosahovány v souladu se stanovenými přiměřenými pravidly pro zadlužování“ (Půček & Koppitz, 2012, p. 174).

Takto formulované strategické řízení lze označit za efektivní¹¹⁶ řízení ve veřejné správě.

Jednotlivé fáze strategického řízení jsou následující:

1) formulace poslání organizace;

¹¹⁵ Existuje široké spektrum definic tohoto pojmu. Někteří autoři považují pojmy strategické plánování a strategické řízení za historický vývoj názvosloví (pojem strategické plánování vznikl v 60. letech, pojem strategické řízení v 80. letech), jiní jim přiřkládají odlišné významy (Grasse, Dubec & Řehák, 2012). Ztotožňují se s pojetím, které považuje strategické řízení za nadřazené označení dlouhodobého a cyklicky se opakujícího procesu, a strategické plánování tedy za jeho dílčí část (Půček & Koppitz, 2012). Velmi obecně lze oba tyto pojmy v kontextu samosprávných celků vnímat jako systematický způsob organizace změn za cílem vytvoření širokého společenského konsenzu a vize týkající se lepší socioekonomické budoucnosti (Půček & Koppitz, 2012).

¹¹⁶ Ve smyslu ekonomicky racionálního využití prostředků k dosažení stanovených cílů.

- 2) stanovení cílů;
- 3) hodnocení a volba strategie;
- 4) zavádění a realizace strategie;
- 5) zhodnocení výsledků, jejich analýza a iniciace opravných opatření (Grasseová, Dubec & Řehák, 2012, p. 11)

Strategické plánování v tomto smyslu představuje neustále se opakující strategický cyklus.

Strategické plánování, které představuje dílčí část výše zmíněného strategického řízení, je procesem zaměřujícím se na analýzu¹¹⁷ situace města v současnosti i jejího vývoje do budoucna a tvorbu strategického plánu. Na jeho základě je formulována vize, soubor cílů a pravidla pro implementaci strategického plánu. **Strategický plán** je psaný dokument, který mívá často v praxi strategického plánování měst a obcí právě tuto strukturu (Půček & Koppitz 2012):

- 1) **Úvodní informace** o tom, proč, jak a kým je pro koho zpracován, jak byl tento dokument vytvářen, projednáván a schválen, jak navazuje na jiné dokumenty a jaký je jeho časový rámec a realizační struktura.
- 2) **Analytická část** obsahující:
 - profil města (demografické, socioekonomické, geografické podmínky města, infrastruktura);
 - identifikaci problémových oblastí a jejich příčin;
 - tzv. kulturní mapování¹¹⁸, identifikaci hlavních aktérů a analýza jejich aktivit;
 - analýzu vnějších vztahů k ostatním relevantním územním jednotkám na lokální regionální a národní úrovni, případně nadnárodní úrovni.

¹¹⁷ Profily města, mapování, scénáře vývoje.

¹¹⁸ Kulturní mapování označuje analýzu všech dostupných kulturních zdrojů a interpretaci těchto poznatků ve vztahu s dalšími místními zdroji (např. i ve smyslu vztahu k dopravní obslužnosti na dostupnost kulturních akcí) (Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2014).

- 3) **Syntetická část** umožňující utřídění znalostí o území, např. formou SWOT¹¹⁹ či SLEPT¹²⁰ analýzy.
- 4) **Návrhová část** zahrnující:
- vizi jako obecnou formulaci žádoucího stavu, který by měl být dosažen. V tomto kontextu je nutné formulovat i problémy či problémové oblasti podmiňující úspěšné naplnění vize;
 - dlouhodobé cíle, ve formě konkrétní a podrobné formulace budoucího stavu situace nutného k naplnění vize;
 - dílčí cíle sloužící k naplnění cílů dlouhodobých;
 - konkrétní opatření vedoucí k splnění dílčích cílů;
 - cílové hodnoty a indikátory formulovaných opatření a cílů;
 - finanční rámec popisující předpokládané zdroje financování;
 - pravidla pro implementaci.
- 5) **Realizační část tvořená tzv. implementačním plánem / akčním plánem**, dokumentem formulujícím konkrétní projekty, programy a aktivity; definujícím odpovědnosti za jejich přípravu a realizaci; časový rámec, harmonogram realizace; předpokládané, ale i požadované vstupy a výstupy projektů, programů a aktivit; způsob zajištění zdrojů na jejich financování a jejich finanční náročnost.
- 6) **Závěr** obsahující shrnutí informací týkajících se strategického plánu, odkaz na související informace a způsoby, jakým mohou být sdělovány možné podněty ke strategickému plánu apod.

¹¹⁹ Tato klasifikační metoda umožňuje roztřídění těchto informací do čtyř kategorií: silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby. První dvě zmíněné stránky představují analýzu současného vnitřního prostředí, zbývající dvě pak analýzu vnějšího prostředí, která je spíše zaměřena na budoucnost.

¹²⁰ V rámci této metodiky jsou analyzovány sociální, legislativní, ekonomické, politické a technologické faktory.

Strategické řízení a plánování a aktivity s nimi související představují snahu po **řízeném rozvoji subjektu (kraj, město, obec)**, který je jeho aktéry předvídan, a pokud je to nutné, tak i regulován (Půček & Koppitz, 2012).

Úrovně strategických dokumentů

V obecné rovině lze identifikovat čtyři základní roviny strategických rozvojových dokumentů: úroveň **nadnárodní** (např. OSN), **evropskou** představující klíčové dokumenty Evropské unie, **národní** (např. sektorové politiky), **krajskou** (program či strategie týkající se rozvoje kraje či jednotlivých sektorů atd.) a **obecní** (např. strategie a rozvojové plány měst) (Půček, Koppitz, 2012). Provázanost jednotlivých dokumentů v rámci těchto rovin lze posuzovat jak horizontálně, tak vertikálně.

6.2. SPECIFICKÁ SITUACE STRATEGICKÉHO ŘÍZENÍ A PLÁNOVÁNÍ KULTURY SAMOSPRÁVNÝMI CELKY V ČR

V ČR v tuto chvíli není dostupná literatura¹²¹ orientovaná na specifické téma strategického plánování kultury samosprávnými celky obcí.

Vzhledem k tomu, že města a obce již mají zkušenost s metodikou komunitního plánování v oblasti plánování sociálních služeb, přiklání se v některých případech k této jim již známé metodě i v případě potřeby plánování služeb kulturních (Beneš, 2011).

Komunitní plánování je metoda, prostřednictvím které *„je plánován rozvoj služeb na daném území pro určité skupiny znevýhodněných osob v určitém čase. Komunitního plánování se*

¹²¹ S výjimkou zmíněné metodiky vzniklé v rámci Sociologického ústavu Akademie věd České republiky (Vojtíšková, Mička, Poláková, Patočková & Vajdová, 2015) a přehledových vysokoškolských absolventských prací zaměřených na situaci v jednotlivých městech viz první kapitola.

účastní uživatelé, poskytovatelé služeb a zadavatelé. Řízení procesů je tudíž závislé na jejich spolupráci a umění shody... Obecně je charakter plánování směřován do budoucnosti. Určuje, čeho má být dosaženo a jak. V podstatě zahrnuje plánovací funkce a manažerské aktivity, zaměřené na stanovení budoucích cílů a vhodných prostředků pro jejich dosažení. Výsledkem plánovací funkce je plán, tj. psaný dokument, specifikující akce, které musí organizace uskutečnit pro rozvoj komunity“¹²². Klíčovým dokumentem komunitního plánování je tzv. komunitní plán představující dohodu komunity ohledně formulace problémů z pohledu veřejnosti. Komunitní plán v tomto smyslu představuje v obecné rovině dílčí část a důležitý podklad strategického plánování (Národní síť zdravých měst ČR, 2006). Strategický plán představuje politické vize a je tedy snahou o řízený rozvoj území z perspektivy seshora, komunitní plán oproti tomu zohledňuje potřeby občanů (Diváková, 2010).

Podstata komunitního plánování tkví v zapojení členů komunit, kteří představují koncové uživatele kulturních služeb. Do komunitního plánování jsou aktivně zapojeni nejen jeho zadavatelé (politici), ale i jeho poskytovatelé (odborníci), zároveň však i koncoví uživatelé (členové komunity) těchto plánovaných služeb. Je to právě ona vzájemná spolupráce s komunitou ve smyslu identifikace jejích potřeb i jejího aktivního zahrnutí do celého procesu plánování a realizace samotných kulturních projektů, která je v zahraniční literatuře akcentována jako nutná podmínka efektivního plánování a realizace kulturních služeb a jednotlivých projektů.

6.3. METODIKA PRO STRATEGICKÉ PLÁNOVÁNÍ KULTURY MĚST A OBCÍ

Za klíčový z hlediska možných přínosů pro praxi strategického plánování kultury samosprávnými územními jednotkami v České republice lze označit projekt Sociologického ústavu AV ČR *Sociální a institucionální podmíněnost rozvoje kultury a uchování kulturního dědictví v regionálním prostředí a její využití v efektivnější organizaci kulturních aktivit*

¹²² Viz (Anonymous, n. d.) komunitní plánování představuje určitý přístup a způsob definující, jak pracovat s komunitou v konkrétní lokalitě při řešení jejích specifických potřeb. Za přípravu komunitního plánu odpovídají manažeři, kteří plán vytváří, za implementaci odpovídá celá komunita společně (Beneš, 2011).

*regionu*¹²³, jehož výstupem je metodika, která by měla územním celkům (městům a obcím) pomoci ve strategickém plánování kultury na jejich území.

Za efektivní nástroje k plánování kulturních služeb lze označit existující publikace vzniklé v rámci jednotlivých institucí zaměřujících se na analýzu oblastí umění, kulturních politik či obecně kulturního rozvoje. Publikace vzniklé v rámci projektů těchto institucí mohou být skutečně účinným praktickým nástrojem, které mohou samosprávné územní jednotky při svém plánování kultury a kulturních služeb využít. Příkladem jedné z nich je například kanadská organizace The Creative City Network of Canada (CCNC)¹²⁴ představující unikátní platformu spojující zaměstnance místních samospráv z mnoha oblastí Kanady věnujících se různým tematickým oblastem (kulturní politice, plánování rozvoje atd.). Výstupem projektů této organizace a jejích projektů je mimo jiné celá řada prakticky zaměřených metodik¹²⁵, které mají jednotlivým subjektům, ať již jde o místní samosprávy, komunity či kulturní instituce pomoci s vlastním procesem strategického plánování kultury a kulturních služeb. Tyto detailní metodiky vycházející z analýz týkajících se kulturního plánování z celého světa, se zaměřují na konkrétní kroky, které jsou nutné k zahájení procesu strategického plánování a zajištění podmínek k jeho úspěšnému průběhu, ale i samotné realizaci jednotlivých projektů, jejich monitoringu a následné evaluaci. Specifikem těchto metodik je důraz na rozvoj vzájemné spolupráce se všemi zainteresovanými stranami a aktivní zapojení komunit do celého procesu, které je podmínkou pro formulaci cílů vedoucích k rozvoji komunity a fungující občanské společnosti jako celku.

¹²³ Cílem tohoto projektu realizovaného oddělením Lokálních a regionálních studií (Sociologický ústav Akademie věd ČR (2014b)), jehož trvání bylo 2011-2014, bylo „zjištění, jak jsou rozvoj kultury, organizace a využití kulturních aktivit podmíněny sociálním a institucionálním prostředím regionu, a jak lze využít tuto znalost v činnosti subjektů, které se v oblasti kultury a uchování kulturního dědictví angažují“.

¹²⁴ V této organizaci pracují zaměstnanci místních samospráv věnující se různým oblastem, kulturní politice či např. plánování rozvoje.

¹²⁵ Viz dokumenty, elektronické zdroje *Cultural Planning Toolkit: A Partnership between 2010 Legacies Now and Creative City Network of Canada* a *Public art toolkit* (pojem public Art je v tomto smyslu myšleno umění ve veřejném prostoru spojující soukromou i veřejné sféry vedoucí k zapojení jednotlivce do komunity).

V kontextu strategického plánování kultury samosprávnými územními jednotkami lze na základě dostupné literatury (Matarasso, 2007), (CCNC, 2010a) zdůraznit určitá doporučení vycházející ze specifčnosti tohoto tématu. Ta lze formulovat následovně:

- 1) Podmínkou možnosti vyhodnocení jednotlivých přínosů kulturních služeb či projektů je precizní formulace očekávaných cílů. V tomto smyslu je třeba ve spolupráci s cílovou skupinou příjemců identifikovat jejich specifické potřeby.
- 2) Rovnocenné zapojení všech zúčastněných stran (účastníků, organizátorů, spolupracujících organizací) do spolupráce na bázi partnerství a širší propojení konkrétních projektů s ostatními projekty a programy nejen kulturní, ale i sociální oblasti.
- 3) Efektivní plánování kulturních projektů souvisí nejen s jejich zakotvením v rámci kontextu celkového strategického plánování samosprávně územních jednotek a s politickou podporou této oblasti, ale i s vlastním aktivním zapojením účastníků těchto projektů do této plánovací a přípravné fáze.
- 4) Otevřenost ohledně principů a cílů jednotlivých projektů a programů.
- 5) Snaha o naplnění co nejvyšších standardů kvality, a to jak ve smyslu umělecké hodnoty, tak i v oblasti plánování a řízení/managementu těchto projektů.
- 6) Nastavení realistických očekávání ve smyslu přesné formulace očekávaných cílů projektů a jejich přínosů (konkrétní indikátory a měřítka k evaluaci úspěchu projektu).
- 7) Evaluace projektů ve smyslu naplnění jejich cílů a očekávaných přínosů zainteresovanými stranami, ale i účastníky těchto projektů.

6.4. ANALÝZA STRATEGICKÝCH PLÁNŮ MĚST A OBCÍ ČR

Toto téma i vzhledem k pozdějšímu rozvoji strategického plánování v ČR, který započal až koncem 90. let, představuje dosud poměrně opomíjenou oblast¹²⁶. Za jednu z prvních snah o

¹²⁶ Kromě univerzitních prací (Beneš, 2011; Karlíková, 2011; Šéfrová, 2013; Motyčka, 2010).

analýzu tohoto typu lze označit projekt realizovaný v rámci Ministerstva životního prostředí ČR v letech 2003-2005¹²⁷, který byl však svým zaměřením ovlivněn zájmem zadavatele o průzkum aplikace principů udržitelného rozvoje v komunálních koncepčních dokumentech. Získané informace o stavu strategického plánování pak v zobecňující rovině přinesla studie¹²⁸ *Kvalita strategického plánování na lokální úrovni v ČR z roku 2005*. Tento výzkum byl realizován jak formou analýzy existujících koncepčních dokumentů¹²⁹, tak anketou mezi pořizovateli těchto typů koncepčních materiálů. Jednotlivé koncepční dokumenty nebyly analyzovány z hlediska jejich porovnání k stanovenému teoretickému ideálu, ale postupem „*induktivním, kdy jsou analyzovány fakticky uplatněné metodické postupy tvorby a implementace existujících dokumentů a z této analýzy jsou odvozovány dobré a horší praktické příklady a teprve na základě jejich zobecnění je budována vlastní metodika hodnocení*“¹³⁰. Výzkum se orientoval jak na kvalitu

¹²⁷ Projekt MŽP v rámci Místní Agendy 21 v Programu sociálního a ekonomického rozvoje lokalit

¹²⁸ Autorem této studie i garantem projektu MŽP, na který navazoval, byl J. Příkryl. Jeho studie *Kvalita strategického plánování na lokální úrovni v ČR* pak byla jedním z výstupů, konkrétně součástí Přílohy č. 3. studie *Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v České republice po roce 1993* vydané Národním informačním a poradenským centrem pro kulturu. Cílem výše zmíněné dílčí studie bylo mimo jiné inventarizovat veškeré dokumenty neformálního plánování měst a obcí v ČR a analyzovat uplatňování zásady účasti veřejnosti na plánovacích procesech atd. (Příkryl, 2005, pp. 1-2).

¹²⁹ Předmětem analýzy byly dokumenty (Místní agendy 21 a komplexní rozvojové dokumenty ve smyslu programů sociálního a ekonomického rozvoje) splňující následující charakteristiky:

koncepční dokument schválený příslušnými orgány, s vytyčenými dlouhodobými cíli, který se svou komplexní povahou věnuje všem důležitým stránkám rozvoje měst a obcí.

Jednotlivé souhrnné analýzy situace v krajích (zahrnuty byly všechny mikroregiony / svazky obcí zřízené dle zákona o obcích a měst nad 5000 obyvatel) pak byly členěny dle této struktury:

1. „*přehled zdrojů informací o koncepčních dokumentech;*
2. *rozbory užitých metodologických postupů tvorby koncepčních dokumentů;*
3. *rozbory implementace koncepčních dokumentů;*
4. *rozbory priorit obsažených v koncepčních dokumentech;*
5. *rozbory vazeb mezi lokálními a krajskými koncepčními dokumenty;*
6. *vyvozené závěry*“ (Příkryl, 2005, p. 2)

¹³⁰ Důvody využití tohoto postupu a vlastní metodika výzkumného projektu viz Příkryl (Příkryl, 2005, pp. 1-19).

koncepčních dokumentů, tak i na rozbor jejich faktorů. Dílčími cíli tedy bylo i zjistit míru spokojenosti pořizovatelů s vlastními koncepčními dokumenty; případný zájem o vytvoření těchto dokumentů u subjektů, které ho nemají; snahy o jeho aktualizaci a zhodnocení její užitečnosti jejich pořizovateli. Dále byla pozornost věnována hledání faktorů kvality strategického plánování a jejich následnému rozboru. Za klíčové zjištění výzkumu lze vzhledem k výše popsaným podmínkám efektivního strategického plánování označit dva identifikované související faktory úspěchu koncepčního dokumentu, kterými byly adekvátnost metodologie jednotlivého dokumentu na podmínky konkrétní komunity a míra zapojení veřejnosti do procesu strategického plánování související s mírou poskytované zpětné vazby ke koncepčnímu dokumentu (Přikryl, 2005, p. 9-10).

7. NEEKONOMICKÉ PŘÍNOSY KULTURNÍ PARTICIPACE

7.1. EFEKTY¹³¹ KULTURNÍ PARTICIPACE

Zatímco v angličtině je terminologie týkající se této oblasti poměrně snadná a srozumitelná, pojmový aparát v češtině není jednoznačný. V angličtině je rozdíl mezi pojmy **outputs** a **outcomes** jasně patrný. První znamená výsledky ve smyslu výstupů, kterými mohou být konkrétní výstupy aktivit souvisejících s cíli jednotlivých kulturních služeb či kulturních projektů. **Outcomes** oproti tomu představují konkrétní výsledky projevující se ve změně vnitřního chování a prožívání v přímé souvislosti s výše zmíněnými výstupy. Tyto výsledky mohou být v obecné rovině očekávané, ale i neočekávané a v tomto smyslu tedy pozitivní (které označuji jako přínosy), ale i negativní. Výsledky výstupů, tedy vnitřní změny v chování a prožívání¹³² lze v rovině chování jednotlivců, ale i skupin a komunit označit za **dopady**¹³³. Mají-li tyto dopady (vnitřní změny) přesah do každodenního života jedince či komunity a nejsou-li ohraničeny na prožitek spojený s účastí na konkrétní kulturní službě či projektu, lze je označit jako sociální dopady (v případě jejich pozitivní podoby jako **sociální přínosy**) (Reeves, 2002).

Pojem dopad v tomto smyslu představuje jakýsi koncept předpokládající jasný kauzální vztah mezi příčinou (výstupem) a následkem (dopadem). Dopad konkrétního projektu/služby tedy zahrnuje analýzu všech výstupů a výsledků a jejich vzájemného vztahu.

Pro analýzu dopadů kulturní participace lze tedy za klíčový moment označit zejména definování účelu/cíle konkrétních kulturních služeb a projektů. Pro účely efektivního plánování a vyhodnocování podpory kultury (v rámci konceptu VKS) je klíčové se soustředit právě na

¹³¹ O efektech lze obecně uvažovat např. z hlediska času (krátkodobé, střednědobé, dlouhodobé), zamýšlenosti (očekávané, nezamýšlené), hodnocení (pozitivní, negativní) a dle úrovně, ke které se vztahují (individuální, kolektivní, institucionální efekty).

¹³² Teoretickému vhledu do mechanismů vnitřních změn týkající se chování a postojů a současného stavu poznání (klíčových konceptů) se věnuje studie (RAND Corporation, 2004).

¹³³ Zajímavý vhled do této problematiky nabízí např. Reeves (Reeves, 2002).

očekávané a pozitivní výsledky (přínosy). Problém v samotné evaluaci výsledků kulturní participace jejich dopadů, jak je patrné, však obecně souvisí nejen s jejich kvalitativním a kvalitativním rozměrem, ale také s faktem, že zatímco některé z výsledků lze označit za objektivní, jiné jsou ze své podstaty výhradně subjektivní.

7.2. KULTURNÍ PARTICIPACE

Participace na kultuře,¹³⁴ tedy kulturní participace a umění může probíhat na mnoha různých rovinách. Za nejzákladnější čtyři lze však označit tyto (NESF, 2007, p. 2)¹³⁵:

- a) vlastní produkci umění a kultury na amatérské či profesionální úrovni;
- b) participaci na rozhodování týkající se umění a kultury;
- c) aktivní konzumaci podmíněnou aktivním mentálním zapojením se¹³⁶;

¹³⁴ Tématu kulturní participace a možnostem jejího měření zejména pro účely mezinárodní komparace je věnována např. publikace (UNESCO, 2012), která se mimo jiné věnuje možným přístupům k její analýze a přehledu dosud realizovaných výzkumů.

¹³⁵ Nebo např. alternativní pojmenování kreativní a receptivní participace. Kreativní participací je označována činnost související s aktivním zapojením se do příprav, vytváření, organizace, iniciace produkcí a umožnění kulturních aktivit. Důraz je v tomto smyslu kladen na aktivní zapojení, nikoliv na posuzování kvality tohoto zapojení a jeho výstupů. Receptivní participace oproti tomu zahrnuje přijímání kultury a její konzumaci, ať ve smyslu událostí či kulturních statků produktů (UNESCO, 2012, p. 18). Touto optikou na kulturní participaci hledí např. i studie (Australian Expert Group in Industry Studies of the University of Western Sydney, 2004) shrnující mimo jiné i informace o různých studiích zabývajících se analýzou kreativní a receptivní participace ve vztahu k oblastem přínosů definovaným jako: kognitivní dovednosti; identita a hrdost komunity; sociální koheze; sociální chování; prevence kriminality; nálada; sebevědomí; zdraví atd.

¹³⁶ Kulturní participace může být definována mnoha různými způsoby, za přínosné lze označit například i následující pojetí akcentující míru zapojení individua a míru jeho kreativní kontroly v kulturním jednání (UNESCO, 2012, pp. 19-20):

- a) Inventive Arts Participation jako proces kreativního tvoření bez ohledu na úroveň dovedností.

d) pasivní konzumaci.

Přínosy, které jsou v této kapitole prezentovány, vycházejí ze studií pojímajících pasivní i aktivní konzumaci kultury (kulturní participace) různě širokým způsobem. Některé studie (vzniklé např. v rámci OSN) pojmenovávají toto téma jako obecný vztah kultury a jejích přínosů. Jiné místo tohoto širokého pojmu kultura používají pojem umění (Matarasso, 1997) či dokonce vydělují samostatně kulturní dědictví (Stanley, 2006), ale nijak zvláště se nezaobírají formálními znaky těchto kulturních aktivit. Je třeba proto zdůraznit, že pojetí veřejných kulturních služeb, jak bylo v této práci popsáno, představuje svými podmiňujícími znaky specifickou podobu kulturních služeb. Cílem této kapitoly je popsat přínosy, které může přinést kulturní participace jak ve smyslu pasivní konzumace kulturních statků, ale zejména ve smyslu přínosů participace aktivní¹³⁷.

-
- b) Interpretative Arts Participations jako kreativní akt sebevyjádření, interpretace, při které je udílen význam a smysl již existujícím uměleckým dílům.
 - c) Curatorial Arts Participation ve smyslu kreativního jednání při účelovém třídění, organizaci či sbírání umění/kulturních statků pro vlastní umělecké spokojení.
 - d) Observatorial Arts participation související s konzumací kultury, která je motivována očekáváním přínosu určité umělecké kulturní hodnoty či významu.
 - e) Ambient Arts participation spojená s kulturním či uměleckým prožitkem, který nebyl vědomě očekáván.

¹³⁷ V tomto smyslu lze za klíčový příspěvek k tématu označit studii (Matarasso, 1997). Cílem výzkumu, jehož výsledky tato studie shrnuje, bylo rozšířit existující dimenzi ekonomických a estetických důvodů pro podporu umění a zároveň pojmenování jeho role v sociálním rozvoji a kohezi. Dílčími cíli bylo identifikovat výskyt sociálních přínosů participace na umění v individuální rovině či na úrovni komunit a identifikovat způsoby posuzování sociálních přínosů, které jsou přínosné a použitelné nejen pro politiky, ale i pro další profesionály pracující v oblasti umění či sociálních služeb. Studie se zaměřovala na způsob, jak jsou sociální efekty a jejich výskyt hledány a analyzovány. K dosažení tohoto cíle se výzkum zaměřil i na testování různých přístupů k evaluaci uměleckých participačních projektů. Též byla věnována pozornost tomu, jakým způsobem participace na uměleckých aktivitách přispívá ke změnám v životě jejich účastníků, ale zohledňovala i další zúčastněné strany. Sociální přínosy identifikované studií byly rozděleny do 6 oblastí: osobní rozvoj, sociální koheze, empowerment komunity a její sebeurčení, image a identita lokality, imaginace a fantazie, zdraví a well-being. V rámci tohoto výzkumu, který studie shrnuje, vznikla celá řada dílčích případových studií zaměřených na jednotlivá témata. Sociální dopady byly

S tématem kulturní participace a analýzou jejích konkrétních přínosů souvisí nejen vlastní motivace účastníků k tomuto typu aktivit, ale i rozpoznání příčin jejich neúčasti či specifických bariér bránících jim v aktivní kulturní participaci či konzumaci kultury (např. viz v další kapitole často zmiňovaná studie *International Intelligence on Culture, Cultural Capital Ltd. and Partners*). Tyto bariéry mohou být obecně fyzické, psychické, sociální či ekonomické povahy a mohou se spolu vzájemně překrývat. Příčiny fyzických překážek mohou souviset s mentálním či fyzickým postižením či vysokým věkem obyvatel a mohou se projevovat kupříkladu jako problémy s využitím standardního vybavení institucí poskytujících kulturní služby (nevhodná sedadla, absence bezbariérových toalet či obecně bezbariérového přístupu atd.). Ekonomické překážky mohou být jak přímé, tak i dodatečné (nejen cena vstupu, ale i cena dopravy a to veřejné či soukromé, platba za parkování). Tato oblast bariér se týká především osob s nízkými příjmy a rodin s dětmi. Sociální bariéry se mohou týkat např. specifických skupin obyvatel, na které se nabídka neorientuje, nebo o ní nemají povědomí. Psychologické bariéry mohou souviset například s představou vlastních omezených kapacit pro vnímání a interpretaci kultury. Identifikace těchto bariér umožňuje kulturním institucím a dalším zainteresovaným subjektům nalézt nové cesty k prezentaci, načasování a umístění jejich kulturní nabídky, a představuje tak specifickou výzvu pro formulaci a realizaci efektivní kulturní politiky (UNESCO, 2012).

identifikovány a analyzovány z různých perspektiv a byla použita značná šíře rozmanitých výzkumných technik. K těmto účelům byla formulována i celá řada indikátorů sociálních dopadů. Studie analyzovala sociální dopady nejen pro individua, skupiny, ale i komunity. Do studie bylo přímo zahrnuto 60 projektů (dalších 30 bylo zkoumáno jen okrajově) z prostředí venkova, malých měst a předměstí, ale i měst a velkých metropolí a to zejména ve Velké Británii, dále pak ve Finsku, Severním Irsku a USA.

7.3. OBLASTI NEEKONOMICKÝCH PŘÍNOSŮ KULTURNÍ PARTICIPACE

Přínosy **kulturní participace** jsou pro účely této práce formulovány a rozděleny do těchto oblastí:¹³⁸

- 1) individuální přínosy ve smyslu osobního rozvoje;
- 2) kolektivní přínosy, podpora rozvoje komunit;
 - a) přínosy k posilování sociální soudržnosti/koheze;
 - b) přínosy k rozvoji komunity;
 - c) přínosy k vytváření obrazu lokality, posilování identity s místem a lokální kulturní identity;
 - d) přínosy k rozvoji vizí a představitosti;
 - e) přínosy k oblasti zdraví a well-being jedinců i komunit.

Mechanismus vlivu vystavení se idejím a hodnotám reflektovaných uměním a kulturním dědictvím¹³⁹ na jednotlivce, ale i komunitu

Jak již bylo zmíněno, proces socializace souvisí se schopností jedinců přijímat a osvojovat si ideje, které jsou jim zprostředkovávány v rámci sociální interakce. Prostřednictvím kulturních

¹³⁸ V již zmiňované studii (Australian Expert Group in Industry Studies of the University of Western Sydney, 2004) byly deklarovány efekty již zmíněné kreativní i receptivní participace, které se týkaly jak uměleckých programů, komunitních projektů, tak i uměleckých programů zaměřených na zdraví.

¹³⁹ Oddíl textu týkající se mechanismu vlivu vystavení se idejím a hodnotám reflektovaných uměním a kulturním dědictvím vychází z formulace hypotéz výzkumného projektu *Initiative to Study the Social Effects of Culture* (ISSEC) (Stanley, 2006). Oddíl textu věnující se jednotlivým typům přínosů, jsou oproti tomu již empiricky podloženy jednotlivými studiemi. Jak je z logiky věci patrné, teoretické popisy mechanismu vlivu vystavení se idejím a hodnotám reflektovaných uměním a kulturním dědictvím se s popsáním konkrétních typů přínosů komplementárně doplňují, z důvodu jejich odlišnosti ve smyslu jejich teoretického a empirického základu jsou však v textu členěny odděleně.

aktivit (kontaktu s uměním a kulturním dědictvím)¹⁴⁰ jsou lidé vystavováni celé řadě idejí¹⁴¹, které jsou následně v rámci skupinové diskuze analyzovány a skupinovým konsenzem validovány. Konfrontace s idejemi, a to jak zažitými, tak i zcela novými, nás může stimulovat k novým způsobům uvažování vedoucím k modifikaci¹⁴² našich původních postojů a hodnot, nebo k znovupotvrzení těch stávajících.

Vystavení se různorodým idejím odrážejícím širokou paletu možností sociální interakce a sociálních vztahů nám pomáhá vytvořit si a průběžně vylepšovat jakýsi individuální sociální repertoár¹⁴³, který představuje sadu kompetencí umožňujících nám se v konkrétní společenské interakci chovat odpovídajícím způsobem. V tomto smyslu jsme v rámci kulturní participace konfrontováni s idejemi, které mění či posilují naše představy o samotné sociální interakci¹⁴⁴.

¹⁴⁰ Je třeba připomenout, že jednu z hlavních motivací k účasti na kulturních akcích představuje přirozená potřeba budovat a rozvíjet sociální vztahy. To potvrzují i výsledky šetření obyvatel v městech Český Krumlov, Velké Meziříčí a Blatná v empirické části této práce.

¹⁴¹ Ačkoliv mohou mít ideje prezentované v umění a kulturním dědictví i negativní konotace (například zobrazování násilí atd.), v dlouhodobém kontextu jsou podporovány spíše kladně vnímané hodnoty hrající pozitivní úlohu ve společenském rozvoji (Stanley, 2006).

¹⁴² K modifikaci našich původních postojů a hodnot však dochází spíše po dlouhodobé a opakované konfrontaci s idejemi odrážejícími odlišné hodnoty. Tento efekt narůstá se zvyšujícím se zapojením a angažovaností.

¹⁴³ Primárně jde o kompetence získané v rodině, komunitě, sekundárně pak skrze instituce, které vycházejí z kulturních tradic skupiny, jíž jsme členy. „*Culture cultivates skills and habits in its users, so that one can be more or less good at the cultural repertoire one performs, and that such cultured capacities may exist both as discrete skills, habits, and orientations and, in larger assemblages, like the pieces a musician has mastered or the plays an actor has performed. It is in this sense that people have an array of cultural resources upon which they can draw. We can ask not only what pieces are in the repertoire but why are some performed at one time, some at another*“ (Swidler, 2003, p. 25). Zde je nutné pouze připomenout, že autorka hovoří o repertoáru v obecném antropologickém významu pojmu kultura.

¹⁴⁴ „*What makes personal changes in individual repertoire into a social effect is not simply that we talk about the ideas we have been exposed to with our friends, but also that the majority of ideas propagated through the arts and heritage boil down to relationship with others and appropriate behaviour towards other*“ (Stanley, 2006, p. 9).

Rozvoj těchto individuálních kompetencí může zvýšit naše porozumění a jistotu v jednání s ostatními a tímto i tzv. **kapacitu pro kolektivní akci**.

Výše zmíněný nárůst individuálních kompetencí (umožňujících lépe porozumět světu a sociálním interakcím kolem nás) může přinášet i hlubší pochopení našeho vlastního místa ve světě. Kontakt s kulturním dědictvím skrze interpretaci¹⁴⁵ společné minulosti pomáhá vytvořit a upevnit naši kulturní identitu ve smyslu toho, kým jsme a k jaké skupině náležíme.

7.3.1. INDIVIDUÁLNÍ PŘÍNOSY VE SMYSLU OSOBNÍHO ROZVOJE¹⁴⁶

S tímto typem přínosů souvisí zvýšení vědomí vlastní hodnoty a sebedůvěry. Úspěšná spolupráce s ostatními účastníky a prožitek společného úspěchu v rámci aktivní kolektivní kulturní participace mohou účastníkům přinést zvýšení **subjektivního pocitu vlastní hodnoty, sebevědomí a pocitu jistoty v sociální interakci** a mít tedy **pozitivní vliv na subjektivní vnímání jejich vlastních kapacit**.

Kulturní participace může přinášet i **obecný pocit obohacení života** ve smyslu kontaktu s novými idejemi, které mohou vést k objevení nových či rozšíření stávajících zájmů. Kulturní participace může vést účastníky i k **širšímu zapojení se do společenské interakce**¹⁴⁷, v rámci které je možné navázat nové kontakty¹⁴⁸ či prohloubit ty stávající.

Kromě vytváření si obrazu sebe samého může kulturní participace přinášet jednotlivcům i zpětnou vazbu o tom, **jak jsou viděni ostatními**. Aktivní kulturní participace s sebou přináší i významnou příležitost k nalezení a posílení vlastního hlasu k vyjádření a sebevyjádření, ale též

¹⁴⁵ Tato interpretace nemusí být zcela pravdivá, může být i uměle vytvořená, to však na jejím významu pro jednotlivce nic neubírá (Stanley, 2006).

¹⁴⁶ Přínosy kulturní participace úzce souvisí s tím, jak jsou formulovány aspirované cíle jednotlivých kulturních projektů/služeb.

¹⁴⁷ Tento typ přínosu potvrzují i další studie např. (Mills & Brown, 2004).

¹⁴⁸ 91 % účastníků projektů analyzovaných v rámci studie uvedlo, že prostřednictvím své účasti získali nové přátele (Matarasso, 1997, p. VIII.)

k potvrzení, že je tento hlas brán vážně. V tomto smyslu může kulturní participace přinést nejen vědomí vlastní hodnoty, práva na vyjádření (ale i uvědomění si svých dalších práv), ale i **širší toleranci a pochopení ostatních**¹⁴⁹. Ve výše zmíněných významech mohou být přínosy kulturní participace klíčové zejména pro děti a mládež, v rámci jejichž vývoje mohou hrát důležitou roli v budování obrazu sebe sama a potvrzení si vlastní hodnoty, a sehrát tak pozitivní roli např. i v **prevenci tzv. sociálně patologických jevů**.

Specifické osobní přínosy představují ty v pravém slova smyslu **edukační**. Téma vztahu přínosů kulturní participace ke vzdělávání je předmětem mnoha výzkumů, a zapojení se do kulturních aktivit zřejmě přináší synergický efekt¹⁵⁰. Kromě oficiálního vzdělávacího systému je v tomto kontextu možné zvažovat i přínosy kulturní participace dětí a mládeže v rámci mimoškolního vzdělávání a dospělých v rámci celoživotního vzdělávání. Z realizovaného výzkumu též vyplývá, že kulturní participace může přinést účastníkům **odvahu, motivovat je k zlepšení svých stávajících dovedností či získání nových**¹⁵¹ prostřednictvím zapojení se do vzdělávacích kurzů (nesouvisejících s kulturou) všech možných druhů (Matarasso, 1997).

Kulturní participace může přispět i k rozvoji vlastních kompetencí, a to jak znalostí a dovedností v jejich obecném smyslu, které jsou poté využitelné i v dalších oblastech života,¹⁵² tak

¹⁴⁹ Tento typ přínosu potvrzují i další studie, např. (Mills & Brown, 2004).

¹⁵⁰ Při zapojení dětí do kulturních aktivit v rámci školního vzdělávání byly například analyzovány případné pozitivní změny v těchto sledovaných předem formulovaných oblastech: imaginace a kreativita; rozvoj jazykových dovedností; pozorovacích schopností; koordinace těla a rozvoj sociálních dovedností viz projekt realizovaný v rámci Portsmouth City Council (Matarasso, 1997).

¹⁵¹ 80 % účastníků zkoumaných projektů (Matarasso, 1997, p. VII.) v nich získalo nové dovednosti. Tento typ přínosu potvrzuje i studie (Mills & Brown, 2004).

¹⁵² Jako tomu může být například při rozvoji stávající kariéry či naopak při hledání nového pracovního uplatnění. Mezi tyto konkrétní dovednosti mohou patřit například zlepšení: projevu na veřejnosti; schopnosti organizace a administrace; práce s elektronickými médii či digitálními technologiemi. Viz studie zaměřená na kreativní využití digitálních technologií *The Arts using Digital Technology* zahrnující projekty z Velké Británie, Irska a Finska zmíněná viz (Matarasso, 1997). Sociálními dopady projektů zaměřených na osvojení dovedností týkajících se

v jejich specifickém smyslu a to v podobě zvýšení a rozvoje kompetencí ke kreaci či interpretaci kultury v amatérském, ale i profesionálním významu¹⁵³. Kulturní participace také může obecně vést i k **uvědomění** si dosud neuvědomované či podceňované **vlastní umělecké kreativity** a k jejímu rozvoji.

Vzhledem k zmíněným individuálním přínosům, které kulturní participace přináší, je nutné zmínit i specifické přínosy týkající se vnitřního prožívání¹⁵⁴, kterými jsou prostá **radost a uspokojení**¹⁵⁵. Tato kategorie přínosů k subjektivnímu vnímání a prožívání¹⁵⁶ nebývá pro své obecné vyznění považována za cíleně aspirované přínosy, ačkoliv úzce souvisejí se způsobem a kvalitou uspokojování jak kulturních, tak i obecných potřeb, ale i s osobním rozvojem jako takovým. Tyto procesy však probíhají téměř automaticky u všech kulturních služeb.

digitálních technologií se zabývá dílčí studie *The Creative Bits*, autorů O. Kelly, E. Wojdat, N. Khan viz (Matarasso, 1997).

¹⁵³ Cílem či vedlejším efektem jednotlivých projektů může být v tomto smyslu např. zlepšení zaměstnatelnosti jejich účastníků (Matarasso, 1997). Zapojením se do kulturních projektů však mohou například nezávislí umělci získat větší sebedůvěru ve vlastní tvorbu a schopnosti a podpořit tak rozvoj své umělecké kariéry. Více v dílčí studii věnované projektu *Redlees Art and Crafts Stables, Hounslow, London* viz (Matarasso, 1997, p. 3).

¹⁵⁴ Takto formulované přínosy vychází z uspokojení hlubších potřeb souvisejících s vnitřním vnímáním a prožíváním (některé jsou jen pro jednotlivce, jiné mají přesahy pro komunity). Souvislost mezi jednotlivými přínosy viz diagram (McCarthy, Ondaatje, Zakaras & Brooks, 2004, p. 4):

- a) Přesahy do přínosů pro komunitu: zvýšená kapacita pro empatii, kognitivní dovednosti.
- b) Individuální přínosy s přesahem do kolektivních přínosů: vytváření sociálních sítí, vyjádření lokálních/komunitních významů (např. ve vztahu k historii místa).

¹⁵⁵ Dle zjištění studie (Matarasso, 1997, p. 67) 73 % dospělých a 80 % dětí uvedlo, že jejich účast na analyzovaných projektech je učinila šťastnějšími a více než 85 % účastníků z obou těchto skupin uvedlo, že by se chtěli podobných projektů účastnit znovu.

¹⁵⁶ Kulturní participace může mít efekty na celou řadu aspektů vnitřního prožívání, řada z nich však patří do gescce oboru psychologie a jsou jen těžko měřitelné. Z těchto důvodů zde nebudou širěji rozpracovány. Do této kategorie patří např.: estetický požitek, emocionální stimulace, zaujetí, inspirace, povznesení ducha. S nimi úzce souvisí i oblasti přínosů týkajících se motivace, kreativity a imaginace.

Kulturní participace samozřejmě přináší obecně i způsob aktivního trávení volného času, odpočinek, relaxaci, ale i uspokojení individuálních kulturních potřeb.

7.3.2. KOLEKTIVNÍ PŘÍNOSY, PODPORA ROZVOJE KOMUNIT

Stručný úvod do tématu sociální soudržnosti/koheze

Tématem sociální soudržnosti se v rovině teoretické i praktické zabýval např. projekt Centra pro sociální a ekonomické strategie (CESES)¹⁵⁷. Sociální soudržnost byla v rámci tohoto projektu vymezena následujícím způsobem: „*V pozdně moderní silně diferenciované společnosti, pokud chceme zachovat demokratický režim, není ani nostalgické volání po jednotící (durkeimovské mechanické) formě soudržnosti založené na podobnosti, ani hledání uniformního sociálního a politického konsenzu příliš reálné. Soudobé multikulturní, etnicky rozrůzněné společnosti musí hledat nové zdroje soudržnosti, které by zajistily vzájemnou koexistenci různých seskupení, často i s protichůdnými zájmy. Neboť ... soudržnost určité skupiny, ať již etnika, sociální třídy či zájmového klubu, nemusí nutně přispívat ke kohezi vyšší úrovně sociálního systému. Souhrnně lze integritu soudobé multikulturní společnosti vymežit jako míru občanské integrace, kterou je třeba sledovat jako úroveň zabezpečení rovných příležitostí, a jako rozsah sociálního vyloučení*“ (Musil, 2008, pp. 19-20). V rámci výše zmíněného projektu bylo formulováno i konceptuální schéma sociální soudržnosti se svou vertikální a horizontální dimenzí. V rámci kontextu této kapitoly týkající se přínosů kultury lze za významnější označit horizontální dimenzi sociální soudržnosti a tyto její oblasti (Musil, 2008, pp. 24-23):

- 1) občanská participace a aktivita občanské společnosti;
- 2) dobrovolnictví a dárcovství;

¹⁵⁷ Projekt *Moderní společnost a její proměny* výzkumného pracoviště Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze (CESES). Projektu se účastnily i další týmy z různých českých institucí a ústavů. Jedním z mnoha výstupů tohoto projektu byla i publikace *Sociální a kulturní soudržnost v diferenciované společnosti* (Musil, 2008) zaměřující se kromě mnoha dalších témat na analýzu stavu a proměn soudržnosti v ČR.

- 3) formální a neformální participace ve velkých organizacích (jako jsou např. strany a církve);
- 4) generalizovaná důvěra v jiné lidi;
- 5) sociální vztahy v typech sídel a pocity identity s lokalitami a regiony.

Jak bude z následujícího textu patrné, přínosy kulturní participace se však týkají v obecné rovině i některých vertikálních oblastí (konceptuálního schématu) pojmu sociální soudržnosti (Musil, 2008, pp. 24-33), kterými jsou například:

- 1) nerovnost a sociální štěpení společnosti;
- 2) sociální inkluze/exkluze a rovné příležitosti;
- 3) kvalita veřejných institucí na různých úrovních;
- 4) pocit plnoprávného či případně neplnoprávného občanství;
- 5) spokojenost či nespokojenost s veřejnými institucemi.

V rámci analýzy sociální soudržnosti na mikroúrovni bylo obecně zjištěno (Musil, 2008, pp. 33-34), že postupná proměna širší rodiny na užší nukleární rodinu vede ke snižování „*sociálně ochranné a kohezivní funkce*“ rodiny¹⁵⁸. Tato situace vede (zřejmě)¹⁵⁹ ke vzrůstajícímu významu přátelství a sousedství.

V kontextu tématu této disertační práce zdůrazňují některé z hlavních pojmenovaných oblastí problémů, deficit a rizik, které byly v rámci studie definovány (Musil, 2008, pp. 36-48) jako:

- 1) nízká sociální soudržnost způsobená sociální a politickou stratifikací a sociální diferenciací související s odlučováním některých skupin společnosti a sociální exkluzí;

¹⁵⁸ Související například s růstem počtu matek samoživitelek, se vznikem fenoménu tzv. dětské chudoby či se vzrůstajícím počtem dětí ohrožených násilím v rodině či atp. (Musil, 2008, p. 33).

¹⁵⁹ Ačkoliv se tomuto projekt CESES sám nevěnuje, odkazuje se na soudobé zahraniční studie.

- 2) slabý sociální kapitál, především nízká úroveň generalizované důvěry a poměrně vysoká hladina anomie, malý zájem o věci veřejné;
- 3) situace seniorů ve smyslu jejich pocíťovaného sociálního vyloučení a nerovného sociálního postavení;
- 4) nepropojenost jednotlivých veřejných politik.

Mechanismus vlivu vystavení se idejím a hodnotám reflektovaných uměním a kulturním dědictvím na posilování sociální koheze (Stanley, 2006)

Prostřednictvím umění a kultury se setkáváme s různorodými idejemi, které rozšiřují naše povědomí o různých možnostech a způsobech naší vzájemné interakce a spolupráce (Stanley, 2006). Sdílení určitých „udržitelných“ sociálních hodnot umožňuje lidem předvídat, jakým způsobem může spolupráce probíhat a co jim může přinést, a tímto tedy ve svém důsledku snižovat risk, který jim zapojení se do vzájemné spolupráce s ostatními lidmi přináší. Sociální soudržnost a koheze v tomto smyslu souvisí s vytvářením, podporou a udržováním důvěry, ze kterých vyplývá ochota lidí k vzájemné spolupráci. Naše konfrontace s kulturním dědictvím má ale dle Stanleyho (Stanley, 2006) na sociální soudržnost mnohem přímější dopad. Kontakt s kulturním dědictvím a jeho idejemi utvrzuje naši skupinovou identitu, pomáhá nám získat hrdost a důvěru ve schopnosti komunity, ke které náležíme.

A) Přínosy k posilování sociální soudržnosti/koheze

Kulturní participace, samozřejmě v závislosti na tom, jak jsou jednotlivé kulturní projekty a jejich projekty formulovány, připraveny a realizovány, může napomáhat **k širšímu zapojení se do vztahů s ostatními členy komunity** a k podpoření pocitu vzájemnosti. Zároveň ale může přispět **k rozšíření povědomí, znalostí o komunitě a její konkrétní lokalitě**. Takto formulované přínosy mohou být zvláště užitečné i pro kontakt mezi odlišnými skupinami či částmi komunit a vést tak **k vytvoření nových sociálních sítí**, posílení skupinové důvěry komunity a její identity, ale i **k interkulturnímu porozumění**. Například pro účastníky z odlišných jazykových či kulturních menšin představuje kulturní participace významnou příležitost k rozšíření sociálních kontaktů mimo svou skupinu a k možnosti sebe prezentace těchto

skupin v rámci většiny¹⁶⁰. Kulturní participace představuje i jedinečnou příležitost **k rozvíjení mezigeneračního kontaktu** přispívajícího k proměně vzájemných představ o jednotlivých generacích navzájem a rozvoji porozumění a vztahu mezi nimi. Například u skupiny seniorů může kulturní participace dát možnost k vyjádření jejich specifických potřeb a pocitů týkajících se sociální izolace a pocitu sociálního vyloučení¹⁶¹. Zkušenost kontaktu s dětmi a mladistvými může též snížit obecné obavy zejména seniorů z jejich kriminality či případného sociálně patologického jednání¹⁶². Projekty zahrnující kulturní participaci mohou být ale i samy o sobě cíleny na prevenci¹⁶³ sociálně patologického jednání a na následnou **rehabilitaci a reintegraci pachatelů** těchto činů.

Jak je patrné (Matarasso, 1997), efekty kulturní participace mohou v tomto kontextu **příspěť k lokální sociabilitě**. Prožitá osobní zkušenost kulturní participace může i výrazným způsobem pozitivně ovlivnit motivaci účastníků k dalšímu zapojení do podobných kulturních projektů, ale i obecně do projektů komunity. Prožitky vzájemné spolupráce a překonávání překážek, případně hledání kompromisů pak obecně mohou přinášet **redukci konfliktů a vést k rozvoji vzájemné tolerance** (Matarasso, 1997).

B) Přínosy k rozvoji komunity

Efekty kulturní participace mohou přispívat k rozvoji jednotlivých účastníků, ale jejich prostřednictvím i k rozvoji komunity jako takové. Pojem **empowerment** (Matarasso, 1997, p. 46) v tomto smyslu označuje „*zvyšování duchovní, politické, společenské nebo ekonomické síly*

¹⁶⁰ Což může vést i k posílení sebedůvěry těchto menšin.

¹⁶¹ „*Důchodci se v ČR především sami považují častěji za sociálně vyloučené než ve většině evropských zemí. Dle (Musil, 2008) v ČR senioři nejsou „tvrdě“ sociálně vylučováni, i když jsou oblasti, ve kterých je jejich exkluze výraznější než u jiných skupin (např. pracovní trh) (Musil, 2008, p. 44).*

¹⁶² Viz výzkum provedený v rámci City Challenge (Matarasso, 1997).

¹⁶³ Viz realizovaný projekt *Californian Prison Arts Programme* (1976), který přinesl redukci incidentů mezi vězni, přispěl k dlouhodobé rehabilitaci vězňů, k snížení jejich recidivy, nebo například projekt *Somebody's Daughter* zaměřený na reintegraci pachatelek po propuštění (Matarasso, 1997, p. 35).

jednotlivců a komunit a též zvyšování důvěry ve vlastní schopnosti“. K empowermentu vedou dvě různé, avšak nutně komplementární cesty. První z nich představuje kulturní participace, která má tzv. terapeutický charakter¹⁶⁴. Druhou cestou je (v rámci kulturní participace) plné aktivní zapojení účastníků do celého procesu kulturního projektu na všech jeho úrovních a částech počínaje jeho plánováním, podílením se na organizaci, administraci, rozhodovacím procesu a konečné realizaci.

V rámci aktivního organizačního zapojení se do kulturních projektů komunity získávají účastníci celou řadu specifických zkušeností (a osvojují si řadu dovedností), kterými přispívají k posílení vlastních institucí komunit (např. tzv. dobrovolnické skupiny) a všech subjektů, které se na projektu v rámci komunity podílejí. Tímto způsobem dochází k rozvoji tzv. **kapacit pro kolektivní akci**. Klíčovými dvěma aspekty podpory kapacit pro kolektivní akci je rozvoj lokálních vůdčích osobností a rozvoj organizačních dovedností a potenciálu (komunity a jejích členů), které komunitě napomáhají k její mobilizaci vedoucí k řešení vlastních specifických témat a problémů. Rozvoj kapacit pro kolektivní akci může vést až k revitalizaci komunity (viz teoretický model v příloze č. 2).

Do lokálních kulturních projektů se zapojují i obyvatelé bez předchozích zkušeností s podobným typem aktivit. Zapojení se do kulturních projektů komunity má samo o sobě nejen významný vliv na budoucí motivaci k účasti na dalších či navazujících kulturních projektech¹⁶⁵, ale je možné takto členy komunity i **motivovat k jejich aktivnější roli v komunitě** obecně¹⁶⁶.

¹⁶⁴ Prostřednictvím účasti na kulturním projektu účastníci totiž mohou prožít zkušenost, která může vést k změně jejich dosavadního uvažování (Matarasso, 1997, pp. VII. a 44).

¹⁶⁵ Ti, kteří participují na kultuře aktivně, se více zapojují nejen do kulturních projektů, programů či akcí, ale i do organizací v rámci komunity, než ti, kteří na kultuře participují jen pasivně (diváctví) (Walker, Fleming & Sherwood, 2003).

¹⁶⁶ Studie (National Endowment for the Art, 2007) se zaměřovala na analýzu souvislosti kulturní participace obyvatel s jejich rolí v dobrovolnictví a účasti na setkání komunit. Kulturní participace však byla v tomto projektu pojata mnohem širěji, zkoumané aktivity v tomto smyslu široce překračovaly pojetí veřejných kulturních služeb a jejich parametry. Bylo mimo jiné zjištěno, že občané participující na kultuře (v tomto vymezení šlo o návštěvu muzeí,

Aktivní zapojení se do kulturních projektů komunity má tedy pozitivní vliv na rozvoj tzv. **lokálního aktivismu občanů, ale přináší i širší podporu lokálních projektů**¹⁶⁷.

Lidé chtějí být zapojeni do lokálních aktivit. Klíčovým faktorem, který posiluje tuto jejich ochotu k zapojování, je pocit sounáležitosti s ostatními, pocit, že jsou součástí toho, co se kolem nich děje. Kulturní služby a jejich projekty zahrnující kulturní participaci mohou být mimo jiné cíleny na širší zapojení komunity do plánovaných regeneračních procesů¹⁶⁸. V rámci specifických projektů je možné občany či komunitu zapojit do identifikace lokálních problémů a umožnit jim i přijít s vlastními návrhy řešení¹⁶⁹. Právě tyto **konzultace s veřejností** týkající se lokálních témat, mají-li vliv na rozhodování o těchto tématech, představují proces empowermentu v jeho pravém významu (Matarasso, 2007, p. 44). Empowerment však není automatickým efektem jakékoliv kulturní participace. Širší spolupráce s komunitou nicméně může mít alespoň **pozitivní vliv na kvalitu partnerství mezi komunitou a subjekty**, které se orientují na regeneraci a rozvoj lokality. Je však nutné zmínit, že špatně připravené a realizované projekty mohou naopak toto partnerství a vlastní sebevědomí komunity narušit.

galerií a kulturních představení) se výrazně častěji účastní komunitních setkání a též se častěji angažují jako dobrovolníci (Nichols, 1997). Obecně se také občané participující na kultuře více účastní kulturních aktivit kolektivního charakteru (např. účast v pěveckém sboru, tanečním či hudebním souboru) atd. V dalších studiích tohoto typu byl analyzován například i rozdíl v chování skupin kulturně participujících a neparticipujících občanů ve smyslu jejich voličské účasti na prezidentských volbách viz (National Endowment for the Art, 2009).

¹⁶⁷ 86 % účastníků kulturních projektů analyzovaných ve studii (Matarasso, 2007, p. VIII) projevilo zájem se zapojit do budoucích projektů.

¹⁶⁸ Tomuto tématu se věnuje dílčí studie zaměřená na projekty organizace Bolton City Challenge, Greater Manchester v roce 1993 či organizace Batley Cultural Fund, Kirklees, West Yorkshire v roce 1996 (Matarasso, 2007, pp. 2 a 4).

¹⁶⁹ Jako tomu bylo například v projektu *Birkin Viewfinder* organizace Nottingham Community v roce 1995. Více viz (Matarasso, 1997, p. 42).

Aktivní zapojení komunity může přinést i širší **sociální inkluzi** neboli vyšší stupeň integrace osob a skupin ohrožených sociální exkluzí¹⁷⁰, spojenou s prevencí sociálně patologických jevů. Obecně jsou exkluzí ohroženy zejména tyto skupiny: lidé s nízkými příjmy¹⁷¹; osoby nekvalifikované či s nízkým stupněm dosaženého vzdělání; dlouhodobě a opakovaně nezaměstnaní; mladí lidé bez pracovních zkušeností; mentálně¹⁷² či fyzicky¹⁷³ handicapovaní¹⁷⁴; rodiny jen s jedním rodičem; děti z problémových rodin; delikventi, vězni či lidé s kriminální minulostí; drogově závislí; cizinci, uprchlíci a imigranti; jiné různě definované

¹⁷⁰ Sociálním vyloučením je míněn proces „jímž jsou někteří jedinci vytlačováni na okraj společnosti a je jim znemožněno na životě společnosti plně participovat, a to v důsledku chudoby, nedostatku základních dovedností a příležitostí k celoživotnímu vzdělávání nebo v důsledku diskriminace. To je vzdaluje od práce, příjmu a možnosti vzdělání a také od společenských sítí a aktivit. Mají malý přístup k moci a rozhodovacím orgánům, a tak se často cítí bezmocní a neschopní kontrolovat rozhodnutí, která ovlivňují jejich každodenní život“ Walach (Walach, 2009, p. 11). Za základní dimenze sociálního vyloučení jsou považovány tyto: ekonomická, sociální a politická. Někteří autoři tento pojem ještě rozšiřují o kulturní, prostorovou a symbolickou (subjektivní) dimenzi (Walach, 2009).

Dle Musila (Musil, 2008, p. 20) jsou sociální exkluzí čili sociálním vyloučením ve smyslu „začlenění obyvatel do klíčových aktivit společnosti (např. přístup na trh práce, bydlení, zdravotní péče)“ v České republice nejvíce ohroženy tyto skupiny osob v následujícím pořadí: 1. Romové, 2. bezdomovci, 3. nezaměstnaní, 4. propuštění z vězení, 5. svobodné matky, 6. část dětské populace, 7. senioři. „Nejzávažnější problémy vznikají, když se kumuluje několik kategorií sociálně vyloučených v témže prostoru. Je tomu tak ve větších městech v těch jejich částech, kde se koncentrují nezaměstnaní, bezdomovci, duševně nemocní, alkoholici, případně Romové“ (Musil, 2008, p. 26).

¹⁷¹ Projekty zaměřené na kulturní participaci mohou cílit nejen na nízkopříjmové osoby, ale i na specifické skupiny, kterými jsou například bezdomovci (Matarasso, 1997, p. 46).

¹⁷² Dílčí studie projektů *Nottingham Museums Outreach Programme* cílících na uživatele zdravotní (psychologické) péče (Matarasso, 1997). Do této skupiny mohou patřit například i projekty cílené na osoby s poruchami učení viz projekt *Acting Up* (Velká Británie) viz (Matarasso, 2007).

¹⁷³ Osoby mající fyzické či psychické znevýhodnění limitující obecně jejich hybnost či smyslové vnímání, omezující jejich činnost a způsobující změny v jejich jednání (Matarasso, 1997, p. 45).

¹⁷⁴ Možnostmi širší kulturní participace zdravotně postižených osob se zabývala např. australská strategie (Canada Council for the Arts, 2012).

minority (např. skupiny etnické, jazykové, náboženské)¹⁷⁵. Pozitivním přínosem může být i změna ve vnímání těchto skupin a v postojích majoritní společnosti vůči nim.

C) Přínosy k vytváření obrazu lokality¹⁷⁶, lokální kulturní identity a posilování identity s místem

Tento typ přínosů je svou povahou velmi komplexní a souvisí s budováním a **posilováním místní osobní i skupinové identity komunity**. Specifické kulturní služby a jejich konkrétní projekty zahrnující kulturní participaci mohou účastníkům pomoci pochopit historický, kulturní, ekonomický i sociální kontext (American Planning Association, n. d.) jejich komunity. Na základě toho mohou získat **lepší a bližší vztah k místu**¹⁷⁷ kde žijí (či lepší pocit z něj) a případně pocítit **hrdost a náležení ke konkrétní lokalitě¹⁷⁸ a její komunitě**. Mohou též obecně přispět ke **změně image veřejných institucí**.

Kulturní participace může poskytnout svým účastníkům příležitost ke sdílení kultury s ostatními. Sdílení a vzájemné potvrzení hodnot v rámci kulturní participace může přispět k budování a **posílení specifické lokální kulturní identity**, posílit **pocit hrdosti na lokální tradice a kulturu**, ale i **posílit respekt k jednotlivým kulturním minoritám** a jejich kulturním tradicím (Matarasso, 1997). Vědomí společné identity může jednotlivce **aktivizovat k přijetí**

¹⁷⁵ Vybírám zde jen ty, které považuji vzhledem k ČR za relevantní či důležité. V globálním kontextu patří do této ohrožené skupiny i např. ženy, dětští pracovníci atd.

¹⁷⁶ „Hlavní role kultury v procesu městské regenerace ... spočívá ve vytváření nového „image“ daného města nebo regionu. V prostředí vzrůstající konkurence mezi metropolitními centry je důležité, aby lokalita byla viditelná – města musí umět svoji specifičnost a odlišnost prodat“ (Kesner, 2005, p. 48). Autor se věnuje tématu role kultury v revitalizaci měst a místním rozvoji s odkazem na vybrané projekty aktivní politiky městské regenerace v Evropě i mimo ni.

¹⁷⁷ 40 % účastníků analyzovaných projektů uvedlo, že cítí lepší vztah k místu, kde žijí. 63 % z nich uvedlo, že by se na základě této zkušenosti chtěli sami zapojit do lokálních projektů (Matarasso, 2007, p. VIII.).

¹⁷⁸ Projekty zaměřené na kulturní participaci v tomto smyslu mohou akcentovat širší propojení obyvatel s lokalitou a její historií, kulturním a přírodním dědictvím.

aktivní občanské role ve společnosti (zvýšit jeho občanskou kapacitu) a zároveň **podpořit sebedůvěru komunity ve vlastní schopnost společně jednat**. Tímto může posílit již výše zmíněnou tzv. **kapacitu komunity pro kolektivní akci**.

D) Přínosy k rozvoji vizí a představivosti

Kulturních služeb využívají jak osoby, které se o umění a kulturu nějakým způsobem zajímají a které je vnímají jako příležitost k rozvoji vlastní kreativity a spolupráce s ostatními, tak i ti, kteří s kulturní participací zatím neměli zkušenost a jejichž přístup je tedy spíše váhavý (Matarasso, 2007). Většina z účastníků přistupuje k zapojení se do podobných projektů a tedy i k jejich přínosům se skepsí, která je má ochránit před případným zklamáním (Matarasso, 2007). Pro řadu účastníků je podobná zkušenost relativně nová, proto jsou schopni dobře reflektovat, zda a jakým způsobem změnila jejich představu o vlastních schopnostech a dovednostech (ve smyslu **rozvíjení vlastní kreativity**), ale zároveň i představu o hodnotě a významu tohoto typu projektů v rámci komunity.

Za důležitou zkušenost lze označit i reflexi **proměny účastníků z pouhých dosavadních konzumentů kultury a umění na jejich tvůrce**. Kulturní participace profesionálů z různých oborů (např. sociální a zdravotní služby) je může obohatit, inspirovat a podpořit v širším využití kultury a umění v jejich pracovních oborech.

Zapojení se do jakéhokoliv projektu znamená pro každou ze zúčastněných stran **překonání jisté míry risku** týkající se možné proměny pohledu na vlastní identitu, dovednosti a kapacity. Tato výzva pramení z vlastních stávajících představ o vlastních možnostech a dovednostech, ale i ze zakořeněných představ společnosti či komunity o nich. Souvisí také s odvahou **sdílet své postoje, představy a hodnoty** s ostatními lidmi. Rozvoj kreativity spolu s prvkem její jisté nepředvídatelnosti může obecně přispívat k větší schopnosti pružně přistupovat k řešení problémů a může tak být přínosem jak pro účastníky projektu, poskytovatele/řešitele projektu i zapojené veřejné instituce a orgány.

Kooperace na společném projektu může účastníkům přinášet **pocit společného poslání** a její výsledky pak mohou pro jednotlivce i celé skupiny představovat určitý **symbol** společně sdílených hodnot, na který mohou být hrdí.

E) Přínosy k oblasti zdraví a well-being¹⁷⁹ jedinců i komunit

Jak je již z názvu patrné, přínosy v této oblasti se mohou překrývat s přínosy týkajícími se osobního rozvoje. Tato oblast přínosů se týká zejména zranitelných skupin osob¹⁸⁰ v rámci komunity¹⁸¹ (analyzované projekty cílily např. na starší osoby, příjemci psychologické pomoci, osoby nadužívající alkohol¹⁸², dříve zmíněné osoby s poruchami učení, zdravotně postižené atd.) (Matarasso, 1997), kterým může účast na projektech např. skrze podporu jejich sebevědomí a prostřednictvím jejich vzdělávání **zlepšit subjektivně pocitovanou kvalitu jejich života**. Specifické kulturní projekty mohou být také vhodným nástrojem k informování a vzdělávání jejich účastníků o různých tématech týkajících se ochrany a zdraví¹⁸³.

Klíčovým pro hodnocení přínosů v této oblasti je **subjektivní pocit** účastníků **zlepšení** v oblasti well-being¹⁸⁴ často souvisejícím se zvýšenou aktivitou, posíleným sebevědomím a rozvojem sociálních kontaktů.

¹⁷⁹ V českém překladu tento pojem znamená cítit se dobře či „blahobyt“.

¹⁸⁰ Projekty propojující zdravotní péči a umělecké a kulturní aktivity jsou často realizovány i v tzv. krizových oblastech, např. v uprchlických táborech.

¹⁸¹ Ve Velké Británii existuje řada institucí, které se zaměřují na propojení zdravotních služeb s uměleckými a kulturními projekty, jako jsou např. britský projekt *Arts in HealthCare* či organizace Arts For Health. Arts For Health například hledá způsoby, jak implementovat umělecké projekty (na základě vědeckého výzkumu) do aktivit zaměřených na podporu a zlepšení zdraví. Projekt *Arts in HealthCare* představuje snahu o širší využití umění v tradiční poskytované zdravotní péči a cílí tak nejen na příjemce této péče a na jejich rodiny, ale i na personál těchto zařízení viz <http://artsforhealth.com/>.

¹⁸² Např. projekty realizované ve Finsku viz (Matarasso, 1997, pp. 50 a 65).

¹⁸³ V tomto smyslu mohou být nositeli různých typů informací, např. témat jako bezpečný sex či prevence zneužívání drog či např. zdravá strava a cílit tak na různé cílové skupiny (Matarasso, 1997, pp. 66 a 67).

¹⁸⁴ Pro účastníky je ale často obtížné od sebe rozlišit pocitovaná zlepšení v oblastech zdraví, sociálních kontaktů či zvýšení vlastního sebevědomí. Avšak 52 % účastníků analyzovaných projektů uvedlo, že se na základě své participace cítí lépe, zdravěji. 73 % z nich dokonce uvedlo, že se cítí šťastnější než před svým zapojením se do projektu (Matarasso, 1997, pp. 56 a IX.).

Pojem well-being lze ale definovat nejen reduktivně ve vztahu k jednotlivci, ale také šířeji ke komunitě, a to jako způsob, kterým se vztahujeme k lidem kolem nás a k prostředí, které nás obklopuje. V tomto širším smyslu well-being zahrnuje i poznání míry inkluzivnosti zkoumané společnosti (či komunity) i způsoby projevování její vlastní kulturní diverzity a respektu k ní. Širší pojetí¹⁸⁵ tohoto pojmu obsahuje nejen sociální, ale i environmentální kondici společnosti ve smyslu vyváženosti environmentální odpovědnosti, sociální spravedlnosti, ekonomické

¹⁸⁵ Za velmi specifický pohled na tuto tematiku lze označit například perspektivu australské studie (The Australian Bureau of Statistics National Centre for Culture and Recreation Statistics, 2007) analyzující přínosy kulturních projektů (v tomto případě se hovoří o celkovém komunitním kulturním rozvoji) k celkovému environmentálně udržitelnému rozvoji společnosti (jehož pilíři jsou: sociální vztahy založené na důvěře a reciprocitě; výkonné a inovativní ekonomiky; rozmanité a zdravé ekosystémy; vysoká úroveň participace obyvatel na kulturních aktivitách (The Australian Bureau of Statistics National Centre for Culture and Recreation Statistics, 2007, p. 53). Za klíčové oblasti, k nimž kulturní a umělecké projekty orientované na komunitní kulturní rozvoj přispívají, byly označeny tyto: sociální i environmentální zdraví komunity; environmentálně udržitelný rozvoj; veřejná místa a bydlení; revitalizace venkova; posilování komunity a její kapacity řešit sociální ekonomická a environmentální témata; aktivní občanství; sociální inkluze a kulturní diverzita; strategie k překonání bariér založených na genderu, etnicitě, rase, sexuální orientaci, socioekonomickém statusu, mentálním zdraví či postižení atd.

Klíčovou roli v zajištění environmentální udržitelnosti a well-beingu dle této optiky hraje reforma celého systému a jeho institucí, vyžadující kulturní změny ve společnosti vycházející ze změny hodnotové orientace. Dle tohoto pojetí kultura společnosti zahrnuje a odráží procesy související s vytvářením a vyjádřením konkrétních hodnot a idejí. Jakákoliv vládní snaha o efektivní podporu rozvoje well-beingu komunit proto vyžaduje rozpoznání a zapojení kultury komunity (a jejích hodnot) do vládní politiky a jejích strategií.

Austrálie též v roce 2002 prostřednictvím Community Cultural Development Board v rámci Australia Council realizovala výzkum, který měl za cíl zjistit, jaké jsou skutečné efekty podpory vládních politik a programů majícím za cíl rozvoj well-beingu komunit. Tato studie se zaměřovala na analýzu: nakolik mohou být komunitní iniciativy týkající se kulturního rozvoje součástí vládních rozvojových strategií směřujících k environmentálně udržitelnému rozvoji; jaký potenciál představuje komunitní rozvoj k řešení komplexních sociálních, ekonomických i environmentálních výzev; jakým způsobem mohou komunity, vláda ale i byznys pracovat na vytváření společného partnerství, které by mělo podpořit komunitní rozvoj atd. Studie (Mills & Brown, 2004) představuje v tomto kontextu důležitý výstup, poskytující přehled o jednotlivých studiích věnujícím se analýzám výše zmíněných oblastí. Výsledky těchto studií potvrzují v této kapitole deklarované přínosy kulturní participace a to jak ve smyslu osobního rozvoje účastníků, ale i přínosů pro rozvoj komunitní (rozvoj empowermentu atd.).

životaschopnosti a kulturního rozvoje. Svým významem podobný pojmu well-beingu komunity je i pojem resilience, který bývá též spojován s přínosy kultury komunitě. Resilience¹⁸⁶ představuje kapacitu lidí a komunit efektivně reagovat, kooperativně čelit tlaku (kreativním způsobem se adaptovat), a pokud je třeba, působit na chování a jednání (lidí a komunit) za účelem efektivně zajistit sociální řád. Představuje tedy jakousi kapacitu měst se rychle a kreativně adaptovat na neustále se měnící podmínky¹⁸⁷.

7.4. VNITŘNÍ, INSTRUMENTÁLNÍ A INSTITUCIONÁLNÍ VÝZNAM DOPADŮ KULTURNÍ PARTICIPACE

Jak je patrné z předchozího textu, o dopadech, které může kulturní participace (ve smyslu aktivní kulturní participace, ale i pasivní konzumace) jednotlivcům i komunitám přinést, lze také uvažovat v kontextu jejich vnitřní, instrumentální a institucionální hodnoty (či významu) viz model J. Holdena (Holden, 2006).

Vnitřní hodnoty souvisí se subjektivním (intelektuálním, emocionálním a duchovním) prožitkem kultury a jsou spojeny se sociální interakcí. Tyto hodnoty jsou ze své podstaty velmi těžko uchopitelné, a tudíž těžko měřitelné v podobě konkrétních výstupů. Je proto vhodnější o nich spíše uvažovat jako o již zmíněné určité kapacitě a potenciálu kultury k ovlivnění jednotlivce.

Instrumentální významy lze vnímat jako vedlejší efekty kultury (kulturní participace) k dosažení sociálních či ekonomických účelů. Kultura v tomto smyslu vytváří jakýsi potenciál (např. ve smyslu směru kreativní ekonomie), spíše než, že by měla jasně předvídatelný kauzální efekt. Veřejné kulturní instituce a organizace jsou nejen jakýmsi mediátory mezi politickou složkou a veřejností, ale hrají též aktivní roli ve vytváření a proměně hodnot.

¹⁸⁶ V českém překladu pružnost, přizpůsobivost.

¹⁸⁷ Pružné společnosti jsou v tomto kontextu ty, v nichž každý člen společnosti k nim vlastním způsobem přispívá. Akcentována je i citlivost společnosti, komunity vůči zranitelným obyvatelům a jejich skupinám. Principy posilování resilience viz (J.W. McConnell Family Foundation, 2013, pp. 3-4, 8-13).

Institucionální hodnoty souvisí se způsobem, jakým veřejné kulturní instituce a organizace vytváří hodnoty pro veřejnost a jsou v tomto významu zjistitelné ze zpětné vazby, kterou veřejnost, ale i další v kultuře zainteresované subjekty poskytují. Celkový kulturní kontext pak doplňují tři zainteresované strany, kterými jsou veřejnost, odborníci a profesionálové v kultuře a politici s úředníky.

Holdenova typologie vnitřních, instrumentálních a institucionální významů dopadů kultury nám umožňuje lépe pochopit, na jaké hodnoty se orientují tyto jednotlivé tři skupiny, jaké jsou jejich zájmy a jak tyto faktory ovlivňují přístup ke kulturním službám veřejného charakteru¹⁸⁸. Diskuzi o kulturních službách v posledních 25 letech dominoval zájem politiků o hodnoty instrumentálního charakteru, nyní je však tato dosud dominantní optika přehodnocována a větší důraz je kladen na vnitřní hodnoty a významy kultury (Holden, 2006).

7.5. SHRnutí

Projekty zaměřené na aktivní kulturní participaci účastníků přinášejí novou a kvalitativně odlišnou zkušenost oproti klasické roli pasivních konzumentů kulturních obsahů. Prostřednictvím kulturní participace v jejím obecném významu jsou jednotlivci i společnost jako celek konfrontováni s pluralitou idejí, které je ovlivňují v uvažování a rozhodování se o tématech, která se jich bezprostředně týkají (Matarasso, 1997). Výše zmíněné kategorie přínosů kultury (spojených s kulturní participací) představují mechanismy, jakými kulturní participace přispívá k vytváření individuálního veřejného jednání. Kultura v tomto smyslu ovlivňuje (Matarasso, 1997; Stanley, 2006) jak sociální, ekonomické, tak i politické jednání jednotlivce i celé skupiny.

¹⁸⁸ „*The cultural system has become a closed conversation between professionals and politicians, with too much emphasis placed on satisfying funders, rather than on achieving the self-generated purposes of the cultural organisations themselves, or on engaging the public. Professionals talk among themselves, and talk to funders, but rarely talk to the public about what they do. Consequently the public has little idea about how culture operates and what it's capable of doing*“ (Holden, 2006, p. 52).

Z výsledků zmíněných zahraničních studií vyplývá nejen skutečnost, že aktivní participace na kultuře je přínosná ve smyslu pozitivních efektů (sociálních přínosů), ale že je možné je i přes jejich značnou komplexnost identifikovat, demonstrovat a evaluovat.

V tomto kontextu je však nutné zdůraznit klíčovou roli efektivního plánování při přípravě a realizaci konkrétních projektů. Špatně připravené a realizované projekty mohou mít kromě narušení sebedůvěry jednotlivců (ale i celé komunity) i řadu jiných negativních efektů (Matarasso, 1997).

8. INDIKÁTORY PŘÍNOSŮ KULTURY

K poznání, zda a v jaké míře přináší veřejné kulturní služby svým cílovým skupinám příjemců aspirované přínosy, je třeba analyzovat několik souvisejících rovin tohoto tématu. První z těchto rovin se týká schopnosti měst a obcí koncipovat v rámci svého strategického plánování odpovídající opatření (v podobě kulturních projektů, aktivit, akcí). Další roviny představují odpovědi na otázky, zda a v jaké míře jsou schopny města a obce tato opatření realizovat, zda mají jednotlivé projekty požadované přínosy, výstupy, dopady a konečně, jak jsou vnímány samotnými účastníky, cílovými skupinami těchto opatření. Tato disertační práce se ve své empirické části zaměřuje zejména na první a třetí zmíněnou rovinu daného tématu, ovšem je třeba uvedené téma vnímat v jeho širším zmíněném kontextu.

8.1. ZDROJE INDIKÁTORŮ PŘÍNOSŮ VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB

Pro účinnou formulaci a podporu veřejných kulturních služeb je nutné vytvořit metodický rámec, který by umožnil monitorovat přínosy kultury ve smyslu efektů kulturních politik, strategického plánování specifickými územně správními jednotkami, kterými jsou česká města a obce. Takto konkrétně formulované téma, kterým jsou indikátory¹⁸⁹ přínosů kultury v rámci

¹⁸⁹ Pro účely této kapitoly je nutné alespoň v nejnútnejší stručnosti vysvětlit používané pojmosloví.

- a) **Indikátory** jsou výsledkem zpracování a určité interpretace primárních dat, představují tedy druh kvantifikující informace, která by měla přinést spolehlivé měřítko, jak se postupuje v předpokládaném požadovaném směru. Indikátory musí splňovat celou řadu kritérií, jako jsou: významnost, správnost (konceptuální i metodická), reprezentativnost, jedinečnost, měřitelnost, minimalizace negativních účinků na zkoumaný jev, spolehlivost, srovnatelnost, transparentnost, srozumitelnost, výpovědní hodnota, ohled na náklady a užitek, vhodná načasovatelnost a celková využitelnost atd. Indikátory lze dělit na kvantitativní a kvalitativní a ve vztahu k fázi procesu, ve které jsou využity též na monitorovací a evaluační.
- b) **Data** či údaje „jsou většinou chápána jako statická fakta, která jsou časově nezávislá, odrážející stav reality v určitém okamžiku a smyslem jejich zpracování je získání informace“.

strategického plánování veřejných kulturních služeb specifickými územně správními jednotkami České republiky, kterými jsou města a obce, zatím nebylo z důvodu aktuálně probíhajícího koncipování pojetí veřejných kulturních služeb zpracováno. Inspiraci a metodickou oporu je v tomto smyslu možné čerpat z celé řady zahraničních projektů, které se však většinou zabývají analýzou mnohem širší tematické oblasti, kterou je vztah kultury a společenského, případně konkrétněji komunitního či lokálního rozvoje.

Snaha formulovat jednotlivé indikátory a jejich soubory, a tedy podoba konkrétních metodik týkajících se analýz kultury a jejích přínosů, vychází z konkrétních potřeb jednotlivých subjektů, které se jí zabývají¹⁹⁰. Konkrétní podoby jednotlivých souborů indikátorů a jednotlivé metodiky vychází nejen z optiky, kterou je na šíři kultury a kulturního rozvoje jednotlivými přístupy nahlíženo (zaměření na lokální kulturu, region, stát, mezinárodní kontext), ale zejména z důvodu¹⁹¹, který k potřebě analyzovat přínosy kultury vede¹⁹². Rané snahy po formulaci přínosů

-
- c) **Informace** představuje význam přisouzený datům, jako taková vyplývá z analýz, zpracování a prezentace dat. (Centrum pro otázky životního prostředí UK, n. d.).

¹⁹⁰ Za ideový zdroj rozpuku mezinárodního zájmu o analýzu vztahu kultury a společenského rozvoje je obecně považována Zpráva *World Commission on Culture and Development* z roku 1996 vydaná v rámci UNESCO s názvem *Our Creative Diversity* analyzující přínosy kultury a její dopady na ostatní oblasti rozvoje a interakce s nimi. Zdrojem dat pro celou řadu výzkumů a to zejména komparativního charakteru v rámci mezinárodního kontextu jsou data z kulturní statistiky získaná v rámci Eurostatu (statistický úřad EU), který realizuje např. výzkumné šetření veřejného mínění Eurobarometr (i ten obsahuje set otázek na kulturní konzumaci a participaci), či např. World Values survey apod.

¹⁹¹ Obecně lze sledovat v přístupech jednotlivých studií přínosů a dopadů kultury a formulaci souvisejících indikátorů dva trendy. V rámci prvního z nich je situace analyzována odshora dolů tzv. „top down“ a jsou akcentovány neekonomické, tedy sociální přínosy. V rámci druhého je toto téma analyzováno od spodu nahoru, tedy tzv. „bottom up“ a předmětem zájmu je analýza individuálních motivací jednotlivců pro kulturní participaci a zároveň evaluace dopadů a přínosů jednotlivých projektů (IFACCA, Madden, 2005).

¹⁹² Motivací k tomuto zaměření analýz je nejen snaha o nalezení účinnějších forem a nástrojů kulturní politiky s možností mezinárodního srovnání, ale též i zájem o efektivnější politiku ve vztahu k tzv. rozvojové pomoci. V tomto smyslu jednotlivé studie dle kulturního kontextu zdůrazňují různá témata, jako jsou například zachování kulturní diverzity, genderová rovnost, či téma redukce chudoby.

kultury se zaměřovaly na ekonomický rozměr tohoto tématu, nicméně později začal být kladen důraz na širší sociální kontext této problematiky¹⁹³.

Na národních úrovních byla ustavena řada projektů (International Intelligence on Culture, Cultural Capital Ltd. and Partners, 2005; Ministry for Culture and Heritage New Zealand, 2009) snažících se definovat vztah kultury a rozvoje (sociálního). Jejich cílem je zejména formulace účinnějších nástrojů k efektivnější kulturní a rozvojové politice těchto států. V rámci tohoto typu tzv. národních projektů¹⁹⁴ jsou formulovány a měřeny konkrétní indikátory různých rovin vztahu kultury a (sociálního) rozvoje. Informace o těchto projektech a zejména o jejich konkrétních metodikách jsou však často dostupné jen ve velmi omezené míře.

Za přínosné lze považovat zejména studie vzniklé v rámci velkých mezinárodních organizací, které tyto jednotlivé národní a mezinárodní snahy o efektivní formulaci indikátorů přínosů kultury pro účely formulace svých vlastních souborů indikátorů analyzují. Mezi ně patří například studie (Madden, 2005) vzniklá v rámci International Federation of Arts Councils and Culture Agencies (IFACCA), jejímž cílem bylo nejen zmapovat dosavadní snahy o vytvoření výše zmíněných indikátorů a formulovat doporučení k tvorbě tohoto typu indikátorů, ale i identifikovat výzvy v této oblasti¹⁹⁵. Kromě analýzy vztahu kultury a rozvoje na národní úrovni realizované zejména jednotlivými národními institucemi, jsou podobné snahy o analýzu tohoto vztahu (zahrnující formulaci jednotlivých indikátorů a jejich sad), a to zejména pro účely komparace mezi jednotlivými státy a regiony, koncipovány či již realizovány výše zmíněnými mezinárodními organizacemi. Jedná se např. o studii z roku (Gordon & Beilby-Orrin, 2007) vzniklou v rámci OECD¹⁹⁶, ale i o mnohé další¹⁹⁷. Za nadějný lze v tomto směru označit např.

¹⁹³ Viz např. motivace vzniku studie (Gordon & Beilby-Orrin, 2007).

¹⁹⁴ Tyto projekty bývají často realizovány ve spolupráci s dalšími polostátními či zcela nestátními organizacemi, které se věnují jak konkrétní národní kulturní politice, tak i analýze mezinárodního kontextu, jako je tomu například u již dříve zmíněné kanadské organizace The Creative City Network of Canada (CCNC).

¹⁹⁵ Či dále např. dokument (UNESCO, 2010).

¹⁹⁶ Cílem této studie je mezinárodní komparativní analýza kulturních sektorů.

pilotní projekt v rámci UNESCO, *Culture for Development Indicators (CDIS)*, jehož cílem je formulace souboru indikátorů umožňujících měřit příspěvek kultury k rozvoji na národní úrovni. Kultura dle pojetí v tomto projektu přináší jak ekonomický rozvoj, tak přispívá k rozvoji komunit i jejich členů a jejich adaptaci na změny¹⁹⁸.

V národním a mezinárodním kontextu je zejména v posledních letech patrné hlubší pochopení vztahu kultury a společenského rozvoje, které se projevuje například i požadavkem¹⁹⁹ zahrnout kulturu do konceptu udržitelného rozvoje (jako jeho 4. pilíř) a jejích cílů a indikátorů do souvisejících deklaratorních koncepčních a strategických dokumentů (jako jsou např. *Millennium Development Goals (MDGs)* a *Post 2015 Sustainable Development Goals (SDGs)* v rámci OSN.

8.2. FORMULACE INDIKÁTORŮ PŘÍNOSŮ VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB

Jak vyplývá z kapitoly o strategickém plánování a řízení, podmínkou evaluace přínosů veřejných kulturních služeb je konkrétní formulace očekávaných cílů a jejich cílových hodnot při přípravě jednotlivých opatření (kulturních projektů, aktivit atd.).

Pro konkrétní téma analýzy přínosů podpory kultury v specifickém významu VKS je možné inspiračně čerpat zejména z tzv. národně orientovaných studií, které se na rozdíl od těch mezinárodních pokouší o jakési zhodnocení konkrétních služeb či projektů spojených

¹⁹⁷ Např. studie vzniklá v rámci OECD (Greffé, Pflieger & Noya, 2005). V rámci OSN jde např. o programy United Nations Development Programme (UNDP) či UNESCO a jeho Framework for Cultural Statistic (FCS) a jejich pravidelné zprávy.

¹⁹⁸ Zmíněný projekt, který však není zaměřen na sociální přínosy, tak jak byly popsány v kapitole věnující se neekonomickým přínosům kulturní participace, ale na socioekonomické faktory kultury, je nyní ve druhé fázi testování indikátorů na vybraném souboru států více viz (UNESCO, 2014).

¹⁹⁹ Viz <http://www.culture2015goal.net/>. Jde o aktivitu několika mezinárodních organizací, např. International Federation of Arts Councils and Culture Agencies (IFACCA); Agenda 21 for Culture; the International Federation of Coalitions for Cultural Diversity (IFCCD) atp.

s konkrétním územím. V tomto smyslu je možné sledovat zejména tři úrovně způsobu uchopení tématu v dostupných studiích.

První z nich představuje snahu soustředit se na analýzu přínosů zahrnutých do vyšších tematických celků, které jsou označovány pojmy, jako jsou např. sociální koheze a kulturní²⁰⁰ a sociální kapitál²⁰¹, kterými se (avšak bez kulturního kontextu) zabývají např. metodiky *Social Capital Module* v rámci *UK General Household Survey*²⁰² či *Social Capital Assessment Tool (SCAT)*²⁰³.

²⁰⁰ Kulturní a sociální kapitál spolu vzájemně úzce souvisí, síla sociálního kapitálu jedinců souvisí s mírou jejich zapojení do sociálních vztahů a na míře ekonomického a kulturního kapitálu všech těchto jedinců v rámci těchto sociálních vztahů. Takto dochází k vzájemné multiplikaci obou zmíněných kapitálů, k prohlubování jejich kvality i udržitelnosti (Mercer, 2002). Kulturní a sociální kapitál jsou pojmy, které s předmětem této práce souvisí jen vzdáleně. Proto se jim a jejich vymezení práce věnuje až na tomto místě, kdy dokládají možnou šíři analýzy vztahu kultury a rozvoje ve specificky zaměřených projektech a metodikách.

Kulturní kapitál je dle nejhojněji akcentovaného pojetí pojem zahrnující tři elementy, kterými jsou:

- a) ztělesněný kapitál jako systém přetrvávajících dispozic, které formují individuální charakter a ovlivňují jeho jednání i vkus;
- b) objektivní kapitál jako způsob kulturního vyjádření (hudba, tanec, vizuální umění), které je symbolicky přenositelné;
- c) institucionální kapitál odkazující k hodnotě získané kvalifikace ve smyslu dosaženého vzdělání svého nositele (Mercer, 2002, p. 46). Ideovým zdrojem tohoto pojetí je P. Bourdieu.

²⁰¹ Sociální kapitál je pojem označující bohatství komunity měřené nikoliv v ekonomickém, ale v lidském kontextu. „*Its currency in relationships, networks and local partnership. Each transaction is an investment which, over time yields trust, reciprocity and sustainable improvements to quality of life*“ (Mercer, 2002, p. 33). Toto pojetí vychází z definice tohoto pojmu od R. Putnamova, dle něj „*Sociální kapitál odkazuje k vlastnostem sociální organizace, jako jsou důvěra, normy a sítě, které usnadňují koordinované jednání, a tak přispívají k výkonnosti společnosti*“ (Šafr, Sedláčková, 2006, p. 19).

²⁰² Tento výzkum realizovaný UK Office of National Statistics (ONS) 1999-2001, se soustředil na analýzu sociálního kapitálu v kontextu evaluace zdraví komunity v rámci pěti souvisejících oblastí (Coulthard, Walker & Morgan, 2001, p. 7).

- 1) Obraz lokálního území. Tato oblast souvisí s vnímáním fyzického prostředí a zázemí v rámci lokality a se subjektivním pocitem bezpečí jeho obyvatel.

Druhou rovinou je analýza přínosů podpory kultury ve smyslu jejich efektů k celkovému rozvoji lokální společnosti/komunity. Inspiraci pro tuto optiku nahlížení na přínosy veřejných kulturních služeb lze hledat ve studiích zaměřených na analýzu stavu a rozvoje lokální společnosti, které souvisí se škálou již dříve zmíněných různě široce vymezených pojmů, jako jsou well-being²⁰⁴, kulturní diverzita, spokojenost se životem, lokální kulturní index (Matarasso, 1999), kulturní vitalita či družnost²⁰⁵.

Specifickou snahu po celostním pohledu na toto téma přínosů kultury s akcentem na porozumění lokálním charakteristikám, by mohla v budoucnu představovat realizace švédského návrhu²⁰⁶ nového konceptuálního rámce kulturních indikátorů (Mercer, 2002). Tato koncepce

-
- 2) Občanská angažovanost (engagement), vlastní pohled obyvatel na svou roli v komunitě a vliv na ni. Tato oblast je spojená i s důvěrou ve veřejné instituce a jejich procesy.
 - 3) Reciprocita a lokální důvěra ve smyslu počtu lidí, které obyvatel zná a na které se může v případě potřeby obrátit.
 - 4) Sociální sítě neboli zapojení jednotlivce do sítě vztahů, četnost jejich interakce, jejich podoba, ale i vzájemně sdílená identita.
 - 5) Sociální podpora souvisí s vědomím možné praktické, finanční i emocionální podpory, o které je jedinec přesvědčen, že může od ostatních lidí kolem sebe v případě potřeby získat.

Konkrétní podoba šetření a metodiky viz (Coulthard, Walker & Morgan, 2001).

²⁰³ Metodika pro systematickou evaluaci zaměřenou na úroveň komunity vytvořená A. Krishna a E. Schrader, která vychází z mnoha desítek studií realizovaných v několika státech zejména Latinské Ameriky a venkovských komunit v Indii, se soustřeďuje na tyto kategorie (Krishna & Schrader, 1999):

- 1) charakteristiku komunit;
- 2) charakteristiky domácností;
- 3) genogram - grafické znázornění vztahů v rámci rodiny;
- 4) strukturální sociální kapitál zahrnující členství v komunitách a občanských organizacích, různých sítích a podpůrných organizacích a skupinách, sociální exkluzi, kolektivní akci, řešení konfliktů;
- 5) kognitivní sociální kapitál související se solidaritou, důvěrou, reciprocitou a kooperací.

²⁰⁴ Viz např. studie (Ministry for Culture and Heritage New Zealand, 2009).

²⁰⁵ V cizojazyčné literatuře popisované jako pojem conviviality.

²⁰⁶ Jeden z výstupů mezinárodního projektu *Improving the Tools for Planning, Reporting and Assessment of Cultural Policies for Human Development*. Tato koncepce je inspirována výše zmíněnými metodikami *Social Capital Module*

obsahovala návrh sady více než 200 kvalitativních a kvantitativních indikátorů²⁰⁷, členěných do 4 tematických oblastí (Mercer, 2002):

- 1) kulturní vitality, diverzity, družnosti²⁰⁸;
- 2) přístupu ke kultuře, kulturní participace a konzumace/spotřeby²⁰⁹;
- 3) kultury, životního stylu a identity²¹⁰;
- 4) kultury, vlády/vládnutí, etiky a způsobu řízení²¹¹.

Centrální kategorií této koncepce, ve které je akcentována úzká souvislost mezi kulturou, životním stylem, identitou a zároveň hodnotami, které jsou určovány ekonomickým a sociálním systémem, představuje tzv. kulturní občanství. Kulturní občanství je rámcem, v němž jsou výzkum i kulturní politika chápány v kontextu kulturní diverzity, globalizace a konečně

a *Social Capital Assessment Tool (SCAT)*, které však obohacuje o kulturní rozměr, obsahuje kombinaci kvalitativních a kvantitativních indikátorů.

²⁰⁷ Které by měly být aplikovatelné na analýzu jak na mezinárodní, národní, tak i regionální a lokální úrovni.

²⁰⁸ Indikátory těchto oblastí souvisejí s kulturní ekonomikou a kulturní ekologií, odkazují se na stav a udržitelnost (v kontextu udržitelného rozvoje) analyzovaných společností ve smyslu příspěvku kulturních zdrojů ke kvalitě života, která představuje centrální téma tohoto nového konceptuálního rámce. Pomocí indikátorů těchto oblastí by měly být analyzovány různé podoby kulturní produkce, ale i konzumace.

²⁰⁹ Tato skupina indikátorů by měla umožnit evaluovat přístup k procesům vytváření, konzumace, způsobům nakládání s těmito kulturními zdroji kultury a pomoci analyzovat ty, kteří jsou uživateli kulturních zdrojů i ty, kteří jimi nejsou.

²¹⁰ Tato skupina indikátorů by měla vést k zhodnocení toho, jaké kulturní zdroje mají vliv na utváření specifických životních stylů a identit a zhodnotit související šíři, rozmanitost a udržitelnost jak uživatelů, tak i neuživatelů kulturních zdrojů. Též by měly pomoci k analýze subkultur a jiných specifických skupin (souvisejících např. s regionální či genderovou příslušností atd.) a analyzovat nerovnosti k přístupu ke kulturním zdrojům (demografické, příjmové atd.).

²¹¹ Evaluace této skupiny indikátorů by měla přispět k poznání role kulturních zdrojů na formování jedinců i rozvoji komunit (soc. kohezi, sociálním a kulturním kapitálu) a k porozumění kulturní diverzitě. Součástí všech čtyř oblastí by měly být i indikátory sloužící evaluaci nástrojů kulturní politiky nejen k této politice jako takové, ale i vzhledem k efektivnosti jejich nástrojů k analýze všech výše zmíněných oblastí (Mercer, 2002).

v kontextu situace nerovnoměrné distribuce kulturních zdrojů mezi jednotlivými zeměmi (Mercer, 2002).

Tato velkorysá snaha o co nejširší pochopení vzájemných vztahů mezi kulturou a rozvojem společnosti však právě pro své velmi široké pojetí v praxi klade velmi vysoké nároky na objem a kvalitu požadovaných dat. Specifickou snahu o realizaci návrhu²¹² takto širokého pojetí kulturních indikátorů²¹³ v návaznosti na výše zmíněný nový konceptuální rámec kulturních indikátorů představuje studie (International Intelligence on Culture, Cultural Capital Ltd. and Partners, 2005)²¹⁴, která definovala 5 kategorií indikátorů vztahujících se: k tvorbě kultury, její

²¹² Za oběma těmito projekty stojí Colin Mercer, nezávislý odborník věnující se kulturní politice, mapování a plánování a kreativním průmyslům, který spolupracoval a spolupracuje v rámci největších mezinárodních institucí na mnoha projektech zaměřených na výzkum výše zmíněných oblastí. V současnosti je členem např. The European Expert Network on Culture (EENC), organizací pracující v rámci kontextu definovaného dokumentem Evropské komise *European Agenda for Culture (2007)*. S ČR ho pojí jeho účast na dvoudenním workshopu v Praze v roce 2010 s názvem *Kulturní mapování, plánování a politika pro město Ostrava*. Tento workshop, realizovaný organizací Proculture v rámci kandidování tohoto města na Evropské město kultury 2015, byl veden světoznámou organizací Noema Research and Planning (Lia Ghilardi). (Mercer, n. d.).

²¹³ Jejichž metodika obsahuje i tzv. Value Production Chain Analysis, v rámci které je kultura nahlížena dvojitou optikou. K porozumění kulturnímu sektoru je nutné analyzovat její materiální i nemateriální dimenzi a to ve smyslu aktivit; zdrojů (nástroje, infrastruktura, artefakty); zahrnout celý cyklus (tvorbu, produkci a reprodukci, propagaci a znalosti, šíření a oběh, spotřebu a užití) ale i uchovávání, ochranu a vzdělávání vedoucí k porozumění souvisejících kulturních produktů. Druhá úroveň analýzy kulturního sektoru souvisí s pochopením, že vymezení kultury a s ní souvisejících aktivit není pevné a stálé, většinou jsou však do této kategorie řazeny: vizuální umění, performance, audiovizuální kultura, knihy a tisk, sport a zdraví, kulturní dědictví a turismus (konkrétní šíře závisí na metodice) viz studie (Hong Kong & Cultural Indicators pp. 105). Tato metodika byla použita i pro britskou platformu *DCMS Evidence Toolkit* (původně *The Regional Cultural Data Framework*), která má sloužit jako jeden z nástrojů k formulaci regionálních kulturních strategií.

²¹⁴ Podnětem k této studii byla potřeba definovat strategický přístup k státní podpoře kultury a potřeba vytvoření adekvátních nástrojů k analýze vstupů a výstupů této podpory (studie se zaměřovala nejen na kulturní, ale i sociální indikátory). Dílčími cíli bylo zhodnotit kulturní vitalitu, vyhodnotit efektivnost vládní podpory a umožnit srovnání s ostatními městy a regiony. S výzkumem souvisela i formulace tzv. Hong Kong Creativity Index více viz (The Hong

produkcí a reprodukci, propagaci, šíření a oběhu a konečně i ke spotřebě a užití. Z hlediska formulace kulturních indikátorů je přínosná i další studie z tohoto kulturního prostředí (The Hong Kong Special Administrative Region Government, 2004) identifikující čtyři formy kapitálu: strukturální/institucionální, lidský, sociální a kulturní. Pro účely formulace indikátorů měřících neekonomické přínosy kultury, je přínosná zejména část této studie věnující se analýze sociálního kapitálu, v rámci které byla zaměřena pozornost např. na otázky, jak kulturní participace přispívá k: obecné i individuální důvěře, reciprocitě, pocitu užitečnosti a hodnoty, spolupráci, vnímání odlišnosti a inkluze, vytváření či modifikaci hodnot či k vytváření příležitosti pro sebevyjádření. Další zajímavý příspěvek k formulaci kulturních indikátorů představuje australská studie *Vital Signs. Cultural Indicators for Australia*²¹⁵, která se vedle analýzy indikátorů ekonomického rozvoje soustřeďuje na analýzu kulturních hodnot a sociálních dopadů aktivního zapojení se do kulturních aktivit (ve smyslu engagementu). Dílčími indikátory pro oblast kulturních hodnot v rámci této studie jsou: kulturní statky²¹⁶, talent²¹⁷ (lidský kapitál), kulturní identita²¹⁸,

Kong Special Administrative Region Government, 2004) a (The Hong Kong Special Administrative Region Government, 2005, pp. 55-59).

²¹⁵ Dostupná ve verzi First edition – for consultation.

²¹⁶ Indikátor vztahující se k relevantním kulturním aktivům v podobě kulturního a přírodního dědictví zahrnující: kulturní infrastrukturu a její složky (knihovní fondy a archivy), seznamy kulturního a přírodního dědictví (a jejich položky) atd. Dále sem patří i programy, v rámci kterých je zdůrazňována kulturní hodnota přírodních zdrojů a přírodního dědictví, a také centra domorodého umění.

²¹⁷ Indikátor související s rozvojem umělců a podporou jejich kreativní praxe. Zahrnuje data týkající se: podpory a grantů pro umělce, daňových podmínek, programů podporujících veřejné umění, školení a profesionální rozvoj, členství v organizacích, rozvoj kultury a umění domorodých obyvatel.

²¹⁸ Indikátor reprezentující příležitosti k prožitku a vyjádření kulturní svébytnosti. Patří do něj data související s: ochranou a zachováním nehmotného kulturního dědictví, zachováním domorodých dialektů a jejich diverzity, udílením cen za výjimečná kulturní vyjádření, ochranou autorských práv a duševního vlastnictví, prezentací kulturní identity (prostřednictvím televizního vysílání, kin, rádií atd.).

inovace²¹⁹ a globální rozsah. Analýza sociálních dopadů je prováděna na základě analýzy indikátorů kulturní účasti²²⁰ a kulturní participace²²¹, přístupu²²² ke kulturním službám a vzdělávání v oblasti kultury a umění.

Třetí rovinu, která se zaměřuje na zcela konkrétní a měřitelné dílčí přínosy ve vztahu ke konkrétním lokalitám a komunitám, reprezentuje např. studie (Annabel Jackson Associates, 2007; Matarasso, 1997). Přináší inspiraci, jak může probíhat samotný monitoring a evaluace konkrétních kulturních služeb (v tomto případě tzv. kulturních programů) ve vztahu ke konkrétním lokalitám a komunitám. Cílem této studie bylo vytvořit metodiku, jakýsi evaluační toolkit, k vyhodnocení výstupů a dopadů programů realizovaných za finanční podpory z Evropských sociálních fondů 18 lokálními komunitními uměleckými a kulturními organizacemi. K tomuto účelu bylo analyzováno pět oblastí dat²²³: organizační statistické údaje o projektech v rámci ESF²²⁴; specifická data týkající se cílení projektu²²⁵; demografická data a specifická data k účastníkům²²⁶; data od účastníků týkající se účasti na projektu a překážek s nimi spojených; specifická data týkající se pocíťovaných přínosů z účasti na projektu.

²¹⁹ Indikátor související s podporou inovací v kultuře a umění. Zahrnuje data týkající se: počtu kulturních a uměleckých projektů a založených společností, podpory pro inovace v kultuře a umění domorodých obyvatel, data týkající se tzv. uměleckých inkubátorů, dotace filmovému průmyslu, daňové úpravy.

²²⁰ Indikátor reflektující frekvenci účasti obyvatel na kulturních příležitostech a to i ve vztahu k věku, pohlaví či případnému zdravotnímu postižení atd.

²²¹ Indikátor vztahující se k šíři participace komunity na umění či kulturních aktivitách (byla použita data týkající se dospělé populace, dětí, domorodých obyvatel a zdravotně postižených osob).

²²² Indikátor podílu regionálních programů v umění a kultuře.

²²³ Zdroje dat: a) od organizací; b) data o 30 účastnících projektů získaná přímými rozhovory či po telefonu.

²²⁴ Organizační statistické údaje se týkaly: počtu setkání, délky trvání, počtu účastníků, typů místa realizace.

²²⁵ Otázky cílené na plánované přínosy, průběh evaluace, cílové skupiny, věkové skupiny, jazyky podporované v projektu, metody a techniky použité k podpoře dostupnosti projektu pro účastníky, metody použité k povzbuzení aktivní participace, zda byla účast zdarma či do jaké míry si ji účastníci dovovali, výstupy a koncové produkty projektu, počet účastníků (kteří získali kvalifikaci) atd.

²²⁶ Věk, pohlaví, zdravotní postižení a používané pomůcky, data ohledně zaměstnanosti a pobírání sociálních dávek.

ANALYTICKÁ ČÁST

9. POROVNÁNÍ STÁTNÍCH KULTURNÍCH POLITIK 2009-2014 A 2015-2020 Z HLEDISKA DEKLAROVANÝCH PŘÍNOSŮ KULTURNÍCH SLUŽEB, MOŽNOSTI JEJICH MONITORINGU A VYHODNOCOVÁNÍ

9.1. STÁTNÍ KULTURNÍ POLITIKA 2009-2014

Vize státní kulturní politiky byla v rámci tohoto dokumentu (Ministerstvo kultury ČR, 2009) deklarována jen velmi obecně a neurčitě. Není z ní jasné, v čem je hodnota a přínos kultury pro budoucí rozvoj české společnosti a jakého cílového stavu by kulturní politika chtěla dosáhnout. Vágní formulace vize jen těžko umožňuje zpětně posoudit, do jaké míry byla a je uskutečňována.

Konkrétní cíle dokumentu Státní kulturní politiky 2009-2014.

Cíl 1 ekonomické a společenské dimenze směřuje k „*účelnému využívání kulturních hodnot*“, tedy k „*využití přínosů umění a kulturního dědictví, a s nimi spojené kreativity pro zvýšení konkurenceschopnosti ostatních oborů a činností*“. Jednotlivá opatření směřující k naplnění tohoto cíle mají mimo jiné vytvořit nástroje pro identifikaci a ochranu kulturních hodnot a vytvořit podmínky pro jejich efektivní využití. Navzdory širšímu významu kultury, tak jak je definována v textu prvního cíle, jsou potenciál a přínosy kultury vnímány velmi reduktivně. Důraz je kladen zejména na ekonomické přínosy kultury dalším sektorům a na analýzu jednotlivých oblastí pro zvýšení jejich ekonomické efektivity a produktivity.

Z hlediska deklarovaných přínosů kultury je nejzajímavější druhý programový cíl, kladoucí si za cíl „*Zvýraznit roli kultury v individuálním profesním a osobnostním růstu občanů, zejména pro rozvoj tvořivosti, kultivaci demokratických hodnot a individuálních postojů a pro posilování odpovědnosti za zděděné i vytvářené hodnoty*“. Tento cíl ovšem naráží na klíčový problém, kterým je absence samotného mechanismu vyhodnocování přínosů veřejných kulturních služeb.

V rámci opatření 1 si koncepce klade za cíl jeho vytvoření, a to především ve smyslu širší analýzy kvality kultury a jejího přínosu pro profesní i osobní život občanů.

Cíl 3 je zaměřen na poskytnutí přímé a nepřímé podpory směřující k uchování existujících hodnot a nakládání s nimi, ale též k tvorbě hodnot nových. Jednotlivá opatření jsou cílena na podporu a ochranu jednotlivých kulturních oblastí (ochrana kulturního dědictví, podpora kinematografie), avšak není definováno, jakou hodnotu tyto jednotlivé oblasti a jejich podpora vlastně přináší.

Zbývající cíle a konkrétní opatření se vztahují k institucionálnímu zajištění a podpoře kultury. Konkrétní přínosy kultury a veřejných kulturních služeb v nich nejsou nijak konkrétně popsány.

V dokumentu *Státní kulturní politika 2009-2014* je přínosům kultury věnován pouze minimální prostor a to zejména v úvodní části tohoto dokumentu²²⁷ (*Podkladová studie ke Státní kulturní politice 2009-2014*²²⁸). Nejde však o žádné systematické zpracování nebo hlubší analýzu. Jsou deklarovány jen izolované přínosy bez vzájemného vztahu a kontextu. Úvod *Podkladové studie ke Státní kulturní politice 2009-2014* nerozlišuje, zda jde v případě osob, na které jsou kulturní služby cíleny, o pasivní konzumaci či aktivní participaci. Dle tohoto hlediska tedy ani nejsou rozlišovány jejich možné efekty. Přínosy kultury jsou vnímány zejména na osobní úrovni příjemců ve smyslu jejich osobního rozvoje ve vztahu k osobnímu i profesnímu životu. Velmi stručně jsou zmíněny přínosy, které souvisejí s rozvojem komunit²²⁹ a sociální soudržnosti. V tomto kontextu jsou uvedeny přínosy k začlenění zdravotně postižených²³⁰, mezikulturní

²²⁷ Dokument *Státní kulturní politiky 2009-2014* se skládá z částí samotné *Státní kulturní politiky 2009-2014* a *Podkladové studie ke Státní kulturní politice na léta 2009-2014*.

²²⁸ Poslední část studie věnující se vyhodnocení dosavadních programů a koncepcí tyto programy spíše jen popisuje jejich vyhodnocením ve vztahu k jejich deklarovaným cílům. Přínosům ve vztahu stanoveným opatřením se věnuje jen okrajově, a pokud ano, jde většinou o konstatování obecných problémů pramenících z nedostatečné podpory stanovených programových cílů, podfinancování a obecně neefektivního institucionálního zajištění.

²²⁹ O širších přínosech ve smyslu empowermentu se však neuvažuje.

²³⁰ Ve vztahu ke zdraví je zmíněna i možná terapeutická funkce kultury.

dialog (boj proti xenofobii a rasismu) a význam pro prevenci sociálně patologických jevů. Je překvapivé, že se v tomto kontextu v dokumentu nepracuje s pojmem sociální exkluze v širším významu začleňování znevýhodněných skupin. Obecně jsou dále deklarovány i přínosy kreativity a posilování kulturní identity. Kultura má i hodnototvornou funkci, která se může projevat například v jejím vlivu na chování občanů vedoucího k ochraně životního prostředí.

Dokument *Státní kulturní politiky 2009-2014* ani v programové části, ale ani v *Podkladové studii* nezmiňuje nutnou podmínku pro participaci na kultuře (a její přínosy), kterou je rozvoj adekvátních dovedností a kompetencí pro interpretaci kultury. V tomto smyslu je také zajímavé, že v dokumentu opomíjí estetickou hodnotu kultury a s ní spojené uspokojení z její konzumace. Kultura, ačkoliv se tak může z obecných formulací jako je „*kulturní hodnota*“, „*kulturní poklad*“ zdát, není vnímána jako hodnotná sama o sobě. Hodnota je vztahována k jejímu kultivačnímu, edukačnímu a zejména hospodářskému (ekonomickému) významu²³¹. Dokument neupřesňuje, s jakým pojmovým vymezením kultury vlastně pracuje.

Za největší slabinu této kulturní koncepce lze označit nedostatečnou formulaci odpovědi na základní otázku, jaké jsou vlastně přínosy veřejných kulturních služeb, pro které mají být podporovány z veřejných zdrojů. Tento problém vychází z absence metodického rámce, pomocí jehož nástrojů, jasně stanovených indikátorů, by bylo možné analyzovat, zda a nakolik efektivně jsou přínosy v rámci veřejné podpory realizovány. „*Dílčím problémem při analýze základních vývojových tendencí zůstává identifikace indikátorů stavu kultury. K dispozici je na jedné straně široká nabídka kvantitativních ukazatelů²³², na druhé straně kvalitativní indikátory či indikátory dopadů chybí. Absence těchto typů dat tak výrazně limituje postižení základních vývojových trendů a jejich popis na strategické úrovni*“ (Ministerstvo kultury ČR, 2009, p. 46). V programové části (cíle a opatření) se však s jednotlivými přínosy prakticky nepracuje, nebo

²³¹ V tomto smyslu je zajímavé, že nekonkrétněji (v délce jednoho odstavce) se dokument věnuje právě ekonomickým přínosům kultury jako hospodářského odvětví.

²³² Počet zařízení, počet diváků, akcí, návštěvnost památkových objektů, počet zpřístupněných objektů.

jsou zde zmíněny pouze zcela okrajově, vágně²³³ a bez vazby na jakékoliv indikátory měření jejich skutečné realizace (samotný dokument konstatuje, že jsou přínosy kultury jen těžko měřitelné).

9.2. STÁTNÍ KULTURNÍ POLITIKA NA LÉTA 2015-2020 (S VÝHLEDEM DO ROKU 2025)

V aktuálním dokumentu státní kulturní politiky (Ministerstvo kultury ČR, 2015) je jasně znatelný posun v chápání významu oblasti kultury. Je zde kladen větší důraz na potřebu hlubší analýzy této oblasti jako podmínky pro vytvoření koncepce a efektivní realizace podpory této oblasti. Svou formální podobou²³⁴ i konkrétnějším obsahem tento dokument lépe splňuje roli koncepčního dokumentu než dokument z předchozího období. Na rozdíl od předchozího dokumentu koncepce vychází z konkrétních provedených analýz²³⁵, vymezuje pojem kultury, s jakým tento koncepční dokument pracuje a objasňuje jeho ideový zdroj. Za klíčový posun lze

²³³ Například opatření 1.12. *Využití pozice českého filmu ve světě a možnosti koprodukce k rozšíření kulturní spolupráce* pojmenovává jako přínos možné zvýšení povědomí o české společnosti a její kultuře využitelné i pro jiné obory. Nebo např. zcela vágní formulace v rámci opatření č. 2.5., že komunikace mezi minoritami a domácí kulturou může být pro minority i domácí společnost přínosná.

²³⁴ Např. vize je v novém dokumentu týkajícím se kulturní politiky 2015-2020 oproti staršímu dokumentu formulována jasněji s přesnějšími představami o cílovém aspirovaném stavu. Součástí nové koncepce je i tabulka s prioritami, konkrétními záměry a opatřeními spolu s odpovědnými institucemi. Ačkoliv zde obecně nejsou v opatřeních stanoveny indikátory, dle kterých by mohl být měřen pokrok v jejich naplnění, řada opatření je formulována tak, že je z jejich znění celkem jasné, co by tím výstupem mělo být (např. vznik metodiky, studie, aktualizace programu podpory, seznam institucí transformovaných z obecně prospěšných na veřejnoprávní instituce) a kdo za realizaci odpovídá. Chybí však bližší určení termínů realizace opatření.

²³⁵ *Analýza koncepčních dokumentů krajů; Analýza lokální kultury, Satelitní účet kultury 2012; Analýza evropského prostředí a trendů týkajících se kultury; Analýza: Aktuální pohled na tvorbu státní kulturní politiky s důrazem na oblast umění ve vztahu k doporučením Rady Evropy a Evropské unie; Plnění Státní kulturní politiky na léta 2009-2013.*

označit soustředění se na občana²³⁶, který začíná být oproti původní koncepci vnímán nikoliv pouze jako pasivní konzument, ale i jako aktivní činitel, tvůrce uchovatel a šířitel kulturních hodnot. Na rozdíl od předchozího dokumentu jsou v obecné části důvodové zprávy, která předchází konkrétním formulacím priorit a s nimi souvisejících záměrů a opatření, šířeji formulována i východiska, která byla podkladem pro jejich stanovení. V těchto východiscích je zdůrazněna kultura v nejdůležitějších významech, s kterými koncepce pracuje: kultura jako významný faktor života občanské společnosti s důrazem na její sociální funkci a kultura jako významná oblast hospodářského odvětví. Důležitost kultury je tak více než v předchozím dokumentu vnímána v kontextu vztahu individuálních přínosů²³⁷ a společenských přínosů (sociální soudržnost, rozvoj komunity). Oceňovány jsou i přínosy, které v předchozím koncepčním dokumentu chyběly (např. přispívá k rovnosti žen a mužů) a zdůrazňována jsou témata dříve okrajová (začlenění handicapovaných občanů). Důležitým krokem je i připojení klíčových analytických dokumentů, které jsou východisky koncepce. Z hlediska možných přínosů kultury lze za přínosný považovat zejména analytický dokument *Poznatky z výzkumů lokální kultury, kulturních změn a kulturních služeb*, charakterizující klíčová témata týkající se poskytování kulturních služeb celky měst a obcí a související překážky a výzvy. Poptávka ze stran občanů je zde dávana do přímé souvislosti s jednotlivými přínosy kulturních služeb a přináší tak podněty k zlepšení efektivity současného systému podpory kulturních služeb.

Konkrétní cíle Státní kulturní politiky na léta 2015-2020

V předcházejícím dokumentu byly priority ve vztahu k cíleným přínosům formulovány jen velmi obecně a většinou bez vazby na konkrétní opatření. V nové *Státní kulturní politice na léta*

²³⁶ Ve smyslu cíle naplnění jeho práv a potřeb, tak jak jsou deklarovány v *Listině základních práv a svobod* (Česko, 1992).

²³⁷ Přispívá k rozvoji intelektuální a emocionální úrovně občanů, k jejich sebeidentifikaci jako individualit, ale i občanů v rámci společenství. Představuje též smysluplnou náplň volného času působící jako prevence proti sociálně patologickým jevům.

2015-2020 se s přínosy kultury pracuje konkrétněji a analytičtěji, což se odráží i v jednotlivých opatřeních.

Aktuální dokument klade větší důraz na zpřístupnění kultury občanům a to ve všech fázích procesu animace. Jde o snahu zpřístupnit co nejvíce kulturních statků, a to jak ve smyslu budování nových systémů, modernizaci kulturní infrastruktury, tak i snahy o co nejširší přístup jako takový (např. rozšíření vstupu zdarma, úpravu cenové hladiny pro zákazníky, přístup ke kulturnímu obsahu prostřednictvím digitalizace). Akcentována je nutnost rozvoje kulturních kompetencí a dovedností²³⁸ s důrazem na různé segmenty populace (děti, senioři, znevýhodněné skupiny²³⁹, menšiny).

Mezi deklarované přínosy kultury zejména dle priority č. 1 patří posilování: kulturní identity (národní identita), kulturní rozmanitosti²⁴⁰, mezikulturního dialogu, vědomí o odpovědnosti za zděděné i vytvářené hodnoty, pocitu hrdosti a sounáležitosti. V rámci priority č. 2 je zmiňován rozvoj kreativity, kulturních dovedností a kompetencí a celkový rozvoj osobnosti²⁴¹ (prostřednictvím neprofesionálního umění). Role občana je v porovnání s předchozím dokumentem vnímána aktivněji, a to jak ve smyslu jeho role při vytváření kulturních statků, tak účasti na kultuře ve smyslu naplnění jeho seberealizačních potřeb.

²³⁸ V rámci priority č. 2 *Rozvoj kreativity, podpora kulturních činností a vzniku kulturních statků, poskytování veřejných kulturních služeb, práce s publikem, podpora přístupu ke kultuře a rozvoj participativní kultury usnadňující sociální začlenění*. Z textu není ale bohužel jasné, co je onou participativní kulturou myšleno, zda je vztahována k aktivní roli občana v kultuře nebo participativním modelům účasti občanů na rozhodování o kultuře a její realizaci.

²³⁹ Viz opatření 2.1.7. Není jasné, o jaké skupiny jde a jaká je příčina jejich znevýhodnění (fyzický handicap, sociální, ekonomické vyloučení). Teprve z analýzy těchto příčin lze navrhnout strategické kroky k širšímu zapojení těchto skupin obyvatel

²⁴⁰ „vedoucí k posílení demokratických hodnot a pro přispění k sociální a hospodářské soudržnosti“ (Ministerstvo kultury ČR, 2015, p. 11).

²⁴¹ Ve smyslu posilování sebedůvěry, soutěživosti, komunikačních dovedností atd.

Nový dokument výrazněji než ten předchozí zdůrazňuje nutnost vytvořit metodické a evaluační nástroje (Opatření 2.3.1.), které jsou podmínkou pro efektivní formulaci a realizaci kulturní politiky. Z hlediska přínosů kultury je klíčová priorita č. 6 a její dílčí opatření 6.6.1 *Zavedení systému evaluace veřejných kulturních služeb*, jehož cílem je *systematické vyhodnocování přínosů podpory z hlediska naplňování stanovených cílů*²⁴².

V rámci priority č. 3 *Uchování kulturního dědictví* je zmiňována hodnota české kulturní krajiny ve vztahu k jednotlivým regionům. Vědomí těchto kulturních specifik vede občany k identifikaci s kulturním prostředím regionů a k širšímu zájmu o jejich kulturu a kulturní hodnoty. V rámci záměru 4.2.2. zaměřeného na mezinárodní mobilitu a spolupráci umělců je jako obecný přínos deklarováno obohacování kulturní rozmanitosti kulturními vlivy ze zahraničí a růst tvůrčího potenciálu českých umělců. Dalšími přínosy jsou pak rozšiřování a přijímání informací o národnostních menšinách a zejména zcela nové téma, kterým je mezigenerační dialog mezi umělci²⁴³. Více je též zdůrazňována nutnost analýzy oblastí kulturních a kreativních průmyslů a jejich efektivní podpory, která může přinést celospolečenské dopady (reflexe a posilování české národní identity v kontextu moderní evropské identity, pozitivní vliv na exportní politiku a kulturní turismus).

V rámci aktuálního dokumentu je kladen větší důraz na systematické cílení kulturních služeb na jednotlivé oblasti přínosů (kulturních služeb občanům), avšak ty jsou stále vnímány mnohem omezeněji, než je tomu v soudobé odborné literatuře. Dokument také bohužel blíže nepracuje s rozdíly a specifiky aktivní a pasivní účasti občanů na kultuře. V obecné části dokumentu se hovoří o podpoře participativní správy kulturních záležitostí, nicméně toto téma není rozpracováno v žádné prioritě ani konkrétním opatření. V tomto smyslu jsou tedy specifické přínosy, které může participativní účast občanů na rozhodování o kultuře a její realizaci přinést (příspěvek k empowermentu komunity), opomíjeny.

²⁴² Na kterém se podílí Ústav etnologie FF UK v Praze.

²⁴³ Za zajímavost lze označit důraz na rozmanitost podporované kultury i ve prospěch kultury alternativní.

V kontextu kolektivních přínosů je také nedostatečně zpracováno téma sociálního začlenění znevýhodněných a ohrožených skupin. Za skupiny znevýhodněné či ohrožené jsou zde obecně označovány pouze: děti a mládež, senioři, fyzicky handicapovaní a menšiny. Toto zúžené vnímání bez širší analýzy možných příčin vyloučení²⁴⁴ (fyzické, sociální, ekonomické důvody) může vést k opomenutí jiných znevýhodněných či ohrožených (v dokumentu neidentifikovaných) skupin obyvatel a k zanedbání jejich potřeb.

Za velmi přínosné se, zvláště ve vztahu k identifikaci možných přínosů kultury, zdá uvědomění si nedostatečného využívání kulturního potenciálu, a to jak ve smyslu nutné podpory nositelů kulturního potenciálu (např. zvyšováním kompetencí obyvatel), tak i samotného potenciálu kulturního dědictví (v tomto případě jsou opatření směřována na podporu kreativních forem využívání a prezentace kulturního dědictví).

Klíčovým aktuálním problémem, který má do budoucna vyřešit opatření týkající se zavedení systému evaluace veřejných kulturních služeb, je dle dokumentu absence kvalitativních indikátorů, kterými je možné úspěchy v naplňování jednotlivých opatření ve smyslu dosahování konkrétních přínosů měřit. Konkrétně formulované indikátory, kterými by bylo možné měřit naplňování jednotlivých opatření obecně, zcela chybí u všech opatření.

²⁴⁴ Teprve z analýzy těchto příčin lze navrhnout strategické kroky k širšímu zapojení těchto skupin obyvatel.

10. REŠERŠE KONCEPČNÍCH MATERIÁLŮ VYBRANÝCH PŘÍSPĚVKOVÝCH ORGANIZACÍ Z HLEDISKA PŘÍNOSŮ KULTURNÍCH SLUŽEB, MOŽNOSTI JEJICH MONITORINGU A VYHODNOCOVÁNÍ

K rešerši byly vybrány 3 nejvýznamnější příspěvkové organizace²⁴⁵ v rámci ČR, u nichž byly na webových stránkách dostupné aktuální materiály koncepční a strategické povahy.

10.1. NÁRODNÍ MUZEUM

Národní muzeum představuje jednu z nejdůležitějších kulturních institucí, jejímž posláním je naplňovat specifickou oblast²⁴⁶ veřejných kulturních služeb.

Do analýzy byly zahrnuty dokumenty *Koncepce výzkumu a vývoje v NM 2005-2014* (Národní muzeum, 2004) a *Koncepce rozvoje Národního muzea 2009-2018* (Národní muzeum, 2004). Dostupný dokument *Průběžná bilance Koncepce rozvoje Národního muzea 2004-2014* z roku 2006 do analýzy kvůli své neaktuálnosti zahrnut nebyl.

Koncepce výzkumu a vývoje v NM 2005-2014

Jednotlivé cíle formulované v tomto dokumentu jsou velmi obecné, termíny často nejsou konkrétní a plnění je označeno jako průběžné. Dokument neobsahuje informace o tom, jaké

²⁴⁵ Seznam příspěvkových organizací je dostupný na stránkách Ministerstva kultury ČR: <http://www.mkcr.cz/prispevkove-organizace/default.htm>. Většina z těchto organizací má velmi úzký profil činností a jejich význam je spíše lokální či regionální.

²⁴⁶ Dle zřizovací listiny byla tato instituce zřízena: „za účelem získávat, shromažďovat, trvale uchovávat, evidovat, odborně zpracovávat a zpřístupňovat veřejnosti sbírky muzejní povahy, provádět základní výzkum, aplikovaný výzkum nebo experimentální vývoj týkající se sbírek a prostředí, z něž jsou získávány sbírkové předměty a šířit výsledky výzkumu a vývoje prostřednictvím výuky, publikování, muzejních výstav a muzejních programů, metodiky nebo převodu technologií atd“ (Ministerstvo kultury ČR, 2012, p. 2).

budou mechanismy sledování pokroku a vyhodnocování přínosů v jednotlivých oblastech. Všechny cíle jsou zaměřeny na vlastní vnitřní činnost instituce. V dokumentu je pouze jedna stručná zmínka (v oddíle vzdělávací, výchovné a osvětové činnosti v NM), která se týká vztahu aktivit této instituce k veřejnosti²⁴⁷.

Koncepce rozvoje Národního muzea 2009-2018

V aktuálním dokumentu jsou jako přínosy této instituce uvedeny šíření osvěty, vzdělání a kultury ve smyslu zachování kvalitního svědectví o minulosti a současnosti a její vliv na vnímání státních tradic a hodnot. Lokální pobočky pak mohou svou činností přispívat k obohacování kulturního života regionu. Tato instituce též rozvíjí hmotné kulturní a přírodní dědictví domácí, evropské i světové a posiluje dobré jméno české kultury v zahraničí.

Součástí tohoto dokumentu je i bilance období 2002-2009. Proběhlé změny jsou vnímány pozitivně, chybí však informace o tom, na základě jakých informací a jakým způsobem byly vyhodnocovány²⁴⁸. Pokroky a přínosy, které byly zmíněny, jsou výhradně instrumentální pro fungování a rozvoj instituce. Přínosy směrem ven ve vztahu k návštěvníkům muzea a veřejnosti

²⁴⁷ „Nezbytná je prezentace a popularizace konkrétních výsledků i vlastního výzkumu a vývoje v NM v rámci stálých i krátkodobých výstav NM, informování široké veřejnosti o významu a přínosu vědecké činnosti pracovníků NM vhodnými komunikačními prostředky včetně ICT, zapojení muzejních odborníků do veřejných diskuzí v médiích na aktuální témata a publikování článků přispívajících ke zvyšování obecné úrovně vzdělanosti.“ I tyto cíle mají být naplňovány průběžně bez stanovení konkrétního termínu. (Národní muzeum, 2004, p. 4).

²⁴⁸ Přínosy této instituce nejsou v textu formulovány uceleně a nepracuje se s nimi systematicky. Je zde například informace o zefektivnění provozu a hospodářství, vedení Národního muzea je označeno jako kvalitně pracující tým vykazující dobré výsledky. Je zde také zmínka o pozitivních přínosech nové výstavní politiky Národního muzea, která vedla ke zvýšení návštěvnosti i mediální viditelnosti. Tyto informace však nejsou doloženy žádnými daty. Národní muzeum je dle dokumentu průběžně vysoce hodnoceno jako významná výzkumná a vědecká instituce, a patří mezi nejvýznamnější světová muzea. Není však uvedeno, kdo je oním hodnotitelem a jaká jsou kritéria hodnocení.

nejsou zmíněny²⁴⁹. Ačkoliv aktuální dokument deklaruje svou návaznost na dokument předchozí²⁵⁰, v zahrnuté bilanci období 2002-2009 se k tomu, jakým způsobem byla předchozí koncepce naplněna, vyjadřuje jen velmi obecně. Z dostupných informací není jasné, zda je realizováno průběžné hodnocení naplňování aktuálního dokumentu, průběžná hodnotící zpráva není dostupná.

Cíle Koncepce rozvoje Národního muzea 2009-2018

Cíle se zaměřují zejména na restrukturalizaci a revizi sbírek a klíčovou rekonstrukci hlavní budovy Národního muzea. Ve vztahu k plánované rekonstrukci jsou v části dokumentu, která se tomuto cíli věnuje konkrétněji, kromě instrumentálních přínosů pro chod a rozvoj této instituce zmíněny i přínosy, které by měla přinést veřejnosti, tedy samotným návštěvníkům²⁵¹.

Zmíněny jsou i efekty, které se obecně týkají edukačních a společenských přínosů této instituce, jsou ale formulovány jen obecně a vágně²⁵². Dokument deklaruje edukační potenciál

²⁴⁹ Tedy kromě zcela obecné informace, že „všechny nové expozice se těší zájmu návštěvníků a velice dobře fungují“. Tato informace však opět není podepřena daty.

²⁵⁰ Cíle v předchozí koncepci se obecně podařilo naplnit dříve, než se očekávalo. Prosazením rekonstrukce hlavní budovy a získáním do správy budovy bývalého Federálního shromáždění nabral rozvoj této instituce dle dokumentu dynamičtější charakter, který si vyžádal novelizaci původní koncepce.

²⁵¹ Rekonstrukce hlavní budovy má kromě zlepšení podmínek pro chod a rozvoj instituce také zlepšit poskytované služby veřejnosti (služby návštěvníkům dle dokumentu nejsou poskytovány na běžné úrovni, chybí bezbariérový přístup, prostor pro práci s dětmi a školní mládeží).

²⁵² Cíle číslo 2, 5, 8: „Upevnění pozice Národního muzea jako centrální muzejní instituce ČR, významné vědecké, kulturní a veřejné instituce cestou zlepšování kvality jeho práce a cílené informovanosti veřejnosti... Rozvíjet výstavní politiku tak, aby odpovídala významu instituce a byla tímto způsobem veřejností také reflektována. Výstavní akce maximálně využívat pro marketingovou aktivitu, tedy získávání finančních prostředků z nestátních zdrojů. Spolupracovat s významnými zahraničními institucemi, posilovat dobré jméno české kultury v zahraničí a do České republiky přivážet významné a zároveň návštěvnícky přitažlivé zahraniční výstavy... Posílit roli Národního muzea jako významné vědecko-výzkumné instituce České republiky a nejvýznamnější české paměťové instituce“ (Národní muzeum, 2009, pp. 4-5).

zejména ve vztahu ke skupině dětí a mládeže, ale i k oblasti celoživotního vzdělávání. Nastíněná opatření obecně směřují k rozvoji edukativního využití expozic, zvětšení počtu doprovodných programů a lepší informovanosti vzdělávacích institucí. Též je zmíněna návštěva muzea jako volnočasová aktivita. V tomto smyslu se chce muzeum zaměřit na rozvoj dětských programů a lepší informovanosti o nich, rozvoj programů pro specifické skupiny návštěvníků (kromě dětí a rodin s dětmi však není dále upřesněno, o jaké skupiny se jedná) a obecně zlepšení prostředí a doprovodných služeb pro návštěvníky. V kontextu celého dokumentu je ovšem překvapivé, jak málo a nesystematicky se koncepce právě těmito oblastem (edukační činnost, volnočasový význam návštěvy muzea), které se přímo vztahují k veřejnosti, věnuje. Důležitost naplňování zájmů a potřeb potenciálních návštěvníků je vzhledem k velikosti a významu této instituce vnímána velmi okrajově.

V koncepci nejsou uvedeny konkrétní cíle týkající se výstavního plánu, jsou zde však deklarovány tzv. principy výstavní strategie. Důležitou informací v tomto kontextu je, že Výstavní rada NM mimo jiné hodnotí efektivnost a kvalitu již uskutečněných výstav, a to jak z hlediska odborného, tak z hlediska ekonomického. Není zde však bližší informace o tom, jakým způsobem toto hodnocení probíhá (ani odkaz na metodiku, ze které vychází) a jakým způsobem se s výsledky tohoto hodnocení dále pracuje²⁵³. S tímto tématem souvisí i oblast vybudování nových expozic a rozvoj těch stávajících. U některých expozic a jejich budov najdeme konkrétní informace o jejich plánovaném rozvoji i s předpokládaným termínem splnění, u zbývajících jsou však uvedeny pouze obecné informace bez bližšího upřesnění.

Podobně jako u výstavního plánu i u edičního plánu jde spíše než o konkrétní seznam plánovaných akcí nebo publikací k vydání (jako je tomu například u koncepce Technického muzea) zejména o obecnou formulaci budoucích kroků.

Oblast vnějších vztahů a marketingu je formulována velmi obecně. Je zde zmíněna např. nutnost efektivní komunikace s veřejností ve smyslu jejího informování, lákání návštěvníků a seznamování s činností Národního muzea. Větší prostor je však věnován potřebě budování a

²⁵³ V tomto smyslu je zajímavá zmínka o existenci systému vnitřního hodnocení vědy, avšak bez bližšího upřesnění.

posilování tohoto pozitivního vztahu s veřejností ve vztahu k získání možných prostředků ze soukromých zdrojů.

Cíle týkající se zahraničních aktivit souvisejí zejména se snahou profilovat muzeum jako významný turistický cíl a zvýšit podíl zahraničních turistů²⁵⁴. Další cíle a související přínosy jsou opět obecné (např. *„být aktivní součástí kulturní diplomacie České republiky a v této souvislosti spolupracovat s Ministerstvem zahraničí ČR a dalšími institucemi a organizacemi, které se věnují propagaci ČR v zahraničí ... profilovat se jako muzejně vědecko-výzkumná instituce světového významu“* (Národní muzeum, 2009, p. 26).

Text koncepce neobsahuje informaci o mechanismu, jakým způsobem bude pokrok v naplňování jednotlivých cílů monitorován a jak budou přínosy evaluovány. Koncepce obecně u jednotlivých cílů neuvádí indikátory ani termíny naplnění²⁵⁵. Za přínosný krok je možné označit zařazení cíle směřujícího k posílení a systematickému uplatnění kontrolních mechanismů na centrální úrovni. Z textu koncepce však vyplývá, že se jedná především o snahu o interní hodnocení efektivity hospodaření (procesní audity atd.). Snahu o budoucí monitoring a evaluaci deklaruje bod *„pro dosažení maximalizace výnosů bude nutné čtvrtletně analyzovat cenovou úroveň, kvalitu, kvantitu a efektivitu nabídky služeb muzea, vyhodnocovat je a přijímat konkrétní opatření“* (Národní muzeum, 2009, p. 29).

Tento bod však není konkrétněji rozpracován a také jeho průběžný termín naplňování vypovídá o tom, že zařazení tohoto bodu do koncepce je spíše formální.

²⁵⁴ Není však zmíněno, zda a jak se v současnosti sleduje podíl zahraničních turistů.

²⁵⁵ Výjimkou jsou cíle týkající se rekonstrukce muzea, v rámci kterých jsou nastíněny jednotlivé etapy, termíny činností související s organizací a logistikou rekonstrukce a také předpokládané náklady. Stejně tak je tomu i u dílčích investičních nákladů ve smyslu rekonstrukce a dostaveb jednotlivých objektů či jejich částí.

10.2. TECHNICKÉ MUZEUM²⁵⁶

Koncepce rozvoje Národního technického muzea 2013-2020

Přínosy existence této instituce jsou dle uvedeného dokumentu (Národní technické muzeum, 2012) primárně edukační²⁵⁷: šířit osvětu, vzdělání a kulturu poučení v technických vědách a oborech nabádající k pokroku do budoucna. Deklarované přínosy této instituce a její činnosti jsou téměř výhradně²⁵⁸ instrumentální ve smyslu naplňování vlastní činnosti (shromažďování sbírek, pořizování technické dokumentace, odborné zpracovávání sbírkových předmětů a vytěžování poznatků atd.)²⁵⁹. Vzhledem k návštěvníkům je zdůrazňována důležitost prezentace a interpretace sdělovaných informací²⁶⁰. Za pozitivní lze označit deklarované zaměření činnosti instituce na „nejširší“ veřejnost (děti a mládež, senioři, handicapovaní občané).

²⁵⁶ Základní účel této organizace je stejný, jako je tomu u Národního muzea (Ministerstvo kultury ČR, 2013, p. 2).

²⁵⁷ Motto Technického muzea pochází z roku 1908 z pera Dr. Josefa Grubera. „*Sbírky historicko-technické nemají býti mrtvým skladem, nýbrž vždy živým zdrojem poučení technického, památkem minulosti i ostnem nabádajícím k pokroku do budoucna, museem i ústavem vzdělávacím a vyučovacím ... muzeum má býti příkladem, poučením, velkým technickým učilištěm národa, nejen pro techniky a výrobce, průmyslníky a zemědělce, podnikatele i dělníky, jimž mohou se vystavené objekty státi se podnětem k novým vynálezům a zlepšením, nýbrž i pro buzení technického smyslu a šíření technických a přírodovědných znalostí v třídách nevýrobních, netechnických*“ (Národní technické muzeum, 2012, p. 4).

²⁵⁸ Výjimkou je informace k interaktivním kurzům a zmínka kulturního a společenského využití objektů v rámci Hospodářského dvoru s pivovarem v Plasích.

²⁵⁹ Za pozoruhodnou lze v dokumentu označit zmínku týkající se vzniku Železničního muzea v Lužné u Rakovníka, které bylo výsledkem nadstandardního zaujetí a aktivity občanů. „*Provoz depa byl zastaven v roce 1996 a téměř současně zde začaly působit skupiny nadšenců, jejichž cílem se stala nejen nová železniční expozice, ale současně i renovace a provozování parních lokomotiv a dalších železničních památek. Tyto aktivity vedly v roce 1999 k převzetí areálu Českými drahami a k oficiálnímu založení železničního muzea*“ (Národní technické muzeum, 2012, p. 19).

²⁶⁰ „*Muzeum bylo přebudováno na instituci, která již nebude pouze shromažďovat, vystavovat či publikovat vše, co dodnes vzniklo v oblasti vědy a techniky, a co se nachází v jejích depozitářích, ale bude také didakticky přibližovat procesy a myšlenky, ze kterých vzešly technické objevy nejen u nás působících vědců, ale i evropských a světových techniků. Doplňkem je i názorná a didaktická prezentace soudobých technických myšlenek a přínosů*“ (Národní technické muzeum, 2012, p. 6).

Dokument se kromě samotné koncepce na období 2013-2020 věnuje organizačnímu vývoji a charakteristice současného stavu organizace a jejich jednotlivých částí a sbírek (jde však většinou spíše o katalogový popis než o analytický vhled do situace, jako je tomu například v případě koncepce týkající se rozvoje Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Vzhledem k realizované reorganizaci muzea (související s vydáním nového organizačního řádu k 1. 2. 2012 v souladu se zřizovací listinou) považují za přínosnou i zmínku o jejich reálných přínosech k rozvoji dané instituce²⁶¹.

V části koncepce věnující se popisu současných interaktivních programů pro děti a mládež, jsou zmiňovány edukativní přínosy této instituce spojené jak s pasivní účastí (vyslechnutí výkladu), tak i s aktivním zapojením těchto skupin návštěvníků²⁶². V kontextu interaktivních programů a jejich přínosů lze za zajímavý projekt s hodnototvorným přesahem označit projekt *Město pro lidi*, jehož cílem je „seznámit žáky vyšších ročníků základních škol a studenty středních škol interaktivní formou s problematikou plánování veřejného prostoru a jeho fungování ve vztahu k životu v městském prostředí“²⁶³.

²⁶¹ „Reorganizace muzea ... napomohla zhodnocení tohoto významného lidského potenciálu (zaměstnanců) a současně finančním ohodnocením a podporou růstu zajistila jeho stabilitu a profesní perspektivu. Zároveň tato reforma odstranila dosavadní, od 90. let 20. století stále přetrvávající, nesystematičnost ve vedení muzea. Reorganizace jednoznačně stanovila kompetence a odpovědnost jednotlivých vedoucích pracovníků, centralizovala rekonstrukci a správu budov a jasně stanovila výměnu informací mezi jednotlivými složkami NTM“ (Národní technické muzeum, 2012, p. 6).

²⁶² S popisy pasivní a aktivní participace samotná koncepce však nepracuje.

²⁶³ „Během společné tvůrčí práce – projektování městské čtvrti – je kladen důraz na otázky týkající se udržitelné dopravy, architektury, urbanismu, životního prostředí apod. Při rozboru společně vytvořených urbanistických projektů si žáci a studenti ujasňují vlastní postoj k danému tématu a v diskuzi konfrontují své osobní zkušenosti. Získané poznatky pak mohou dále aplikovat v běžném životě“ (Národní technické muzeum, 2012, p. 6).

Koncepce se věnuje popisu cílového stavu organizace k roku 2020, stanovení způsobů, jakými bude těchto cílů dosahováno a předpokládaným termínům realizace²⁶⁴. Jde jak o popis cílových stavů v jednotlivých nových plánovaných expozicích, tak i o formulaci témat a datací konání velkých výstav, publikační a prezentační činnosti, pokrok v konzervační a restaurátorské činnosti atd. Text koncepce se reálným (v části týkající se popisu současného stavu) a očekávaným cílům a přínosům (období 2013-2020) v jiném smyslu než instrumentálním (pro účely podpory a rozvoje své činnosti) téměř nevěnuje. Jednotlivé kroky související s rekonstrukcí a rozšiřováním jednotlivých objektů jsou vnímány zejména jako nástroje k podpoře a rozvoji činnosti této instituce a lepším možnostem prezentace jejich sbírek pro návštěvníky. Mechanismus sledování pokroku v dosahování jednotlivých cílů spolu s vyhodnocením přínosů chybí. S konkrétnějšími kvantitativními²⁶⁵ a kvalitativními ukazateli koncepce pracuje jen velmi omezeně.

10.3. UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉ MUSEUM V PRAZE

Na stránkách Uměleckoprůmyslového musea²⁶⁶ (dále UPM) jsou dostupné pouze dva dokumenty koncepčního charakteru, které se věnují popisu rozvojové strategie této instituce. Jde

²⁶⁴ U cílů týkajících se konkrétních expozic jsou uvedeny plánované termíny jejich splnění. U cílů, které se však týkají systémových změn či obecných cílů rozvoje instituce termíny splnění uvedeny nejsou, nebo je termín uveden jako průběžný.

²⁶⁵ Výjimkou je tabulka počtu návštěvníků hlavní budovy Národního muzea za roky 2011 a 2012 od znovuotevření muzea po rekonstrukci. Konkrétní data týkající se současného stavu a indikátorů měření stavu cíleného jsou uvedeny pouze v oblastech: evidence 3D týkající se doplnění chybějících údajů v evidenčním systému Imbus v rámci oddělení letectví Muzeum dopravy NTM; konzervace a restaurování sbírek; inventarizace archiválií (Národní technické muzeum, 2012).

²⁶⁶ Jeho hlavním předmětem činnosti je „provádět základní a aplikovaný výzkum v oblasti dějin českého a zahraničního užitého umění, designu, knižní kultury, fotografie a oděvní tvorby... Muzeum odborně spravuje a vědecky zpracovává umělecké sbírky a výsledky své vědeckovýzkumné práce prezentuje prostřednictvím odborných publikací, výstav a expozic, přednášek a dalších kulturně-výchovných akcí“ (Uměleckoprůmyslové museum v Praze. (n. d.); Ministerstvo kultury ČR, 2000, p. 2).

o dokumenty *Koncepce rozvoje UPM pro roky 2005-2010*²⁶⁷ a *Koncepce rozvoje UPM pro roky 2010-2017* (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2010). Není však dostupný žádný dokument, který by se odkazoval k naplňování těchto dvou koncepčních dokumentů.

Koncepce rozvoje Uměleckoprůmyslového musea pro roky 2010-2017

Součástí dokumentu (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2010) je i popis rozvoje této instituce (např. směry vědeckovýzkumné práce po roce 1989, i shrnutí průběhu ukládání a prezentace sbírek atd.) od založení muzea do současnosti. Za přínosné lze vzhledem k hodnocení aktivit této instituce označit shrnutí dosažených výsledků v oblasti prezentace sbírek, doložené přehledem výstav a vydaných titulů za období 2000-2010 a přehled jejich ocenění v soutěžích. Součástí koncepce je i SWOT analýza instituce. Koncepce se zmiňuje o předchozích dokumentech, ale systematicky se nezabývá hodnocením jejich naplnění.

Cílem této instituce je dle aktuálního dokumentu obecně *„povzbuzovat aktivní zájem veřejnosti v nárocích na kvalitu výroby a tím i životního stylu ... vedle plánu rozšíření stálých či dlouhodobých expozic může muzeum stále nabídnout obohacení kulturního života a atraktivitu Prahy, nejenom jako města architektury“*²⁶⁸. U některých dílčích plánovaných opatření, která se týkají zejména investičních projektů (rozšíření stávajících objektů, stavby nových objektů), jsou uvedeny i jejich tzv. plánované přínosy. Ty lze ale spíše označit za nástroje, jejichž hlavní cíl v podobě konkrétních přínosů pro návštěvníky není jasně definován²⁶⁹.

²⁶⁷ Tento dokument nebyl vzhledem k jeho neaktuálnosti a absenci jakéhokoliv dalšího dokumentu vztahujícímu se k hodnocení případných pokroků analyzován.

²⁶⁸ „Hlavním předmětem činnosti je provádět základní a aplikovaný výzkum v oblasti dějin českého a zahraničního užitého umění, designu, knižní kultury, fotografie a oděvní tvorby. Muzeum odborně spravuje a vědecky zpracovává umělecké sbírky a výsledky své vědeckovýzkumné práce prezentuje prostřednictvím odborných publikací, výstav a expozic, přednášek a dalších kulturně-výchovných akcí“ (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2010, p. 29).

²⁶⁹ Například výstavba nového depozitáře muzea *„umožní zkvalitnění péče o svěřené kulturní dědictví podle mezinárodních standardů, podpoří sbírkotvornou strategii i širší badatelské využití sbírek a zpřístupní je v podstatně*

V neinvestičních plánech jsou obecně zmíněny edukační a sociální přínosy prezentovaných kulturních statků a odborné práce této instituce v oblasti věd o umění, avšak bez jejich bližšího upřesnění. Za specifický typ přínosů této instituce lze označit vliv na formulaci tzv. uměleckých a duchovních hodnot²⁷⁰. V části dokumentu věnované koncepci edukační činnosti UPM je popsán cíl: „vytvořit na základě výsledků akčního pedagogického výzkumu (ve spolupráci s KVV PedF UK) znalostní banku, vzdělávací prostředí a edukační modely k prezentaci nehmotného kulturního dědictví, k jeho integraci a k rozvíjení kulturní národní identity. Vytvořit modely vzdělávacích a komunikačních strategií mezi galeriemi, muzei a školami všech stupňů, založit a v budoucnosti udržovat aktivní badatelské síť mezi univerzitním pracovištěm a kulturními institucemi, modelově mezi Pedagogickou fakultou UK v Praze, Uměleckoprůmyslovým museem v Praze a Galerií Rudolfinum“ (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2010, p. 38). Nejsou zde však konkrétnější informace o tom, jak má být tohoto cíle dosaženo. Záměnu instrumentů za přínosy pak nejlépe dokresluje cíl koncepce související se zvýšením informovanosti občanů a jejich zájmu o tuto instituci vedoucích k vybudování si pozitivního vztahu k ní²⁷¹. Prostor věnovaný tomuto cíli a důraz na něj kladený v porovnání s jinými cíli (a formulacemi jejich přínosů), které se vztahují k vlastní činnosti této instituce blíže, stojí za povšimnutí.

větší míře veřejnosti díky rozšíření výstavních ploch v historické budově, vytvoření exteriérového prostoru pro výstavy a jiné aktivity“ (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2010, p. 7). Rekonstrukce historické budovy pak přinese lepší využití možností studovny.

²⁷⁰ Typ instituce, jakým je Rudolfinum „má ze své podstaty velmi přesné vymezení činnosti, jejímž smyslem je vytvořit specifické prostředí pro formulování a tříbení uměleckých a duchovních hodnot výtvarného umění oproštěné v maximální míře od vnějších vlivů komerce, sbírkotvorné činnosti a dalších mimouměleckých vlivů“ (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2010, p. 33).

²⁷¹ „Cílem koncepce (Koncepce edukační činnosti UPM) je seznámit obyvatelstvo Městské části Prahy 13 s novou budovou centrálního depozitáře UPM v Praze, která se stane součástí jejich městského prostoru, umožnit jim vytvořit si k ní osobní vztah prostřednictvím aktivit jemu určených (provoz kavárny, výstavní prostor, pořádání různých typů muzejních programů a výstav) a při současném respektování specifik prostoru s depozitárním režimem představit činnost národní muzejní instituce a jejích poboček. Vzbudit u obyvatel Prahy 13 zájem o činnost UPM a přesvědčení, že je pro ně existence depozitáře výhodná“ (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2010, p. 38).

UPM v rámci nového depozitáře plánuje pro specifickou skupinu, kterou jsou žáci a studenti, nový typ programů, tzv. „muzejní iniciace“. Z popisu tohoto typu plánovaných projektů implicitně usuzuji, že by měly být zaměřené na získání dovedností a znalostí k interpretaci kulturních statků a posloužit tak k explicitně zmíněnému cíli, jakým je podnícení zájmů této skupiny o sbírkový fond muzea.

V dokumentu je u investičních projektů stejně jako u aktivit spojených s evidencí sbírek v centrálním depozitáři a plánovaným rozvojem jednotlivých poboček uveden časový horizont jejich splnění i stručný popis dílčích aktivit spojených s realizací. Indikátory naplnění jednotlivých opatření lze v mnoha případech vytušit ze znění jednotlivých opatření a aktivit, ale formálně zde deklarovány nejsou. V koncepci chybí informace o mechanismu vyhodnocování pokroku v jejím naplňování a evaluace jednotlivých přínosů.

11. REŠERŠE KRAJSKÝCH KONCEPČNÍCH DOKUMENTŮ Z HLEDISKA DEKLAROVANÝCH PŘÍNOSŮ KULTURNÍCH SLUŽEB, MOŽNOSTI JEJICH MONITORINGU A VYHODNOCOVÁNÍ

11.1. KONCEPČNÍ MATERIÁLY JIHOČESKÉHO KRAJE

Program rozvoje Jihočeského kraje 2014-2020²⁷²

Analytická část dokumentu *Program rozvoje Jihočeského kraje 2014-2020* (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014) obsahuje také socioekonomickou a SWOT analýzu²⁷³. Strategická část deklaruje vizi, globální cíle, pět prioritních os a 17 konkrétních opatření.

V dokumentu jsou uvedeny jeho vazby na dokumenty národního charakteru²⁷⁴, ve vztahu k mezinárodním dokumentům jsou pak patrné vazby opatření týkajících se využití potenciálu přírodního, kulturního a historického dědictví pro rozvoj cestovního ruchu na dokument *Strategie Evropa 2020*.

Program deklaruje pozitivní image kraje potvrzenou „*poměrně vysokým turistickým zájmem... s pestrou národnostní strukturou návštěvníků*“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 13). Přírodní, kulturní a historické dědictví (památky UNESCO a místní tradice) je spolu s charakterem krajiny považováno za jeden z hlavních faktorů této pozitivní image. Tyto faktory proto dle dokumentu ovlivňují i formulaci strategické vize rozvoje tohoto regionu.

Dokument se krátce odkazuje i na předchozí koncepční materiál a stručně analyzuje jeho naplnění. Nejde však o analýzu plnění cílů a konkrétních opatření, ale o naplnění vize předchozího dokumentu s odkazem na odpovídající statistiky definovaných faktorů rozvoje.

²⁷² Dále v textu již jen jako PRK 2014-2020.

²⁷³ Překvapivé je zjištění, že oblast kultury a s ní souvisejících témat není žádným způsobem zohledněna v rámci SWOT analýzy dílčí prioritní osy Konkurenceschopnost regionální ekonomiky a trhu práce.

²⁷⁴ *Strategie regionálního rozvoje České republiky na roky 2014-2020, Národní program reformy ČR 2014.*

Vize²⁷⁵ aktuálního dokumentu je pak formulována právě na základě analýzy těchto faktorů. Globální cíl²⁷⁶ je pak rozveden do konkrétnějších pěti cílů prioritních rozvojových os. Z těchto lze ve vztahu k tématu této práce zdůraznit zejména osy 3-5²⁷⁷, které se týkají rozvoje veřejných služeb; ochrany přírodních hodnot; šetrného využití přírodního, kulturního a historického potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu atd.

Prioritní osa 3, zaměřená na kvalitní infrastrukturu, služby, prostředí a spolupráci při posilování územní soudržnosti chce zlepšovat podmínky života obyvatel. Neřešení stávajících nedostatků by dle dokumentu mohlo vést k oslabení atraktivity kraje obecně jako místa pro život, tak i ve smyslu dalšího rozvoje ekonomických aktivit. Snahou je rozšířit a zkvalitňovat možnosti kulturního a sportovního vyžití. Prioritní cílovou skupinou jsou v tomto smyslu mládež (ve vztahu k prevenci kriminality a rizikových jevů), dále pak senioři a národnostní menšiny.

²⁷⁵ „Jihočeský kraj bude atraktivním a bezpečným regionem posilujícím svou konkurenceschopnost v rámci středoevropského prostoru, která bude postavena na zvyšující se kvalitě lidských zdrojů, šetrném využití potenciálu přírodního, historického a kulturního dědictví, na rozvoji a zvyšování dostupnosti veřejných i soukromých služeb pro obyvatele, podnikatele i návštěvníky kraje a na podpoře územní vyváženosti mezi venkovským a městským prostorem při dodržování zásad udržitelného rozvoje“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 15).

²⁷⁶ „Dosažení územně vyváženého a dynamického rozvoje území Jihočeského kraje, který povede ke zvyšování celkové konkurenceschopnosti a inovativnosti, zlepšování kvality života a k efektivnímu a udržitelnému využívání dostupných zdrojů“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 15).

²⁷⁷ „Cíl prioritní osy č. 3: Rozšiřovat nabídku a zlepšovat kvalitu a územní dostupnost sítě veřejných a dalších služeb pro obyvatele, soukromý a veřejný sektor i návštěvníky Jihočeského kraje, posilovat všechny formy rozvojové spolupráce a komunikace na místní, regionální i přeshraniční úrovni, a to vše při pružném a dále se zefektivňujícím výkonu veřejné správy a aktivní činnosti občanského sektoru.

Cíl prioritní osy č. 4: Zajistit a dále posilovat vnitřní environmentální soudržnost a udržitelnost rozvoje Jihočeského kraje, přičemž cíle bude dosaženo prostřednictvím ochrany přírodních hodnot v regionu při jejich šetrném využívání a realizaci ostatních aktivit a záměrů Programu rozvoje kraje.

Cíl prioritní osy č. 5: Zajistit vyvážený rozvoj cestovního ruchu včetně lázeňství a wellness na území Jihočeského kraje jako významných odvětví regionální ekonomiky, který bude postaven na šetrném využití přírodního, historického a kulturního dědictví, na zvyšování kvality služeb, propagace, spolupráce a lidských zdrojů při současném respektování zájmů a hodnot trvale udržitelného rozvoje.“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 15)

Dokument deklaruje snahu snižovat počet osob ohrožených sociálním vyloučením, nijak konkrétně se tímto tématem však nezabývá.

Oblasti kultury se věnuje opatření č. 2 (kvalitní zázemí, vybavenost a služby pro volný čas a rozvoj občanské společnosti)²⁷⁸. Kultura a její přínosy jsou ve vztahu ke kvalitě života²⁷⁹ vnímány výlučně ve spojení s rozsahem a kvalitou nabídky volnočasových aktivit, v dokumentu není vnímána souvislost kultury a jejich možných přínosů se sociální oblastí a s oblastí vzdělávání.

Dokument deklaruje ostatní přínosy kultury (kromě jejich volnočasového významu) jen velmi obecně a jen ve vztahu k zaměstnanosti, posílení integrace jednotlivce a sociální soudržnosti, rozvoji spolupráce (sdružení, spolky a to na jak na místní, mikroregionální či krajské úrovni. Tyto přínosy jsou ale formulovány jen povrchně bez hlubší analýzy či vazby na data²⁸⁰.

V tomto konkrétním regionu je patrná silnější vazba oblasti kultury na oblasti turistiky a cestovního ruchu a s ní související snaha o prodlužování turistické sezony a zvyšování využitelnosti mimo sezon²⁸¹.

²⁷⁸ „Cílem opatření je rozvoj lidských zdrojů a podmínek pro kvalitní život obyvatel v regionu podpořený odpovídající nabídkou v oblasti kultury, sportu, tělovýchovy a zájmového vzdělávání se zvláštním zřetelem na cílovou skupinu dětí a mládeže“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 57).

²⁷⁹ Tento pojem není v dokumentu nijak blíže specifikován.

²⁸⁰ „Kultura je průřezovou oblastí a také motorem pro rozvoj tvůrčí činnosti obyvatel i zdrojem netechnologických inovací a přispívá tak přímo i zprostředkovaně k produkci kvalitních a konkurenceschopných služeb v regionu. Živé umění zvyšuje kulturní kapitál občanů, který významně ovlivňuje klima ve společnosti, sociokulturní kompetence lidí, jejich životní styl, rozvoj kreativity a všestrannost osobnosti. Stávající systém (podpora neprofesionálních uměleckých aktivit...) je nezastupitelný pro rozvoj jednotlivých uměleckých oborů a motivuje jednotlivce a soubory k umělecké tvorbě“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 55).

²⁸¹ „Kultura je v současnosti v regionu jednak významným nástrojem pro zvyšování kvality trávení volného času obyvatel kraje a jednak také významným zaměstnavatelem. Kultura je průřezovou oblastí a také motorem pro rozvoj tvůrčí činnosti obyvatel i zdrojem netechnologických inovací a přispívá tak přímo i zprostředkovaně k produkci kvalitních a konkurenceschopných služeb v regionu. Kulturní činnosti a programy mohou posilovat sociální soudržnost a mohou jednotlivcům nebo společenství umožnit plné zapojení do sociálního, kulturního a

Zajímavé je, že koncepce zmiňuje významný podíl oblasti kultury a sportu na zlepšování zdravotního stavu obyvatel. Tato informace nicméně není ve vztahu ke kultuře nijak upřesněna a přínosy pro prevenci rizikového chování dětí a mládeže jsou dále v textu připisovány výlučně sportu.

K prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže významně přispívá oblast zájmového vzdělávání (DDM atd.)²⁸², která však není vnímána jako oblast úzce související s kulturou (jediná stručná zmínka o jejich souvislosti je v aktivitách a záměrech)²⁸³. V tomto smyslu je zajímavé, že je zájmové vzdělávání v textu spojováno spíše s oblastí sportu než s oblastí kultury. Též v části týkající se konkrétních aktivit a záměrů jsou oblast sportu a tělovýchovy spojeny právě s oblastí mimoškolního vzdělávání. Význam občanského či jinak neziskového sektoru je též vnímán bez jasného vztahu ke kultuře.

V oddílu věnovanému rozvoji oblasti kultury je deklarován cíl „*postupně vytvářet a zkvalitňovat prostředí motivující všechny subjekty v kraji a jeho jednotlivých mikroregionech k rozšiřování nabídky kulturního vyžití pro veřejnost*“. K jeho splnění je třeba zejména rozvíjet kulturní infrastrukturu, komunikaci mezi zainteresovanými subjekty, měřit efektivitu vynakládání prostředků ve vztahu k významu jednotlivých akcí (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 55). Jednotlivé aktivity a záměry směřují k podpoře rozvoje kulturní infrastruktury a hmotných podmínek pro kulturu a obecně k zvýšení objemu a kvality kulturní nabídky. Je překvapivé, že jednotlivé aktivity a záměry jakoby ani nevycházely z analytické části textu. Jejich často velmi

hospodářského života. Kulturní oblast je také vhodné stále více propojovat s oblastí vzdělávání“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 55).

²⁸² Více se této oblasti věnuje *Koncepce zájmového vzdělávání v Jihočeském kraji*.

²⁸³ „*Podpora projektů propojování kultury s oblastí vzdělávání (posilování kulturní složky celoživotního učení, realizace speciálních tematických pořadů pro děti a mládež; podpora atraktivních kulturně-vzdělávacích aktivit, zvyšování kvalifikace zaměstnanců v kultuře); podpora přípravy a realizace krajských programů na podporu kultury, sportu a občanského sektoru*“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 57).

obecné deklarace²⁸⁴ bez upřesnění a opory v analýze situace působí nesystematicky a poněkud nepřesvědčivě.

Jihočeský region je v rámci ČR velmi specifický silným propojením přírodního a kulturního dědictví v krajině. Z tohoto důvodu je zajímavé zaměřit se na to, jak je dokumentem tento vztah vnímán, jaká je mu přisuzována hodnota a v jakém kontextu.

Cílem opatření 4.1 vztahujícího se k péči o přírodu a krajinu a jejich šetrné využití je mimo jiné „*podporovat ekologické funkce krajiny a ochranu přírodních a krajinných hodnot, z hlediska vhodnosti umístování staveb s možným negativním vlivem na krajinný ráz, podpora aktivit přispívajících k environmentálnímu povědomí obyvatel a k prohlubování znalostí o živé přírodě na území kraje a k jejich prezentaci veřejnosti*“. Právě rozvoj environmentálního vzdělávání a osvěty má dle dokumentu vést k vyššímu zapojení občanů do péče o krajinu, o ochranu přírody²⁸⁵.

Význam chráněných území je vnímán zejména ve vztahu k ochraně přírodního bohatství a k jeho možnému potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu a turismu, pro jejichž podporu je také nutné rozvíjet v tomto smyslu turistické značení a orientační systémy. „*Rozvoj turistiky v těchto oblastech je však potřeba realizovat pouze v takové míře, která nepovede k narušení uvedených hodnot a vztahů v krajině*“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 67). Hodnotné přírodní prostředí ale dle dokumentu souvisí i s vnímáním regionu (Území NP Šumava, CHKO Šumava a NP Bavorský les, Třeboňsko) jako atraktivního místa pro život. Kulturní a přírodní dědictví

²⁸⁴ Např.: „*podpora využití udržitelných technologií šetrných k životnímu prostředí pro rozvoj v kulturní oblasti; podpora kulturní rozmanitosti a mnohojazyčnosti; podpora neprofesionálních uměleckých aktivit na území Jihočeského kraje; podpora udržení a rozvíjení místních a regionálních kulturních tradic, vč. vytváření nových tradic; podpora lidových a folklorních aktivit v regionu; trvalé zachování kulturních hodnot formou publikační činnosti a vytváření nových hodnot; podpora rozvoje knihovnictví, muzejní, galerijní a výstavní činnosti atd.*“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, p. 57).

²⁸⁵ Konkrétní aktivity jsou však deklarovány jen velmi obecně jako: informační kampaně a zvyšování environmentálního povědomí obyvatel; podpora realizace a aktivit v oblasti environmentální osvěty - výchova a vzdělávání, rozvoj naučných stezek, geoparků apod (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, pp. 66-69).

nejsou v dokumentu vnímány ve vzájemné souvislosti. Několikrát zde jsou sice zmíněny fráze typu „kulturní krajina“ „hodnota krajinného rázu“ a „významné krajinné prvky“, avšak nejsou nijak blíže vysvětleny.

Využití potenciálů přírodního, kulturního a historického dědictví (pro rozvoj cestovního ruchu), které jsou dokumentem považovány za nejvýraznější přirozené potenciály ve smyslu rozvojových faktorů, se věnuje prioritní osa č. 5. Význam kulturního a přírodního dědictví je, jak je patrné z formulace cíle této prioritní osy²⁸⁶, vnímán reduktivně výlučně pro podporu a rozvoj cestovního ruchu. V tomto smyslu tedy nejde o ochranu a rozvoj přírodního, kulturního a historického dědictví, ale o rozvoj nabídky a infrastruktury cestovního ruchu (zkvalitňování kapacit ubytování a stravování) a rozvoj doprovodné infrastruktury pro doprovodné aktivity spojené s turismem (rekreaci, sport obecně, cyklistiku). I investice do obnovy, rekonstrukce či záchrany kulturního, historického a přírodního dědictví jsou dle dokumentu důležité výhradně pro účely cestovního ruchu. Případné konkrétní aktivity a záměry týkající se využití potenciálu přírodního, kulturního a historického dědictví jsou formulovány jen velmi obecně. Potenciál venkovské architektury, tradice lidových řemesel, zvyků a kultury jsou v dokumentu taktéž zmíněny pouze v kontextu jeho významu pro rozvoj cestovního ruchu.

Specifickou oblast využívající potenciálu přírodního a kulturního bohatství regionu v rámci cestovního ruchu představuje dle dokumentu oblast lázeňství²⁸⁷ a wellness. Rozvoj těchto oblastí v konkrétních lokalitách má dle dokumentu pozitivní vliv na rozvoj místní kulturní a společenské nabídky. Kulturní služby jsou ale i v tomto kontextu vnímány jako doplňkové aktivity, které mají zvýšit atraktivitu lokality pro případné klienty.

²⁸⁶ „Cílem prioritní osy č. 5 je zajistit vyvážený rozvoj cestovního ruchu včetně lázeňství a wellness na území Jihočeského kraje jako významných odvětví regionální ekonomiky, který bude postaven na šetrném využití přírodního, historického a kulturního dědictví, na zvyšování kvality služeb, propagace, spolupráce a lidských zdrojů při současném respektování zájmů a hodnot trvale udržitelného rozvoje“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, pp. 74-75).

²⁸⁷ Rozvoj wellness však na rozdíl od lázeňství není podmíněn přítomností přírodního bohatství.

S oblastí kultury se v dokumentu pracuje pouze ve dvou souvislostech. První z nich je rozvoj kvality a dostupnosti veřejné infrastruktury a služeb s důrazem na řešení rozdílů mezi městskými a venkovskými oblastmi, druhou pak využití přírodního, historického a kulturního dědictví pro rozvoj cestovního ruchu. Kultura není vnímána jako hodnota sama o sobě. Okrajově jsou sice oceňovány její benefity pro komunitu, ale nejvýrazněji jsou vnímány její přínosy právě pro oblast rozvoje cestovního ruchu.

Formulaci konkrétních opatření v dokumentu vždy předchází analytický vzhled do tématu se snahou o pochopení kontextu dosavadního vývoje situace²⁸⁸ a identifikaci případných překážek a slabín. Chybí zde však konkrétní data.

Součástí dokumentu je tabulka věcné příslušnosti jednotlivých opatření odborům Krajského úřadu Jihočeského kraje. Předpokládaný horizont naplnění všech aktivit a záměrů je zcela nekonkrétní (2014-2020). Partneři zapojení do opatření a územní dopad jednotlivých opatření jsou uvedeny jen obecně v souhrnu aktivit a záměrů.

Dokument sice obsahuje obecnou kapitolu o způsobu realizace cílů a opatření, jde ovšem jen o velmi obecné formulace, které se vztahují ke všem záměrům a aktivitám bez rozlišení. Z dokumentu také vyplývá, že klíčovou roli při analýze, kontrole a hodnocení úrovně rozvoje územního obvodu a kontrole a hodnocení účinnosti jednotlivých projektů má Krajský úřad Jihočeského kraje, konkrétní informace či odkaz na konkrétní dokumenty nebo metodiky

²⁸⁸ Není však jasná kauzalita dosavadního vývoje s předchozím strategickým dokumentem a jeho případným naplňováním. Nejsou též obecně přiloženy odkazy na relevantní data. Např. program zmiňuje informace týkající se příjemců kultury a jejich preferencí, návštěvnosti a zájmu o kulturní infrastrukturu, nejsou však zmíněna konkrétní data ani jejich zdroje. V části dokumentu věnované socioekonomickému profilu kraje, je uvedena základní statistika týkající se kulturních zařízení za období 2010-2011 (počty galerií, muzeí a památníků, počty jejich expozic a výstav, počet návštěvníků, počet přednášek a kulturně výchovných akcí a jejich návštěvníků, obdobné informace týkající se knihoven, počet kulturních středisek a domů...). Dále se text stručně věnuje statistice kulturních památek a knihovnictví v tabulce Přehled o vývoji knihovnictví a zpřístupněných památek v kraji (2008-2011). V oddíle věnovaném školství je zmíněna statistika týkající se základního uměleckého vzdělávání: statistiky týkající se zájmového vzdělávání a volnočasových aktivit chybí.

nicméně chybí. V opatření 3.2 týkajícím se kvalitního zázemí, vybavenosti a služeb pro volný čas a rozvoj občanské společnosti je zmíněna potřeba měřit efektivitu vynakládání prostředků. Tato potřeba se však odráží pouze ve dvou velmi obecně formulovaných aktivitách. První je rozvoj databáze kulturních akcí a subjektů. Druhou je rozvoj moderních metod a aplikací v oblasti propagace kulturní nabídky (využití moderních informačních technologií, benchmarking, sledování a vyhodnocování informací o sociálním a hospodářském vlivu kultury na rozvoj regionu). Snaha měřit efektivitu vynaložených prostředků je o trochu konkrétněji akcentována v oblasti cestovního ruchu²⁸⁹.

V dokumentu je uveden souhrnný přehled indikátorů (výhradně kvantitativního charakteru) rozvoje Jihočeského kraje na období 2014-2020. Indikátory ovšem nejsou vztaženy ke konkrétním aktivitám a záměrům, ale pouze k nadřazeným opatřením. Indikátory jsou rozděleny na hlavní a tzv. další možné²⁹⁰. Pozornost je soustředěna zejména na kvantitativní hlavní indikátory, pouze u nich je uveden počáteční stav i budoucí požadovaný vývoj (nárůst či pokles, stabilizace, udržení). Zdroj dat je uveden u hlavních i u tzv. dalších možných indikátorů. V některých případech se indikátory odkazují na ukazatele uvedené v jiných strategických dokumentech²⁹¹.

Další koncepcí aktuální pro nastávající období (2014-2020), se kterou může rozvoj oblasti kultury ve smyslu VKS alespoň vzdáleně souviset, je *Strategie rozvoje školství Jihočeského kraje*

²⁸⁹ Konkrétněji „*místní šetření spokojenosti a potřeb návštěvníků, příprava expertních studií v různých oblastech, benchmarking, monitoring návštěvnosti, profilu návštěvníků a další infrastruktury v cestovním ruchu – pravidelný a kontinuální sběr, shromažďování a vyhodnocování statistických dat z oblasti cestovního ruchu – s cílem zjišťování počtu návštěvníků jednotlivých oblastí a turistických cílů, monitoring ubytovacích a stravovacích zařízení...*“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2014, pp. 74-75). Indikátorem by měl být počet: provedených šetření spokojenosti a potřeb návštěvníků, benchmarkingových šetření, monitoringů návštěvnosti atd.

²⁹⁰ Např. počet projektů, vytvořený koncept/strategie/databáze, nové indikátory, dokončení konkrétní etapy projektu atd.

²⁹¹ Např. indikátory a cíle dle dokumentu *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v Jihočeském kraji*.

v horizontu do roku 2020 (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2011). Tento předpoklad se ale při analýze tohoto dokumentu nepotvrdil²⁹².

Na webových stránkách Jihočeského kraje²⁹³ jsou dostupné jednotlivé roční prováděcí dokumenty. Z důvodu jejich neaktuálnosti (poslední zpráva je z roku 2013) však nebyly do analýzy zahrnuty.

11.2. KONCEPČNÍ MATERIÁLY KRAJE VYSOČINA

Strategie kraje Vysočina 2020

Programové části tohoto koncepčního dokumentu (Krajský úřad Kraje Vysočina, 2012) na období 2014-2020 předchází stručná analýza²⁹⁴ stavu regionu. V programové části je uvedeno pět prioritních oblastí, na které navazuje 16 rozvojových opatření. V závěru dokumentu je umístěna tabulka vazby uvedeného dokumentu na vybrané koncepční dokumenty ČR a EU. V dokumentu zcela chybí standardní informace o tom, jaká je jeho implementační struktura, jak, kým a kdy bude tento strategický materiál realizován, jak bude průběh jeho naplňování kontrolován a vyhodnocován.

V analytické části nejsou zmíněny žádné potenciální ani reálné přínosy kultury a kulturních služeb, nejsou zde definovány žádné cílové skupiny příjemců. Oblasti kultury se dokument věnuje v analytické části jen velmi stručně a to v oddíle věnující se cestovnímu ruchu. Dle dokumentu je Vysočina krajem s nejvyšší koncentrací památek UNESCO (3), zmíněny jsou počty národních movitých i nemovitých památek, památkových rezervací, památkových a krajinných památkových zón. Za atraktivní z hlediska cestovního ruchu jsou vedle památkového

²⁹² Dokument se nijak nevěnuje propojení kultury a školství (ani v oblasti zájmového vzdělávání a volnočasových aktivit). Jedinou zmínkou o kulturním přesahu vzdělávání je konstatování jeho vlivu na utváření tzv. dlouhodobého hodnotového systému u žáků základního uměleckého vzdělávání (bohužel však bez bližšího upřesnění). Strategie akcentuje vzhledem k potřebám lokálního pracovního trhu zejména nutnost podpory technických oborů vzdělávání.

²⁹³ http://www.kraj-jihocesky.cz/11/koncepcni_materialy.htm.

²⁹⁴ Součástí je i SWOT analýza.

fondy označeny konkrétní kulturní akce a obecně muzea, galerie a pamětní sály jako instituce prezentující kulturní dědictví. Specifikem tohoto regionu je výrazná převaha turistů – rezidentů.

Za jedinou skupinu ohroženou sociálním vyloučením je v dokumentu označena romská populace. Dokument však konstatuje, že se začleňování této skupiny osob do majoritní společnosti (v rámci předškolního a školního vzdělávání) daří úspěšněji než jinde v ČR, a tak tato otázka není vnímána jako závažný problém.

Dle struktury programové části strategického dokumentu (členěného do pěti prioritních oblastí a jednotlivých podoblastí²⁹⁵) je patrné, že se oblasti kultury²⁹⁶ ve struktuře dokumentu nevěnuje žádná prioritní oblast ani podoblast a že kultuře není věnována ani žádná samostatná kapitola.

Oblast kultury je jen útržkovitě zmíněna v prioritní podoblasti: přitažlivý venkov. Jde o zcela obecné informace bez jakéhokoliv upřesnění či hlubšího významu²⁹⁷. Jedinou zajímavou zmínkou ve vztahu ke kulturnímu dědictví se zdá zdůraznění potenciálu *„místních specifických podmínek a příležitostí opírajících se o místní tradice a dovednosti. Místní specifika se odvíjí od přírodních podmínek a tradic, které v minulosti i dnes vytváří jedinečné předpoklady pro určitou specializaci a přirozeně tak zvyšují konkurenceschopnost výrobků“* (Krajský úřad Kraje Vysočina, 2012, p. 33). Tento podnět však není nijak rozpracován. Také klíčové aktivity ve vztahu k oblasti kultury jsou formulovány zcela vágně²⁹⁸.

Další prioritní oblastí, která zmiňuje oblast kultury, je využití potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu. Kulturní památky kraje by měly být více využívány pro kulturní akce a pro

²⁹⁵ Prioritní oblasti jsou: Vysočina jako atraktivní venkovský prostor; lidé na Vysočině; ochrana přírodního bohatství; moderní infrastruktura; konkurenceschopná ekonomika.

²⁹⁶ Ve smyslu jakéhokoliv obsahu v rámci nejširšího vymezení VKS.

²⁹⁷ Za příklad stojí např. formulace: *„Zachování regionálního kulturního dědictví představuje jednu z podmínek života a udržitelného rozvoje venkova a venkovské společnosti ... v malých sídlech jsou nejdůležitějším zdrojem společenského života hasičská sdružení“* (Krajský úřad Kraje Vysočina, 2012, p. 33).

²⁹⁸ *„Podpora aktivní venkovské společnosti podporou volnočasových aktivit; rozvíjení místních tradic a specifík“* (Krajský úřad Kraje Vysočina, 2012, p. 33).

rozvoj zážitkové turistiky obecně. Jde tedy zejména o aktivity směřující k „*zatraktivnění a popularizaci*“ (Krajský úřad Kraje Vysočina, 2012, p. 50) potenciálu kulturně historického dědictví kraje. Dokument se nijak nezabývá vzájemným vztahem potenciálu kulturního a přírodního dědictví²⁹⁹.

Klíčové aktivity jsou u všech prioritních oblastí formulovány zcela obecně, harmonogram splnění, věcná odpovědnost a indikátory chybí. V závěru dokumentu je sice uvedena tabulka s indikátory rozvoje kraje (je uveden i zdroj dat) a očekávaný trend jejich vývoje, indikátory ale nejsou přiřazeny ke konkrétním aktivitám. Žádný z indikátorů se ani okrajově nevztahuje k oblasti kultury.

Podrobněji oproti klíčovým aktivitám jsou rozpracovány tzv. strategické projekty, které mají své vlastní karty. Na kartách je ale často jen velmi stručný nestrukturovaný popis aktivity a zamýšleného cílového stavu projektu (jeho přesný výchozí stav ani indikátory nejsou uvedeny). U každého strategického projektu je upřesnění jeho nositele, zdroj financování a rozpočet však často chybí³⁰⁰. Jediným ze strategických projektů týkajících se oblasti kultury je výstavba nové budovy Krajské knihovny Vysočiny, která by kromě zajištění knihovnických služeb nabídla prostor i pro tzv. kulturní činnost. V dokumentu zcela chybí informace o tom, jak bude posun v jednotlivých klíčových aktivitách i strategických projektech monitorován a evaluován.

Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2015-2017

Tento dokument (Krajský úřad Kraje Vysočina, 2014)³⁰¹ je svým zaměřením na oblast tradiční lidové kultury Kraje Vysočina prvním svého druhu. Cílem koncepce „*je vytvořit*

²⁹⁹ Ochrana životního prostředí ve smyslu zachování krajinného rázu mimo jiné ovlivňuje i kvalitu života obyvatel v tomto případě formulovanou jako tzv. pohodu obyvatel. V dokumentu jsou vyjmenovány národní přírodní památky, konkrétní chráněné krajinné oblasti a obecně i chráněná území na území kraje

³⁰⁰ Informace o rozpočtu však u řady projektů zcela chybí s odůvodněním, že ho není možné stanovit.

³⁰¹ Dalším potenciálně tematicky relevantním dokumentem se zdála být *Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013-2016* vydaná Krajským úřadem Kraje Vysočina v roce 2013. Tato koncepce je ale z hlediska

podmínky pro systematickou identifikaci a dokumentaci živých, existujících, zaznamenaných, zaniklých i revitalizovaných jevů tradiční lidové kultury³⁰², účinnější péči a ochranu nemateriálních statků tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina... Důraz je kladen na zvýšení povědomí o hodnotách tradiční lidové kultury, na význam mezigeneračního předávání nemateriálního kulturního dědictví a na zvýšení zájmu o tradiční lidovou kulturu mezi širokou veřejností³⁰³. V dokumentu jsou však přínosy tradiční lidové kultury zmíněny jen obecně³⁰⁴, nejsou zpracovány systematicky.

Konkrétní aktivity v rámci jednotlivých cílů této koncepce směřují zejména k naplnění deklarované potřeby o dostatečnou dokumentaci³⁰⁵. Jak je z cílů koncepce patrné, důraz je kladen především na ochranu a uchování stávajících projevů tradiční lidové kultury, jejich systematické dokumentaci a efektivní prezentaci. Za významné ve vztahu k širšímu vymezení VKS lze považovat cíle: oceňování nejlepších výsledků interpretace; prezentace prvků tradiční lidové kultury na území kraje; začlenění tradiční lidové kultury do výchovně-vzdělávacích aktivit školního a mimoškolního vzdělávání. Tyto obecně formulované cíle však nejsou v jednotlivých aktivitách konkrétněji rozpracovány. Snaha po systematickém zpracování a vytváření metodik se

sledovaného období 2014-2020 irelevantní a zatím nebyla aktualizována. Tento dokument s přínosy kultury a kulturních služeb v podstatě vůbec nepracuje, žádným způsobem se nezabývá stanovením indikátorů, monitoringem či evaluací těchto typů služeb spojených s památkovým fondem.

³⁰² Vymezení kultury, nemateriálního kulturního dědictví (tradiční lidové kultury) je dle dokumentu v souladu s konkrétními klíčovými koncepčními materiály na národní i mezinárodní úrovni.

³⁰³ (Krajský úřad Kraje Vysočina, 2014, p. 18). Důležitou roli při uchování, rozvíjení, prezentaci, popularizaci a samotném předávání tradiční lidové kultury dle dokumentu hrají svou vlastní aktivitou právě samotní občané (např. v rámci činnosti kulturních a folklorních spolků).

³⁰⁴ „Kultura jako přirozená a nedílná součást aktivit individuálních i skupinových pozitivně formující jednotlivce i celou společnost ... ve všech projevech tradiční lidové kultury lze spatřit místně nebo regionálně vymezené a zachycené vědomosti a zkušenosti každodenního života, povědomí o sounáležitosti k obci či regionu. Přestože řada folklorních jevů ve své původní formě zanikla, v některých lokalitách či regionech tvoří nadále významnou součást regionální identity“ (Krajský úřad Kraje Vysočina, 2014, pp. 3-12).

³⁰⁵ Dle dokumentu nejsou dosud některé z jevů tradiční kultury dostatečně zdokumentovány. Některým projevům hrozí zánik a je potřeba je zdokumentovat pro příští generace.

vztahuje téměř výhradně k dokumentaci a uchování jevů tradiční lidové kultury. Jedinými aktivitami, které se vztahují k přínosům tradiční lidové kultury (ve smyslu jejího možného monitoringu a evaluace její podpory a jejich přínosů) jsou: „*vytvoření systému veřejného oceňování nejlepších výsledků interpretace a prezentace prvků tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina*“ a „*cílená podpora a posilování celospolečenské prestiže nemateriálního kulturního dědictví, efektivní spolupráce institucí a organizací zabývajících se problematikou tradiční lidové kultury v kraji*“ (Krajský úřad Kraje Vysočina, 2014, p. 15). Tyto záměry však nejsou nijak konkretizovány.

Obecně jsou u všech konkrétních aktivit a záměrů uvedena odpovědná pracoviště harmonogram naplnění. Indikátory plnění i způsoby monitoringu a evaluace ovšem chybí. Nástroje k dosahování jednotlivých cílů jsou děleny na ekonomické, metodické a institucionální, z nichž lze za nejvýznamnější k tématu monitoringu a evaluace podpory tradiční lidové kultury a jejich přínosů označit konkrétní existující metodické materiály kraje k poskytování dotací a další materiály k dokumentaci jevů této oblasti (např. vedení seznamu nejvýznamnějších jevů tradiční lidové kultury).

12. REŠERŠE KONCEPČNÍCH MATERIÁLŮ VYBRANÝCH MĚST Z HLEDISKA DEKLAROVANÝCH PŘÍNOSŮ KULTURNÍCH SLUŽEB, MOŽNOSTI JEJICH MONITORINGU A VYHODNOCOVÁNÍ

12.1. STRATEGICKÝ PLÁN ROZVOJE MĚSTA ČESKÝ KRUMLOV (2008)

Ze seznamu kulturních akcí strategického plánu (Městský úřad Český Krumlov, 2008) obecně vyplývá, že se ve městě během roku realizuje řada kulturních aktivit: hudební, divadelní a filmové festivaly, městské slavnosti a slavnosti spojené se svátky³⁰⁶. Často se jedná o akce s mezinárodním přesahem (např. Mezinárodní hudební festival Český Krumlov). Není zde však vysvětleno, kdo je organizátorem jednotlivých akcí. Není proto zcela jasné, do jaké míry se na realizaci kulturních akcí podílí profesionální instituce města či např. spolky. Uvedeno není ani to, zda mají tyto aktivity povahu veřejné kulturní služby či jsou povahy komerční.

Kulturní zařízení jsou členěna dle svého významu a zaměření své činnosti³⁰⁷. Za kulturní instituci s důležitou funkcí je označena knihovna. Zvláštní pozornost je pak věnována Státnímu hradu a zámku Český Krumlov, a to nejen jako kulturní památce samotné, ale i stručně ve smyslu jeho využívání pro další aktivity kulturního (koncerty, výstavy) nebo vzdělávacího charakteru (konference, semináře).

Za profesionální instituce pořádající divadelní a jiná představení, lze označit Městské divadlo Český Krumlov o.p.s. Divadla jsou obecně vnímána jako kulturní zařízení nejen ve

³⁰⁶ Například Festival komorní hudby; Slavnosti pětilisté růže; Festival staré hudby.

³⁰⁷ Např. instituce galerijního charakteru. U mnohých z nich jsou zmíněny i charakteristiky jejich expozic či rozsah významu prezentovaných děl (např. celorepublikový význam děl prezentovaných Agenturou českého keramického designu). Zmíněna je i prezentace neprofesionálních umělců (ve fotogalerii v Městském divadle vystavují členové Fotoklubu Český Krumlov. V textu jsou vyjmenována jednotlivá muzea spolu s krátkým popisem jejich expozic a jejich zaměření. Muzea jsou zaměřena jak na prezentaci dílčích oblastí kultury (např. Muzeum loutek, Muzeum marionet, Muzeum Fotoateliér Seidel atd.), tak i na prezentaci tradic (např. Muzeum stavebních dějin a řemesel, Muzeum útrpného práva atd.).

vztahu k programu, který nabízejí, ale i pro svou vlastní kulturní hodnotu (např. je zmíněna výzdoba Městského divadla či unikátnost otáčivého hlediště, zámecké barokní divadlo atd.)

V tabulkách věnujícím se partnerským městům Českého Krumlova jsou obecně a stručně uvedeny i aktivity kulturní povahy (obecně kulturní akce, koncerty, výstavy, spolupráce kulturních institucí).

Ve městě působí více než 25 kulturních spolků a organizací. Není však blíže specifikováno, o jaké spolky jde (snad jen u Fotoklubu Český Krumlov), jaká je jejich náplň a přínos. V textu je obecně zmíněno, že jsou městem podporovány kulturní aktivity dětí (například skrze zdejší ZUŠ či DDM, kulturní aktivity o.p.s. Centra pro pomoc dětem a mládeži), není ovšem jasné, jaká je přesná povaha těchto podporovaných aktivit³⁰⁸.

V rámci informací o hradu a zámku Český Krumlov³⁰⁹ jsou vyjmenovány jeho jednotlivé části s důrazem na jejich výjimečnost (např. barokní divadlo). V této souvislosti je zmíněno i pořádání výstav českých i zahraničních umělců. Všechny kulturní památky vztahující se k městu jsou vypsány v samostatné tabulce. Jde o památky povahy národní kulturní památky či památky světového kulturního dědictví³¹⁰.

Přínosy vzdělávacích institucí jsou dokumentem vnímány jen v úzkém smyslu poskytování uměleckého vzdělání.

Město deklaruje zapojení do několika organizací, jejichž činnost je plně (České dědictví UNESCO, Organization of World Heritage Cities, Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska) nebo alespoň částečně spojena s oblastí kultury nebo s její podporou (Svaz měst a obcí Jihočeského kraje).

³⁰⁸ Zda jde tedy spíše o prezentaci kulturních statků či o kulturní služby ve smyslu rozvoje schopností, dovedností a kulturních kompetencí jedinců, v tomto případě dětí a mládeže.

³⁰⁹ Uvedena je i tabulka návštěvnosti Státního hradu a zámku ČK 2000-2007.

³¹⁰ Místní památky mají zejména povahu městské památkové zóny či rezervace, vesnické památkové zóny a rezervace, archeologické památkové rezervace.

Z oddílu zaměřeného na cyklistickou dopravu je patrné, že atraktivita města je vnímána v jeho kulturně přírodním kontextu. Vypsány zde jsou dílčí trasy tematického okruhu greenway rožmberského dědictví (v rámci Greenways Praha – Wien). Co se týče přírodního dědictví, jsou v textu popsány ceněné lokality CHKO Blanský les, NPR Vyšenské kopce atd. a jejich přírodní specifika. Jsou zde vyjmenovány i památné stromy a významné krajinné prvky na území města.

Město má Oficiální informační systém (OIS) nabízející informace o městě a jeho kulturních i přírodních památkách, pořádaných akcích. Dalším subjektem, který poskytuje informace, je Jihočeská centrála cestovního ruchu. Ta provozuje Informační systém cestovního ruchu Jihočeského kraje (www.jiznicechy.cz).

Ve městě fungují Občanské sdružení Romů Soužití (zaměřené na volnočasové aktivity pro romské děti a mládež) a Komunitní centrum Romů – KoCeRo, o.p.s. Činnost těchto organizací však není blíže specifikována, nelze tedy vytušit jejich případný vztah k poskytování veřejných služeb kulturního charakteru. Ve městě funguje celá řada institucí zaměřených na aktivity dětí a mládeže³¹¹, kulturní aktivity, ač nejasné povahy, jsou však výslovně zmiňovány jen u některých z nich (DDM, o.p.s. Centrum pro pomoc dětem a mládeži atd.). V dokumentu je uvedena i řada institucí pečujících o seniory či postižené občany,³¹² např. denní stacionář, DD, jimi poskytované služby, ale nejsou vnímány v souvislosti s poskytováním veřejných kulturních služeb.

Dokument deklaruje strategickou vizi rozvoje města, ve které se odkazuje na své historické dědictví světového významu. Oblasti kultury se ze sedmi definovaných problémových okruhů nejvíce věnuje okruh: cestovní ruch, kultura, ochrana kulturních a historických hodnot, vnější vztahy³¹³. Jednotlivá opatření se nicméně vztahují ke kultuře jen okrajově, a to zejména ve

³¹¹ Např. Volnočasový nízkoprahový klub pro děti a mládež BOUDA, Sdružení spirála o. s., Církev bratrská.

³¹² V dokumentu je zmíněna akce města spojená s prezentací kulturního dědictví handicapovaným občanům (Den s handicapem).

³¹³ Strategický cíl této oblasti je následující: „Vhodně využívat a rozvíjet turistický, kulturní a historický potenciál města s ohledem na hodnotu tohoto urbanistického celku i jeho detailů a zachování všech funkcí města pro spokojený život jeho obyvatel. Rozvíjet Český Krumlov jako kulturní a turistické centrum mezinárodního významu“ (Městský úřad Český Krumlov, 2008, p. 45).

smyslu managementu a marketingu cestovního ruchu a PR. Kulturním službám se pak více věnuje zejména opatření o rozvoji kulturních aktivit. V rámci tohoto opatření jsou však jednotlivá opatření formulována pouze obecně: vznik komunikační platformy pro kulturu; prezentace a podpora kulturních aktivit, podpora vzniku multifunkčního kulturního zařízení; opatření směřující k podpoře celoročního provozu kulturních zařízení a akcí s důrazem na období mimo sezonu. Přínosnými se zdají být především následující aktivity: vytvoření funkčního grantového systému na podporu kultur a snaha po zavedení systému pravidelného sběru dat (kvantitativních) týkající se návštěvníků. V rámci jednotlivých aktivit opatření směřujícího k ochraně kulturních a historických hodnot je akcentována zejména potřeba ochrany nemovitých památek (ve smyslu zpracování a monitoringu tzv. Management plánu a související tvorba systému a metodiky ochrany a péče o místní památky) a vzdělávání skupin mládeže a dětí o nich. V dokumentu je uvedena aktivita: zpracování, monitoring a vyhodnocení dlouhodobé koncepce města v oblasti kultury. Ta ovšem není nijak upřesněna.

V dokumentu není vysvětleno vlastní pojetí veřejných kulturních služeb, jejich význam ani případné přínosy. Kultura je v dokumentu vnímána zejména ve vztahu k ochraně a prezentaci památek UNESCO a jejich roli pro cestovní ruch. Jiným oblastem kultury a kulturních služeb je věnována pozornost jen okrajově.

U jednotlivých opatření jsou uvedeny vazby na dokumenty krajské i národní povahy. Nejsou však uvedeny odpovědnosti, harmonogram naplňování, rozpočet ani indikátory plnění. V dokumentu nejsou zmíněna opatření týkající se kultury ve vazbě na konkrétní přínosy.

V textu je zmíněna řada dokumentů analytické povahy³¹⁴, které se vztahují k oblasti kultury.

³¹⁴ Např. *Monitorovací zpráva pro UNESCO 2005, Soubor marketingového výzkumu Mezinárodní hudební festival Český Krumlov 2005.*

12.2. INTEGROVANÝ PLÁN ROZVOJE MĚSTA VELKÉ MEZIŘÍČÍ 2013-2020³¹⁵

V dokumentu je zmíněn (v souvislosti s poklesem souvisejících organizací) „*pokles zájmu o kulturu a účast na spolkové činnosti, jakož i na celkovém politickém a společenském životě ve městě v poslední době*“ (Městský úřad Velké Meziříčí, 2012, p. 14). V oddíle zabývajícím se volným časem jsou vypsány instituce zajišťující kulturní a společenské akce ve městě (Jupiter Club, s.r.o., Městská knihovna Velké Meziříčí, Muzeum Velké Meziříčí, Dům dětí a mládeže). Kromě informace o tom, že se ve všech těchto případech jedná o příspěvkové organizace města (kromě Jupiteru, který je organizací se 100% podílem města), zde nejsou uvedeny žádné bližší informace o povaze jimi poskytovaných služeb.

Že jsou ve městě reálně poskytovány služby, které lze označit za kulturní, je možné jen tušit z velmi kusých informací k jednotlivým institucím či objektům³¹⁶. Žádné další informace k oblasti veřejných kulturních služeb (jako je např. rozlišení komerčních a nekomerčních služeb) nejsou v dokumentu uvedeny. V dokumentu je ve smyslu přírodního dědictví³¹⁷ stručně zmíněno okolí města, nejsou zde však informace o jeho hodnotě³¹⁸ a využití (a pokud ano, tak pouze v úzkém významu pro turistiku a cykloturistiku), zmíněna je pouze přírodovědná expozice muzea v zámku.

³¹⁵ Jde o aktualizaci předchozího strategického plánu na období 2007-2013. Z hlediska pojetí kultury jsou tyto dva plány ale v podstatě totožné. Novější dokument se stručně věnuje hodnocení plnění plánu předchozího. Ke každému roku z období 2007 až 2010 jsou v tabulce uvedeny počty projektů vztahující se k jednotlivým tematickým oblastem.

³¹⁶ Např. u Jupiter Clubu je uvedeno, že je zde koncertní sál, loutková scéna, galerie a kulturní centrum; u budovy kostela je zmíněno, že se zde konají kulturní akce a koncerty; u zámku je jen stručná informace o expozicích v něm sídlícího muzea). V Příloze č. 2 - Vybrané statistické údaje za obec je zmíněno kino a galerie.

³¹⁷ V oddíle týkajícím se okolí města jsou krátce popsány přírodní památky a jejich přírodní specifika, přírodní památka: Dobrá Voda, Mrázkova louka, Rasuveň, Balinské údolí (statut přírodního parku), vyzdvihnuty jsou i naučné stezky Balinské údolí, Nesměřské údolí.

³¹⁸ Pouze obecná deklarace „*území je významné z hlediska zachování přírodovědných a krajinářských hodnot i pro rekreaci*“ (Městský úřad Velké Meziříčí, 2012, p. 26).

Oddíl cestovní ruch, kultura a volný čas se zaměřuje jen na seznam kulturních památek nemovité povahy (v rámci městské památkové zóny) a jejich stručný popis v historicko-architektonickém kontextu města. Z textu však nevyplývá, které z nemovitých kulturních památek jsou zpřístupněny a k jakým účelům a za jakým cílem jsou využívány.

V dokumentu jsou v rámci školství zmíněny instituce MŠ, ZŠ, DDM, ZUŠ, SŠ, Speciálně pedagogické centrum (v přehledu poskytovatelů sociálních služeb). Tyto instituce ovšem nejsou městem dávány do souvislosti s poskytováním veřejných služeb kulturní povahy ve smyslu širokého pojetí VKS.

Ve stručném přehledu poskytovatelů sociálních služeb je uvedeno několik organizací, které poskytují nízkoprahové sociální služby pro specifické skupiny obyvatel. Z velmi stručné anotace jejich činnosti ale není jasné, zda tomu tak vůbec je. A pokud ano, tak do jaké míry jsou jejich aktivity spojené se sdružováním se kolem kulturních aktivit³¹⁹. Žádné další informace k oblasti veřejných kulturních služeb ani k jejím případným poskytovatelům a jejich přínosům nejsou v dokumentu uvedeny.

Kultuře se v návrhové části strategického plánu věnuje hlavně opatření: rozvoj a modernizace kulturních zařízení. Jedná se zejména o rekonstrukci klubu Jupiter, podporu kulturní infrastruktury aktivit a investic. Indikátorem je zde počet projektů. Kultury se velmi okrajově týká priorit týkající se cestovního ruchu a volnočasových aktivit a rozvoje doprovodné infrastruktury (systémy značení, vyhlídková místa atd.).

Opatření jsou v dokumentu formulována poměrně nekonkrétně, nejsou u nich uvedeny odpovědnosti, harmonogram jejich plnění atd. Jsou uvedeny kvantitativní indikátory (v případě opatření týkajících se kultury jde však pouze o počet projektů), nikoliv však jejich výchozí a cílové stavy a konkrétní způsoby monitoringu. V dokumentu nejsou bližší informace o způsobech monitoringu a evaluace. Dokument se žádným způsobem nevěnuje přínosům kulturních služeb.

³¹⁹ Např. Občanské sdružení Ječmínek; Centrum pro rodiče s dětmi Kopretina Velké Meziříčí (aktivity pro rodiče s dětmi, sociálně-aktivizační služby, poradna pro ženy a dívky); Wellmez – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež; Ponorka – centrum prevence, Nadosah – centrum prevence.

12.3. AKTUÁLNÍ DOKUMENTY KONCEPCÍ ROZVOJE KULTURY MĚST ČESKÝ KRUMLOV A VELKÉ MEZIŘÍČÍ

Obě koncepce vychází z pojetí veřejných kulturních služeb a jejich jednotlivých oblastí, jak bylo upřesněno pro účely projektu NAKI. Cíl těchto dvou dokumentů je v tomto smyslu totožný: *„efektivně zvolit prostředky podpory kultury ve Velkém Meziříčí na základě analýzy současného stavu, reálných možností a ve shodě nebo kompromisu s očekáváním podporovatelů kulturních služeb ve městě (tj. především vedení města), jejich poskytovatelů a uživatelů“* (Městský úřad Český Krumlov, 2013, p. 1; Městský úřad Velké Meziříčí, 2013, p. 1). I formální struktura a způsob zpracování jsou stejné. Následující zjištění platí shodně pro oba analyzované dokumenty.

V dokumentech jsou uvedeny následující příklady možných přínosů na úrovni výsledků³²⁰ a dopadů³²¹ podpory veřejných kulturních služeb: posilování identifikace jednotlivců s městem; posilování sociální soudržnosti populace města; zvyšování účasti obyvatel na veřejném životě, vytváření a udržování sociálních sítí; integrace sociálně vyloučených skupin; zvyšování kulturního potenciálu města (rozvoj znalostí, schopností a dovedností obyvatel); zachování kulturního dědictví; zachování kulturní rozmanitosti; využití kulturního potenciálu města k jeho rozvoji (ekonomickému i mimoekonomickému); prevence projevů rizikového chování (sociálně patologických jevů); zvyšování atraktivity města pro obyvatele, investory a návštěvníky; uspokojování kulturních potřeb obyvatel; vytvoření prostoru pro trávení volného času; vytvoření možností pro seberealizaci obyvatel; vytvoření prostoru pro relaxaci a kompenzaci pracovního nebo jiného zatížení³²².

³²⁰ Výsledky jsou v tomto významu míněny okamžité účinky podpory veřejných kulturních služeb na uživatele.

³²¹ *„Dopady zahrnují dlouhodobější přímé i nepřímé přínosy, jako jsou spokojenost občanů s životem ve městě, posilování soudržnosti komunity, prevence sociálně patologických jevů, udržování příznivé vzdělanostní a věkové struktury populace atd. Obvykle jsou důležité pro reprodukci a využívání sociokulturního potenciálu k rozvoji města“* (Městský úřad Český Krumlov, 2013, p. 3; Městský úřad Velké Meziříčí, 2013, p. 3).

³²² V případě města Velké Meziříčí jsou v rámci jednotlivých opatření zmíněny i další související přínosy, které jsou zástupné s cíli: zlepšení schopností obyvatel přijímat náročnější obsahy v menšinových oblastech; zvýšení čtenářské

V koncepcích jsou uvedeny mimo jiné: schéma systémového řešení kultury; struktura koncepce s podrobnějším popisem provázanosti a specifikací jednotlivých částí zahrnující popis typů analýz a metod sběru dat, vymezení pojmů (cíle, opatření, monitoring atd.). Kromě vizí jsou v obou dokumentech uvedeny i závěry z analýz výchozí situace jednotlivých oblastí: poptávka po kulturních aktivitách u obyvatel a návštěvníků; nabídka kulturních aktivit pro obyvatele a návštěvníky města; stav a využití kulturního dědictví, stav a využití infrastruktury pro kulturní aktivity; organizace kulturních aktivit; podpora kulturních aktivit. Informace k těmto oblastem vycházejí z šetření obyvatel a postojů obyvatel³²³ k nabídce kulturních služeb a vývoji této poptávky, dále pak z šetření týkající se nabídky a zajištění kulturních služeb ve městech a systémových slabín a příležitostí v jejich podpoře. V jednotlivých oblastech jsou obecně popisovány jejich silné a slabé stránky, příležitosti a vývojové, související demografické tendence.

V rámci obou koncepcí bylo definováno pět shodných cílových oblastí:

- 1) posilovat soulad mezi nabídkou a poptávkou kulturních aktivit pro obyvatele i návštěvníky města, a to i ve specifických či náročnějších oblastech kultury;
- 2) uchovávat kulturní dědictví města a prezentovat ho vhodným způsobem obyvatelům i návštěvníkům;
- 3) doplnit, modernizovat a efektivně využívat infrastrukturu pro kulturní aktivity;
- 4) stimulovat zájem obyvatel a návštěvníků města o účast na kulturních aktivitách;
- 5) podporovat kulturní aktivity účelně a efektivně.

gramotnosti obyvatel (související s vybudováním nástavby městské knihovny; zapojení občanů do přípravy i realizace akcí).

³²³ V dokumentu však nejsou uvedeny odkazy na konkrétní dokumenty, zdroje s daty z těchto šetření.

12.3.1. KONCEPCE PODPORY KULTURY MĚSTA ČESKÝ KRUMLOV 2014-2020

Město Český Krumlov je v rámci vize své aktuální koncepce podpory kultury vnímáno jako: „jedinečné kulturní město vyznačující se: unikátním kulturním dědictvím hmotným i nehmotným (nejen nemovitými památkami, ale i historií, tradicemi apod.); bohatým a rozmanitým kulturním životem odehrávajícím se v unikátním historickém prostředí města; obyvatelstvem hrdým na kulturní jedinečnost Českého Krumlova, vážícím si jeho kulturních památek a podílejícím se na rozmanitých kulturních aktivitách ve městě; významným podílem domácí a zahraniční kulturní turistiky na cestovním ruchu ve městě“ (Městský úřad Český Krumlov, 2013, p. 6).

Za klíčová lze označit opatření vztahující se k zefektivnění systémové podpory kultury (transformace grantového systému podpory kultury, realizace dlouhodobé koncepce města v oblasti kultury, aplikace Satelitního účtu kultury pro vyhodnocování účinnosti podpory kultury). Je deklarováno i opatření směřující k zavedení a využívání systému evaluace veřejných kulturních služeb ve městě.

Další opatření se vztahují k možnostem podpory uchování (a prezentace) kulturního dědictví a jeho prezentace a zlepšení vztahu obyvatel (případně vlastníků i provozovatelů památek) k nim. Vytvoření podmínek pro rozvoj a efektivní využívání infrastruktury pro kulturní aktivity se projevuje systémově jak ve snaze o vytvoření seznamu výhledových investic a o zjišťování informací o stavu prostor pro konání akcí, ale i v plánech na modernizaci či oživení konkrétních zařízení (rehabilitace městského kina) či částí území, památek atd.

V dokumentu je stejně jako u Velkého Meziříčí kladen důraz na potřebu zjišťovat aktualizované informace o nabídce kulturních služeb, ale i o jejich poptávce (jak ze strany návštěvníků, tak i obyvatel města). Dále je kladen důraz na informace o důvodech a překážkách účasti obyvatel na kulturních aktivitách ve městě, využitelných pro stimulaci jejich zájmu o tyto aktivity.

Jsou zde obecně popsány i typy jednotlivých opatření, jejich komplexnost a vzájemná návaznost. U jednotlivých opatření je obecně popsán jejich cíl i odpovědnost za realizaci. Termíny zahájení a ukončení jsou uvedeny jen velmi obecně (2014-2020), u řady opatření jsou popsány jejich jednotlivé etapy s konkrétnějšími termíny naplnění. Často zde chybí informace o

nákladech (dle dokumentu je realizace jednotlivých opatření buď beznákladová nebo ještě nejsou náklady odhadnuty), zcela chybí formulace jednotlivých indikátorů a v řadě případů přesnější popis cílového stavu. Dokument nastiňuje další postup v přípravě a realizaci monitoringu (potřebu definice ukazatelů a indikátorů, vytvoření metodiky získávání a zpracování dat atd.). V období 2014-2015 má proběhnout realizace koncepce včetně monitoringu a její aktualizace na období 2016-2020.

12.3.2. KONCEPCE PODPORY KULTURY MĚSTA VELKÉ MEZIŘÍČÍ 2014-2020

Tento dokument je prvním strategickým materiálem města Velké Meziříčí, který je zaměřen výhradně na oblast kultury. V rámci vize koncepce je Velké Meziříčí *„živé kulturní město, vyznačující se: vysokým standardem kulturních aktivit a moderním zázemím pro jejich pořádání, bohatým a rozmanitým kulturním životem, atraktivním pro různé skupiny obyvatel města a jeho okolí i návštěvníků a respektem ke kulturnímu dědictví a zachovalými památkami využívanými pro kulturní účely“* (Městský úřad Velké Meziříčí, 2013, p. 6).

Mezi jednotlivými opatřeními jsou jak konkrétní projekty týkající se kulturních zařízení³²⁴, tak i opatření týkající se systémového řešení podpory kultury (vytvoření grantového systému podpory kulturních aktivit; zpracování a realizace dlouhodobého plánu investic do infrastruktury pro kulturní aktivity, aktualizace šetření o infrastruktuře, nabídce i poptávce po veřejných kulturních službách). Jsou zde obecně popsány i typy jednotlivých opatření, jejich komplexnost a vzájemná návaznost.

Koncepce klade velký důraz na vybudování efektivního systému podpory veřejných kulturních služeb ve městě (za současného posilování souladu mezi nabídkou a poptávkou kulturních aktivit), za klíčová lze považovat zejména tato systémová opatření:

5.1 realizace dlouhodobé koncepce města v oblasti kultury;

³²⁴ Např. rekonstrukce Clubu Jupiter, digitalizace kina, rozšíření depozitáře Muzea Velké Meziříčí, vybudování nástavby Městské knihovny Velké Meziříčí atd.

5.2 sladění aktualizací koncepce města v oblasti kultury s aktualizací ostatních strategických a koncepčních dokumentů nebo jejich tvorbou;

5.3 zavedení a využívání systému evaluace veřejných kulturních služeb ve městě.

V rámci posledního zmíněného opatření mají být monitorovány a vyhodnocovány přínosy realizace koncepce.

U jednotlivých opatření je popsán jejich cíl, odpovědnost, náklady i odpovědnost za realizaci. Termíny zahájení a ukončení jsou uvedeny jen velmi obecně (2014-2020), u řady opatření jsou však popsány jejich jednotlivé etapy s konkrétnějšími termíny naplnění. Chybí formulace jednotlivých indikátorů. Dokument nastiňuje další postup v přípravě a realizaci monitoringu (definice ukazatelů a indikátorů, vytvoření metodiky získávání a zpracování dat atd.).

Dosud však vytvořen systém metodiky nebyl, též nebyl dokument koncepce aktualizován. Není proto jasné, nakolik byly deklarované priority pro rok 2014 splněny. Chybí informace o tom, zda jsou jednotlivé etapy tohoto opatření již naplňovány.

12.4. STRATEGICKÝ PLÁN ROZVOJE MĚSTA BLATNÁ (AKTUALIZACE 2009)

Z obecného a stručného textu kapitoly kultury a kulturní zařízení není jasné (kromě seznamu kulturních akcí³²⁵ a pravidelných akcí typu výstava, kino, koncert), jaké kulturní služby veřejné povahy jsou obyvatelům a návštěvníkům ve městě realizovány a jaký je jejich charakter.

Za kulturní zařízení jsou v dokumentu přímo označeny jen Sokolovna splující funkci kulturního domu (plesy, kino, divadlo); muzeum se svými sbírkami archeologické a etnografické povahy, vlastivědnou expozicí a galerií; knihovna, kde se pořádají i výstavy. Stav a vybavení

³²⁵ Jsou zde vyjmenovány nejvýznamnější kulturní akce lokálního (Blatenské hudební slavnosti, Blatenský fest, pouť posvícení atd.) i širšího významu (viz mezinárodní kontrabasová soutěž F. Simandla). Dokument velmi obecně zmiňuje i pravidelné akce (kino, koncerty, výstavy). Kulturní program je dle dokumentu pestrý zejména v letním období v době turistického ruchu (Městský úřad Blatná, 2009).

kulturních zařízení dle dokumentu neodpovídá požadavkům, městu chybí i reprezentační prostory pro společenské a kulturní akce.

Strategický plán jako významnou složku kultury, která má důležitou úlohu v rozvoji a udržení kulturních aktivit i tradic, deklaruje spolkovou činnost. Činnost spolků je zde kladně hodnocena nejen ve smyslu připravovaných volnočasových aktivit pro děti a mládež, ale i ve vztahu ke kulturnímu dění (divadlo, výstavy) ve městě. V seznamu spolků města je uvedeno i jejich zaměření³²⁶.

Nejvíce prostoru v kontextu tématu kultury je v dokumentu věnováno prezentaci historické památkové zástavby městské památkové zóny s jejími památkovými objekty a expozicemi (zámek a jeho památkově chráněný zámecký areál, kaple, kostel, památkové budovy, jednotlivé památky, jako jsou sochy, kříže, sloupy). Z výčtu a popisu nicméně není jasné, zda a jakým způsobem jsou památky využívány ve veřejných kulturních službách.

Vzdělávací instituce nejsou vnímány v kontextu poskytování veřejných služeb kulturního charakteru (ve smyslu vymezení VKS v rámci projektu NAKI). Vedle uměleckého zaměření ZUŠ je jejich význam redukován jen na zájmové umělecké aktivity (MŠ, DDM) a hudební vystoupení žáků.

V oddíle týkajícím se flóry, fauny a ochrany přírody je zmínka o lokalitě evropsky významné kulturní památky (Zámecký park Blatná). Dále pak je k oddílu přiřazen seznam chráněných území (přírodních rezervací), památných stromů, evropsky významných přírodních lokalit. Větší pozornost je ale věnována ptačím oblastem zahrnutým do soustavy Natura 2000. Všechny zmíněné přírodní lokality jsou obecně vnímány jako hodnotné, avšak nejsou zde uvedeny žádné bližší informace o jejich roli a významu jako přírodního dědictví. V kapitole věnující se cestovnímu ruchu, kultuře, památkám a sportu jsou vyjmenovány i jednotlivé cyklistické a turistické trasy, ovšem bez vztahu k významu přírodního a kulturního bohatství.

³²⁶ O.s. Nobiscum humanitas, fotokluby, spolek ochotníků atd. V kapitole kultura a kulturní zařízení je v tabulce spolků zmínka o OS Blatenské listy, které vydává čtrnáctideník.

V dokumentu nejsou (kromě zmínky o Mateřském centru Kapřík) uvedeny žádné informace o případné existenci zařízení, která by se v souvislosti s kulturními službami zaměřovala na práci se specifickými skupinami obyvatel (jako jsou např. senioři atd.)

Součástí dokumentu jsou hodnocení implementace předchozích strategických dokumentů a hodnocení realizovaných projektů i SWOT analýza. Veřejné kulturní služby nejsou v analytické části strategického dokumentu nijak systematicky zpracovány, chybí vymezení jejich obsahu i případného přínosu. Ani ve strategické části není případným přínosům kulturních služeb, jejich monitoringu a evaluaci věnován žádný prostor.

Ve strategické části dokumentu je definována vize rozvoje města Blatná. Blatná je dle ní město: „*využívající své kulturní a historické bohatství a pečující o něj; podporující kulturní a společenské aktivity obyvatel... poskytující kulturní, vzdělávací a sportovní aktivity dětí a mládeže*“³²⁷ (Městský úřad Blatná, 2009, p. 46).

Jednotlivá opatření v rámci prioritní oblasti cestovní ruch, kultura a památky jsou zaměřena zejména na zlepšení technického stavu historických a církevních objektů a na marketing spojený s cestovním ruchem³²⁸ (a rozvoj související turistické infrastruktury). Rozvoji kulturních aktivit je v porovnání s výše zmíněnými oblastmi věnováno prostoru méně a jednotlivá opatření i konkrétní aktivity jsou formulovány jen velmi obecně (podpora pořádání výstav, festivalů a dalších akcí s celostátním dopadem, podpora mezinárodní spolupráce v oblasti kultury). V rámci prioritní oblasti kvalita života a sport a jejího opatření směřujícího k zajištění kvalitních podmínek pro společenskou a kulturní a zájmovou činnost je zmíněna snaha po stabilitě populace a zamezení odlivu obyvatel. Též je zmíněna potřeba vybudování zázemí pro společenské a kulturní vyžití obyvatel (pro skupiny matek s dětmi, mládeže a dětí, obyvatel v produktivním

³²⁷ Je zajímavé, že tento poslední bod se vztahuje k tematické oblasti kvalita života a sport.

³²⁸ V rámci kterého je zmíněna aktivita směřující k obnově místních tradic. Uvedena je však pouze akce Blatenský kapr, lze tedy předpokládat, že se tato aktivita systematicky nevztahuje k oblasti kultury.

věku). Tento problém by mělo pomoci vyřešit vybudování Komunitního centra aktivního života³²⁹ a podpora spolkového života.

Jednotlivé aktivity jsou podrobněji rozvedeny v katalogu projektů. Informace o garantech projektů, cílových skupinách, nákladech jednotlivých aktivit vztahujících se ke kultuře (s výjimkou uvedení nákladů u aktivit týkajících se rekonstrukcí objektů a dílčích památek a vybudování komunitního centra) však chybí. Součástí dokumentu je i akční plán pro rok 2010 se seznamem jednotlivých projektů. Zcela chybí informace o tom, jakým způsobem bude docházet k monitoringu a evaluaci jednotlivých projektů.

12.5. AKTUALIZACE STRATEGICKÉHO PLÁNU MĚSTA BLATNÁ (2015)

Jedním z dílčích strategických cílů tohoto aktuálního koncepčního materiálu (Městský úřad Blatná, 2015) je Blatná jako město s vyspělou kulturou, s rozvinutým cestovním ruchem a živoucími památkami. Pro naplnění tohoto cíle bylo formulováno několik dílčích opatření.

Za klíčové ve vztahu ke snaze o efektivní podporu kultury lze označit zejména opatření systémové podpory zajištění vyhovující kulturní nabídky pro obyvatele i návštěvníky města. Jeho konkrétní aktivity spočívají jak v aktualizaci pravidel poskytování veřejné finanční podpory ve vztahu ke kulturním aktivitám, tak v monitoringu kulturních aktivit (založení tzv. Informačního systému kultury v roce 2015 a jeho aktualizace na navazující období³³⁰) a v zavedení a využívání systému evaluace veřejných kulturních služeb ve městě³³¹. Jedním z připravovaných projektů je vypracování koncepce Centra kultury a vzdělávání Blatné (s cílem přehledně a uceleně popsat rozvoj kultury v Blatné, základní vize a principy).

³²⁹ Zde by měly vzniknout: nízkoprahové centrum pro děti a mládež, prostor pro reprezentaci, prostory pro společenské, zájmové a kulturní spolky atd.

³³⁰ V návaznosti na řešení projektu NAKI spolu s jeho řešitelským týmem.

³³¹ Za účelem dlouhodobého systémového sledování a vyhodnocování přínosů opatření na podporu kultury.

Další opatření se ve svých konkrétních aktivitách vztahují k obnově a zlepšení technického stavu historických objektů (zámek Blatná, obnova areálu Nanebevzetí Panny Marie atd.) a k uchování a prezentaci movitého a nehmotného kulturního dědictví (realizace stálé expozice muzea, koncepce sbírek atd., vytvoření informačního systému o památkách a kulturních aktivitách atd.). Dále pak souvisí s modernizací specializovaných zařízení pro kulturní aktivity (např. ve smyslu preventivní ochrany movitého kulturního dědictví) či např. obecně s úpravou prostor (např. knihovny) a jejich vybavení a s využitím dalších prostor pro turistické a kulturní aktivity (směřující zejména k přípravě technických podmínek konkrétních objektů, jako jsou CKVB, Sokolovna atd.). Další z opatření a konkrétních aktivit se vztahují k marketingu a prezentaci města a jeho aktivit pro rozvoj cestovního ruchu.

U jednotlivých opatření jsou uvedeny termíny realizací, charakter (investiční/neinvestiční); většinou jsou zde i předpokládané náklady, garant, realizátor (a případná spolupráce). U všech opatření jsou uvedeny monitorovací indikátory opatření, jejich cílová hodnota a její jednotka.

Součástí dokumentu jsou i principy projektového řízení a typologie projektů. Prostor je věnován i obecným informacím o průběhu monitorovacího a evaluačního procesu s obecným vymezením rozdílů mezi indikátory výstupu, výsledku i dopadu. V seznamu konkrétních monitorovacích indikátorů (rozlišených dle výstupu, výsledku i dopadu) jsou uvedeny jejich jednotky, cílený směr (kterým se má indikátor vyvíjet ve smyslu minimalizace či maximalizace hodnoty jednotky), ale též i zdroje ověření. Je uveden i obecný proces hodnocení dosažených indikátorů.

Mezi zajímavými zmíněnými indikátory výstupů i dopadů jsou např. index návštěvnosti města a jeho historických památek, index návštěvnosti kulturních a společenských akcí, spokojenost obyvatel s životem v Blatné atd. Součástí dokumentu však nejsou konkrétnější informace o podobě těchto indikátorů. Dle informací ve strategickém plánu lze očekávat, že budou tyto informace specifikovány v rámci zavedení a využívání systému evaluace veřejných kulturních služeb ve městě.

12.6. SHRnutí POROVNÁNÍ AKTUÁLNÍCH KONCEPCÍ TÝKAJÍCÍCH SE PODPORY KULTURY MĚST ČESKÝ KRUMLOV, VELKÉ MEZIŘÍČÍ A BLATNÁ

U všech tří měst lze v aktualizovaných koncepčních materiálech vlivem spolupráce v rámci projektu NAKI sledovat pozitivní trend snahy o efektivní podporu kulturních služeb veřejného charakteru. V koncepčních materiálech všech vybraných měst³³² je obecně akcentována snaha i po větší koncepčnosti kultury ve smyslu realizací dlouhodobých koncepcí a jejich souladu s obecnými strategickými materiály města.

Dokumenty koncepcí podpory kultury měst Velké Meziříčí a Českého Krumlova vznikly v přímé spolupráci s řešitelským týmem projektu NAKI, jejich formální struktura i jejich široké pojetí kulturních služeb jsou tedy v rámci jeho pojetí v projektu NAKI shodné. Oba dokumenty mají i shodně definované jednotlivé cílové oblasti³³³, které jsou ale již naplněny konkrétními opatřeními vzhledem ke konkrétní situaci a potřebám jednotlivých měst. Součástí obou dokumentů jsou analytické podklady vycházející z realizovaných šetření týkajících se obyvatel, poskytovatelů služeb i kulturní infrastruktury. V jednotlivých oblastech jsou obecně popisovány jejich silné a slabé stránky, příležitosti a vývojové, související demografické tendence.

Aktuální koncepční dokument města Blatná je aktualizací strategického plánu z roku 2009, konkrétněji pouze jeho návrhové části. V dokumentu tedy nejsou explicitně zmíněny poznatky z realizovaných šetření, jako je tomu v dokumentech Českého Krumlova a Velkého Meziříčí.

³³² V případě Blatné jde o aktualizaci strategického plánu, v Českém Krumlově i Velkém Meziříčí jde o koncepční materiály zaměřené již konkrétně na oblast kultury (koncepte podpory kultury města).

³³³ 1) Posilovat soulad mezi nabídkou a poptávkou kulturních aktivit pro obyvatele i návštěvníky města, a to i ve specifických či náročnějších oblastech kultury.

2) Uchovávat kulturní dědictví města a prezentovat ho vhodným způsobem obyvatelům i návštěvníkům.

3) Doplnit, modernizovat a efektivně využívat infrastrukturu pro kulturní aktivity.

4) Stimulovat zájem obyvatel a návštěvníků města o účast na kulturních aktivitách.

5) Podporovat kulturní aktivity účelně a efektivně.

Z formálního hlediska jsou aktuální koncepční dokumenty všech měst přehlednější a více soustředěné na systematictější pojetí oblasti kultury. Jejich součástí je obecné vymezení případných přínosů podpory veřejných kulturních služeb (s výjimkou Blatné).

Nejpodrobněji se evaluaci a monitoringu tohoto typu služeb v porovnání s ostatními městy věnuje právě Blatná³³⁴, ostatní města většinou nemají u jednotlivých konkrétních opatření uvedeny ani základní informace týkající se předpokládané realizace, konkrétních indikátorů jejich jednotek, ani zdrojů dat. U všech měst (a zejména u Blatné) lze v porovnání s předchozími dokumenty vnímat jednoznačný posun ve vnímání potřeby vytvoření monitorovacího a evaluačního systému veřejných kulturních služeb (v průběhu 2015-2016)³³⁵.

Všechna tři města deklarují potřebu systematického sběru dat o nabídce a poptávce a infrastruktúře týkající se veřejných kulturních služeb, která by měla být podkladem k rozhodování o jejich podpoře. V tomto kontextu je zmíněna (s výjimkou Blatné) i potřeba zjišťovat informace o případných důvodech a překážkách účasti obyvatel na kulturních aktivitách ve městě, které by byly využitelné pro stimulaci jejich zájmu o tyto aktivity. Akcentováno je též vybudování či zlepšení současných kulturních databází o pořádaných akcích, ale i kulturní infrastruktúře.

Dle měst by mělo dojít i k zefektivnění podpory veřejných kulturních služeb vytvořením (Velké Meziříčí) nebo transformací (Český Krumlov) grantového systému podpory, v případě Blatné pak aktualizací pravidel poskytování veřejné finanční podpory. Města také zajistí informační a poradenský servis pořadatelům kulturních aktivit s cílem zlepšit jejich možnosti získat vnější finanční prostředky (Český Krumlov, Velké Meziříčí).

V nových koncepčních materiálech Českého Krumlova i Velkého Meziříčí jsou obecně zmíněny přínosy a dopady podpory kulturních služeb. Tyto přínosy i dopady jsou však

³³⁴ Ačkoliv aktuální koncepční dokument neobsahuje informace o případných přínosech podpory tohoto typu služeb, dle navrhovaných indikátorů, které by měly být rozpracovány v rámci deklarované přípravy evaluačního systému, je patrné, že oblast přínosů kultury není zcela přehlížena.

³³⁵ Z hlediska monitoringu a evaluace jsou jejich procesy nejvíce popsány v koncepčním materiálu Blatné.

deklarovány pouze obecně bez vztahu ke konkrétním opatřením a projektům. Není tedy zcela jasné, co přesně si města kromě instrumentálních cílů (např. rozšíření nabídky) od opatření a konkrétních projektů v současnosti slibují³³⁶. Vzhledem k deklarované snaze o vytvoření monitorovacích a evaluačních systémů lze předpokládat, že ke konkrétnější formulaci jednotlivých očekávání od jednotlivých projektů dojde teprve v návaznosti na vytvoření těchto systémů a dalších souvisejících analytických dokumentů. Tomu by nasvědčovala například formulace některých indikátorů dopadů v aktualizovaném strategickém plánu města Blatné (např. spokojenost obyvatel se životem v Blatné a zmíněné indexy).

Všechny tyto aktuální koncepční dokumenty lze tedy i vzhledem k jejich platnosti (2014-2020) vnímat jako první krůčky ke vzniku efektivního systému podpory kultury, který by se zaměřoval vedle dosud preferovaných kvantitativních ukazatelů (např. návštěvnost akcí) spíše na kvalitativní význam efektů této podpory.

³³⁶ S výjimkou několika projektů v rámci Velkého Meziříčí, kde ale nejsou přínosy a dopady upřesněny formulací indikátorů.

13. ANALÝZA PŘÍNOSŮ VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB VE VYBRANÝCH MĚSTECH

13.1. POSTOJE PODPOROVATELŮ A POSKYTOVATELŮ VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB VE MĚSTECH ČESKÝ KRUMLOV, VELKÉ MEZIŘÍČÍ A BLATNÁ³³⁷

Postoje podporovatelů veřejných kulturních služeb

Zástupci podporovatelů veřejných kulturních služeb všech tří měst připisují mimořádný význam využití potenciálu místní živé kultury, kterou představuje soustavná činnost místních neprofesionálních uměleckých sdružení (pěvecké, hudební, taneční soubory, amatérské divadlo, aktivity žáků ZUŠ, sdružení fotografů, kluby mažoretek a nekomerčních kulturních zařízení) ve smyslu jejich pořadatelské činnosti v oblasti přehlídek, slavností atd. Důležitým zjištěním je, že za kulturní službu je považována spíše prezentace výsledků činnosti než vlastní soustavná výchovně vzdělávací činnost (v rámci zkoušek, tréninků a seminářů atd.). Celoživotní zájmové vzdělávání, v rámci kterého dochází k rozvoji schopností, dovedností a kulturních kompetencí jedinců, bylo z hlediska chápání vymezení veřejných kulturních služeb v rámci projektu NAKI zástupci podporovatelů nedostatečně uvědomovanou oblastí.

³³⁷ Šetření probíhalo metodou částečně standardizovaného rozhovoru, který se týkal postojů zástupců poskytovatelů a podporovatelů veřejných kulturních služeb k těmto tématům:

- a) cíle podpory veřejných kulturních služeb;
- b) formy podpory veřejných kulturních služeb;
- c) evaluace přínosů podpory veřejných kulturních služeb;
- d) záměry a potřeby poskytovatelů veřejných kulturních služeb;
- f) popis současné nabídky veřejných kulturních služeb z hlediska priorit poskytovatelů pro uživatele;
- g) popis cílů a záměrů poskytovatelů veřejných kulturních služeb, včetně přínosů.

Tato kapitola čerpá z interních analytických dokumentů vzniklých v rámci projektu NAKI, na kterých se podílel PhDr. Josef Žák.

Cíle poskytovatelů veřejných kulturních služeb

Většina zástupců poskytovatelů veřejných kulturních služeb všech tří měst si ve smyslu přínosů veřejných kulturních služeb klade za své cíle rozvoj schopností a dovedností, rozvoj kulturních kompetencí a kreativity adresátů svých služeb³³⁸.

Nejvíce jsou kulturní služby dle respondentů cíleny na obyvatele města, kterým poskytují prostor a podněty pro rozvoj³³⁹ a to prostřednictvím³⁴⁰ poskytnutí zážitků, podněcováním kreativity a rozšířením znalostí. Často též bylo zmíněno poskytnutí prostoru pro trávení volného času. V několika málo případech pak byly tyto přínosy rovnou shrnuty jako zvýšení kvality života. Ekonomický přínos pro obyvatele (ve smyslu jejich využívání dotovaných služeb) a příležitost k relaxaci a odpočinku byly zmiňovány jen velmi okrajově.

Přínosy městu jsou vnímány nejčastěji v jeho propagaci či reprezentaci,³⁴¹ sestupně pak v posilování identifikace obyvatel s městem související s posilováním pocitu sounáležitosti mezi obyvateli města nebo jeho skupinami. Tento typ služeb (zejména dle zástupců poskytovatelů občanských sdružení) obohacuje kulturní nabídku města. Méně je uváděn ekonomický přínos tohoto typu služeb městu. Přínos ve smyslu prevence společensky nežádoucího jednání je zmiňován jen velmi okrajově.

³³⁸ Všechny organizace zástupců poskytovatelů si kladou jeden či více cílů, u většiny z nich jde o nekvantifikovatelné cíle, které nesouvisí s přínosy kulturních služeb jako takovými, ale spíše s instrumentálními cíli organizací, jako jsou: zkvalitnění nabídky, zkvalitnění výsledků, uvedení nového programu. Zbývající cíle jsou uváděny výrazně méně: zvýšení míry ekonomické soběstačnosti či efektivity, zlepšení PR atd. Specifický význam má i několikrát zmíněný cíl: dosažení výsledků v oborových soutěžích. Mezi avizované kvantifikovatelné cíle patří zejména zvýšení počtu návštěvníků, členů, počtu akcí atd.

³³⁹ Tento přínos zmiňují profesionální pořadatelé kulturních produkcí a zájmová sdružení stejnou měrou, zatímco přínos pro trávení volného času uvádí častěji první zmíněná skupina respondentů.

³⁴⁰ Tyto cíle své činnosti deklarují právě kulturní instituce orientované na prezentaci výsledků profesionální i neprofesionální umělecké činnosti a zvyšování kompetencí, znalostí a dovedností (rozvoj schopností, dovedností, kulturních kompetencí a kreativity).

³⁴¹ Častěji tento názor vyslovují reprezentanti zájmových uměleckých sdružení a institucí prezentujících movité i nemovité kulturní dědictví.

Přínosy pro návštěvníky tkví zejména v možnosti kontaktu s novým obsahem (genius loci místa a originální kulturní dědictví v porovnání s bydlištěm návštěvníků) většinou standardizovaných služeb. V kontextu přínosů veřejných kulturních služeb je zajímavé zjištění, na jaké cílové skupiny jsou služby oslovených zástupců poskytovatelů cíleny. Za nejvýznamnější cílovou skupinu je obecně³⁴² označována dospělá populace 19-65 let, další důležitou skupinu představují děti a mládež 11-18 let, senioři starší 65 let a ostatní návštěvníci z ČR. Nižší význam je přikládán rodinám s dětmi, návštěvníkům ze zahraničí a skupině dětí 7-10 let. Zdravotně handicapovaným a sociálně vyloučeným je v porovnání s ostatními skupinami připisován nejmenší význam.

Důvody (přínosy³⁴³) podpory veřejných kulturních služeb

V rámci rozhovorů byli poskytovatelé i podporovatelé veřejných kulturních služeb všech tří měst tázáni na motivy podpory veřejných kulturních služeb. Důvody, proč by měly být VKS podporovány, se liší dle postavení respondentů v rámci hierarchie a samosprávy záležitostí města.

Profesionální pracovníci (vedení města, pracovníci aparátu města) zmiňovali jako přínosy spokojenost občanů, posilování jejich vztahu k městu (prostřednictvím podpory veřejných kulturních služeb) podporu existujícího omezeného potenciálu (který by byla škoda promarnit). Okrajově je za přínos považován zprostředkovaný ekonomický přínos pro město.

³⁴² Konkrétní hodnocení významu jednotlivých skupin se v jednotlivých městech poněkud liší. V Českém Krumlově jsou nejvýznamnější skupinou dospělí ve věku 31-50 a 51-65 let. Ve Velkém Meziříčí jde zejména o děti a mládež. V Blatné je poměrně malý rozptyl hodnocení významnosti jednotlivých skupin. Diferenciace významu jednotlivých skupin se liší i dle ekonomického postavení poskytovatelů (subjektů).

³⁴³ Přínosy, které poskytovatelé uvádějí, korespondují s cíli, které si poskytovatelé kladou. Deklarované přínosy však není možné jednoduše shrnout jako cíle, neboť se realizace hlavního cíle může projevovat v řadě konkrétních přínosů, které jsou uváděny menšími počty respondentů. Odpovědi respondentů obsahovaly i instrumentální cíle k zajištění chodu a rozvoje organizace.

Respondenti pracující v neplacených funkcích (členové komisí, zástupci odborné veřejnosti) vedle zmíněného významu pro spokojenost občanů a posilování jejich vztahu k městu akcentovali také zábavnou a relaxační funkci těchto služeb.

Přínos vlastní činnosti pro město je dle zástupců poskytovatelů veřejných kulturních služeb spatřován obecně nejčastěji (polovinou respondentů) v ekonomické oblasti prostřednictvím multiplikačních efektů a růstu počtu pracovních míst v této oblasti (specifická situace týkající se Českého Krumlova). Méně často jsou oceňovány přínosy pro reprezentaci města jako regionálního centra, jeho významu v kontextu ČR, ale i v zahraničí. Třetina respondentů zmiňuje ekonomické i mimoekonomické využití a aktivizaci kulturního potenciálu města a podíl při utváření pozitivních mezilidských vztahů. Zmíněn byl i vliv na budování pozitivního vztahu k městu.

Přínos pro občany tkví zejména v nabídce náplně pro kultivované trávení volného času, která přináší nejen zábavu a odpočinek, ale i podněty k sebepoznání, rozvoji kulturních kompetencí a tvořivosti rezidentů. Přínosy pro návštěvníky města jsou stejné, jsou ale vnímány v užším sepětí s přínosy pro město ve smyslu ekonomických přínosů a propagace.

Postoje k monitoringu a evaluaci přínosů veřejných kulturních služeb

Zástupci poskytovatelů i podporovatelů veřejných kulturních služeb všech měst mají k evaluaci ambivalentní vztah. Sice ji považují za důležitou, ale chápou ji jen zjednodušeně. Hlavním měřítkem úspěchu je na jedné straně obecně velká návštěvnost, na druhé straně spokojenost návštěvníků³⁴⁴, která ale není blíže specifikována. O tom, že by byly vyhodnocovány přínosy veřejných kulturních služeb³⁴⁵, se nezmínil žádný z respondentů.

³⁴⁴ Ojediněle se v případě ZUŠ v městě Blatná objevilo kritérium míry kreativity.

³⁴⁵ S výjimkou jednou zmíněného hodnocení pokroku jednotlivých členů souboru v rámci zájmové umělecké činnosti.

13.1.1. ČESKÝ KRUMLOV

Postoje podporovatelů veřejných kulturních služeb

Podpora veřejných kulturních služeb, zajištění podmínek pro jejich poskytování³⁴⁶ (ve smyslu jejich rozsahu a kvality) zvyšuje atraktivitu města pro obyvatele i návštěvníky, slouží k uspokojování kulturních a sociálních potřeb v duchu občanské společnosti, posiluje pocit sounáležitosti s městem a poskytuje občanům příležitost pro kulturní a duševní rozvoj. Návštěvníkům veřejné kulturní služby ožívují atraktivní prostředí města. Pro město představuje tento typ služeb významný předpoklad ekonomické stability a využití jeho (nejen kulturního) potenciálu.

Postoje poskytovatelů veřejných kulturních služeb

Ústředním **cílem** zastupovaných organizací je poskytování kvalitních kulturních služeb. Na otázku **prioritních druhů kulturních služeb** zástupci poskytovatelů veřejných kulturních služeb spíše odpovídali ve smyslu cílů, které by tyto služby měly naplnit. Nejčastěji byly zmiňovány cíle související s výchovou, vzděláváním a kultivací uživatelů služeb, dále s poskytnutím zážitků a příležitostí k trávení volného času a ke sdružování se.

Zástupci příspěvkových a zájmových sdružení spatřují svůj **cíl** především v naplnění volného času žádoucími aktivitami. Méně početná skupina (zejména zástupci příspěvkových organizací, o.p.s., občanských sdružení/spolků) se snaží poskytovat uživatelům příležitost k jejich seberealizaci, která se projevuje zvýšením jejich kulturních kompetencí, rozvojem tvořivosti, rozšířením znalostí a dovedností.

Nejčastěji jsou jako **přínosy** zmiňovány ochrana, prezentace a oživování kulturního dědictví města a kulturních tradic. Menší skupina subjektů za přínos svých služeb považuje prezentaci kvalitních kulturních statků a zároveň kultivaci jejich konzumentů. Méně často než v

³⁴⁶ Podpora tohoto typu služeb je vnímána jako předpoklad rozvoje města.

Blatné a Velkém Meziříčí byly jako přínosy uváděny výchova a vzdělání v kulturních kompetencích a prevence sociální patologie. Často byl zmiňován přínos k propagaci města. Některé konkrétní subjekty pak přispívají městu výtvary svých žáků (např. ZUŠ, SUPŠ atd.) nebo odbornou konzultací ke kultivaci veřejných prostor města. Specifické instituce pak poskytují možnost kultivovaného trávení volného času (kino) nebo uspořádání informačních zdrojů (MK).

13.1.2. VELKÉ MEZIRÍČÍ

Postoje podporovatelů veřejných kulturních služeb

Podpora veřejných kulturních služeb, zajištění podmínek pro jejich poskytování³⁴⁷ rozšiřuje kulturní i obecný rozhled obyvatelů, přináší jim podněty pro duchovní rozvoj a podílí se na jejich vzdělávání a na posilování pocitu jejich sounáležitosti s městem a jeho komunitou. Méně byl zmiňován význam udržování a ožívání tradic. Jen velice ojediněle byl uváděn přínos zábavy a relaxace, ekonomický přínos městu a jednou též význam kulturní služby jako obrany před komercializací atd.

Postoje poskytovatelů veřejných kulturních služeb

Za **prioritní** je v nabídce veřejných kulturních služeb označováno zejména naplnění volného času obyvatel a to především skupiny dětí a mládeže³⁴⁸, u kterých rozvíjí jejich schopnosti i dovednosti (a to ať se kulturních služeb účastní aktivně jako účinkující nebo pasivně jako diváci). Spojení náplně volného času s rozvojem kreativity nejspíše souvisí s vysokým podílem zastoupení respondentů ze zájmových uměleckých sdružení. V souvislosti s respondenty z institucí s profesionálními pracovníky je akcentována vedle kreativity i výchova a vzdělávání

³⁴⁷ Podpora tohoto typu služeb je vnímána jako základ pospolitého života.

³⁴⁸ Ve zkoumaném vzorku jsou početně silně zastoupené subjekty věnující se právě těmto specifickým skupinám obyvatel.

(v uměleckých oborech). V tomto smyslu je za významný přínos pokládána i prezentace výsledků činnosti na akcích města.

Ústředním **cílem** respondenty zastupovaných organizací je poskytování kvalitních kulturních služeb. Nejčastěji³⁴⁹ se jedná o naplnění volného času žádoucími aktivitami. Dále pak o poskytnutí prostoru k seberealizaci uživatelů služeb (projevuje se zvýšením jejich kulturních kompetencí, rozvojem tvořivosti a poskytnutí neopakovatelných zážitků). Dalším z cílů je udržování kulturních tradic a posilování vztahu obyvatel k městu. Méně jsou zmiňovány přínosy posilování pocitu sounáležitosti obyvatel a úspěšnost absolventů po dokončení docházky (v případě ZUŠ).

Za **přínosy** jsou označeny výše zmíněná tvořivá a kultivovaná náplň volného času (ve smyslu diváctví i aktivní účasti), podíl na udržování kulturních tradic, posilování vztahu obyvatel k městu a posilování soudržnosti. Výchovně vzdělávací přínos a reprezentace města jsou upozaděny.

13.1.3. BLATNÁ

Postoje podporovatelů veřejných kulturních služeb

Podpora veřejných kulturních služeb, zajištění podmínek pro jejich poskytování (ve smyslu jejich kvality a rozsahu) zvyšuje atraktivitu města, a to jak pro jeho obyvatele, tak i pro návštěvníky. Občanům přináší uspokojení jejich kulturních, sociálních potřeb, posílení pocitu sounáležitosti s městem, podněty pro duševní rozvoj a obohacení kulturního obzoru. Za přínosné jsou představiteli města považovány i přínosy zábavy a relaxace. Město též v návaznosti na změny ve své nabídce VKS posílilo svou roli kulturního centra. Rozšíření kulturní turistiky je také oceňováno v souvislosti s rozvojem prestiže města.

Postoje poskytovatelů veřejných kulturních služeb

Na otázku **prioritních druhů kulturních služeb** zástupci poskytovatelů veřejných kulturních služeb spíše odpovídali ve smyslu cílů, které by tyto služby měly naplnit: náplň pro volný čas obyvatel (zejména jeho skupin dětí a mládeže³⁵⁰), rozvoj schopností, dovedností a kulturních kompetencí (zejména ZUŠ, DDM, občanská sdružení a poskytovatelé realizující kulturní služby v rámci sociálních služeb). Za priority jsou označeny rozvíjení a kultivace tvořivých schopností (kreativity), zvládnutí řemeslné stránky tvořivých činností, osvojení hodnotového systému a smyslu pro společný výkon činnosti. Dále byla jako přínos vlastních aktivit zmíněna prezentace výsledků své činnosti při akcích města. Specifický subjekt, kterým je v Blatné CKVB, za svou nejdůležitější službu považuje živou komunikaci s veřejností s cílem rozšiřovat její kulturní rozhled a probuzení latentních kulturních potřeb a zájmů a jejich kultivaci.

Cílem všech zastoupených organizací je poskytovat kvalitní veřejné kulturní služby. Naplnění tohoto cíle je početnější částí zástupců poskytovatelů vnímáno skrze naplnění volného času uživatelů žádoucími aktivitami. Menší skupinou zástupců poskytovatelů je pak vnímáno skrze seberealizaci uživatelů těchto služeb (která se projevuje zvýšením jejich kulturních kompetencí, rozvojem tvořivosti a poskytnutím neopakovatelných zážitků). Za vedlejší cíl subjektů pracujících se skupinou dětí a mládeže je považována prevence sociálně nežádoucího jednání. Méně často je zmiňován cíl posilování pocitu sounáležitosti obyvatel města a úspěch v oborových soutěžích.

Jako **přínosy** veřejných kulturních služeb jsou nejčastěji zmiňovány výchova a vzdělávání s důrazem na kreativitu (jejíž výsledky jsou prezentovány při akcích města a při jeho reprezentaci na soutěžích neprofesionálních těles i jednotlivců, jak v rámci ČR, tak i v zahraničí). Další vnímání cílů se mění dle subjektů, které respondenti zastupují. Zástupce nízkopražského centra vidí přínos v usměrnění a kultivaci hraničních a jistých nežádoucích kulturních aktivit žádoucím směrem, podobně je zmíněna i prevence sociálně nežádoucího jednání. Zástupci kulturních institucí s profesionálními pracovníky zmiňují jako přínos posílení role (spolu s rostoucím

³⁵⁰ Ve vzorku poskytovatelů jsou hojně zastoupeny subjekty věnující se právě těmto skupinám obyvatel.

počtem návštěvníků) Blatné jako regionálního kulturního centra. Mezi dalšími přínosy jsou zmíněny udržování historických tradic a ožívání kulturního dědictví. Tyto dva poslední přínosy se projevují v posilování vztahu obyvatel mezi sebou, ale také v posilování vztahu k místu a též i v navazování mezigeneračních kontaktů.

13.2. PŘÍNOSY PODPORY VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB PRO STABILITU POPULACE MĚST ČESKÝ KRUMLOV, VELKÉ MEZIŘÍČÍ, BLATNÁ³⁵¹

13.2.1. STABILITA POPULACE ČESKÉHO KRUMLOVA A POSTOJE JEHO OBYVATEL K PŘÍNOSŮM VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB

Stabilita populace Českého Krumlova

Stabilita populace města byla sledována zejména skrze přání obyvatel bydlet v Českém Krumlově natrvalo. Skoro 90 % dospělé populace chce ve městě žít natrvalo. Za hlavní důvod, který by obyvatele vedl k úvahám o odchodu z Českého Krumlova, označují pouze nedostatek pracovních příležitostí ve městě. Nevyhovující kulturní vyžití spolu se sportovním vyžitím nepatří k nejvýznamnějším důvodům vedoucím k uvažování o odstěhování se z města. V porovnání s rokem 2012 byly všechny důvody k odstěhování se v roce 2014 dospělými považovány za méně důležité a nejvýrazněji pak právě důvod nedostatku vhodných pracovních příležitostí³⁵².

Na rozdíl od dospělých by chtěla v Českém Krumlově zůstat jen necelá třetina mládeže³⁵³. Z města chtějí nejvíce odejít studenti SŠ, o trochu méně pak učni a žáci ZŠ. Názory všech těchto

³⁵¹ Část textu věnující se analýze postojů obyvatel měst Český Krumlov, Velké Meziříčí a Blatná vychází z interních analytických dokumentů vzniklých v rámci projektu NAKI, na kterých se podílela PhDr. M. Poláková, Ph.D.

³⁵² Při srovnávání situace v roce 2014 s rokem 2012 je nutné brát v potaz, že v roce 2012 na tuto otázku odpovídali jen ti respondenti, kteří by v Českém Krumlově bydlet natrvalo spíše nebo určitě nechtěli.

³⁵³ V roce 2014 došlo ještě k drobnému zmenšení této skupiny.

skupin jsou ale v porovnání s mládeží v ostatních dvou městech poměrně vyrovnané. Za hlavní důvod k odstěhování se z města po skončení studia mládež (především studenti SŠ) označila zejména nedostatek pracovních příležitostí a to výrazněji než v roce 2012. Méně závažná je pro mládež otázka bydlení. Část mládeže by jako případný důvod k odstěhování uvedla problémy najít vyhovující bydlení (studenti SŠ a učni), podobně velká část (studenti SŠ a žáci ZŠ) uvedla, že mají možnost vhodného bydlení jinde. Nevyhovující možnosti kulturního a sportovního vyžití nehrály v úvahách o důvodech k případnému odstěhování se z města důležitou roli³⁵⁴.

Očekávání obyvatel Českého Krumlova od vlastní účasti na kulturních aktivitách³⁵⁵

Od vlastní účasti na kulturních akcích dospělí očekávají zejména zábavu (a odpočinek) (**Graf č. 1**). O trochu méně pak očekávají sociální funkci³⁵⁶. Sestupně pak obohacení uměleckými zážitky, účast na společenském životě a veřejném dění, rozšíření obzorů (poznání, znalostí, dovedností), aktivní trávení volného času; rozptýlení od problémů a starostí.

Očekávání mládeže jsou v porovnání s dospělými poněkud nižší (**Graf č. 2**). Mládež od vlastní účasti na kulturních aktivitách zejména očekává rozšíření obzorů (poznání, znalostí, dovedností), o něco méně pak sociální funkci zábavu (a odpočinek), dále sestupně pak obohacení uměleckými zážitky atd. V porovnání s dospělými mládež od své účasti méně očekává přínos ve smyslu účasti na společenském životě a veřejném dění.

Obecně od své účasti na kulturních aktivitách očekávají přínosy zejména studenti SŠ, výrazně méně pak žáci ZŠ. Učni v porovnání s nimi očekávají přínosy od vlastní účasti výrazně méně často, řadu přínosů dokonce spíše neočekávají (**Graf č. 3**).

³⁵⁴ V porovnání s rokem 2012 by hrály v rozhodování se o případném přestěhování ještě menší roli.

³⁵⁵ Přesná formulace otázky a předkládané škály odpovědí v šetření respondentů (mládež i dospělí) všech tří měst viz Příloha č. 3a. Všechny odkazované grafy viz Příloha č. 4.

³⁵⁶ Příležitost k setkávání se s přáteli a známými nebo k navazování nových kontaktů.

V porovnání s rokem 2012 došlo u dospělých i mládeže k velmi mírnému propadu v očekáváních. Shodně pak mládež i dospělí (a to překvapivě výrazněji než mládež) spíše neočekávají, že by prostřednictvím své účasti na kulturních aktivitách využívali svých tvůrčích schopností a dovedností a uplatnění svých zájmů.

Přínosy, které dle obyvatel Českého Krumlova kulturní zařízení a kulturní akce přináší městu³⁵⁷

Celkově mezi obyvateli Českého Krumlova (mládeži i dospělými) převažuje pozitivní **hodnocení přínosů kulturních akcí a zařízení městu**. Dospělí se nejvíce domnívají, že je pro město přínosem zvyšování jeho přitažlivosti pro obyvatele a návštěvníky, případně i investory a příspěvek k zachování kulturního dědictví (**Graf č. 4**). Dále pak sestupně očekávají přínosy: umožnění ekonomického využívání kulturního bohatství města (hlavně památek a kulturních aktivit obyvatel), příležitost k setkávání s přáteli a známými nebo k navazování nových kontaktů, posilování pozitivního vztahu obyvatel k městu a pocit hrdosti na město, příspěvek k zachování či rozšiřování rozmanitosti kulturního života ve městě.

Mládež zmiňuje přínosy pro město o trochu méně často (**Graf č. 5**) než dospělí, rozdíl mezi mládeží a dospělými je ale v porovnání se situací ve Velkém Meziříčí a Blatné mnohem menší. Až na oblast případné prevence všechny skupiny mládeže navržené přínosy očekávají. Nejčastěji jsou pak přínosy očekávány studenty SŠ, trochu méně pak žáky ZŠ. Učni v porovnání se studenty SŠ s maturitou hodnotí přínosy o více než polovinu méně často (**Graf č. 6**).

U mládeže i dospělých je v porovnání s rokem 2012 patrný mírný pokles v očekávání přínosů kulturních akcí a zařízení městu. Mládež i dospělí pak shodně spíše neočekávají projevení přínosů v oblasti prevence společensky nežádoucího jednání některých skupin obyvatel

³⁵⁷ Přesná formulace otázky a předkládané škály odpovědí v šetření respondentů (mládež i dospělí) všech tří měst viz Příloha č. 3b.

(např. mládeže aj.). Na rozdíl od dospělých ale mládež mírně častěji vnímá možné přínosy v oblasti integrace.

13.2.2. STABILITA POPULACE VELKÉHO MEZIŘÍČÍ A POSTOJE JEHO OBYVATEL K PŘÍNOSŮM VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB

Stabilita populace Velkého Meziříčí

Stabilita populace města byla sledována zejména skrze přání obyvatel bydlet ve Velkém Meziříčí natrvalo. Většina dospělých obyvatel (více jak čtyři pětiny) chce ve městě zůstat žít natrvalo³⁵⁸. Nevyhovující kulturní vyžití spolu se sportovním vyžitím a nedostatečnými obchody a službami a problémy se sháněním vyhovujícího bydlení nepředstavují pro dospělé nejvýznamnější důvody k odstěhování se z města³⁵⁹. Za nejčastěji zmiňovaný důvod, který by obyvatele vedl k úvahám o odchodu z Velkého Meziříčí, označují pouze nedostatek pracovních příležitostí ve městě.

U mládeže je situace opačná. Kolem čtyř pětín mládeže chce z Velkého Meziříčí po skončení školy odejít. Z města chtějí po studiu odejít více studenti SŠ a učni³⁶⁰. Za hlavní důvod k odstěhování se z města po skončení studia mládež označila³⁶¹ především možnost vyhovujícího bydlení jinde ve městě, v závěsu pak nedostatek pracovních příležitostí³⁶². Nevyhovující nabídka

³⁵⁸ V roce 2014 se o něco snížil počet těch, kteří uvedli, že chtějí zůstat ve Velkém Meziříčí bydlet rozhodně a zvýšil počet těch, kteří uvedli spíše ano.

³⁵⁹ Tyto tendence se v porovnání s rokem 2012 prohloubily, tedy tyto oblasti byly považovány za ještě méně důležité důvody k odstěhování. V roce 2014 se zmenšil počet těch, kteří zmiňovali, že by ve Velkém Meziříčí nechtěli bydlet natrvalo, pokud by zde nenašli práci, která by jim vyhovovala. Při srovnávání situace v roce 2014 s rokem 2012 je nutné brát v potaz, že v roce 2012 na tuto otázku odpovídali jen ti respondenti, kteří by v Českém Krumlově bydlet natrvalo spíše nebo určitě nechtěli.

³⁶⁰ Necelá polovina učňů zastává názor, že chce odejít rozhodně, u studentů SŠ je tento podíl o trochu menší.

³⁶¹ Mírně častěji než v roce 2012.

³⁶² Tato oblast byla uváděna v roce 2014 v porovnání s rokem 2012 častěji. Také byl častěji uváděn důvod vyhovujícího bydlení jinde.

kulturního vyžití, sportovního vyžití a nabídka obchodů a služeb spíše nebyly považovány za důvod k odstěhování z města³⁶³. Možnost vyhovujícího bydlení jinde hraje roli v úvahách o odstěhování se z města zejména u učňů, u studentů SŠ pak trochu méně. Studenti SŠ a žáci ZŠ ale na rozdíl od učňů častěji uvádějí jako případný důvod k odstěhování se z města nedostatek pracovních příležitostí ve městě.

Očekávání obyvatel Velkého Meziříčí od vlastní účasti na kulturních aktivitách

Od své účasti na kulturních akcích dospělí obyvatelé očekávají zejména zábavu (a odpočinek) (**Graf č. 7**). Dále pak dle nich lehce sestupně plní sociální funkci, rozšiřuje obzory, obohacuje uměleckými zážitky, umožňuje aktivní trávení volného času a účast na společenském životě a dění ve městě, přináší rozptýlení od problémů a starostí³⁶⁴.

Mládež (**Graf č. 8**) toho od své účasti na kulturních aktivitách očekává s porovnáním s dospělými mnohem méně³⁶⁵, a pokud ano, pak zejména příležitost k setkávání se s přáteli a známými nebo k navazování nových kontaktů, trochu méně pak zábavu (a odpočinek). Mezi další, avšak výrazně méně zmiňovaná očekávání, patří rozptýlení, rozšíření obzorů, aktivní trávení volného času, rozptýlení od problémů a starostí a obohacení uměleckými zážitky. Častěji mají očekávání od své účasti na kulturních aktivitách (v porovnání s ostatní mládeží) jednoznačně studenti SŠ. Učni v porovnání s nimi i žáci ZŠ očekávají přínosy výrazně méně a častěji je spíše neočekávají (**Graf č. 9**). Od své účasti na kulturních aktivitách očekávají spíše jen příležitost k

³⁶³ Stejně jako u dospělých obyvatel se tyto tendence v porovnání s rokem 2012 prohloubily, tedy tyto oblasti byly považovány za ještě méně důležité důvody k odstěhování. V porovnání mládeže dle typu studované školy pak tyto oblasti označovali učni a žáci ZŠ. Stejně jako v případě šetření dospělé populace je ale třeba zohlednit, že na tuto otázku odpovídali v roce 2014 i ti, kteří by ve Velkém Meziříčí chtěli bydlet natrvalo a o odstěhování uvažují pouze hypoteticky.

³⁶⁴ Řada z těchto přínosů je v porovnání s rokem 2012 uváděna mírně častěji.

³⁶⁵ Největší rozdíl mezi mládeží a dospělými je v očekávání účasti na veřejném životě a společenském dění, které první skupina na rozdíl od té druhé spíše neočekává.

setkávání se s přáteli a známými nebo k navazování nových kontaktů a méně často pak zábavu (a odpočinek).

Obě skupiny dospělých i mládeže obecně shodně příliš neočekávají, že by prostřednictvím své účasti na kulturních aktivitách využívali svých tvůrčích schopností a dovedností a uplatňovali své zájmy³⁶⁶. U dospělých je však oproti roku 2012 patrná výrazná změna od spíše neočekávání k očekávání tohoto přínosu.

Přínosy, které dle obyvatel Velkého Meziříčí kulturní zařízení a kulturní akce přináší městu

Obyvatelé (mládež i dospělí) očekávají **přínosy kulturních zařízení a kulturních akcí městu**. Dospělí (**Graf č. 10**) nejčastěji označují za přínos městu vytváření příležitosti pro setkávání lidí a navazování a udržování kontaktů, příspěvek k zachování kulturního dědictví, zvýšení přitažlivosti města pro obyvatele a návštěvníky (případně i investory), přinášení nových podnětů do kulturního života města a příspěvek k zachování či rozšiřování rozmanitosti kulturního života ve městě atd. V porovnání s rokem 2012 je patrný mírný nárůst v očekávání všech přínosů.

U mládeže je v porovnání s rokem 2012 naopak patrný mírný pokles v očekávání přínosů kulturních zařízení a kulturních akcí městu (**Graf č. 11**). Tato skupina obyvatel také vnímá přínosy omezeněji. Přínosy městu očekává mládež v podstatě ty samé jako dospělí³⁶⁷. Výrazně méně ale mládež v porovnání s dospělými vnímá přínos pro vytváření pracovních míst pro kvalifikovanou a tvůrčí práci. Obecně přínosy uvádějí nejčastěji studenti SŠ, méně žáci ZŠ a nejméně pak učni³⁶⁸ (**Graf č. 12**).

³⁶⁶ V případě dospělých je zde ale výrazné zlepšení v porovnání s rokem 2012 týkající se tohoto očekávání.

³⁶⁷ S výjimkou přínosu k rozmanitosti kulturního života, který vnímá mládež méně často.

³⁶⁸ V porovnání se studenty SŠ vnímají přínosy učni o více než polovinu, často dvě třetiny méně.

Mládež i dospělí shodně spíše neočekávají projevení přínosů kulturních zařízení a kulturních akcí městu v oblasti prevence společensky nežádoucího jednání některých skupin obyvatel³⁶⁹.

13.2.3. STABILITA POPULACE BLATNÉ A POSTOJE JEJÍCH OBYVATEL K PŘÍNOSŮM VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB

Stabilita populace Blatné

Stabilita populace města byla sledována zejména skrze přání obyvatel bydlet v Blatné natrvalo. Většina dospělých obyvatel (kolem čtyř pětin) chce ve městě zůstat žít natrvalo³⁷⁰. K hlavním důvodům, které by obyvatele vedli k úvahám o odchodu z Blatné, jsou nedostatečné pracovní příležitosti³⁷¹. U mládeže je však situace opačná, kolem čtyř pětin chce z Blatné po skončení školy odejít³⁷². Jako nejvýraznější důvod k odstěhování se z města po skončení studia mládež označuje možnost vyhovujícího bydlení jinde³⁷³. Nevyhovující nabídka kulturního vyžití, sportovního vyžití, nabídka obchodů a služeb nepředstavovaly pro respondenty, a to jak mládež, tak i dospělé, důležitý důvod k odstěhování se z města.

³⁶⁹ Je zajímavé, že nejméně tuto oblast přínosů předpokládají studenti SŠ, kteří obecně více očekávají přínosy než učni a žáci ZŠ.

³⁷⁰ V roce 2014 se však snížil počet těch, kteří uvedli, že chtějí zůstat, v Blatné bydlet rozhodně a zvýšil počet těch, kteří uvedli spíše ano a spíše ne.

³⁷¹ Nicméně v roce 2014 se zmenšil počet těch, kteří zmiňovali, že by v Blatné nechtěli bydlet natrvalo, pokud by zde nenašli práci, která by jim vyhovovala. Při srovnávání situace v roce 2014 s rokem 2012 je nutné brát v potaz, že v roce 2012 na tuto otázku odpovídali respondenti, jen pokud by v Blatné bydlet natrvalo určitě nebo spíše nechtěli.

³⁷² V roce 2014 se snížil počet těch, kteří byli o odchodu z města rozhodně přesvědčení, a zvýšilo množství těch, kteří by spíše odešli i těch, kteří by spíše zůstali ve městě. Z města chtějí po studiu odejít spíše studenti SŠ a učni (přes polovinu učňů zastává názor, že chce odejít rozhodně), i když i u žáků ZŠ je oproti dospělé populaci větší množství těch, kteří ve městě zůstat nechtějí.

³⁷³ Z hlediska typu studované školy výzkum v roce 2014 ukázal, že vyhovující bydlení jinde hraje roli v úvahách o odstěhování se z města zejména u studentů SŠ a učňů. Pro žáky ZŠ hraje podstatnější roli nedostatek pracovních příležitostí.

Očekávání obyvatel Blatné od vlastní účasti na kulturních aktivitách

Od **své účasti** na kulturních akcích dospělí očekávají (**Graf č. 13**) zejména zábavu (a odpočinek) a sociální funkci. Méně pak v porovnání s předchozími roky očekávají možnost společenského života a dění ve městě, aktivní trávení volného času, rozptýlení se a obohacení uměleckými zážitky atd., a to v sestupném pořadí.

Mládež (**Graf č. 14**) toho od své účasti na kulturních aktivitách očekává v porovnání s dospělými mnohem méně. Očekává zejména příležitost k setkávání se s přáteli a známými nebo k navazování nových kontaktů³⁷⁴. Mezi další, ale výrazně méně zmiňovaná očekávání, patří zábava (a odpočinek) a rozšiřování si obzorů. Zajímavé je, že v porovnání s dospělými mládež méně očekává, že by jim vlastní účast na kulturních aktivitách něco přinesla (v porovnání s dospělými mládež např. spíše neočekává rozptýlení a aktivní trávení volného času). Pozitivní očekávání spojená s vlastní účastí na kulturních aktivitách se týkají zejména studentů SŠ, učni očekávají případné přínosy své účasti na kulturních aktivitách výrazně méně často (**Graf č. 15**).

Dospělí i mládež obecně shodně příliš neočekávají, že by prostřednictvím své účasti na kulturních aktivitách využívali svých tvůrčích schopností a dovedností a uplatňovali své zájmy.

Přínosy, které dle obyvatel Blatné kulturní zařízení a kulturní akce přináší městu

Celkově mezi obyvateli Blatné (mládeži i dospělými) převažuje **pozitivní hodnocení přínosů kulturních akcí a zařízení městu**. U dospělých (**Graf č. 16**) převažoval názor, že kulturní zařízení a akce zejména vytvářejí příležitosti pro setkávání lidí a navazování a udržování kontaktů. Dále pak také přispívají k zachování kulturního dědictví, k atraktivitě města pro obyvatele i návštěvníky (případně i investory), přinášejí do kulturního života města nové podněty

³⁷⁴ V porovnání s rokem 2012 je vidět mírný pokles v očekávání u mládeže.

a přispívají k zachování či rozšiřování rozmanitosti kulturního života ve městě, umožňují ekonomicky využívat kulturní bohatství města (hlavně památky a kulturní aktivity obyvatel).

Mládež³⁷⁵ nejčastěji zmiňovala stejný přínos jako dospělí, kterým bylo vytváření příležitosti pro setkávání lidí a navazování a udržování kontaktů. Dále dle nich (sestupně) kulturní zařízení zvyšují atraktivitu města pro obyvatele i návštěvníky (případně i investory) (**Graf č. 17**). Dále přispívají k zachování kulturního dědictví, zvyšují zájem lidí o dění ve městě a veřejné záležitosti, přispívají k integraci, posilují pozitivní vztah obyvatel k Blatné a pocit hrdosti na město a v neposlední řadě přinášejí ekonomický přínos³⁷⁶.

Nejméně se občané (dospělí i mládež) domnívají, že by kulturní zařízení a akce mohly pomáhat prevenci společensky nežádoucího jednání některých skupin obyvatel. V porovnání s daty z roku 2012 ovšem došlo téměř u všech přínosů (a to jak z hlediska vnímání dospělé populace, tak i mládeže) k mírnému, avšak viditelnému poklesu v jejich očekávání³⁷⁷.

³⁷⁵Ačkoliv na rozdíl od dospělé populace očekávají přínosy méně často (častěji uvádí odpověď spíše ano než rozhodně ano). Přínosy očekávají nejvíce studenti SŠ, o trochu méně pak studenti ZŠ. Učni zejména v porovnání se studenty SŠ očekávají přínosy městu výrazně méně často (**Graf č. 18**).

³⁷⁶V tom smyslu, že umožňují ekonomicky využívat kulturní bohatství města, hlavně památky a kulturní aktivity obyvatel.

³⁷⁷Z hlediska jednotlivých typů škol učni obecně výrazně méně často (a to zejména ve srovnání se studenty SŠ) očekávají přínosy kulturních zařízení a akcí pro město (**Graf č. 18**).

13.3. SHRNU TÍ STABILIT POPULACÍ, POSTOJŮ PODPOROVATELŮ A POSKYTOVATELŮ VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB A OBYVATEL MĚST ČESKÝ KRUMLOV, VELKÉ MEZIRÍČÍ A BLATNÁ

13.3.1. STABILITA POPULACÍ VŠECH TŘÍ MĚST

Naprostá většina dospělých obyvatel všech měst plánuje ve svých městech zůstat natrvalo. Důvodem k případnému odstěhování se z města by pro ně byla jen nevyhovující nabídka pracovních příležitostí³⁷⁸. V porovnání s rokem 2012 došlo u dospělých obyvatel všech měst k viditelnému poklesu vnímání závažnosti všech důvodů k případnému odstěhování se z jejich města. Nevyhovující kulturní vyžití (spolu se sportovním vyžitím) patřilo obecně k nejméně vnímaným důvodům vedoucím k uvažování o odstěhování se z města.

U mládeže je ale situace zcela odlišná, ve městě jí chce zůstat pouze kolem jedné pětiny (v případě Velkého Meziříčí dokonce necelá třetina). Z hlediska jednotlivých typů škol je situace ve všech městech velmi podobná. Za nejvýznamnější důvod k odstěhování mládež shodně jako dospělí považuje nevyhovující nabídku pracovních míst. Na rozdíl od dospělých ale pro mládež hrají důležitou roli i možnosti ubytování. Jako další důvod k odstěhování se z města uvádí vyhovující ubytování mimo město³⁷⁹. Nevyhovující kulturní vyžití patřilo i u mládeže obecně k nejméně uváděným důvodům vedoucím k uvažování o odstěhování se z města.

³⁷⁸ V roce 2014 se v porovnání s rokem 2012 situace v této oblasti obecně změnila. Zatímco dospělí obyvatelé všech měst v roce 2012 uváděli, že by pro ně nedostatek vyhovujících pracovních míst spíše představoval důvod k odstěhování se z města, v roce 2014 se situace zlepšila a již pro ně tento důvod spíše nepředstavoval (stále však byl v porovnání s ostatními důvody nejdůležitější). Nejméně je v rámci šetření z roku 2014 nevyhovující nabídka pracovních míst vnímána jako důvod k odstěhování ve Velkém Meziříčí.

³⁷⁹ V případě Blatné, kde mládež obecně pocítuje problémy s nevyhovující nabídkou pracovních míst nejméně, je možnost vyhovujícího ubytování mimo město nejdůležitějším důvodem k případnému odstěhování se. Naopak v Českém Krumlově mládež tento důvod akcentuje nejméně. V Blatné a Velkém Meziříčí tento důvod k odstěhování zmiňují zejména studenti SŠ a učni.

V porovnání s rokem 2012 došlo u mládeže všech měst k viditelnému poklesu vnímání závažnosti většiny spíše nepodstatných důvodů k případnému odstěhování se z města. Důvody spíše vedoucí k odstěhování se z města se ale v Českém Krumlově a Velkém Meziříčí mírně zvýšily.

13.3.2. ČESKÝ KRUMLOV

Obyvatelé (mládež i dospělí) očekávají od vlastní účasti na kulturních aktivitách zejména zábavu a odpočinek³⁸⁰, které naopak poskytovatelé a podporovatelé zmiňují jen velmi okrajově.

Od účasti na kulturních aktivitách podporovatelé, dospělí obyvatelé (mládež trochu méně) očekávají také uspokojení sociálních potřeb (jsou příležitostí k setkávání s přáteli a známými nebo k navazování nových kontaktů). Pro mládež je však o trochu více než uspokojení sociálních potřeb důležitější obohacení o zážitky. Uspokojení kulturních potřeb (umělecké zážitky a rozšiřování obzorů) je pak třetí nejčastěji očekávanou skupinou přínosů také u dospělých obyvatel.

Přínosy městu shodně pro všechny skupiny souvisí především se zvyšováním přitažlivosti města a jeho pozitivní prezentací. Výrazně méně je v porovnání s ostatními přínosy kulturních zařízení i akcí městu obyvateli (mládeží i dospělými) očekáván přínos integrace³⁸¹.

Je zajímavé, že obyvatelé poněkud častěji (mládež a dospělí) potvrzují přínosy městu než očekávání spojená s vlastní účastí na kulturních aktivitách.

³⁸⁰ Jde však o přínos odlišný přínosu rozptýlení, který je zmiňován výrazně méně.

³⁸¹ „Pomáhají lidem s omezenými možnostmi sociálních kontaktů zapojovat se do společenského života (nezaměstnaní, ženy v domácnosti, handicapovaní lidé aj.)“ viz Příloha č. 3b.

13.3.3. VELKÉ MEZIRÍČÍ

Ve Velkém Meziříčí jsou očekávání obyvatel (mládeže i dospělých) ohledně přínosů vlastní účasti na kulturních aktivitách podobná obyvatelům ostatních měst. Přece jen jsou ale dospělí obyvatelé tohoto města ve svých očekáváních nejoptimističtější a nejvyrovnanější. V porovnání mládeže zdůrazňuje mládež Velkého Meziříčí oproti Českému Krumlovu trochu více uspokojení sociálních potřeb proti těm kulturním.

Situace Velkého Meziříčí a Českého Krumlova je velmi podobná i v okrajovém vnímání přínosu zábavy a relaxace poskytovateli a podporovateli (oproti obyvatelům). Obecně se zde v odpovědích podporovatelů a poskytovatelů ohledně přínosů projevuje větší zaměření na aktivity cílené na děti a mládež související se snahou o jejich vhodnou a kultivující volnočasovou náplň.

Obyvateli (dospělými i mládeží, tou však méně) jsou přínosy kulturních zařízení i akcí městu oceňovány zejména v jejich sociálním smyslu (příležitost pro setkávání se a navazování kontaktů), dále pak ke zvyšování přitažlivosti města a k zachování kulturního dědictví. V porovnání s Českým Krumlovem a Blatnou je výrazně více očekáván přínos rozvíjení zájmů a schopností obyvatel.

13.3.4. BLATNÁ

V Blatné jsou očekávání dospělých obyvatel ohledně vlastní účasti na kulturních aktivitách velmi podobná ostatním městům (zábava a odpočinek, sociální funkce atd.). Obyvatelé Blatné (mládež a dospělí) také poněkud častěji potvrzují přínosy městu než očekávání spojená s vlastní účastí.

U skupin mládeže i obyvatel došlo v roce 2014 u řady očekávaných přínosů od vlastní účasti na kulturních aktivitách k viditelnému poklesu.

Názory mládeže Blatné se od zbývajících dvou měst, jejichž postoje jsou celkem podobné, výrazně liší. Postoje k očekáváním od vlastní účasti na kulturních aktivitách jsou u mládeže Blatné obecně méně pozitivní a v porovnání s rokem 2012 u nich došlo k výraznému poklesu. Nejvíce mládež očekává od své účasti sociální funkci, výrazně méně pak rozšíření obzorů spolu se zábavou a odpočinkem. Nejvýrazněji se očekávání mládeže Blatné oproti ostatním liší

v nižším očekávání rozptýlení, uměleckých zážitků, aktivním trávení volného času. Mládež (výjimečně všechny její skupiny) v Blatné též výrazně více neočekává, že by při své účasti na kulturních aktivitách využila své schopnosti a dovednosti. Učni i studenti ZŠ obecně od své účasti na kulturních aktivitách očekávají méně než jejich vrstevníci z ostatních měst. Přínosy kulturních zařízení i akcí městu jsou dle obyvatel opět vnímány zejména v jejich sociální funkci, trochu méně pak přispívají k atraktivitě města a k zachování kulturního dědictví. Podporovatelé vidí přínos především v sociální funkci a v uspokojení kulturních potřeb, dále jsou očekávány i přínosy zábavy a relaxace. Důvody podpory jsou poskytovateli vnímány zejména ve výchově a vzdělávání s důrazem na kreativitu. Další vnímání cílů se mění dle subjektů, které zástupci poskytovatelů a podporovatelů v jednotlivých městech zastupují.

13.4. PŘÍNOSY KULTURNÍ PARTICIPACE V MĚSTECH ČESKÝ KRUMLOV, VELKÉ MEZIŘÍČÍ, BLATNÁ

Aspirované, očekávané, ale i reálné přínosy veřejných kulturních služeb byly ve vybraných městech zjišťovány rešerší jejich koncepčních materiálů týkajících se kultury, šetřením zástupců poskytovatelů a podporovatelů veřejných kulturních služeb a šetřením obyvatel. Tyto přínosy lze shrnout do několika tematických oblastí. Přínosy jsou ale městy často vnímány ve výrazně užším významu, než je tomu v dostupných studiích. Více je možné vyčíst z široké palety možných přínosů, které jsou nastíněny v kapitole věnované neekonomickým přínosům kulturní participace.

13.4.1. PŘÍNOSY KULTURNÍ PARTICIPACE K VNITŘNÍMU PROŽÍVÁNÍ

Tato oblast přínosů souvisí s uspokojováním hlubších potřeb spojených s vnímáním a subjektivním prožíváním. Je spojena se způsobem a kvalitou uspokojování jak specifických kulturních, tak i obecných potřeb, ale i s osobním rozvojem. Za cíleně aspirované, očekávané a skutečně realizované přínosy kulturních služeb lze však ve zkoumaných městech označit jen

některé³⁸². Zatímco některé z těchto přínosů mají čistě individuální význam, jiné přispívají i k rozvoji komunity.

– **Přináší zábavu, odpočinek a rozptýlení**

V tomto smyslu může kulturní participace ve svých efektech kompenzovat pracovní nebo jiné zatížení. Tento typ přínosů je ve vybraných městech v souvislosti s kulturními službami zamýšlený a dle respondentů i reálný.

– **Rozvíjí kreativitu a imaginaci**

Obecně je tento typ přínosů ve městě dle poskytovatelů a podporovatelů veřejných služeb zamýšlený a očekávaný, je však jimi vnímán pouze ve velmi obecném významu. Lze předpokládat, že je tento přínos i reálný,³⁸³ ovšem v současnosti je jen velmi těžko měřitelný a jeho analýza přísluší oboru psychologie.

– **Umožňují aktivní trávení volného času**

Kulturní služby nabízí příležitost ke kultivovanému trávení volného času, a to nejen dospělých, ale zejména specifické skupiny dětí a mládeže³⁸⁴. Tento typ přínosů je ve vybraných městech v souvislosti s kulturními službami zamýšlený a dle respondentů i reálný.

³⁸² Na základě rešerše koncepčních materiálů vybraných měst, šetření poskytovatelů a podporovatelů veřejných kulturních služeb, šetření obyvatel.

³⁸³ Tento typ přínosů může souviset i s narušováním rozlišení na tvůrce a konzumenty a mění vnímavost organizací podporovatelů a poskytovatelů veřejných kulturních služeb. Reálnost druhého zmíněného přínosu je podmíněna způsobem poskytování podpory, ten může poskytovatele donutit k analyzování svých služeb ve smyslu jejich očekávaných přínosů, strategického plánování, monitoringu a evaluace. Příčinou malého zakotvení přínosů kultury v koncepčních materiálech měst může být nízká vnímavost samospráv k existenci a důležitosti těchto přínosů.

³⁸⁴ Tento přínos úzce souvisí i s prevencí sociálně patologických jevů ve smyslu vytvoření možností a vzorů pro nedevariantní trávení volného času. Souvisí ale i s rozvojem kreativity a imaginace.

– **Obohacují účastníky (uměleckými) zážitky**

Kulturní služby dle zástupců poskytovatelů a podporovatelů veřejných kulturních služeb ve vybraných městech vytváří příležitost pro seberealizaci, duševní rozvoj a to např. prostřednictvím probuzení latentních kulturních potřeb a zájmů a jejich uspokojením.

13.4.2. PŘÍNOSY K ROZVOJI KOMPETENCÍ

– **Rozvíjí dovednosti a znalosti**

Rozvojem kompetencí může být myšlen jak rozvoj znalostí a dovedností v jejich obecném smyslu (např. rozvoj komunikačních dovedností atd.), tak v jejich specifickém smyslu³⁸⁵ v podobě zvýšení a rozvoje kompetencí ke kreaci kultury (např. zvládnutí řemeslné stránky tvořivých činností / umělecké techniky) a k její interpretaci³⁸⁶ (např. v koncepčních dokumentech měst bylo zmíněno zlepšení schopností obyvatel přijímat náročnější obsahy v menšinových oblastech a zvýšení čtenářské gramotnosti obyvatel).

U analyzovaných měst jsou tyto typy přínosů (v jejich specifickém smyslu) očekávány. Lze předpokládat, že jsou i reálné. Avšak dosavadní šetření ve městech se této oblasti přínosů věnovala pouze okrajově³⁸⁷.

– **Poskytují příležitosti a posilují tendence k zapojení se do kultury**

Tato oblast přínosů je městy (konceptními materiály i zástupci poskytovatelů a podporovatelů) vnímána často jen obecně ve smyslu poskytnutí příležitosti ke kultivovanému trávení volného času a uspokojení kulturních potřeb. Jako efekt kulturní participace vedle výše

³⁸⁵ Jde jak o profesionální, tak i amatérské kompetence. V tomto smyslu pak může mít jejich rozvoj vliv např. na započetí a rozvoj kariéry v oblasti kultury.

³⁸⁶ Tedy znalostí a dovedností spojených se specifickými komunikačními jazyky kultury a umění uměleckými žánry a formami.

³⁸⁷ V rámci šetření obyvatel bylo očekávání využití vlastních tvůrčích schopností a dovedností a uplatnění svých zájmů od vlastní účasti na kulturních aktivitách zmiňováno jen velmi okrajově.

zmíněného rozvoje kompetencí lze obecně předpokládat (Matarasso, 1997) i stimulaci samotného zájmu o kulturu (jak obecně, tak i ve vztahu ke konkrétní instituci) a podporu subjektivního pocitu sebedůvěry v kulturu (např. v konkrétní podobě kulturní participace). Zájem a sebedůvěra v oblasti kultury jsou obecně stimulovány zvýšením kompetencí k participaci na kultuře.

13.4.3. PŘÍNOSY K ROZVOJI KOMUNITY

– Posilují sociální kohezi a soudržnost

Tato oblast přínosů je městy očekávána, dle obyvatel je i reálná. Je vnímána především ve smyslu uspokojení sociálních potřeb prostřednictvím vytváření příležitostí pro setkávání lidí a navazování a udržování kontaktů, účasti na společenském životě a dění ve městě a integraci sociálně vyloučených skupin obyvatel³⁸⁸.

– Prevence společensky nežádoucího jednání (sociální patologie)

A to zejména skrze naplnění volného času žádoucími aktivitami právě u skupiny dětí a mládeže³⁸⁹. Tento efekt je (ač okrajově) ve městech očekáván. Případný monitoring a evaluace naplňování tohoto přínosu jsou však ve vybraných městech z praktického hlediska jen velmi obtížné.

– Aktivní zapojení obyvatel do veřejného života

Dle šetření zástupců podporovatelů a poskytovatelů veřejných kulturních služeb je jedním z přínosů aktivní zapojení občanů do přípravy i realizace jednotlivých kulturních akcí. Tato tzv. aktivizace obyvatel souvisí se širším zapojením obyvatel do veřejného života, a může dle

³⁸⁸ V koncepčních materiálech měst ani v odpovědích zástupců poskytovatelů a podporovatelů kulturních služeb není zmíněn možný přínos kontaktu s kulturou minoritní skupiny. Kontakt s kulturou minoritní skupiny (např. etnické) může mít pozitivní efekt na mezikulturní vztahy. Lze ale předpokládat, že vzhledem k malému množství a typu menšin a k povaze poskytovaných kulturních služeb ve vybraných městech, není tento efekt očekávatelný a reálný.

³⁸⁹ Dopad kulturní participace této skupiny na redukci kriminality a delikvenství (Matarasso, 1997) je ve vybraných městech jen těžko reálně měřitelný.

odborné literatury dokonce vést až k tzv. empowermentu. Na úrovni zkoumaných měst však dochází dle realizovaných šetření u obyvatel pouze k zapojení se do oblasti kulturních aktivit a přesah jejich aktivit ve smyslu zmíněného empowermentu zde nebyl zaznamenán. Ani není reálně očekáván.

– **Posílení lokální identity**

Přínosy související s touto oblastí jsou ve městech vnímány především ve smyslu posilování identifikace občanů s městem a jejich pozitivního vztahu k němu³⁹⁰. Souvisí také s posilováním pocitu sounáležitosti obyvatel města nebo jeho skupin a podporou pospolitého života.

– **Zvýšení atraktivity města**

Dle zástupců poskytovatelů, podporovatelů veřejných kulturních služeb ve vybraných městech, ale i samotných obyvatel, zvyšují veřejné kulturní služby atraktivitu města pro obyvatele i návštěvníky a přispívají k propagaci a reprezentaci města. Spolu s rozvojem prestiže města může také docházet k posílení jeho role jako kulturního centra.

Rozvoj veřejných kulturních služeb může ze své podstaty také přispívat k ochraně, udržování, oživování a prezentaci kulturního a přírodního dědictví a zároveň posilovat vztah obyvatel k nim.

13.5. SHRUTÍ NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH ZJIŠTĚNÍ Z ŠETŘENÍ PODPOROVATELŮ, POSKYTOVATELŮ VEŘEJNÝCH KULTURNÍCH SLUŽEB A POSTOJŮ OBYVATEL

Zástupci podporovatelů veřejných kulturních služeb všech tří měst připisují mimořádný význam využití potenciálu místní živé kultury, kterou představuje soustavná činnost místních

³⁹⁰ Tento pocit může souviset např. s hrdostí na lokální tradice či ocenění významu kulturního a přírodního dědictví ve vztahu ke konkrétní lokalitě.

neprofesionálních uměleckých sdružení ve smyslu jejich pořadatelské činnosti (přehlídek, slavností atd.).

Zástupci podporovatelů veřejných kulturních služeb považují za kulturní službu spíše prezentaci výsledků činnosti než vlastní soustavnou výchovně vzdělávací činnost (v rámci zkoušek, tréninků a seminářů atd.).

Většina zástupců poskytovatelů veřejných kulturních služeb si ve smyslu přínosů veřejných kulturních služeb klade za **cíle** své činnosti rozvoj schopností a dovedností, rozvoj kulturních kompetencí a kreativity občanů města³⁹¹ související s nabídkou kultivovaného trávení volného času.

Zástupci poskytovatelů veřejných kulturních služeb často o své vlastní činnosti neuvažují ve smyslu přínosů, které by měla městu a občanům tato činnost přinést, ale pouze v užším smyslu cílů vlastní organizace.

Zástupci poskytovatelů i podporovatelů veřejných kulturních služeb považují za **hlavní důvody podpory** tohoto typu služeb zejména spokojenost občanů a posilování jejich vztahu k městu.

Zástupci poskytovatelů a podporovatelů veřejných kulturních služeb označují za **přínosy** veřejných kulturních služeb **městu** zejména propagaci či reprezentaci města, následně pak posilování identifikace obyvatel s městem související s posilováním pocitu sounáležitosti obyvatel měst nebo jeho skupin.

³⁹¹ Všechny organizace si kladou jeden či více cílů, u většiny z nich jde o nekvantifikovatelné cíle, které nesouvisí s přínosy kulturních služeb jako takovými, ale spíše s instrumentálními cíli organizací (jako jsou např. zkvalitnění nabídky, zkvalitnění výsledků činnosti, uvedení nového programu). Mezi avizované kvantifikovatelné cíle patří zejména zvýšení počtu návštěvníků, členů, počtu akcí atd.

Zástupci poskytovatelů a podporovatelů veřejných kulturních služeb akcentují jako **přínosy občanům** zejména rozvoj jejich schopností a dovedností, rozvoj kulturních kompetencí a příležitost k aktivnímu kultivovanému trávení volného času. Na rozdíl od občanů však přínos zábavy a odpočinku zmiňují jen okrajově.

Nevyhovující nabídka kulturního vyžití nepředstavuje pro obyvatele vybraných měst (a to jak pro mládež, tak i dospělé) důležitý důvod k odstěhování se z města.

Postoje obyvatel (mládeže i dospělých) jednotlivých měst k **očekávání od vlastní účasti** na kulturních aktivitách i k přínosům kulturních zařízení i akcí městu jsou, navzdory odlišné reálné situaci v oblasti poskytování veřejných kulturních služeb, velmi podobné.

Obyvatelé všech měst (mládež i dospělí) velmi podobně očekávají od své účasti na kulturních aktivitách zejména přínos zábavy (a odpočinku) a naplnění sociální funkce.

Nejméně je obyvateli (mládeží i dospělými) **od vlastní účasti na kulturních aktivitách** očekáváno (tedy spíše neočekáváno) využití vlastních tvůrčích schopností a dovedností a uplatnění zájmů.

Nejméně je obyvateli (mládeží i dospělými) **od kulturních zařízení i akcí městu** očekáván (tedy spíše neočekáván) přínos prevence společensky nežádoucího jednání některých skupin obyvatel.

Mládež má od své vlastní účasti na kulturních aktivitách, ale i od přínosů kulturních zařízení i akcí městu nižší očekávání než dospělí obyvatelé. Přínosy kulturních zařízení městu však mládež jako celek očekává obecně výrazně častěji než přínosy spojené s vlastní účastí na kulturních aktivitách.

Nejčastěji očekávají přínosy od své vlastní účasti na kulturních aktivitách a od kulturních zařízení městu v rámci mládeže studenti SŠ. V porovnání s nimi učni očekávají přínosy od své vlastní účasti na kulturních aktivitách, ale i přínosy kulturních zařízení městu výrazně méně často.

14. ZÁVĚR

Plánování a realizace kultury, kulturních služeb veřejné povahy na úrovni měst Český Krumlov, Velké Meziříčí a Blatná, představuje jedinečný způsob lokálních společností, jak uspokojovat potřeby obyvatel vlastními prostředky z vlastních zdrojů. Ze strany měst jde o vědomou snahu o řízený rozvoj lokální kultury, a v tomto smyslu tedy o kulturní změnu v jejím pozitivním významu. Konkrétní způsoby plánování a realizace veřejných kulturních služeb jednotlivými městy, ve smyslu cíleného nakládání se sociokulturním potenciálem lokální kultury, reprezentují jedinečné adaptační strategie těchto konkrétních lokalit. Evaluace veřejných kulturních služeb (efektivity jejich plánování a realizace) je proto i ve vztahu ke snaze o účelné využívání finanční podpory z veřejných zdrojů důležité téma nejen na úrovni lokální, ale i státní kulturní politiky.

Podmínkou evaluace tohoto typu služeb je však přesná formulace očekávaných efektů, které mají svým uživatelům přinést. V teoretické části práce jsem vystihla přístupy k tomuto tématu v soudobých studiích jak v českém, ale hlavně v mezinárodním kontextu. Podpora tohoto typu služeb, hlavně ve vazbě na aktivní kulturní participaci účastníků a účastnic, může lokálním společnostem přinášet velmi širokou škálu pozitivních efektů od dílčích individuálních přínosů po sociální dopady pro širší komunitu.

Má analýza vybraných koncepčních a strategických materiálů (vybraných českých měst, krajů, ale i kulturní politiky na národní úrovni a významných kulturních institucí) poukázala na nízkou míru využití efektů veřejných kulturních služeb pro rozvoj lokalit a regionů. Tento stav je zapříčiněn mimo jiné právě reduktivním vnímáním kultury a možných přínosů veřejných kulturních služeb a nepřiliš efektivním plánováním tohoto typu služeb. Metoda strategického plánování rozvoje území patří již několik let ke standardu. Pro oblast kultury, která bývá v porovnání s ostatními oblastmi považována za méně důležitou, je však vcelku novým přístupem. Na úrovni kraje a jednotlivých měst může narážet na zaběhnuté způsoby myšlení a status quo v praxi podpory veřejných kulturních služeb. Na všech úrovních kulturní politiky (úrovni státu, krajů, měst), které je nutné analyzovat pro širší pochopení kontextu strategického plánování městy, lze nalézt společné znaky ve smyslu případných nedostatků či překážek pro skutečně efektivní podporu veřejných kulturních služeb. Ve vztahu k využití efektů veřejných

kulturních služeb zdůrazňují zejména následující problémové oblasti³⁹² následujících úrovní kulturní politiky.

Aktuální dokument *Státní kulturní politiky na léta 2015-2020* (Ministerstvo kultury ČR, 2015) se v porovnání s předchozími dokumenty zdá jako vykročení správným směrem. Potenciální přínosy a sociální dopady veřejných kulturních služeb jsou nicméně zmíněny velmi okrajově, bez vzájemného vztahu a mechanismu účinku a bez vazeb na konkrétní cíle a opatření. Potenciální přínosy a sociální dopady jsou stále vnímány poměrně úzce a bez hlubšího vztahu k lokální společnosti a její kultuře. V tomto smyslu dokument poněkud postrádá skutečně silné a o výsledky analýz opírající se argumenty dokládající nutnost podpory tohoto typu služeb z veřejných zdrojů. Koncepce *Státní kulturní politiky na léta 2015-2020* nerozlišuje pasivní a aktivní kulturní participaci a jejich přínos. Ačkoliv je občan chápán jako aktivní činitel, uchovatel, šířitel a tvůrce kulturních hodnot, je podceněn význam jeho případné participativní role při rozhodování a realizaci kultury. Nedostatečná pozornost je též věnována samotné identifikaci cílových skupin příjemců, např. ve smyslu nedostatečné formulace příčin ohrožení specifických skupin populace sociálním vyloučením a vazbě tohoto tématu na další koncepční dokumenty státní politiky.

Přístup vybraných kulturních institucí (Národní technické muzeum, Národní muzeum, Uměleckoprůmyslové museum v Praze) ilustruje, jakým způsobem se ke státem deklarované snaze o efektivní plánování³⁹³ a realizaci dílčích oblastí veřejných kulturních služeb staví významné kulturní instituce, příspěvkové organizace podporované z veřejných prostředků. Tyto instituce se ve svých koncepčních dokumentech zaměřují především na instrumentální cíle spojené s rozvojem vlastní organizace a naplňováním jejího poslání, nikoliv však na efekty, pozitivní přínosy činnosti organizace jako takové. Přínosy návštěvníkům a snaha po identifikaci

³⁹² V obecné rovině jde zejména o absenci monitorovacích a evaluačních mechanismů na všech těchto úrovních. Pouze na úrovni státu a měst je však avizována potřeba a realizovány konkrétní kroky k jejich vytvoření.

³⁹³ Zajímavým faktem zůstává, že tento typ organizací v současnosti nemá za povinnost připravovat a zveřejňovat své koncepční materiály.

jejich potřeb (ve vztahu k prezentaci a interpretaci kulturních statků) jsou vnímány značně omezeně.

Analyzované koncepce Jihočeského kraje a Kraje Vysočina mají několik shodných rysů, které lze vnímat jako nedostatky k případné efektivní podpoře veřejných kulturních služeb. Kultura je jimi vnímána jen velmi úzce jako hodnota zejména ve vztahu k nemovitým kulturním památkám a jejich potenciálu pro cestovní ruch a cílovou skupinu turistů. Kultura není pro lokální společnost funkčním prvkem, ale je obecně spíše estetickou nadstavbou a atraktivní náplní volného času obyvatel. Význam kulturních služeb pro občany a lokální kulturu je silně upozaděn. Kraje se téměř nevěnují analýze problémových oblastí v kultuře, stejně tak opomíjejí cílové skupiny a propojenost oblasti kultury s dalšími oblastmi, jako jsou vzdělávání, ochrana a prezentace přírodního dědictví nebo např. sdružování kolem kulturních aktivit v rámci sociálních služeb atd.

Situace strategického plánování na úrovni měst je velmi specifická. Kulturní politika je zde reálně utvářena lokálními politiky, úředníky a aktivními zástupci odborné společnosti. Proces formulace a realizace kulturní politiky na této lokální úrovni může být ovlivněn jak osobními vztahy mezi jednotlivými aktéry, zaběhnutým způsobem dosavadního fungování systému podpory veřejných kulturních služeb, tak např. délkou volebního období politického zastoupení a změnami v personálním obsazení zainteresovaných orgánů a skupin v rámci vedení města a městského úřadu. Příprava a realizace koncepčních plánů týkajících se kultury je tedy v tomto smyslu poměrně obtížným a zdlouhavým procesem, jehož úspěch je podmíněn aktivní a vstřícnou spoluprací všech zúčastněných stran. Zásadní podmínku pro úspěšnou implementaci konkrétního koncepčního dokumentu v tomto smyslu pak představuje adekvátnost metodiky dokumentu k podmínkám, potřebám a jedinečné situaci konkrétní komunity. Současné koncepční dokumenty měst Český Krumlov, Velké Meziříčí a Blatná avizují potřebu vytvoření monitorovacího i evaluačního mechanismu veřejných kulturních služeb. Města deklarují širší chápání kultury, kulturních služeb a jejich možných přínosů, avšak v této fázi zatím bez bližší specifikace. Situace každého z analyzovaných měst je zcela jedinečná a vychází z konkrétních podmínek vývoje těchto lokálních společností. Přesto však vykazují situace všech měst, jak je patrné například z velmi podobných názorů poskytovatelů, podporovatelů veřejných kulturních

služeb, ale i názoru obyvatel na reálné přínosy poskytovaných veřejných kulturních služeb, společné rysy.

Na základě provedené analýzy lze pro města navrhnout následující společná stručná doporučení, jejichž realizace by mohla vést k větší míře využití efektů veřejných kulturních služeb pro rozvoj těchto lokálních společností. Klíčovou se z hlediska efektivní podpory veřejných služeb kromě vytvoření metod monitoringu a evaluace³⁹⁴ zdá zejména důkladná analýza potřeb konkrétních cílových skupin uživatelů v rámci těchto lokálních společností a případných překážek jejich kulturní participace. Na této lokální úrovni lze mnohem účinněji vytvářet konkrétní opatření, která by měla nejen dílčí přínosy, ale i systémové pozitivní dopady (sociální dopady) na konkrétní komunity těchto lokalit. Za zásadní lze v tomto smyslu označit snahu o co nejaktivnější zapojení obyvatel nejen do celého procesu kulturního plánování a jeho finální realizace, ale i do kulturní participace (v jejím co nejširším smyslu). Přínosné by v tomto smyslu bylo například předávání zkušeností v rámci tzv. partnerství měst se zahraničními městy, které mají s kulturním plánováním větší zkušenosti.

Oblast efektů veřejných kulturních služeb ve smyslu jejich pozitivních přínosů³⁹⁵ a širších dopadů na úrovni měst si jednoznačně žádá podrobnější interdisciplinární analýzu ve vztahu ke konkrétnímu kulturnímu kontextu (regionu, lokální společnosti a její lokální kultury). Právě konkrétní formulace očekávaných efektů podpory kulturních služeb z veřejných zdrojů spolu s vytvořením metodik monitoringu a evaluace představují klíčové podmínky pro efektivní podporu veřejných kulturních služeb a využívání potenciálu jejich efektů ve vztahu ke konkrétnímu území a jeho obyvatelům.

³⁹⁴ Zásadní roli zde hraje především adekvátnost metodologie jednotlivého dokumentu na podmínky a potřeby konkrétní komunity.

³⁹⁵ V potaz je samozřejmě třeba brát i případné negativní efekty.

15. LITERATURA

American Planning Association. (n. d.). *Community Character. How arts and cultural strategies create, reinforce, and enhance sense of place*. [online]. [cit. 18. 8. 2015]. Dostupné z: <<https://www.planning.org/research/arts/briefingpapers/character.htm>>.

Annabel Jackson Associates. (2007). *Community Arts Impact - Evaluation Model and Toolkit. Evaluation Report to the Arts Council of Wales*. [online]. [cit. 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.artswales.org.uk/3102.file.dld>>.

Anonymous. (n. d.). *O komunitním plánování*. [online]. [cit. 18. 8. 2015]. Dostupné z: <http://komunitniplanovani.com/kp-o-komunitni-planovani_2/>.

Australian Expert Group in Industry Studies of the University of Western Sydney. (2004). *Social Impact of Participation in the Arts and Cultural Activities*. Stage Two Report. Evidence, Issues and Recommendation. [online]. [cit. 1. 8. 2015]. Dostupné z: <http://www.arts.tas.gov.au/__data/assets/pdf_file/0020/23627/Social_Impacts_of_the_Arts.pdf>.

Bajerová, M. (2009). *Analýza kulturní politiky v ČR*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita.

Barančicová, S. (ed) et al. (2009). *Studie současného stavu podpory umění. Svazek I., Definice, historie, transformace, reflexe, vzdělávání a výchova*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav.

Beneš, P. (2011). *Strategické plánování kultury ve Žďáře nad Sázavou*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

Canada Council for the Arts. (2012). *Expanding the Arts Deaf and Disability Arts, Access and Equality Strategy*. Equity Office, Council Secretariat and Strategic Initiatives. [online]. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://canadacouncil.ca/council/research/find-research/2012/expanding-the-arts-deaf-and-disability-arts>>.

Centrum pro otázky životního prostředí UK V Praze. (n. d.). *Co jsou to indikátory?* [online]. [cit. 18. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.czp.cuni.cz/czp/index.php/cz/oddeleni-indikatoru-environmentalni-udrzitelnosti/12-co-jsou-to-indikatory>>.

Coulthard, M., Walker, A., & Morgan, A. (2001). *Assessing people's perceptions of their neighbourhood and community involvement: part 1: a guide to questions for use in the measurement of social capital based on the General Household Survey module*. Office for national Statistic (UK). [online]. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<https://www.nice.org.uk/proxy/?sourceUrl=http%3A%2F%2Fwww.nice.org.uk%2Fnicemedia%2Fdocuments%2Fpeoplesperceptions.pdf>>.

Creative City Network of Canada (CCNC). (2010a). *Cultural Planning Toolkit: A Partnership between 2010 Legacies Now and Creative City Network of Canada*. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.creativecity.ca/database/files/library/cultural_planning_toolkit.pdf>.

Creative City Network of Canada (CCNC). (2010b). *The Public Art Toolkit*. Vancouver: CCNC [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.creativecity.ca/database/files/library/Public_Art_Toolkit%282%29.pdf>.

Culture2015goal. (n. d.). *Join the global campaign calling for culture to be included in the post 2015 Sustainable Development Goals*. [online]. [cit. 18. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.culture2015goal.net/>>.

Česko. (1987). *Zákon České národní rady o státní památkové péči ze dne 30. 3. 1987*. (Sbírka zákonů České republiky, 6). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20>>.

Česko. (1992). *Listina základních práv a svobod*. (Sbírka zákonů 1992, roč. 1993, usnesení předsednictva České národní rady. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.

Česko. (1992). *Zákon č. 114 ze dne 19. února 1992 o ochraně přírody a krajiny*. (Sbírka zákonů České republiky, 28). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>>.

Česko. (1992). *Zákon č. 239 ze dne 14. 4. 1992 o Státním fondu kultury České republiky*. (Sbírka zákonů České republiky, 49). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-239>>.

Česko. (1993). *Zákon č. 273 ze dne 15. 10. 1993 o podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl*. (Sbírka zákonů České republiky, 68). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-273>>.

Česko. (1995). *Zákon č. 248 ze dne 28. 9. 1995 o veřejně prospěšných společnostech*. (Sbírka zákonů České republiky, 65). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-248>>.

Česko. (2000). *Zákon č. 248 ze dne 29. 6. 2000 o podpoře regionálního rozvoje*. (Sbírka zákonů České republiky, 73). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-248>>.

Česko. (2000). *Zákon č. 250/2000 Sb. ze dne 7. 7. 2000 o rozpočtových pravidlech*. (Sbírka zákonů České republiky, 73). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-250>>.

Česko. (2000). *Zákon č. 122 ze dne 7. 4. 2000 o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.* (Sbírka zákonů České republiky, 36). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=806>>.

Česko. (2000). *Zákon o obcích č. 128. ze dne 12. 4. 2000 o obcích: obecní zřízení.* (Sbírka zákonů České republiky, 38). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>>.

Česko. (2000). *Zákon č. 129 ze dne 12. 4. 2000 o krajích: krajské zřízení.* (Sbírka zákonů České republiky, 38). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-129>>.

Česko. (2000). *Zákon č. 131 ze dne 13. 4. 2000 o hlavním městě Praze.* (Sbírka zákonů České republiky, 39). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-131>>.

Česko. (2001). *Zákon č. 257 ze dne 29. 6. 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb: knihovní zákon.* (Sbírka zákonů České republiky, 98). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-257>>.

Česko. (2006). *Zákon č. 203/2006 Sb. ze dne 12. 4. 2006 o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů* (Sbírka zákonů České republiky, 68). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-203>>.

Česko. (2006). *Zákon č. 183 ze dne 14. 3. 2006 o územním plánování a stavebním řádu: stavební zákon* (Sbírka zákonů České republiky, 63). [online]. [cit. 1. 12. 2015]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183>>.

Český statistický úřad. (2013). *Tabulka 3a. Vybrané údaje o veřejných knihovnách v České republice celkem, časová řada.* [online]. [cit. 18. 8. 2014]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/D7003454EE/\\$File/3302133a.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/D7003454EE/$File/3302133a.pdf)>.

Diváková, D. (2010). *Strategické a komunitní plánování a komunikace v rámci MA21.* Ostrava: Institut komunitního rozvoje. [online]. [cit. 18. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.zdravykrajvysocina.cz/sites/default/files//u83/strategicke_planovani_v_ramci_ma21_0.pdf>.

Dudová, Z. (2015). *Přínosy podpory veřejných kulturních služeb.* In Opletalová, L. a kol. (2015). *Lokální funkce kultury. Analýza a evaluace kulturních služeb* (pp. 103-119). Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

Gordon, J. & Beilby-Orrin, H. (2007). *International Measurement of the Economic and Social Importance of Culture, OECD Statistics Working Papers*, No. 2007/03. [online]. [cit. 1. 8. 2014]. DOI: 10.1787/5k92znx7sc30-en.

Grasseová, M., Dubec, R., & Řehák D. (2012). *Analýza podniku v rukou manažera: 33 nejpoužívanějších metod strategického řízení*. Brno: BizBooks.

Greffe, X., Pflieger, S., & Noya, A. (2005). *Culture and local development*. OECD. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/lead-forum/publications/Culture%20and%20Local%20Development.pdf>>.

Hamerníková, B. (1995). *Kultura a masmédia v tržních podmínkách*. Praha: Vysoká škola ekonomická.

Holden, J. (2006). *Cultural Value and the Crisis of legitimacy. Why culture needs a democratic mandate*. [online]. [cit 15. 9. 2014]. Dostupné z: <<http://www.demos.co.uk/files/Culturalvalueweb.pdf?1240939425>>.

Hubáček, O. (ed.) et al. (1995). *Funkce lokální kultury v inovaci životního stylu: Souhrnná studie*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

Hubáček, O., Opletalová, L., & Matějů, M. (2009). *Sociokulturní adaptace malých měst: kulturní a sociální změny v lokální společnosti 1992 až 2008*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

Hubáček, O. (2012). *Sociokulturní adaptace lokálních společenství*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

International Intelligence on Culture, Cultural Capital Ltd. and Partners. (2005). *Hong Kong Arts & Cultural Indicators*. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.academia.edu/1087564/Hong_Kong_Arts_and_Cultural_Indicators_Research_Report>.

J. W. McConnell Family Foundation. (2013). *Art of Resilience, the resilience of Art. A Paper on the contribution of art and culture to urban resilience and livability*. Wasan Island Resiliency Dialogues June 28 - July 3. 2013. [online]. [cit 12. 9. 2014]. Dostupné z: http://www.mcconnellfoundation.ca/assets/Media%20Library/Reports/Art_of_Resilience%20.pdf>.

Johnová, R. (2008). *Marketing kulturního dědictví*. Praha: Grada.

Kaiser, M. (2009). *Strategické plánování v umění*. Praha: Institut umění - Divadelní ústav, Velvyslanectví USA v ČR.

Karlíková, M. (2011). *Analýza stavu a koncepce fungování kultury na malém městě (5001 – 30000 obyvatel) se zaměřením na město Blansko*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

- Kesner, L. (2005). *Marketing a management muzeí a památek*. Praha: Grada.
- Klusáčková, R. (2010). *Podpora kulturní politiky v Jihomoravském kraji*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita.
- Krajský úřad Jihočeského kraje. (2011). *Strategie rozvoje školství Jihočeského kraje v horizontu do roku 2020*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.kraj-jihocesky.cz/343/koncepce_z_oblasti_vychovy_vzdelavani_a_sportu.htm>.
- Krajský úřad Jihočeského kraje. (2014). *Program rozvoje Jihočeského kraje 2014-2020*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.kraj-jihocesky.cz/1598/program_rozvoje_jihoceskeho_kraje_2014_8211_2020.htm>.
- Krajský úřad Kraje Vysočina (2012). *Strategie kraje Vysočina 2020*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.kr-urady.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4052133>.
- Krajský úřad Kraje Vysočina. (2014). *Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu v Kraji Vysočina na období 2015-2017*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <https://www.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=406309>.
- Krajský úřad Kraje Vysočina. (2015). *Koncepce památkové péče v Kraji Vysočina na období 2013-2016*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4053582>.
- Krbová, J. (2002). *Vybrané obory kultury a masmédií: organizace, právní prostředí a financování*. Praha: Vysoká škola ekonomická.
- Krishna, A., & Shrader, E. (1999). *Social Capital Assessment Tool*. Prepared for the Conference on Social Capital and Poverty Reduction, Washington, D. C. The World Bank, June 22-24. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://siteresources.worldbank.org/INTSOCIALCAPITAL/Resources/Social-Capital-Assessment-Tool--SOCAT-/sciwp22.pdf>>.
- Madden, Ch. (2005). *Statistical Indicators for Arts Policy*. International federation of Arts Councils and Culture Agencies (IFACCA) D'Art report number 8. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.ifacca.org/topic/statistical-indicators-for-arts-policy/>>.
- Matarasso, F. (1997). *Use or Ornament? The social impact of participation in the arts*. Gloucestershire: Comedia. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.culturenet.cz/res/data/004/000571.pdf>>.
- Matarasso, F. (1999). *Towards a local Culture Index. Measuring the cultural vitality of communities*, Comedia. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.demos.be/uploads/tx_bworxebib/Towards_a_Local_Cultural_Index.pdf>.

McCarthy, K. F., Ondaatje, E. H., Zakaras, L. & Brooks, A. (2004). *Gifts of the Muse. Reframing the debate About the Benefits of the Arts*. Research in the Arts, (RAND Corporation) [online]. [cit 28. 8. 2015]. Dostupné z: <http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2005/RAND_MG218.pdf>.

Mercer, C. (2002). *Towards Cultural Citizenship: Tools for Cultural Policy and Development*. The Bank of Sweden Tercentenary Foundation, Sida & Colin Mercer. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.academia.edu/786688/Towards_Cultural_Citizenship_Tools_for_Cultural_Policy_and_Development>.

Mercer, C. (n. d.). *Projects recently completed or underway*. [online]. [cit. 18. 8. 2014]. Dostupné z: <<https://sites.google.com/site/colinmercer52/home/projects-underway>>.

Městský úřad Blatná. (2009). *Strategický plán rozvoje města Blatná*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.mesto-blatna.cz/e_download.php_file=data_titulka_0csright_1.pdf&original=strat_plan_09>.

Městský úřad Blatná (2015). *Aktualizace Strategického plánu města Blatná (2015)*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.mesto-blatna.cz/e_download.php?file=data/editor/678cs_4.pdf&original=sp.pdf>.

Městský úřad Český Krumlov. (2008). *Strategický plán rozvoje města Český Krumlov*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <http://obcan.ckrumlov.info/docs/dokumenty/strategic_plan/str_final.pdf>.

Městský úřad Český Krumlov. (2013). *Koncepce podpory kultury města český Krumlov 2014-2020*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <http://obcan.ckrumlov.info/docs/cz/koncepce_kultury.xml>.

Městský úřad Velké Meziříčí. (2012). *Integrovaný plán rozvoje města Velké Meziříčí 2013-2020*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mestovm.cz/images/stories/OMesteRozvojHistorie/StrategickeDokumenty/6%20-%20IPRM%202013%20-%202020.pdf>>.

Městský úřad Velké Meziříčí. (2013). *Koncepce podpory kultury města Velké Meziříčí 2014-2020*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mestovm.cz/cs/o-meste/strategicke-dokumenty/7987-koncepce-podpory-kultury-ve-velkem-mezirici>>.

Mills, D., & Brown, P. (2004). *Art and Wellbeing: A guide to the connections between Community Cultural Development and Health, Ecologically Sustainable Development, Public Housing and Place, Rural Revitalisation. Community Strengthening, Active Citizenship, Social Inclusion and Cultural Diversity*. Australia Council for the Arts. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.australiacouncil.gov.au/__data/assets/pdf_file/0007/33937/entire_document.pdf>.

Ministerstvo kultury ČR. (2000). *Zřizovací listina Uměleckoprůmyslového musea v Praze*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=209>>.

Ministerstvo kultury ČR. (2009). *Státní kulturní politika České republiky 2009-2014*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-politika/statni-kulturni-politika-na-leta-2009-2014-4892/>>.

Ministerstvo kultury ČR. (2011). *Koncepce památkové péče v ČR 2011-2016*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/analyzy-koncepce-dokumenty/koncepce-pamatkove-pece-99649/>>.

Ministerstvo kultury ČR. (2012). *Zřizovací listina Národního muzea*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.nm.cz/admin/files/File/download/zrizovaci-listina_nm_aktual.pdf>.

Ministerstvo kultury ČR. (2013). *Zřizovací listina Národního technického muzea* [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.ntm.cz/data/oficialni-dokumenty/zrizovaci-listina-2013-ntm.pdf>>.

Ministerstvo kultury ČR. (2015). *Státní kulturní politika na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025)*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-politika/statni-kulturni-politika-na-leta-2015-2020-s-vyhledem-do-roku-2025-252032/>>.

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. (2013). *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf>>.

Ministerstvo životního prostředí ČR. (2010). *Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky*. Praha: MŽP.

Ministry for Culture and Heritage New Zealand. (n. d.) *Cultural Indicators for New Zealand*. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.mch.govt.nz/research-publications/cultural-statistics/cultural-indicators-new-zealand-2009>>.

Mockovčiaková, A. (hl. řešitelka) et al. (2005). *Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v České republice po roce 1993 se zaměřením na analýzu vlivu reformy veřejné správy na strukturu výdajů veřejných rozpočtů v oblasti kultury: Závěrečná zpráva k projektu. Příloha III. Reforma veřejné správy. Vývoj a některé aspekty postavení veřejných služeb kultury v rozhodování územní samosprávy*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu.

Motyčka, M. (2010). *Kulturní koncepce obce Vnorovy*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

Musil, J. (2008). *Sociální a kulturní soudržnost v diferencované společnosti*. Praha: CESES Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. (2007). *Šetření kulturní dimenze života seniorů: Stručná zpráva o výsledcích výzkumného projektu NIPOS, 2006-2007*. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2012/11/Seniori_zprava-o-vysledcich-projektu.pdf>.

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. (2011). *Analýza dotační a rozpočtové politiky v oblasti kultury v městech Český Krumlov a Poděbrady*. [online]. [cit 1. 8. 2013]. Dostupné z: <http://www.nipos-mk.cz/wpcontent/uploads/2012/10/Analyza_Cesky_Krumlov_a_Podebrady.pdf>.

Národní muzeum. (2004). *Koncepce výzkumu a vývoje v NM 2005-2014*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.nm.cz/Organizacni-struktura/Dokumenty/>>.

Národní muzeum. (2010). *Koncepce rozvoje Národního muzea 2009-2018* [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=411>>.

Národní technické muzeum. (2012). *Koncepce rozvoje Národního technického muzea 2013-2020*. [online]. [cit 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.mkcr.cz/assets/prispevkove-organizace/Koncepce-rozvoje-Narodniho-technickeho-muzea-2013-2020.pdf>>.

Národní síť zdravých měst ČR. (2006). *Strategické a komunitní plánování. Dělat správné věci správným způsobem. Ukázka postupu Zdravých měst, obcí a regionů při realizaci MA21 (místní agenda 21)*. Příloha č. 6. [online]. [cit. 18. 8. 2014]. Dostupné z: <[http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFK2CK1O/\\$FILE/06_Kom%20a%20strat%20plan_ZM.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFK2CK1O/$FILE/06_Kom%20a%20strat%20plan_ZM.pdf)>.

National Economic and Social Forum. (2007). *The Arts, Cultural Inclusion and Social Cohesion*. NESF Report 35. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://files.nesc.ie/nesf_archive/nesf_reports/NESF_35_full.pdf>.

National Endowment for the Art. (2007). *The Arts and Civic Engagement: Involved in Arts, Involved in Life*. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<https://www.arts.gov/sites/default/files/CivicEngagement.pdf>>.

National Endowment for the Art. (2009). *Art-Goers in Their Communities: Patterns of civic and Social Engagement*. NEA Research Note #98. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<https://www.arts.gov/sites/default/files/98.pdf>>.

Nekolný, B., & Žáková, E. et al. (2011). *Studie současného stavu podpory umění. Svazek II., Financování, legislativa, sociální problematika, příjemci uměleckých děl a výkonů, mezinárodní spolupráce, stav uměleckých oborů k roku 2010*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav.

Nichols, B. (1997). *Volunteering and performing Arts Attendance: More evidence from the SPPA*. Washington: National Endowment for the Art. NEA Research Note #94. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<https://www.arts.gov/sites/default/files/94.pdf>>.

Novák, Z. (2011). *Péče o kulturní památky v moderních dějinách českého státu*. In: Patočka, J. *Ekonomické aspekty využití kreativní kultury v animaci hmotných památek: případová monografie k uplatnění zahraničních zkušeností v české kulturní praxi*. (n. d.). Praha: VŠE, Oeconomica.

OSN. (1948). *Všeobecná deklarace lidských práv*. Helsinky: OSN.

Patočka, J., & Heřmanová, E. (2008). *Lokální a regionální kultura v České republice*. Praha: ASPI.

Patočková, V., Čermák, D., & Vojtíšková, K. (editoři) et al. (2012). *Kultura v krajích České republiky*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Petrová, P. (2010). *Srovnání vybraných kapitol národních profilů Kompendia kulturních politik a trendů v Evropě: Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Rakousko a Estonsko*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.idu.cz/media/document/srovnani-vybranych-kapitol-narodnich-profilu_autorka-p.pdf>.

Postůvková, S. (2012). *Kulturní politika na úrovni obcí, Strategické plánování kultury ve Žďáře nad Sázavou*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

Příkryl, J. (2005). *Kvalita strategického plánování na lokální úrovni v ČR*. In: Mockovčiaková, A. (hl. řešitelka), (2006). *Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v České republice po roce 1993 se zaměřením na analýzu vlivu reformy veřejné správy na strukturu výdajů veřejných rozpočtů v oblasti kultury: Závěrečná zpráva k projektu. Příloha III. Reforma veřejné správy. Vývoj a některé aspekty postavení veřejných služeb kultury v rozhodování územní samosprávy*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu.

Půček, M., & Koppitz, D. (2012). *Strategické plánování a řízení pro města, obce a regiony*. Praha: Národní síť Zdravých měst ČR.

Reeves, M. (2002). *Measuring the economic and social impact of the arts: a review*. Arts Council of England. [online]. [cit 1. 10. 2015]. Dostupné z: <<http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/documents/publications/340.pdf>>.

Rektořík, J. (2007). *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. Praha: Ekopress.

Smolíková, M. (2011). *Zpráva o státní podpoře umění 2011: Naplňování koncepce účinnější podpory umění na léta 2007-2013 a teze pro období let 2014-2020*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav. [online]. [cit 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.idu.cz/media/document/zprava_o_statni_podpore_umeni_2011.pdf>.

Sociologický ústav AV ČR. (2014). *IV. Proces kulturního plánování*. Praha: SOU AV ČR.

Sociologický ústav AV ČR. (2014). *Sociální a institucionální podmíněnost rozvoje kultury a uchování kulturního dědictví v regionálním prostředí a její využití v efektivnější organizaci kulturních aktivit region*. [online]. [cit. 18. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.soc.cas.cz/projekt/socialni-institucionalni-podminenost-rozvoje-kultury-uchovani-kulturniho-dedictvi-v>>.

Soukup, V. (1993). *Lokální kultura*. In *Místní kultura 7/93*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu.

Soukup, V. (2000). *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál.

Soukup, V. (2005). *Dějiny antropologie*. Praha: Karolinum.

Soukup, V. (2008). *Základy kulturologie*. Praha: Akademie veřejné správy o.p.s.

Stanley, D. (2006). *Introduction: The Social Effect of Culture*: [online]. *Canadian Journal of Communication*, Vol 31, No 1, 2006. [online]. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.cjc-online.ca/index.php/journal/article/view/1744/185>>.

Stránský, Z. (2005). *Archeologie a muzeologie*. Brno: Masarykova univerzita.

Swidler, A. (2003). *Talk of Love: How Culture Matters*. Chicago: University of Chicago Press.

Šafr, J., & Sedláčková, M., (2006). *Sociální kapitál, Koncepty, teorie a metody měření*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Šéřrová, N. (2013). *Strategické plánování rozvoje kultury ve městech s případovou studií pro Brno*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

The Australian Bureau of Statistics National Centre for Culture and Recreation Statistics. (2007). *Vital Signs. Cultural Indicators for Australia. Cultural Indicators for Australia. First edition - form consultation*. Department of Culture and the Arts. Government of western Australia. [online]. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.dca.wa.gov.au/Documents/New%20Research%20Hub/Vital%20Signs%20consultation%202014/Documents/Vital_Signs_Report.pdf>.

The Hong Kong Special Administrative Region Government. (2004). *Study on Hong Kong Creativity Index*. [online]. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.uis.unesco.org/culture/Documents/Hui.pdf>> 2005.>.

The Hong Kong Special Administrative Region Government. (2005). *Study on Creativity Index*. [online]. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.uis.unesco.org/culture/Documents/Hui.pdf>>.

Walker, C., Fleming, C., & Sherwood, K. (2003). *Arts Participation. Steps to Stronger Cultural and Community Life*. The Urban Institute. The Wallace Foundation. [online]. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.urban.org/uploadedpdf/310827_steps.pdf>.

Uměleckoprůmyslové museum v Praze. (n. d). *Poslání Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*. [online]. [cit. 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=108>>.

Uměleckoprůmyslové museum v Praze. (2010). *Koncepce rozvoje UPM pro roky 2010-2017*. [online]. [cit. 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=209>>.

UNDP. (2014). *Human Development Report (2014)*. [online]. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://hdr.undp.org/en/2014-report/download>>.

UNESCO. (1996). *Our Creative Diversity: Summary*. CLT-96/WS-6. [online]. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001055/105586e.pdf>>.

UNESCO. (2010). *Towards a UNESCO Suite of indicators on Culture and Development (2009-2010)*. Literature Review. [online]. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/Conv2005_CDindicators_Literature.pdf>.

UNESCO. (2012). *Measuring Cultural Participation. 2009 Framework for Cultural Statistic Handbook*. No. 2. UIS/2012/CUL/TD/11. [cit. 1. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.uis.unesco.org/culture/Documents/fcs-handbook-2-cultural-participation-en.pdf>>.

UNESCO. (2014). *Culture for Development Indicators*. [online]. [cit. 18. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/cultural-diversity/cultural-expressions/programmes/culture-for-development-indicators/>>.

Úřad vlády ČR. (2004). *Strategie hospodářského růstu ČR 2005-2013*. Praha: ÚV ČR. [online]. [cit. 1. 9. 2015]. Dostupné z: <<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=13633>>.

Úřad vlády ČR. (2016). Rada vlády pro národnostní menšiny. [online]. [cit. 18. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>>.

Vojtík, V. (2008). *Podnikání v kultuře a umění: Arts Management*. Praha: ASPI.

Vojtíšková, K., Mička, K., Poláková, M., Patočková, V., & Vajdová, Z. (2015). *Metodika tvorby koncepčních dokumentů pro rozvoj kultury a podporu cestovního ruchu s využitím participativních přístupů*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Walach, V. (2009). *Sociálně vyloučené oblasti z hlediska hrozeb a rizik*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita.

Zemánek, L. (2003). *Geografie na cestách poznání: Sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta.

Žák, J. et al. (1999). *Proměny evropských kulturních politik*. Zápis z diskusního kulatého stolu, Praha, Divadlo Archa, 5. a 6. března 1999. [online]. [cit. 18. 8. 2014]. Dostupné z: <<http://host.divadlo.cz/art/clanek.asp?id=5417>>.

Žák, J. (2015). *Veřejné kulturní služby*. In Hubáček, O., Opletalová, L., Půtová, B., Soukup, M., Soukup, V., & Žák, J. *Lokální funkce kultury. Teoreticko metodologická východiska evaluace kulturních služeb* (pp. 65-94). Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

16. PŘÍLOHY

Příloha č. 1.

a) Struktura respondentů kvalitativního šetření zástupců vybraných poskytovatelů a podporovatelů:

		2012	2014
Český Krumlov	Podporovatelé	4	3
	Poskytovatelé	22	18
Blatná	Podporovatelé	4	4
	Poskytovatelé	11	12
Velké Meziříčí	Podporovatelé	4	5
	Poskytovatelé	12	10

c) Struktura respondentů kvantitativního vyčerpávajícího šetření mládeže/žáků posledních ročníků základních škol a prvních a posledních ročníků středních škol a učilišť:

Město	Typ školy	2012	2014
Český Krumlov	ZŠ	133	120
	SŠ	291	234
	SOU	64	97
Blatná	ZŠ	62	66
	SŠ	114	58
	SOU	109	72
Velké Meziříčí	ZŠ	126	110
	SŠ	310	193
	SOU	22	75

Příloha č. 2.

Model rozvoje kapacity pro kolektivní akci vedoucí až k revitalizaci komunity.

Sociální kapitál je v tomto smyslu jak výsledkem vzrůstající sociální koheze a posilování identity komunity, tak zároveň i vstupem do druhého stupně prezentovaného modelu. Ten představuje rozvoj organizačních a vůdcovských dovedností, které jsou zásadní pro budování úspěšných koalic komunity a další formy strukturovanějších kolektivních akcí. Finálním stádiem tohoto procesu je revitalizace komunity. K jejímu dosažení je však potřeba rozvinuté kolektivní akce vycházející ze spolupráce jednotlivých skupin komunity a intenzivnějších, dlouhodobějších forem občanského zapojení (engagement). Tento nejvyšší stupeň zahrnuje nejen sociální, ale i ekonomické a politické procesy. (McCarthy, Ondaatje, Zakaras & Brooks, 2004, p. 87).

Figure A.1
Building Vital Communities from the Bottom Up: A Hierarchy of Capacities

Příloha č. 3.

a) Znění otázky a škála odpovědí viz grafy č. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 13, 14, 15.

Pokud se věnujete nějakým kulturním aktivitám, co Vás k tomu vede, co od toho hlavně očekáváte?

(1 Určitě ne, 2 Spíše ne, 3 Spíše ano, 4 Rozhodně ano)

- A) Je to pro mne zábava a odpočinek.
- B) Pomáhá mi to zapomenout na problémy a starosti.
- C) Obohacuje to můj život uměleckými zážitky.
- D) Rozšiřuji si tím své poznání, znalosti, dovednosti.
- E) Je to příležitost k setkávání s přáteli a známými nebo k navazování nových kontaktů.
- F) Účastním se tím společenského života a dění ve městě.
- G) Je to pro mne aktivní trávení volného času.
- H) Využívám tak své tvůrčí schopnosti a dovednosti a uplatňuji své zájmy.

b) Znění otázky a škála odpovědí viz grafy č. 4, 5, 6, 10, 11, 12, 16, 17, 18.

Co podle Vás přináší kulturní zařízení a kulturní akce městu?

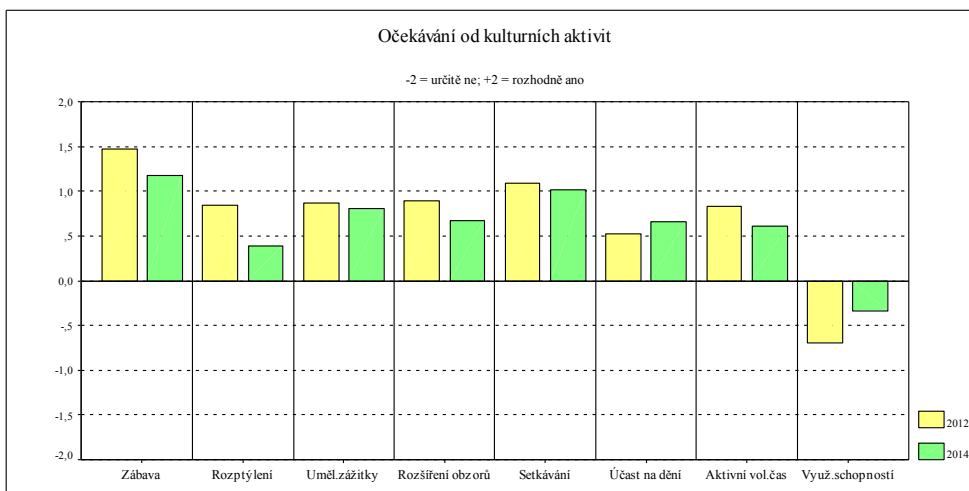
(1 Určitě ne, 2 Spíše ne, 3 Spíše ano, 4 Rozhodně ano)

- A) Zvyšují přitažlivost města pro obyvatele a návštěvníky, případně i investory.
- B) Umožňují ekonomicky využívat kulturní bohatství města, hlavně památky a kulturní aktivity obyvatel.
- C) Vytvářejí pracovní místa pro kvalifikovanou a tvůrčí práci.
- D) Pomáhají lidem s omezenými možnostmi sociálních kontaktů zapojovat se do společenského života (nezaměstnaní, ženy v domácnosti, hendikepovaní lidé aj.).
- E) Pomáhají předcházet společensky nežádoucímu jednání některých skupin obyvatel např. mládeže aj.).

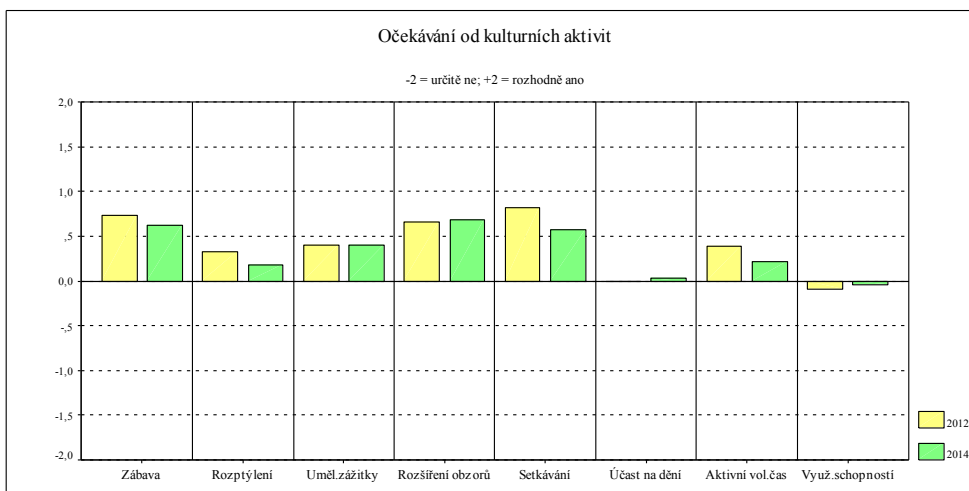
- F) Přispívají k zachování kulturního dědictví.
- G) Přinášejí do kulturního života města nové podněty a přispívají k zachování či rozšiřování rozmanitosti kulturního života ve městě.
- H) Vytvářejí příležitosti pro setkávání lidí a navazování a udržování kontaktů.
- I) Zvyšují zájem lidí o dění ve městě a veřejné záležitosti.
- J) Pomáhají zlepšovat mezilidské vztahy ve městě a pocit vzájemné sounáležitosti obyvatel.
- K) Posilují pozitivní vztah obyvatel k Blatné a pocit hrdosti na město.
- L) Umožňují rozvíjení zájmů a schopností obyvatel.

Příloha č. 4.

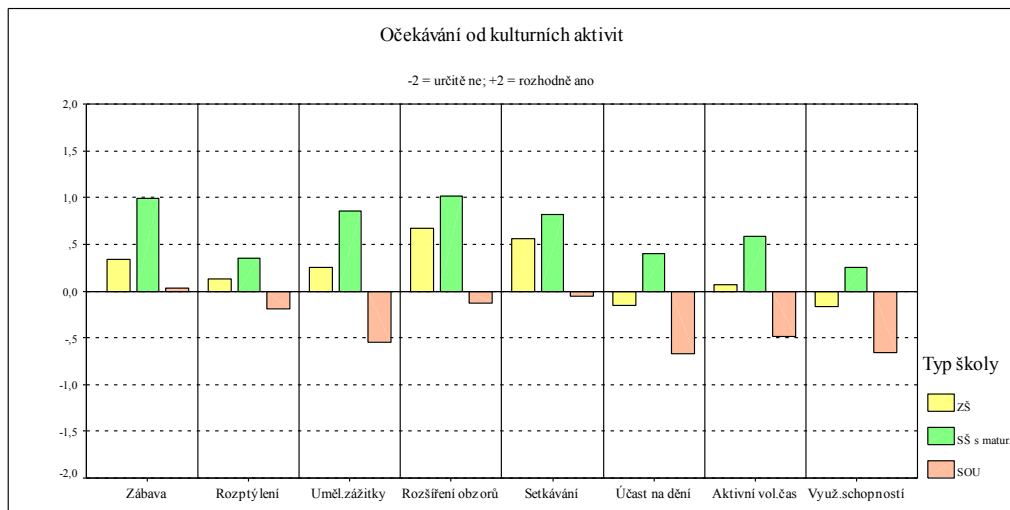
Graf č. 1. Český Krumlov, dospělí obyvatelé. Pokud se věnujete nějakým kulturním aktivitám, co Vás k tomu vede, co od toho hlavně očekáváte?

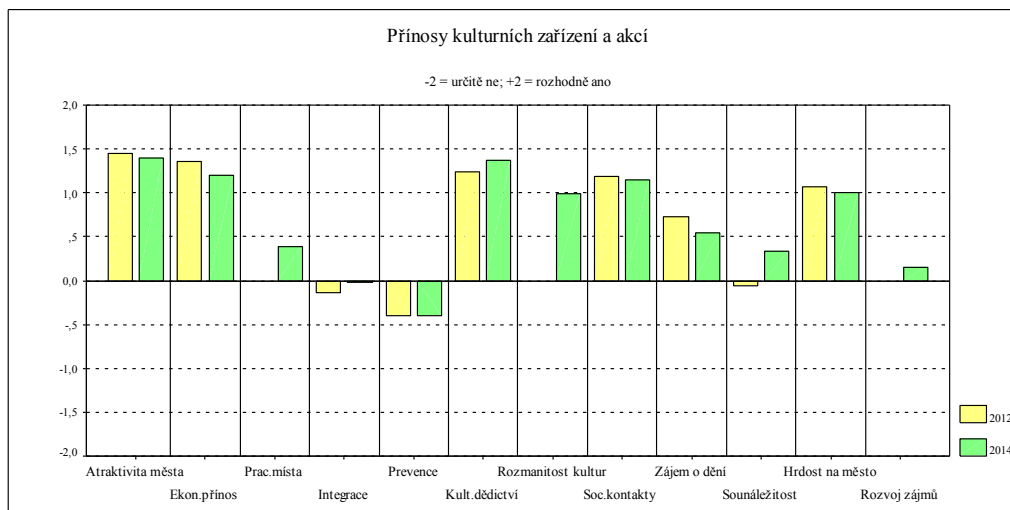
Graf č. 2. Český Krumlov, mládež celek. Pokud se věnujete nějakým kulturním aktivitám, co Vás k tomu vede, co od toho hlavně očekáváte?

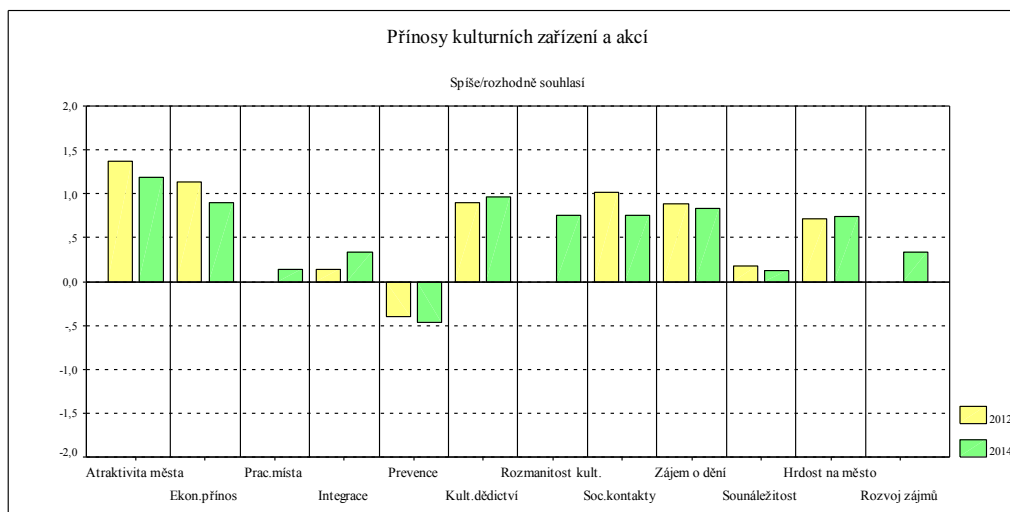
Graf č. 3. Český Krumlov, mládež dle vzdělání. Pokud se věnujete nějakým kulturním aktivitám, co Vás k tomu vede, co od toho hlavně očekáváte?

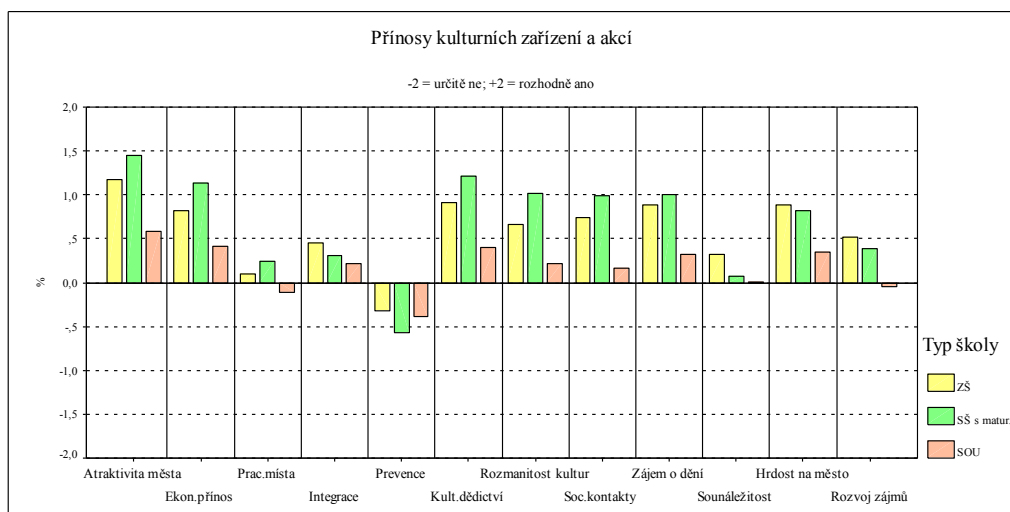
Graf č. 4. Český Krumlov, dospělí obyvatelé. Co podle Vás přináší kulturní zařízení a kulturní akce městu?

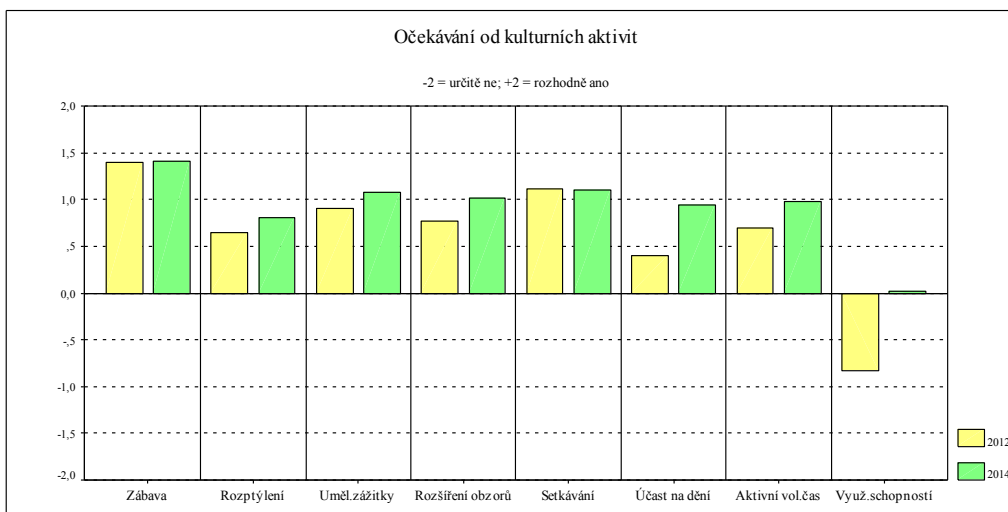
Graf č. 5. Český Krumlov, mládež celek. Co podle Vás přináší kulturní zařízení a kulturní akce městu?

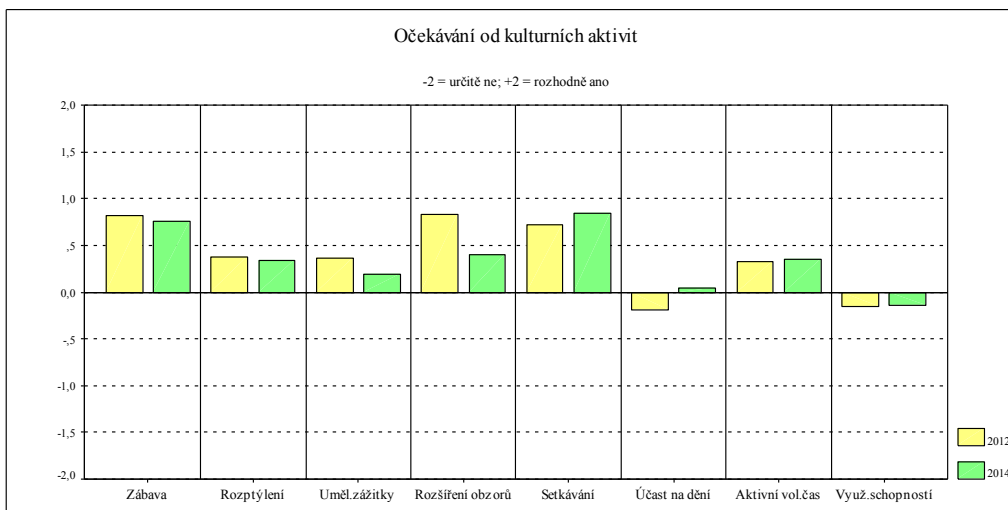
Graf č. 6. Český Krumlov, mládež dle vzdělání. Co podle Vás přináší kulturní zařízení a kulturní akce městu?

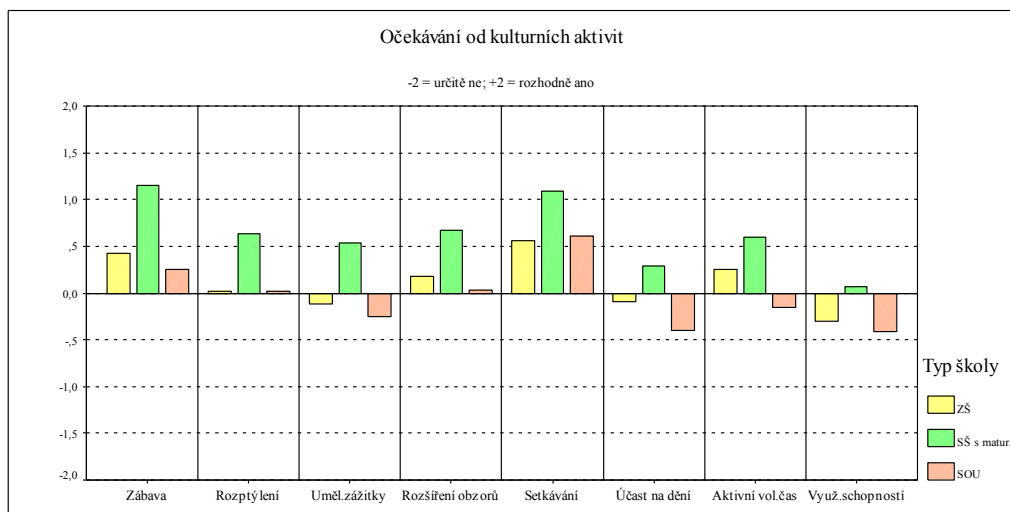
Graf č. 7. Velké Meziříčí, dospělí obyvatelé. Pokud se věnujete nějakým kulturním aktivitám, co Vás k tomu vede, co od toho hlavně očekáváte?

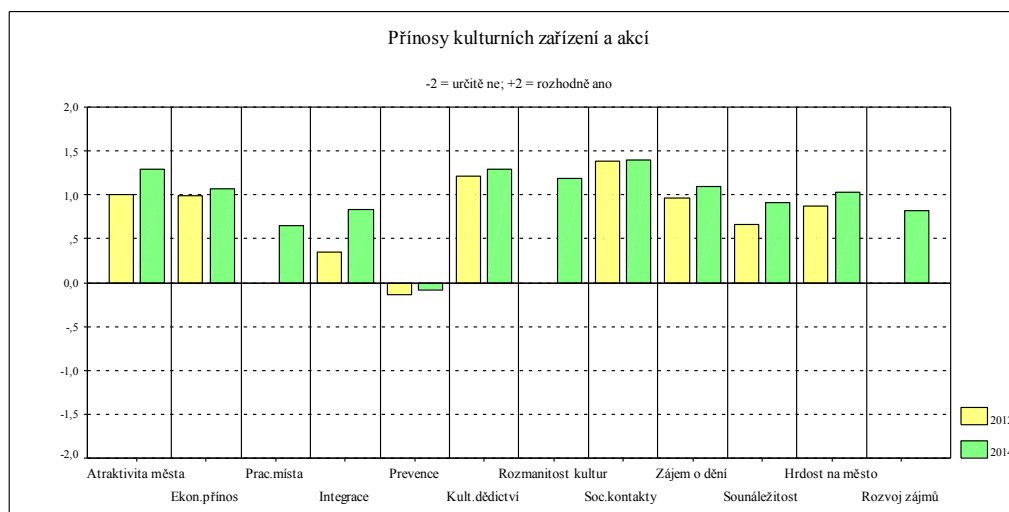
Graf č. 8 Velké Meziříčí, mládež celek. Pokud se věnujete nějakým kulturním aktivitám, co Vás k tomu vede, co od toho hlavně očekáváte?

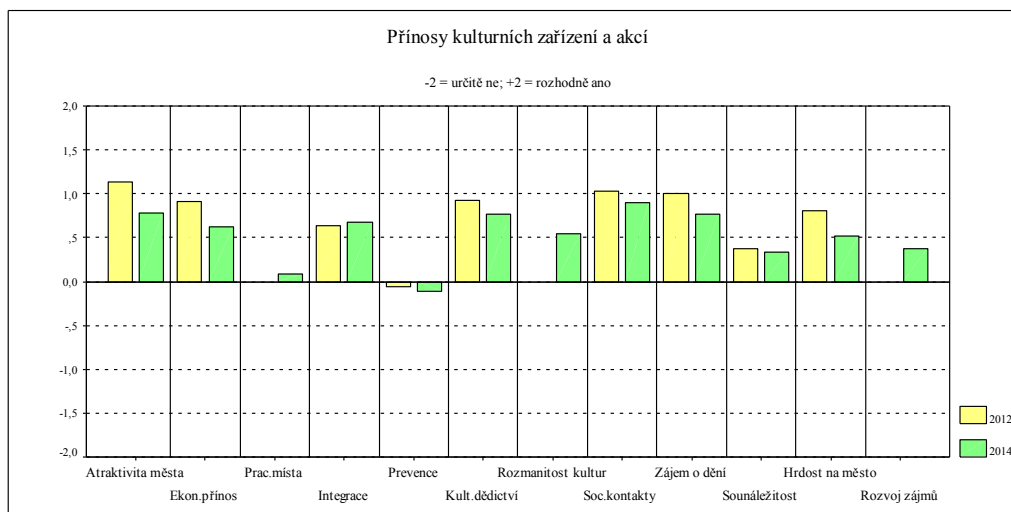
Graf č. 9. Velké Meziříčí, mládež dle vzdělání. Pokud se věnujete nějakým kulturním aktivitám, co Vás k tomu vede, co od toho hlavně očekáváte?

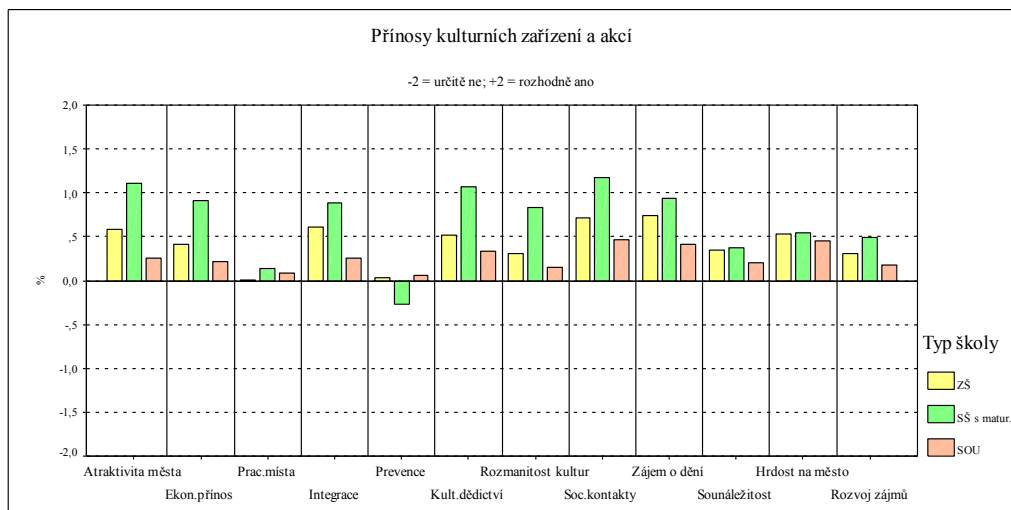
Graf č. 10. Velké Meziříčí, dospělí obyvatelé. Co podle Vás přináší kulturní zařízení a kulturní akce městu?

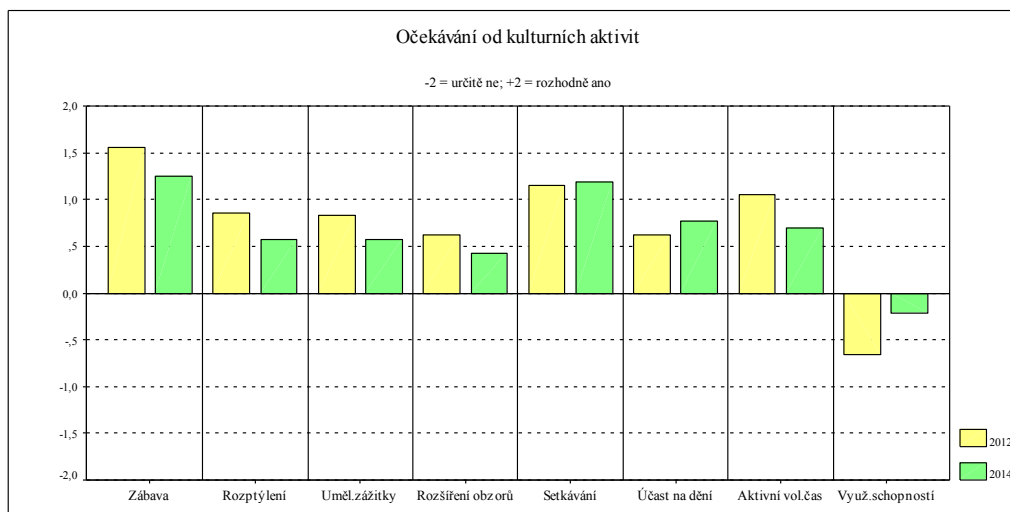
Graf č. 11. Velké Meziříčí, mládež celek. Co podle Vás přináší kulturní zařízení a kulturní akce městu?

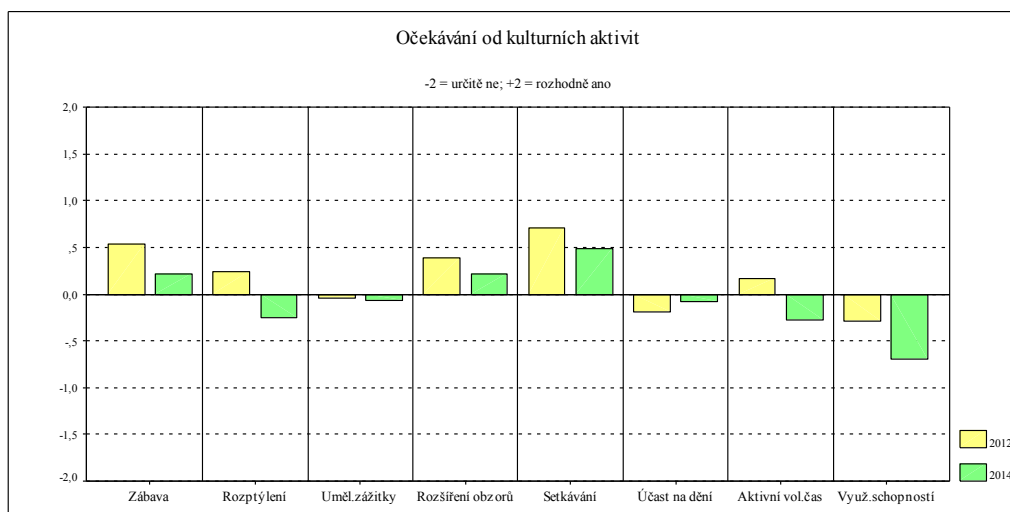
Graf č. 12. Velké Meziříčí, mládež dle vzdělání. Co podle Vás přináší kulturní zařízení a kulturní akce městu?

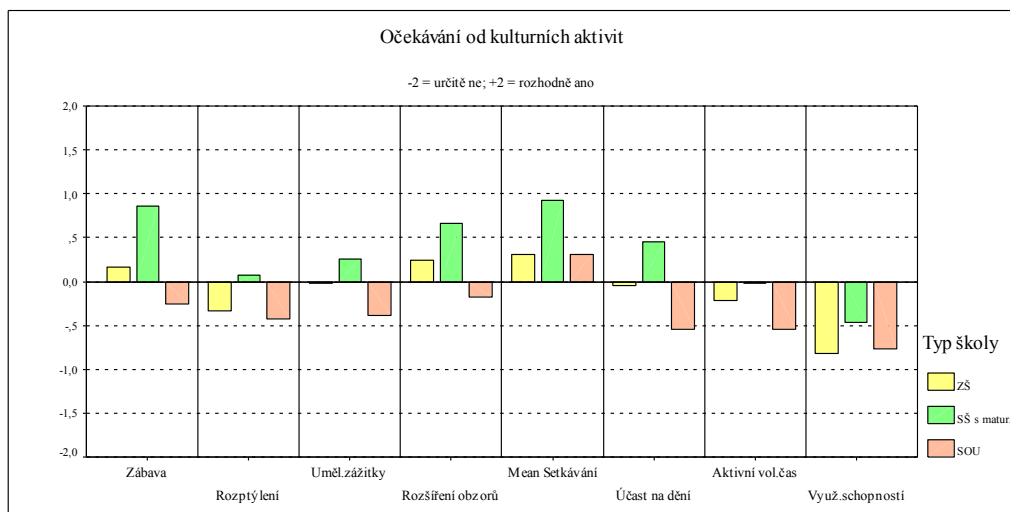
Graf č. 13. Blatná, dospělí obyvatelé. Pokud se věnujete nějakým kulturním aktivitám, co Vás k tomu vede, co od toho hlavně očekáváte?

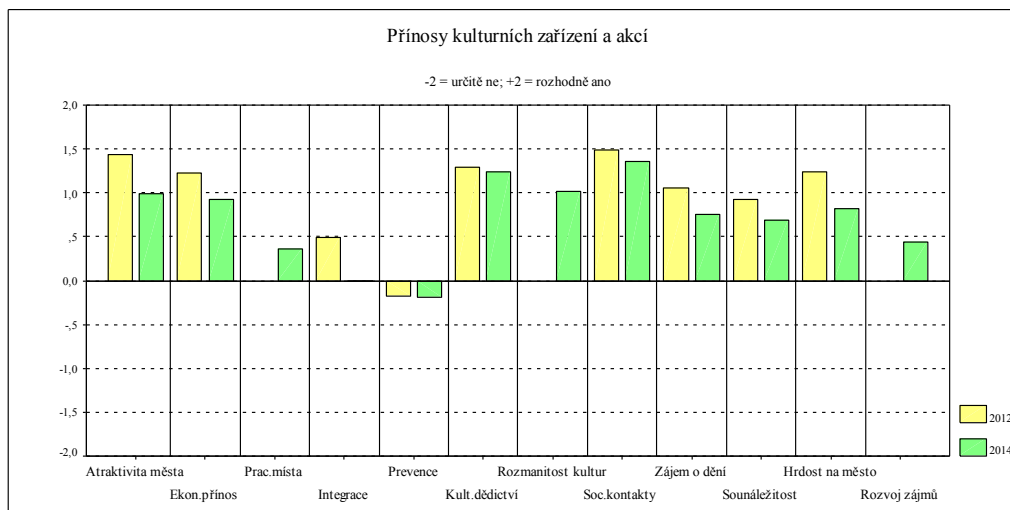
Graf č. 14. Blatná, mládež celek. Pokud se věnujete nějakým kulturním aktivitám, co Vás k tomu vede, co od toho hlavně očekáváte?

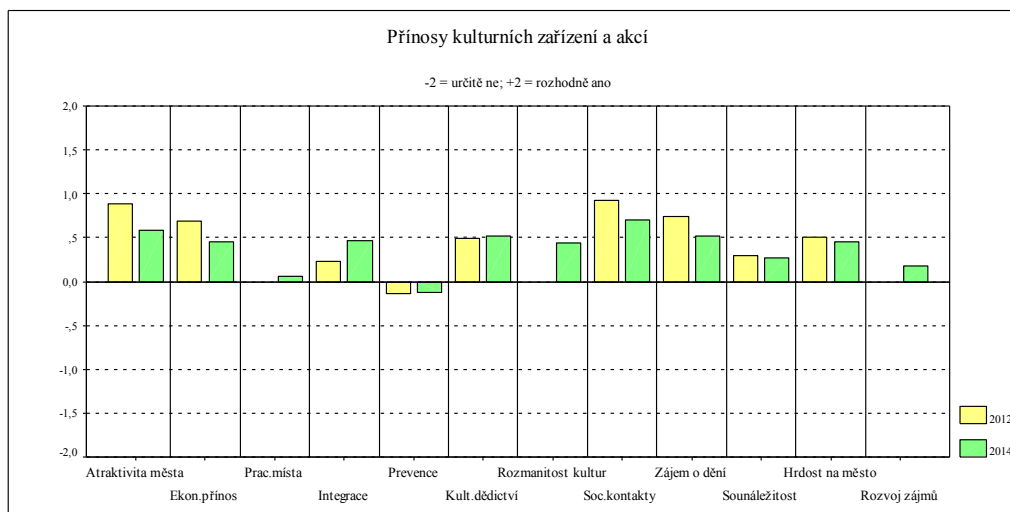
Graf č. 15. Blatná, mládež dle vzdělání. Pokud se věnujete nějakým kulturním aktivitám, co Vás k tomu vede, co od toho hlavně očekáváte?

Graf č. 16. Blatná, dospělí obyvatelé. Co podle Vás přinášejí kulturní zařízení a kulturní akce městu?

Graf č. 17. Blatná, mládež celek. Co podle Vás přináší kulturní zařízení a kulturní akce městu?

Graf č. 18. Blatná, mládež dle vzdělání. Co podle Vás přináší kulturní zařízení a kulturní akce městu?

